

Klimaets dialektikk

Tese og antitese i den norske debatten om klimapolitikkenes vitenskapelige grunnlag

Johan Falnes

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

3. juli 2008

Forord

Jeg har møtt mange utfordringer i arbeidet med masteroppgaven. Og blant de utfordringene som har bydd på mest hodebry, er valg av tittel. Jeg har vært innom de mest vidløftige ideer, med alt fra den greske mytologien til bibelhistorien som inspirasjonskilde. Til slutt falt valget på en tittel som jeg mener får fram et sentralt trekk ved måten jeg behandler masteroppgavens tema på. Temaet er debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag, en debatt som lar seg forstå i lys av den sokratiske dialektikken, hvor den ene parten formulerer en tese som den andre parten utfordrer ved hjelp av en antitese. Den sokratiske dialektikken har i århundrer vært et ideal for den rasjonelle samtalen, for hvordan vi skal nå en dypere forståelse—og helst også enighet. Men hvor rasjonell er egentlig klimadebatten?

Ideen til valg av tema for masteroppgaven vokste fram i løpet av vårsemesteret i 2007 da jeg tok Arild Underdals kurs om internasjonal miljø- og ressursforvaltning. Det var helt konkret en forelesning av Tora Skodvin og relaterte pensumartikler av Haas (1992) og Litfin (1994) om samspillet mellom politikk, forskning og kunnskapseliter som satte tankene i sving. Det ble etter hvert klart for meg at studier av samspillet vitenskap–politikk ofte retter søkelyset mot hvordan dominerende oppfatninger vinner fram, mens færre studier retter søkelyset mot hvordan dominerende oppfatninger blir utfordret. Skepsis og dissens har vist seg å være til stede i ei rekke samfunnsdebatter som har vitenskapelige teorier i sin kjerne. Noen ganger er det store spørsmål som er gjenstand for debatt: Fører røyking til kreft? Fører hiv til aids? Fører utslipp av klorfluorkarboner til nedbryting av ozonlaget? Andre ganger har sakene en mer lokal karakter: Fører giftdeponeringen utenfor Malmøykalven til en renere Oslofjord? I mine øyne er det god grunn til å gå denne motstanden nærmere i sømmene, og ut fra mitt ønske om å bidra til å utforske dette feltet, framsto klimasaken som et interessant valg av tema. Temaet har også bidratt til å gi masteroppgaven en tidsaktuell støpning: Mens arbeidet har pågått, er debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag blitt stadig mer opphetet.

Jeg vil takke Werner Christie Mathisen, som har vært min veileder høsten 2007 og våren 2008, for hans uunnværlige hjelp og gode råd. Hans gode råd om å korte ned har jeg valgt å se bort fra—med den analyseformen jeg har valgt, må teksten dessverre bli lang for at den skal få det ønskede presisjonsnivået. Jeg vil også takke Kjersti Johansson, Alexander Iversen, Elin Kittelsen og mine medstudenter på lesesal 946 for deres skarpskodde innspill. Jeg står selv ansvarlig for masteroppgavens eventuelle feil og mangler. Antall ord er 64 864.

Innhold

FORORD	I
INNHOOLD	II
1 PRESTESKAP OG KJETTERE.....	1
1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLINGER	3
1.1.1 <i>To diskurser i debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon</i>	7
1.2 FORSKNING I POLITIKKEN.....	9
1.2.1 <i>Vitenskapens autoritet</i>	11
1.2.2 <i>Vitenskap og sannhet</i>	16
1.2.3 <i>Vitenskap i klimapolitikken</i>	20
1.3 DET EMPIRISKE MATERIALET	22
1.4 SKALERTE STANDPUNKTER.....	25
1.5 OPPGAVENS STRUKTUR	28
2 TO STRØMNINGER I KLIMADEBATTEN.....	29
2.1 KLIMASAKENS KJERNE	30
2.1.1 <i>Føre-var-prinsippet</i>	36
2.2 EN SKEPTISK OPPOSISJON.....	39
2.3 MALSTRØMMER I KLIMADEBATTEN	50
2.4 KLIMADEBATTEN—EN TAKSONOMI.....	54
3 TEKSTANALYTISKE METODER	56
3.1 ARGUMENTASJONSANALYSE	60
3.2 ARGUMENTASJONENS FORMER.....	65
3.3 PROBLEMENES RETORIKK.....	68
4 OM NORSK POLITIKK MOT KLIMAENDRINGER.....	71
4.1 KLIMAENDRINGER SOM GLOBALT PROBLEM	73
4.2 KLIMAENDRINGER SOM DOMMEDAGSPROFETI.....	82
4.3 SKALERTE STANDPUNKTER.....	89

5	NORGES OPPFØLGING AV KYOTOPROTOKOLLEN	91
5.1	EN ALVORLIG MILJØUTFORDRING	93
5.2	EN NATURLIG PROSESS	98
5.3	SKALERTE STANDPUNKTER.....	104
6	NORSK KLIMAPOLITIKK 1.....	106
6.1	KLIMAPROBLEMET SOM EN GLOBAL UTFORDRING	107
6.2	ET OMVENDT FØRE-VAR-PRINSIPP	111
6.3	SKALERTE STANDPUNKTER.....	116
7	NORSK KLIMAPOLITIKK 2.....	118
7.1	MENNESKEHETENS STØRSTE UTFORDRING	119
7.2	MELLOM FØRE VAR OG FARLIG SNAR.....	123
7.3	SKALERTE STANDPUNKTER.....	129
8	TO DISKURSER I KLIMADEBATTEN	131
8.1	KLIMADEBATTENS DOMINERENDE PROBLEMDISKURS	135
8.2	KLIMADEBATTENS SKEPTISKE MOTSTANDSDISKURS.....	140
8.2.1	<i>Hvorfor Fremskrittspartiet?</i>	142
8.3	KLIMAFORSKNINGEN—FANGET I ET POLITISK DRAGSUG?	145
8.4	SPØRSMÅL FOR VIDERE FORSKNING.....	147
9	OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER	149
	ETTERORD	I
	REFERANSER.....	II

1 Presteskap og kjettere

Oslo, 4. mars 2008. Klokka har passert 10 med drøye fire minutter, og det er Carl I. Hagen fra Fremskrittspartiet som sitter på presidentplassen. Etter langvarige forhandlinger skal Stortinget ta den rødgrønne regjeringens stortingsmelding om norsk klimapolitikk, St.meld. nr. 34 (2006–2007), opp til behandling. Et forlik er inngått mellom regjeringspartiene og opposisjonen, mellom alle partiene på Stortinget—bortsett fra Fremskrittspartiet.

Saksordfører Inga Marte Thorkildsen fra Sosialistisk Venstreparti går opp til talerstolen for å holde det første innlegget i debatten. ”Vi har med denne avtalen i fellesskap klart å få på plass en robust og ambisiøs klimapolitikk, et konkret resultat av den klimapolitiske oppvåkninga og mobiliseringa som fant sted i året vi har bak oss,” sier hun. Men snart stiger temperaturen i innlegget. Thorkildsen retter søkelyset mot Fremskrittspartiets kritikk av klimaforskningen og arbeidet til FNs klimapanel.

Der i gården argumenteres det med at disse forskerne sikkert tjener på å skape et klimahysteri i befolkninga. Vel, på seg selv kjenner man ofte andre, president. Jeg må si det er ganske hårreisende at et av Norges største partier velger å gamble så bevisst og kynisk med livet på jorda. I beste fall skyldes det hele mangel på kunnskap.

Inga Marte Thorkildsen snur seg mot Carl I. Hagen. ”Men i så fall opptrer partiet som nyttige idioter—hvis det er et parlamentarisk uttrykk, president—for den delen av oljeindustrien som er blottet for samfunnsansvar, og som motarbeider at politikere verden over skal ta klimaansvaret på alvor” (St.tid. 2008, 2260).¹

Helt siden sakens barndom på slutten av 1980-tallet har Fremskrittspartiet tatt til motmæle i norsk klimapolitikk. Partiet har stilt seg tvilende til advarslene om global oppvarming. ”Som ansvarlige politikere må vi nå holde hodet kaldt og ikke handle i panikk,” sa formann Carl I. Hagen da stortingsmeldingen *Miljø og utvikling* (St.meld. nr. 46 (1988–89)) ble tatt opp til behandling i Stortinget den 14. juni 1989 (St.tid. 1989, 4587). I partiets internavis *Fremskritt* samme år skrev Oslo-formann Peter N. Myhre at ”hysteriet rundt den såkalte drivhuseffekten” etter hans mening er ”grovt overdrevet” (Mathismoen 1989). I 2002 stemte

---

¹ Henveldeiser til presidenten er utelatt i referatet som er tilgjengelig i Stortingstidende. Underteignede var til stede i stortingssalen da innlegget ble holdt. Et videoopptak av debatten er tilgjengelig på Internett (NRK 2008a).

Fremskrittspartiet mot ratifikasjon av Kyotoprotokollen, som er den første juridisk bindende internasjonale avtalen om klimapolitiske tiltak (St.tid. 2002, 2803). Og i 2008 setter Fremskrittspartiet fortsatt spørsmålsteget ved klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Partiets representant Jan-Henrik Fredriksen går til det skritt å snu en av klimaforskningens mest grunnleggende teorier på hodet. Fører utslipp av CO₂ til global oppvarming? Nei, omvendt: ”Det er bare en økning av temperaturen i vann eller luft som kan gi høyere innhold av CO₂ i atmosfæren. En CO₂-økning er ikke årsaken til at temperaturen på jorden har gått opp med ca. 0,6 grader de siste hundre år, men en konsekvens av dette” (St.tid. 2008, 2301).

De siste to tiårenes debatt om klimapolitiske tiltak har altså gått parallelt med en debatt om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Stemmer det at menneskelige aktiviteter påvirker klimaet? Hvis det stemmer, hvor sterk er påvirkningen? Hva blir følgene av den? Dette er åpenbart spørsmål for klimaforskere, men det er også spørsmål for politikere. Og blant både politikere og forskerne har to leirer vokst fram: En leir som hevder at menneskeskapt global oppvarming er et problem, og en annen leir som utfordrer dette standpunktet.

I det ene hjørnet finner vi det store flertallet av norske toppolitikere. Her finner vi dem som hevder at menneskeskapt global oppvarming er en alvorlig trussel, dem som legger rapportene fra FNs klimapanel til grunn for sine politiske standpunkter, dem som sier at vitenskapelig usikkerhet om klimaendringene ikke er et argument mot politisk handling. I det andre hjørnet: skeptikerne. Det er dem som setter spørsmålsteget ved rapportene fra FNs klimapanel, dem som sier at tvilen må komme oss klimatilalte til gode, dem som vender blikket mot sola når alle andre har sett seg blinde på drivhuseffekten. Motstanden kan til og med bli iscenesatt som en kamp for tankens frihet; væpnet med sine meningers mot, hugger skeptikeren løs på klimaforskernes vedtatte sannheter. Da Stortinget behandlet landets første klimamelding i 1996, satte uavhengige Oscar D. Hillgaard seg selv i rolla som ”kjetter”:

I klimakirkens navn kan et regjerende presteskap av miljøbyråkrater true til seg reell styring av statens finanser. Og nåde den politiker som måtte stå oppreist, protestere og erklære seg som miljøreligiøs fritenker. På bålet med ham! Presidenten har kanskje fyrstikker? (St.tid. 1996, 2487–8)

For en politiker som er overbevist om at faren for global oppvarming er reell, vil saken stille seg ganske annerledes. Å så tvil om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag kan framstå som ren opportuniste, som et politisk spill hvor det er menneskeheten selv som er lagt i

---

potten. Det kan sågar bli et spørsmål om moral, slik vår tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland (2007) ga uttrykk for—på en oppsiktsvekkende måte²—i en tale til FN:

The report of the Intergovernmental Panel on Climate Change is clear. And so is the Stern report. It is irresponsible, reckless, and deeply amoral, to question the seriousness of the situation. The time for diagnosis is over. The time to act is now.

Uttalelsene fra Hillgaard og Brundtland har det til felles at de representerer ytterlighetene i den klimapolitiske debatten, og om vi kun skulle løfte fram uttalelser av en slik valør, ville vi ende opp med en karikert framstilling. I kapitlene som følger, er målet derimot å avdekke de allmenne posisjonene i striden om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Hvordan stiller de ulike politiske aktørene seg til klimaforskningens teorier? Hvordan har posisjonene til hver enkelt aktør utviklet seg over tid? Hva kjennetegner argumentasjonen til aktørene?

1.1 Tema og problemstillinger

Den klimapolitiske debatten handler først og fremst om tiltak. De dominerende spørsmålene er for det første hvor mye utslippene av drivhusgasser skal kuttes, for det andre hvordan disse kuttene skal gjennomføres. Klimadebatten handler om avgifter, om energiøkonomisering, om fangst og lagring av drivhusgasser, om handel med utslippskvoter, om kraftproduksjon, om lovgivning, om samferdsel, om skogplanting, om teknologiutvikling—om ei rekke små og store tiltak som kan påvirke konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren. Men denne masteroppgaven handler altså ikke om tiltakene. Oppgaven handler om forutsetningene som ligger til grunn for tiltakene. I klimapolitikken kan vi skille mellom *diagnose* på den ene sida og *behandling* på den andre, mellom *problemdefinisjon* på den ene sida og *problemløsning* på den andre (Underdal 2000, 2–3). I denne oppgaven er det debatten om hvilken diagnose eller problemdefinisjon som er rett, som er det overordnede temaet.

Klimapolitikkens rådende problemforståelse tar utgangspunkt i en bestemt beskrivelse av den klimatiske utviklingen: en utvetydig oppvarming av klimasystemet, en omfattende smelting av is og snø og et stigende havnivå (IPCC 2007b, 2). I samsvar med disse symptomene er det stilt en diagnose: Vi er vitne til global oppvarming, og det er mer enn 90 prosent sannsynlig at mesteparten av denne oppvarmingen skyldes menneskeskapte utslipp

---

² Det siterte utsagnet fra Brundtland og tilsvarende utsagn som er gitt ved andre anledninger, har fått mye omtale i norske medier, se for eksempel Bjørnebak (2007), Elvik (2007), Mathismoen (2008), Seljeseth (2007) og Snoen (2007).

av drivhusgasser (IPCC 2007b, 5). På grunnlag av denne diagnosen er det foreskrevet en behandling: For å kurere den planetariske feber, må vi redusere drivhusgassutslippene (IPCC 2007b, 19). Så er det bare å avgjøre om og hvordan disse utslippsreduksjonene skal gjennomføres. Men hva om det viser seg at denne rådende diagnosen er feilaktig? Hva om menneskeskapt utslipp av drivhusgasser har liten eller ingen klimatisk effekt? Da vil de være meningsløse, alle de klimatiltakene som settes i verk. Alle de politiske bestrebelsene vil være til ingen nytte. Det er her skeptikeren gjør sin entré. Skeptikeren stiller seg tvilende eller avvisende til den rådende diagnosen. Skeptikeren krever en fornyet vurdering.

Forskningsspørsmålet som vi skal forsøke å besvare i denne masteroppgaven, kan formuleres på følgende måte: *Hvordan føres, og hvilken rolle spiller, debatten om problemdefinisjonen i norsk klimapolitikk?* Spørsmålet om hvordan debatten om denne problemdefinisjonen føres, inviterer til en analyse av de standpunktene som aktørene inntar, og av den argumentasjonen aktørene benytter seg av for å underbygge disse standpunktene. Hvem sier hva om klimapolitikens problemdefinisjon? Hvordan blir dette begrunnet? Hvordan har posisjonene utviklet seg over tid? Spørsmålet om hvilken rolle debatten om problemdefinisjonen spiller, inviterer på si side til en analyse av koblingen mellom aktørens problemdefinisjon og aktørens vurdering av de klimapolitiske tiltakene som blir foreslått iverksatt. Hvem slutter seg til de klimapolitiske tiltakene? Og hvem stritter imot?

Denne oppgaven legger til grunn at menneskeskapt global oppvarming gjennom en sosial prosess er blitt definert som et problem. Mer konkret er det snakk om at bestemte aktiviteter har fått status som problematiske på bakgrunn av en oppfatning om at disse aktivitetene med høy sannsynlighet er årsak til menneskeskapt global oppvarming. Dette utelukker ikke at menneskeskapt global oppvarming er et "ekte" problem, og det utelukker heller ikke at det er et "falskt" problem. Spørsmålet er ikke hvilke aktører i debatten—om noen—som er i besittelse av sannheten om klimasystemet. Spørsmålet er hva aktørene påstår.

Denne måten å angripe problemstillingen på henter inspirasjon fra en sosialkonstruktivistisk tradisjon innenfor studiet av samfunnsproblemer generelt og miljøproblemer spesielt. Her rettes søkelyset mot den kommunikative virksomheten hvor enkeltpersoner eller grupper i samfunnet definerer tilstander som problematiske og forsøker å mobilisere krefter for å gjøre noe med disse problemtilstandene (McCright og Dunlap 2000, 502; Miller og Holstein 1993, 6; Spector og Kitsuse 1977, 78). Sosialkonstruktivistene legger til grunn at tilstanden, og

---

dens status som et problem som rettferdiggjør politisk handling, konstrueres aktivt gjennom vår språkbruk. Her kan det være oppklarende å presisere at det ikke er tilstanden i seg selv, i dette tilfellet menneskeskapt global oppvarming, som konstrueres gjennom språkbruk, men ideene om tilstanden (Hacking 1999, 48–9, 68–9). Om disse ideene om tilstanden virkelig korresponderer med noe ikke-språklig som eksisterer ”der ute”, trenger vi ikke ta stilling til.

Den sosialkonstruktivistiske forskningen fastholder videre at tilstanden—heretter forstått som en idé—ikke hadde trengt å være som den er, den hadde ikke trengt å eksistere i det hele tatt. Tilstanden er altså ikke uunngåelig (Hacking 1999, 6). På grunnlag av denne forutsetningen vil sosialkonstruktivisten forsøke å rekonstruere tilstandens historie og forklare hvordan den er konstruert gjennom sosiale prosesser (Hacking 1999, 19). Mange sosialkonstruktivister vil ta et skritt videre fra en beskrivende analyse til en mer vurderende og kanskje også foreskrivende analyse (Hacking 1999, 19–21). I denne oppgaven skal vi la de moralske vurderingene ligge og i stedet holde oss på det beskrivende nivået.

Hvordan skal vi gå fram for å beskrive debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon? Dette spørsmålet bringer oss over til diskursanalysen, som er rammeverket for den måten vi skal utforske oppgavens problemstillinger på. Diskursanalyse vil si analyse av språkbruk og dens funksjon i kommunikative fellesskap. I samfunnsvitenskapene har diskursanalysen vokst fram som metode fra 1960-tallet og utover, og analysemetoden er sterkt knyttet til Foucaults forfatterskap. Innenfor diskursanalysen er det vanlig å rette søkelyset mot makt, og da spesielt mot hvordan maktforhold er innbakt i språkbrukens struktur. Men det finnes også en tradisjon innenfor diskursanalysen for å gjennomføre studier som er sterkere forankret i aktører, og som ser på diskurser som arenaer for maktkamp og maktutøvelse.

Disse beslektede orienteringene—sosialkonstruktivismen og diskursanalyse—lar oss se på debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon fra to synsvinkler. Fra den ene synsvinkelen kan vi se på debatten som en politisk eller sosiokulturell prosess hvor bevegelser, for eksempel miljøbevegelser, fremmer problemforståelser som i sin tur motarbeides og utfordres av motstandsbevegelser (Ibarra og Kitsuse 1993, 33–5; McCright og Dunlap 2000, 501). Fra den andre synsvinkelen kan vi se på debatten som en diskursiv strid hvor de dominerende problemdiskursene møter motstand fra alternative diskurser (Fairclough 1992, 93; Hovden og Lindseth 2004, 65; Jørgensen og Phillips 1999, 60; Milliken 1999, 230; Neumann 2001, 169–70). I denne undersøkelsen skal vi forsøke å kombinere begge disse

perspektivene ved å se på den norske debatten om klimapolitikken vitenskapelige grunnlag som en diskursiv strid hvor bestemte aktører utgjør drivkreftene på hver si side. Men vi kan ikke uten videre omtale disse aktørene som deltakere i klimapolitiske bevegelser, ettersom dette begrepet antyder en grad av organisering som ikke nødvendigvis lar seg spore i denne saken. Det er ikke gitt at aktørene som kan forbindes med den samme diskursen, kjenner hverandre eller har møtt hverandre (Hovden og Lindseth 2004, 66). Det som binder dem sammen, er først og fremst måten de uttrykker seg på i klimadebatten.

I debatter av denne typen får noen problemdefinisjoner gjennomslagskraft mens andre faller for døde ører. Vår forståelse av prosessene blir nødvendigvis ufullstendig om vi hopper over spørsmålet om hva som avgjør de enkelte problemdefinisjonenes skjebne (Ungar 1992, 484). Den vanligste måten å angripe dette spørsmålet på er å gjennomføre undersøkelser som retter seg mot aktørens interesser og bakenforliggende motiver eller mot institusjonelle faktorer. Diskursanalytiske studier, derimot, retter seg vanligvis mot hvordan selve diskursen setter rammer for aktørens handlingsrom. I slike studier er det nokså vanlig at aktørens intensjoner og motiver forsvinner i bakgrunnen (Bergström og Boréus 2005, 328; Hovden og Lindseth 2004, 79). Men i denne undersøkelsen skal vi ikke legge spørsmålet om intensjoner helt dødt. Undersøkelsen bygger på en forutsetning om at utspillene i klimadebatten er resultatet av intensjonelle handlinger hvor aktørens mål er å få gjennomslag for bestemte oppfatninger. Oppgaven forutsetter med andre ord at utspillene er retoriske i sitt vesen, det vil si at avsenderne ytrer dem for å overbevise og påvirke tilhørerne.

Undersøkelsen vil derimot ikke inneholde noen systematiske forsøk på å kripe inn i aktørens hoder for å avdekke antatte bakenforliggende motiver. Søkelyset vil i all hovedsak være rettet mot debattens hva og hvordan—mot hva som blir sagt, og hvordan det blir sagt. Spørsmålet om debattens hvorfor, om hva som motiverer aktørene til å si det de sier, skal vi kun ta opp som et sidespor mot slutten av oppgaven. Målet er da å se nærmere på hvordan funnene i denne undersøkelsen kan utdypes gjennom mer intensjonsorienterte undersøkelser.

Innenfor både sosialkonstruktivismen og diskursanalysen har ei rekke studier tatt for seg spørsmålet om hvordan ulike problemforståelser vokser fram og blir konsolidert i politikken og samfunnet. Innenfor disse fagfeltene har det også vært en voksende interesse for studier av hvordan framvoksende og rådende problemdefinisjoner blir utfordret. Men i begge tilfeller ser vi en vedvarende mangel på empiriske studier av hvordan motstanden blir utøvd,

noe som også gjelder i studier av klimapolitikken (McCright og Dunlap 2000, 501; Milliken 1999, 244). I norsk sammenheng har flere studier sett på Norge i de internasjonale klimaforhandlingene og på den norske debatten om tiltak og virkemidler i klimapolitikken. Studiene er noen ganger rettet mot hvordan Norges interesser som olje- og gasseksportør har påvirket debatten, andre ganger mot institusjonelle faktorer (se for eksempel Andresen og Butenschøn 2001; Bang 2003; Bolstad 1993; Hovden og Lindseth 2004; Nilsen 2001; Reitan 1998; Sydnes 2004). Studier som tar for seg på debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag, og spesielt hvilken argumentasjon og hvilke retoriske virkemidler som tas i bruk i denne debatten, er derimot en mangelvare, både i norsk og i internasjonal sammenheng. Målet med denne masteroppgaven er å bidra til å kartlegge dette empiriske landskapet og forhåpentligvis også tilrettelegge for en dypere forståelse av klimadebatten.

1.1.1 To diskurser i debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon

Drøyt tjuve år før denne oppgaven ble skrevet, fantes det ingen klimapolitikk i Norge. Men i løpet av de siste to tiårene er utslipp av drivhusgasser og andre aktiviteter som antas å kunne påvirke klimaet på jorda, blitt gjenstand for omfattende politisk regulering. Ut fra denne trivielle observasjonen kan vi allerede her fastslå at menneskeskapt global oppvarming har fått bred politisk anerkjennelse som et miljøproblem som rettferdiggjør politisk handling.

Et viktig delspørsmål for denne oppgaven er hvordan denne dominerende problemforståelsen ser ut: *Hvordan har den rådende problemdefinisjonen i norsk klimapolitikk utviklet seg, og hvordan begrunnes denne problemdefinisjonen?* Delspørsmålet retter oppmerksomheten mot det vi kan kalle *den dominerende diskursen* i debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Innenfor den dominerende diskursen finner vi den virkelighetsforståelsen, den argumentasjonen og de verdiene som underbygger tilslutning til klimapolitiske tiltak.

Begrepene *klimapolitikk* og *klimapolitiske tiltak* vil i denne sammenhengen vise til den politiske debatten og de politiske vedtakene om tiltak hvor målet er å påvirke konsentrasjonen av drivhusgassene karbondioksid (CO₂), metan (CH₄), lystgass (N₂O), hydrofluorkarboner (HFK), perfluorkarboner (PFK) og svovelheksafluorid (SF₆) i atmosfæren.³ Klimapolitikken handler på den ene sida om tiltak hvor målet er å påvirke mengden utslipp av drivhusgasser til atmosfæren, på den andre sida tiltak hvor målet er

---

³ Dette er de seks drivhusgassene som omfattes av Kyotoprotokollen (FN 1998, 19).

fangst og lagring eller økt naturlig opptak av drivhusgasser. Så lenge vi ønsker å begrense eller forhindre global oppvarming, vil tiltakene trekke i samme retning: Målet er at konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren skal bli lavere enn den ville blitt om tiltakene ikke ble gjennomført. Dette er et mål som altså har vunnet fotfeste i norsk politikk.

Men enigheten er langt fra unison. På samme måte som vi kan slå fast at menneskeskapt global oppvarming har konsolidert sin status som et miljøproblem som rettfærdiggjør politiske tiltak, kan vi slå fast at denne statusen er omstridt. I rikspolitikken er det først og fremst Fremskrittspartiet som har ytt motstand mot klimapolitikkenes dominerende problemdefinisjon. Motstanden er utgangspunktet for et andre delspørsmål for denne oppgaven: *Hvordan er klimapolitikkenes rådende problemdefinisjon blitt utfordret, og hvordan begrunnes motstanden mot den rådende problemdefinisjonen?* Dette delspørsmålet inviterer til en undersøkelse av fenomenet *klimaskepsis* i norsk politikk, et fenomen som kommer til uttrykk gjennom det vi kan kalle *en skeptisk motstandsdiskurs*.

Med *klimaskepsis* menes utsagn som betviler eller bestrider at menneskelig aktivitet påvirker klimaet på jorda på en måte som er alvorlig og uheldig. En *klimaskeptiker* er en person som fremmer slike utsagn. Det er mulig å så tvil om hvor treffende disse begrepene er. For det første er ikke klimaskeptikere skeptiske til klimaet som sådan. For det andre omfatter begrepet *klimaskepsis*, slik det er definert her, også utsagn som ikke trekker i retning av tvil om hva som forårsaker klimaendringer. En person som sier at det helt sikkert er sola, og helt sikkert ikke er mennesket, som forårsaker klimaendringene her på jordkloden, vil paradoksalt nok få merkelappen *skeptiker*, uansett hvor sikker personen føler seg i sin sak.

I det politiske ordskiftet er det også andre begreper enn *klimaskepsis* og *klimaskeptiker* som blir brukt om det samme fenomenet. Skeptikernes meningsmotstandere snakker for eksempel om ”klimabøller” eller ”klimafornektere”, mens enkelte klimaskeptikere omtaler seg selv som ”klimaavslørere” eller ”klimarealister”. Ordet *klimaskeptiker* framstår, får vi håpe, som et mer nøytralt begrep sammenliknet med disse alternativene. Men helt nøytralt er det neppe. På den ene sida kan *skepsis* tolkes som prisverdig: En skeptisk eller kritisk grunnholdning regnes som et ideal innenfor vitenskapen (Gilje og Grimen 1995, 236–37; Langfeldt 2002, 53; Popper 2007, 40). Motsetningen til dette idealet om ”sunn *skepsis*” er naturligvis den religiøse troen på menneskeskapt klimaendringer, og det er ikke uvanlig at klimaskeptikere hevder at klimadebatten ligner mer på religion enn på en vitenskapelig debatt (se for

---

eksempel Fossen 2007; Jakobsen 2008; Labohm 2006, 775; Åm 2007, 190–92). Samtidig er ordet klimaskeptiker blitt tolket som et skjellsord av folk som har fått det brukt om seg. Som Onar Åm sier: ”En gang var det et honnørord. Slik er det ikke lenger” (Baldersheim 2007).

At denne masteroppgaven også er en undersøkelse av fenomenet klimaskepsis, innebærer at den skeptiske argumentasjonen i klimadebatten vil oppta mest plass i analysen. Og ettersom det først og fremst er Fremskrittspartiet som fyller rolla som skeptiker i norsk klimapolitikk, er det spesielt uttalelser fra dette partiet som vil bli satt under lupa. Denne orienteringen mot skeptiske utsagn er på mange måter en naturlig følge av debattens vesen: Fordi skeptikerne i vårt tilfelle er i en posisjon hvor de utfordrer en bred vitenskapelig og politisk konsensus, er det skeptikernes angrep på konsensusposisjonen som tvinger fram en debatt.

1.2 Forskning i politikken

Klimasaken er en vitenskapsdrevet sak. Det er med utgangspunkt i en vitenskapelig forståelse av klimasystemet at klimapolitiske tiltak blir meningsfulle. Vitenskapelig produsert kunnskap har med andre ord vært en nødvendig—men ikke nødvendigvis tilstrekkelig—forutsetning for at menneskeskapt global oppvarming i det hele tatt har fått status som et problem som krever politisk handling (Underdal 2000, 3). Samtidig er teknologisk kunnskap etter alt å dømme nødvendig i utviklingen av effektive strategier for problemløsning. Klimapolitikken har derfor sterke bånd til klimaforskningen, enten det er spørsmålet om problemets natur eller spørsmålet om problemets løsning det er snakk om. Klimaforskningens teorier legger på den ene sida rammer for oppfatningene om hvordan menneskelige aktiviteter kan påvirke klimaet, på den andre sida rammer for oppfatningene om hvordan menneskeskapt global oppvarming kan motarbeides.

Men det er ikke bare forskningen som legger rammer for politikken—politikken legger også rammer for forskningen, gjennom bevilgninger, oppdrag og mer eller mindre formell kontakt mellom politikere og forskere. Forholdet mellom forskning og politikk kan altså forstås som et samspill hvor partene øver gjensidig innflytelse på hverandre (Underdal 2000, 6–7). Vi kan på den ene sida si at kunnskap inngår i et maktspill, og på den andre sida si at makt inngår i et kunnskapsspill. Samspillet vitenskap–politikk er også et samspill kunnskap–makt.

I tilknytning til både klimasaken og andre miljøsaker er det gjennomført studier som tar opp spørsmålene om hvordan forskningsbasert kunnskap om miljøproblemer blir produsert, og om hvordan kunnskapen blir formidlet, fortolket og forandret i en kommunikasjonsprosess

hvor nettverk av politikere, forskere og andre kunnskapseliter spiller sentrale roller (se Andresen mfl. 2000; Gough og Shackley 2001; Haas 1992; Litfin 1994; Skodvin 1999). I denne oppgaven er søkelyset eksplisitt rettet mot den politiske sfæren, og spørsmålet blir da hvordan politikerne anvender forskning i sin argumentasjon.

Fra dette får vi det tredje delspørsmålet vi skal forsøke å besvare i denne masteroppgaven: *Hvordan blir forskning anvendt og vurdert av politikere i debatten om klimapolitikens problemdefinisjon?* Dette delspørsmålet inviterer til en analyse på flere plan. For det første er det nødvendig med en beskrivende analyse av hvordan forskningsbasert kunnskap kommer til uttrykk i debatten og hvordan denne kunnskapen inngår i aktørenes argumentasjon. På det neste planet er det nødvendig med en intertekstuell analyse som ser nærmere på hvilken type kilder som blir tatt i bruk og hvordan disse kildene blir omtolket i en politisk kontekst. På det tredje planet er spørsmålet hvilke verdier politikerne gir uttrykk for gjennom sin omtale av forskningen. Hvilken status tilkjennes vitenskapen som kunnskapskilde for politikken?

Hva betyr begrepet *forskning*, og tilgrensende begreper som *vitenskap* og *forskningsbasert kunnskap*, i denne sammenhengen? I klimadebatten kan det ikke alltid trekkes et entydig skille mellom forsker og ikke-forsker eller mellom vitenskap og ikke-vitenskap. Derfor skal vi heller ikke gjøre noe forsøk på å definere disse begrepene ut fra mer eller mindre stringente kriterier. Det vi skal undersøke, er snarere politikernes egen bruk av begreper som forskning og vitenskap—de situasjonene hvor partiene og representantene i Stortinget påkaller vitenskapens autoritet for å underbygge sine standpunkter.

I den intertekstuelle analysen av politikernes kildebruk er det to sett med spørsmål som er spesielt relevante. For det første: Hvilken type kilde er det snakk om? Er det en nyhetsartikkel, ei debattbok, en fagfelleurdert tidsskriftartikkel? Hvilken bakgrunn har forfatterne? Som vi allerede har vært inne på, er det ikke nødvendigvis noen enkel sak å sette kildene i båser som vitenskap og ikke-vitenskap, men dette betyr ikke at vi ikke kan si noe som helst om hvilken type kilder det er snakk om. For det andre: Hvordan er kilden gjengitt? Anvender politikeren kilden for å underbygge konklusjoner og argumenter som er i samsvar med hovedbudskapet i kilden? Med andre ord: Er innholdet i kilden gjengitt korrekt? Når vi beveger oss til det tredje planet, er spørsmålet hvilket bilde som tegnes av vitenskapen. Hvordan blir forskningsprosessen framstilt blant politikerne? Hva regner politikerne som god og pålitelig forskning, og hva regner de som dårlig og upålitelig? Hvilke forventninger har de

---

til forskning som kunnskapsprodusent? Hva sier politikerne om hvordan forskningen bør foregå? Hva sier de om hvordan samspillet mellom forskning og politikk bør se ut? Dette er ikke bare et spørsmål om hvilken rolle klimaforskningen bør spille i politikken, det er også et spørsmål om hvilken rolle forskningen bør spille i samfunnet som sådan.

1.2.1 Vitenskapens autoritet

Troa på at vitenskapen kan gjøre livet bedre, er blitt framhevet som noe av kvintessensen ved det moderne samfunnet, som et grunnleggende trekk ved vestlig tenkning fra opplysningstida og framover. Denne troa er sterkt knyttet til de store framskrittene som er gjort innenfor naturvitenskapene, og til den rivende teknologiske utviklingen samfunnet har vært gjennom siden den industrielle revolusjonen. Og det er vitenskapens metoder—kombinert med fornuften—som tilsynelatende har muliggjort framskrittene. Ved hjelp av vitenskapen har vi avslørt overtro og fordommer, styrket vår forståelse av naturen og fått nye muligheter som beriker livene våre. Vitenskapen har, ifølge modernisten, gjort oss mer fullendt rasjonelle, den har optimalisert samfunnets funksjonalitet (Kitcher 2001, 3; Litfin 1994, 29; Litfin 2000, 129; Lyotard 1984, 11–2; Naustdalslid og Reitan 1992, 28; Schaanning 2000, 9–14).

Denne framskrittstroa er utgangspunktet for det Skodvin og Underdal (2000, 23) kaller det tradisjonelle synet på vitenskapen og dens rolle i samfunnet. Ifølge dette synet er vitenskapen, ideelt sett, selve negasjonen av politikken: vitenskapen er ren, uhildet og rasjonell. Mens det er manipulasjon og taktikkeri som råder i politikken, er det de analytiske resonnementene og stringente metodene som råder i vitenskapen. Dette vitenskapsvennlige synet bygger på en forutsetning om at forskere er innehavere av en form for kunnskap som er nokså uavhengig av den sosiokulturelle konteksten de opererer i. Teoriene, modellene og prosedyrene som ligger til grunn for den vitenskapelige virksomheten, gjør forskerne i stand til å trekke de korrekte konklusjonene, og normgrunnlag som styrer den vitenskapelige virksomheten, gjør forskerne i stand til å forholde seg politisk nøytrale (Mulkay 1979, 110).

I samsvar med dette vitenskapssynet bør vitenskapen og politikken holdes strengt atskilt fra hverandre, og om det først skal være samhandling mellom dem, bør denne samhandlingen ha et instrumentelt preg: En diagnose bør først bli stilt i den vitenskapelige sfæren, deretter bør denne diagnosen formidles, uten forvrengning, til den politiske sfæren, hvor politikerne bør akseptere og handle i samsvar med diagnosen (Litfin 1994, 29; Naustdalslid og Reitan 1992, 50–2; Skodvin og Underdal 2000, 22). Om dette lykkes, vil resultatet nødvendigvis bli et

reduisert innslag av politikk og ideologi i styringen av samfunnet—og samtidig et økt innslag av forskningsbasert kunnskap i praktisk anvendelse (Mulkay 1979, 110–1). Dette optimistiske synet på det ideelle forholdet vitenskap–politikk tilsvarer det Deborah A. Stone i boka *Policy Paradox* (1988) kaller rasjonalitetsprosjektet. Blant rasjonalitetsprosjektets tilhengere er tanken at vitenskapen skal gjøre sin inntreden for å nærmest frelse politikken fra dens innebygde irrasjonaliteter og sørge for opprettelsen av en samfunnsstyring som i stedet bygger på forskning og fornuft (Stone 1988, 4). Det er med andre ord en slags teknokratisk samfunnsvisjon som kommer til uttrykk i rasjonalitetsprosjektet (Weiss 1991, 316). Ideene om et teknokratisk styresett kan føres tilbake til blant andre norskamerikaneren Thorstein Veblen, og et sterkt uttrykk for slik tenkning finner vi i *Science – The Endless Frontier* av Vannevar Bush (1945), en innflytelsesrik offentlig utredning som ble utført på oppdrag fra USAs daværende president Franklin D. Roosevelt. Bush trekker en konklusjon som er udelt positiv på vitenskapens vegne. ”Scientific progress is one essential key to our security as a nation, to our better health, to a higher standard of living, and to our cultural progress,” skriver han i sitt brev til presidenten (1945).

Det tradisjonelle synet på vitenskapen og dens rolle i samfunnet er blitt kritisert for å være dypt urealistisk (Litfin 1994, 15; Mulkay 1979, 110–22, Skodvin 1999, 41; Stone 1988, 4). Men disse oppfatningene står likevel sterkt, både blant forskere og politikere. Forskerne ser ikke på seg selv som maktsøkende, ei heller ser politikerne på dem som maktsøkende. Tvert imot blir vitenskapen vanligvis sett på som et arnested for pålitelig og nøytral kunnskap, hvor enn urealistisk dette synet måtte være. Dermed kan vi også vente at den faktiske samhandlingen mellom vitenskap og politikk vil være preget av det tradisjonelle synet (Litfin 1994, 33; Skodvin 1999, 41–2). Hvis det er bred konsensus om et politisk relevant spørsmål i den vitenskapelige sfæren, kan vi vente at dette legger til rette for bred konsensus også i den politiske sfæren—forskningsbasert kunnskap vil kunne bli et springbrett for enighet og samarbeid i politikken (Litfin 1994, 19; Skodvin 1999, 81). Men hvis det ikke foreligger noen bred vitenskapelig konsensus, vil saken stille seg annerledes—vitenskapelig strid vil da kunne fungere som olje på ilden for en politisk strid (Skodvin 1999, 81–2).

Det er det tradisjonelle synet på vitenskapen som gir oss forklaringen på hvorfor vitenskapen nyter autoritet i samfunnet. Fordi forskningen oppfattes som et upartisk uttrykk for sannheten, er den effektiv som et rettferdiggjørende grunnlag for politiske standpunkter (Naustdalslid og Reitan 1992, 55). Og det er dette, blant annet, som gjør det såkalte

---

rasjonalitetsprosjektet så urealistisk. Vitenskapens legitimerende kraft er ettertraktet i politikken, og en politiker som kan gjøre krav på vitenskapelig belegg for sitt standpunkt, står betydelig sterkere enn en politiker som har vitenskapen mot seg (Litfin 1994, 4; Skodvin og Underdal 2000, 29). Vi kan derfor vente at politikernes bruk av forskning har et strategisk preg. At forskning blir tatt i bruk på en strategisk måte, vil si at en eller flere parter i en konflikt tar i bruk forskning for å oppnå egne målsettinger (Eriksen og Weigård 1997, 231; Naustdalslid og Reitan 1992, 53). Det er selve beslutningsprosessen som skiller den instrumentelle fra den strategiske bruken av forskning: Instrumentell bruk innebærer at politikeren tar et standpunkt som er påvirket av forskningen, mens strategisk bruk innebærer at politikeren tar et standpunkt som ikke er påvirket av forskningen. Men når vi beveger oss videre til det politiske ordskiftet, hvor politikeren skal forsøke å allmenngjøre sitt standpunkt, vil all bruk av forskning bli strategisk, i den forstand at bruken får en retorisk funksjon: Avsenderen tar i bruk forskning i den hensikt å overbevise mottakeren om et eller annet politisk budskap (Litfin 1994, 15; Stone 1988, 4).

At politisk bruk av forskning er strategisk, er en kjensgjerning som har godt empirisk belegg. Undersøkelser av hvordan vitenskapelig kunnskap anvendes i den politiske sfæren, har gang på gang bekreftet at vitenskapelig kunnskap tilpasses til politikernes verdier og målsettinger (Mulkay 1979, 113–4; Skodvin og Underdal 2000, 22–3; Weiss 1991, 309–11). Dette har for det første en psykologisk forklaring. En aktør kan ende opp med å sjalte ut opplysninger som ikke passer med aktørens fortolkningsramme. Samtidig kan informasjon gis ulik mening hos ulike aktører som forstår informasjonen i lys av ulike virkelighetsforståelser. Og en aktør kan, ut fra sitt ideologiske og politiske ståsted, rette seg mot kilder som er egnet til å bekrefte, heller enn å avkrefte, det synet politikeren allerede har (Skodvin 1999, 31). Dette kan altså skje nokså automatisk, nærmest som følge av en ideologisk ryggmargsrefleks. Men det kan også fortone seg som noe klart viljestyrt, for eksempel ved at politikeren bevisst plukker fram noen opplysninger og dysser ned andre, ved at politikeren forvrenger data til sin egen fordel, eller ved at politikeren benytter seg av et vridd kildeutvalg (Weiss 1991, 314–5).

Denne strategiske bruken av forskning trenger, vel å merke, ikke å være det samme som opportunistisk bruk, eller ren misbruk, av forskning. Forskning kan bli anvendt på en måte som har både instrumentelle og strategiske trekk. Politikerne kan bruke forskning i et forsøk på å rettferdiggjøre et standpunkt som de har inntatt a priori, men de kan samtidig justere dette standpunktet i samsvar med forskningen. Slik vil det for eksempel være hvis

politikerne allerede har fastsatt et politisk mål, men lar forskning bidra med kunnskap om hvordan målet kan nås (Weiss 1991, 308). Det er likevel åpenbart at strategisk bruk av forskning kan ta form av opportuniste. Så lenge målet er å overbevise andre, er det ikke gitt at avsenderen følger rasjonalitetsprosjektets spilleregler.

Den rasjonelle dialogen forutsetter en saklig diskusjon av nøytrale opplysninger og logiske resonnementer. Målet med dialogen er å oppnå en dypere forståelse av problemet og helst også enighet gjennom drøfting av argumenter for og imot et standpunkt. Med andre ord forutsetter rasjonalitetsprosjektet at den offentlige samtalen følger grunnprinsippene for den sokratiske dialektikken, hvor målet er at debatten fram og tilbake skal hjelpe oss med å luke ut de uholdbare standpunktene og på den måten vise vei til et standpunkt som er uangripelig. Men den offentlige samtalen har samtidig ei skyggeside som kan slå beina vekk under rasjonalitetsprosjektet, og denne skyggesida kan karakteriseres ved hjelp av belastede begreper som hjernevasking, propaganda og manipulasjon—kort og godt løgn og bedrag. Disse ordene retter oppmerksomheten mot den nokså trivielle kjensgjerningen at det er mulig å overbevise ved hjelp av villedelse. Villedelse er det vi utsettes for når avsenderen skjuler sine beveggrunner, når vi blir forsøkt overbevist om at det er i vår interesse å godta noe som egentlig bare er i avsenderens interesse, og når avsenderen appellerer til følelsene våre fordi fornuften vår ikke vil tjene avsenderens formål (Stone 1988, 251).

Vi kan i utgangspunktet anta at enhver aktør i en politisk strid vil ha en egeninteresse av å tilegne seg den beste tilgjengelige kunnskapen om tilstanden det er snakk om. Men vi kan på ingen måte anta at aktøren unner alle de andre aktørene den samme kunnskapen. Tvert imot vil en politisk aktør kunne ha interesse av at motstanderne er dårligere informert, spesielt hvis den beste tilgjengelige kunnskapen svekker aktørens eget standpunkt. Under slike forhold kan aktøren ha et sterkt insentiv til å forvrengte og manipulere den informasjonen som legges fram, for på den måten å villedde motstanderne. Motsatt vil en mottaker alltid måtte ha i bakhodet at mottakeren kan bli villedet av avsenderen, noe som kan føre til at også informasjon som ikke er lagt fram i en forvrengt form, kan bli avvist og mistenkeliggjort av motparten. Men uansett hvilken vei manipulasjonen går, kan vi gå ut fra at kunnskapen blir gjenstand for strategiske vurderinger (Skodvin og Underdal 2000, 28). De strategiske vurderingene kan også forgreine seg til den vitenskapelige sfæren: Forskningen kan bli offer for—og fungere som utøver av—politisk motivert manipulering og forvrengning (Skodvin 1999, 63–4; Skodvin og Underdal 2000, 28). Dermed rakner bildet av forskeren som nøytral

---

kunnskapsprodusent. Samtidig er det klart at forskning er et produkt som kan bestilles, noe framveksten av tankesmier og oppdragsforskning er blitt tolket som et tegn på.

Strategisk bruk av forskning er kjennetegnet av at motstandere i en politisk strid gjerne vil ha hver sin gruppe eksperter. Hver aktør kan vise til "sine egne" støttespillere, i form av framstående vitenskapsfolk og andre personer som tilhører samfunnets kunnskapseliter. Disse støttespillerne kan bidra til å underbygge aktørens standpunkt, og de kan bidra til å undergrave motstandernes standpunkt (Mulkay 1979, 114; Skodvin 1999, 85). Hvilke kunnskapseliter den politiske aktøren kan benytte seg av, er knyttet til aktørens posisjon i striden. Makteliten og de politiske aktørene som inntar de dominerende standpunktene, vil ha de beste mulighetene til å alliere seg med den ekspertisen som finnes i forvaltningen og i randseinstitutter og oppdragsfinansierte institutter. Opposisjonen, som vanligvis har mer begrensede ressurser, vil i større grad måtte benytte seg av alternative kunnskapskilder—det vil si av en motekspertise—som politisk ammunisjon (Naustdalslid og Reitan 1992, 53–4).

Åpenbar politisk aktivisme fra forskernes side kan derimot bidra til å svekke forskernes autoritet, ettersom forskningen vil miste noe av sin legitimerende kraft straks den får status som et ikke-nøytralt partsinnlegg (Naustdalslid og Reitan 1992, 55). Forskerne må altså klare å pleie sitt omdømme som kilde til pålitelig kunnskap dersom vitenskapen skal beholde sin autoritet. Dette omdømmet vil de etter hvert miste dersom de ikke makter å redusere usikkerheten om spørsmålene de i utgangspunktet skal bidra med pålitelig kunnskap om (Litfin 1994, 32). Dette kan føre til en nokså pervertert dynamikk i forskningsverdenen. For det første kan forskere som i utgangspunktet bare kjekler om hvilke teorier som bør beholdes og hvilke som bør forkastes, bli trukket inn i en politisk strid hvor disse teoriene er betente, og dermed tre inn i ei rolle—kanskje uten å ville det selv—som politiske aktører. For det andre kan forskere, idet de blir oppmerksomme på forskningens politiske betenthet, forsøke å dysse ned uenighet og utestenge dissidenter i et forsøk på å redde seg ut av striden. I begge tilfeller er det forskningen som til slutt blir skadelidende (Skodvin og Underdal 2000, 31).

Et element som naturligvis spiller inn på hvordan forskning blir tatt i bruk i politikken, er kunnskapsstatusen på det gjeldende feltet. Dersom et felt er preget av betydelig usikkerhet eller vitenskapelig strid, vil det være større rom for strategisk bruk av forskning enn det som vil være tilfellet dersom spørsmålet i all hovedsak regnes som besvart, på en entydig måte, av vitenskapen (Skodvin 1999, 79). Bruken av forskning er på samme måte avhengig av sakens

politiske status. Jo mer politisk betent en sak er, og jo sterkere et spørsmål er knyttet til omstridte politiske verdier, desto mindre er sjansen for at vitenskapelig kunnskap skal bli brukt på en instrumentell måte (Skodvin og Underdal 2000, 29). Ondartede politiske konflikter, det vil si konflikter som er preget av uforenlige interesser, vil for det første øke sjansen for press mot selve forskningsprosessen og for det andre forsterke insentivene til ulike former for villedelse fra de politiske aktørenes side. Dermed kan det bli vanskelig å nå konsensus om spørsmål med politisk sprengkraft (Skodvin og Underdal 2000, 28–9).

Dette betyr likevel ikke at forskningen aldri vil ha en reell innflytelse på politikerne, eller at forskerne nærmest er for politiske nikkedukker å regne. Vitenskapen og politikken utøves i et samspill hvor både makt og kunnskap har relevans for aktører innenfor begge sfærene, men dette samspillet er ikke så tett at sfærene har smeltet sammen. Vitenskapen og politikken er to atskilte systemer, hvert av dem med relativ autonomi fra den andre (Jasanoff 2004, 21; Skodvin og Underdal 2000, 22). I samsvar med dette viser undersøkelser av politikeres bruk av forskning at den vitenskapelige kunnskapsproduksjonen kan ha en reell effekt på politikernes vurderinger. Effekten gjelder spesielt politikernes problemforståelse, det vil si måten de definerer et problem på og måten de vurderer ulike problemers relative viktighet på (Weiss 1991, 313). Vitenskapen kan derfor ventes å ha en reell innflytelse på politikernes vurderinger i debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag.

På den andre sida kan vi havne i en paradoksall situasjon hvor politikernes bruk av forskning for å legitimere standpunkter fører til delegitimering av vitenskapen som kunnskapskilde (Litfin 1994, 4). Vitenskapelig kunnskap danner et solid grunnlag for legitimering av politiske standpunkter, og nettopp derfor vil alle parter ha interesse av å bruke forskning i sin egen favør—og i motstanderens disfavør. Politikernes forsøk på å legitimere sine egne standpunkter vil gå hånd i hånd med tilsvarende forsøk på å delegitimere motstandernes standpunkter. Denne tosidige prosessen kan gi opphav til et sammensurium av motstridende påstander som alle gjør krav på å være forskningsbaserte (Litfin 1994, 14). I en slik situasjon, hvem skal vi tro på da? Resultatet kan bli at vitenskapens autoritet forvitrer, at den mister sin kraft som grunnlag for politisk handling (Skodvin og Underdal 2000, 28–30).

1.2.2 Vitenskap og sannhet

Vitenskapens autoritet har sitt utspring i ideen om at vitenskapelige utsagn er mer pålitelige enn andre typer utsagn. Denne ideen kommer klart til uttrykk i det platonske skillet mellom

---

doxa og *episteme*, det vi si mellom *mening* og *kunnskap*. *Doxa* er en betegnelse for våre allmenne oppfatninger, det vil si for alle de meningene vi har, alt det vi holder for sant og tar for gitt i livene våre. Hos Platon får *doxabegrepet* en negativ klang idet han setter det opp mot *episteme*, som er betegnelsen for sikker kunnskap, det vil si utsagn som er beviselig sanne. Mens *doxa* kan være forvirret og feilaktig, er *episteme* det som per definisjon er sant.

Vitenskapens mål, jamfør dette skillet, blir ikke så rent sjelden sagt å være ”søken etter sannhet” (se for eksempel Skodvin 1999, 41; Malnes 2006, 85), det vil si søken etter utsagn som hører til i kategorien *episteme*. Dette vitenskapsteoretiske standpunktet er det som kalles *realisme*, hvor sannhet er noe som oppnås gjennom korrespondanse mellom et utsagn og den virkeligheten utsagnet er ment å representere (Rorty 1991, 22). Med Rortys ord har vitenskapen og filosofien i århundrer arbeidet ut fra et håp om at bevisstheten og språket kan fungere som et stort speil som lar oss se naturen som den er (Rorty 1979, 12).

På den andre sida er det grunn til å påpeke at en grad av erkjennelsesteoretisk agnostisisme er utbredt i vitenskapsfilosofien, både blant realistene og blant deres meningsmotstandere. Wienerkretsens positivister la inn et forbehold i sin filosofi ved å behandle alle teoretiske utsagn som instrumentelle, det vil si som verktøy for bevisstheten heller enn sannheter. De hadde ingen forhåpninger om sikker verifikasjon av sannhetsgehalten i utsagnene, tvert imot hevdet de at utsagnene kun bør vurderes som mer eller mindre sannsynlige i lys av våre erfaringer (Gilje og Grimen 1995, 56; Wight 2002, 42). For å si det på en annen måte: Alle teorier er *doxa*, men noen av dem er mer velbegrunnede enn andre. På lignende vis er usikkerheten innebygd i den kritiske rasjonalismen, som legger til grunn at den vitenskapelige virksomheten er feilbarlig. Vi kan aldri gi noe endelig bevis for at en teori er sann, og vi kan heller aldri gi noe endelig bevis for at en teori er usann (Lakatos 1970, 100; Popper 2007, 49). Men disse to vitenskapsfilosofiske retningene er begge preget av en sterk tro på vitenskapen som kunnskapsprodusent. Oppfatningen ser ut til å være at vi, om vi er realister, kan tillate oss å tro på at teorier iallfall kan nærme seg sannheten. Og om vi er instrumentalister eller pragmatikere, kan vi i det minste tillate oss å se på teorier som nyttige kognitive verktøy som hjelper oss med å håndtere våre omgivelser (Rorty 1991, 5).

Spørsmålet som står igjen, er hvordan vi bør gå fram i produksjonen av teorier. Med andre ord, hva er det som kjennetegner den vitenskapelige virksomheten? Hva skiller vitenskapene fra andre sosiokulturelle praksiser? Et vanlig svar er at vi finner dette skillet i Poppers

falsifikasjonskriterium, det vil si et krav om at et utsagn kun er vitenskapelig dersom det er formulert slik at det utelukker visse observasjoner, noe som innebærer at det kan utsettes for kritisk prøving gjennom observasjon. Vitenskapene kjennetegnes altså av at vi konfronterer våre tanker med virkeligheten gjennom observasjon. Som FNs klimapanel skriver: "Science is inherently self-correcting; incorrect or incomplete scientific concepts ultimately do not survive repeated testing against observations of nature" (Le Treut mfl. 2007, 95).

Dette er en framgangsmåte som skiller seg fra den rene fornuften, det vil si ideen om at du kan finne fram til sannheten bare ved å tenke oss om, og fra den religiøse troen, hvor ideen er at en høyere makt intervensjoner for å åpenbare sannheten for deg (Hellevik 2002, 14–5). Poppers falsifikasjonskriterium, kombinert med forskjellige logiske og aritmetiske regler og prosedyrer og forskjellige forskningsetiske normer, lar oss forstå hvorfor vitenskapen har status som en autoritativ kunnskapskilde. Logikken og aritmetikken er ment å garantere gyldige slutninger, gitt at premissene er sanne, mens forskningsetiske normer er ment å gjøre teoriutviklingen minst mulig farget av enkeltpersoners innfall og utfall. Sammen danner disse spillereglene et kraftfullt bilde av vitenskapen som et kumulativt prosjekt som gjør oss i stand til å forklare og forutsi på stadig bedre måter og på stadig nye områder.

Foucault går så langt som å hevde at vitenskapens metoder har fått en hegemonisk rolle som den mest høyverdige framgangsmåten for produksjon av sanne utsagn—de vitenskapelige metodene har dannet et sannhetsregime som regulerer hvilke typer utsagn som aksepteres som sanne og meningsfulle. Hos Foucault er både kunnskap og sannhet—og han bruker det siste ordet på en ironisk måte—noe som alltid produseres innenfor rammene av samfunnets dominerende diskurser, og denne produksjonen, hevder han, er tett knyttet til makt: "We are subjected to the production of truth through power and we cannot exercise power except through the production of truth" (Foucault 1980, 93). De gjeldende teknikkene for maktutøvelse er utviklet på grunnlag av den kunnskapen som foreligger, samtidig som maktutøvelsen setter rammer for produksjonen av kunnskap. Det er med andre ord en gjensidig avhengighet som råder i forholdet mellom makt og kunnskap (Fairclough 1992, 50; Jørgensen og Phillips 1999, 23). I samsvar med dette kan vi forstå den retoriske bruken av forskningsbasert kunnskap—inkludert de mer uredelige variantene av overtalelse som vi finner i løgn, manipulasjon og andre former for villedelse—som utøvelse av kunnskapsbasert makt (Litfin 1994, 15–23). Makt kan generelt defineres som evnen til å produsere en effekt, og i relasjoner mellom mennesker som evnen til å få en person til å gjøre noe som personen

---

ellers ikke ville gjort (Dahl 1957, 202–3). Til dette kan vi tilføye at makt, ifølge Foucault, ikke utelukkende bør forstås som undertrykkelse, makta har også ei produktiv side ved at den får ting til å skje. Overtalelse kan altså være både undertrykkende og produktivt.

Dersom det moderne samfunnet er preget av, som Foucault skriver, et vitenskapsbasert sannhetsregime, så finnes det også en opposisjon som utfordrer dette regimet. Parallelt med modernismens tro på vitenskapen har det forekommet ei rekke motstrømninger av en mer vitenskapsfiendtlig karakter. De vitenskapsfiendtlige holdningene kan oppsummeres i et enkelt spørsmål som virker spesielt godt egnet til å skape splid: Har vitenskapen gjort verden til et bedre sted? Det som kjennetegner vitenskapsfiendtlige holdninger, er en konklusjon om at vitenskapene har større ulemper enn fordeler, og at disse ulempene ikke simpelthen kan bortfeies som misbruk av kunnskap som ellers er verdifull (Kitcher 2001, 167–8).

Det finnes også mer intellektuelt orienterte tankestrømninger som har utfordret vitenskapens autoritet, og i nyere tid er det spesielt postmodernismen og de mer radikale variantene av sosialkonstruktivismen som har stått for denne utfordringen. På den ene sida har vi postmodernistiske filosofer som dekonstruerer de grunnleggende antakelsene som har gitt grobunn for vitenskapens særstilling i det moderne samfunnet, ved å vende vitenskapens kritiske blikk mot den selv (Schaanning 2000, 15–6). Samtidig har historiske, sosiologiske og antropologiske studier av forskning siden midten av 1970-tallet fremmet en forståelse av vitenskapene som sosialt konstruerte. Vitenskap skiller seg ikke vesentlig fra andre sosiokulturelle praksiser, hevder de, og innehar derfor ingen privilegert epistemologisk posisjon. Utfallet av vitenskapelig praksis er et resultat av praktisk håndverk, forhandlinger, retorikk, makt og interesser. Fakta blir ikke funnet, men snarere oppfunnet (Enebakk 2002, 75). Disse sosialkonstruktivistene gir altså sin tilslutning til en eller annen grad av relativisme, det vil si en oppfatning om at alle sannhetspretensjoner, både vitenskapelige og ikke-vitenskapelige, er farget av sitt sosiokulturelle opphav. Ut fra denne forutsetningen setter mange av de mer radikale sosialkonstruktivistene spørsmålsteget ved vitenskapenes særstilling som kunnskapskilde (Hacking 1999, 4).

Mer forsonlige røster—for eksempel Beck (1992, 228–35), Funtowicz og Ravetz (1990, 41) og Ross (1996, 1–15)—har tatt til orde for en demokratisering av vitenskapene. Med demokratisering menes her en utvidet medbestemmelsesrett i vitenskapelige spørsmål, i den forstand at flere grupper i samfunnet skal bli involvert i politiske beslutninger om vitenskap

og teknologi. Beck, Ross og Funtowicz og Ravetz er samstemte i sin beskrivelse av vår tids vitenskap som preget av usikkerhet, en usikkerhet som skyldes økende vitenskapelig kompleksitet, en stadig mer mangfoldig vitenskapelig virksomhet og det kritiske blikket vitenskapen etter hvert har rettet mot seg selv. Samtidig påpeker de at vitenskapen og teknologien har et Janus-ansikt: Den vitenskapelige og teknologiske utviklingen har hatt følger som er både positive og negative for samfunnet. Forfatterne argumenterer for at en bredere deltakelse fra lekfolk er nødvendig for å unngå en konsentrasjon av beslutningsmakta hos samfunnets kunnskapseliter. Gjennom en demokratisering av vitenskapene, hevder disse forfatterne, vil vi unngå et elitistisk teknokratstyre hvor det ikke tas hensyn til vitenskapen og teknologiens potensielt uheldige følger for vanlige folk (Enebakk 2002, 97).

Denne siste posisjonen reflekterer en holdning til vitenskapen som virker mer treffende for vår tid enn den arketyriske framstillingen av modernismens vitenskapstro. Beck døper det refleksiv modernisme, og noe av kjernen i denne refleksive modernismen er at vi har et ambivalent forhold til vitenskap og teknologi. Jo visst har vi sett en voldsom vitenskapelig utvikling, vi har splittet atomer og satt folk på månen, men vi har også vært vitne til store ødeleggelser i vitenskapens navn (Beck 1992, 51; Jasanoff 2004, 13; Naustdalslid og Reitan 1992, 28–9). I miljøpolitikken kommer denne ambivalensen klart til uttrykk: Vitenskapen og teknologien er tilsynelatende både årsaken til og løsningen på miljøproblemene.

1.2.3 Vitenskap i klimapolitikken

Hvilke forventninger kan vi, i lys av disse teoretiske betraktningene, ha til politikernes bruk av klimaforskning i debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag? I norsk klimapolitikk er det FNs klimapanel som har vært den mest framtreddende kilden til vitenskapelig kunnskap om klimasystemet. Klimapanelet har hittil publisert fire hovedrapporter, og i tillegg flere spesialrapporter, som sammenfatter, fortolker og tilrettelegger den foreliggende kunnskapen om klimasystemet for beslutningstakere. Den første rapporten ble publisert i 1990, den andre i 1995, den tredje i 2001 og den fjerde i 2007.

Rapportene fra FNs klimapanel er en helt sentral del av det vitenskapelige kildematerialet i alle de fem stortingsmeldingene om norsk klimapolitikk. FNs klimapanel gir klart uttrykk for at klimaforskningen har opplevd viktige framskritt fra rapport til rapport, slik at forståelsen av klimasystemet gradvis er blitt styrket (IPCC 1995, 21; IPCC 2001b, 2; IPCC 2007a, 2). Dersom det stemmer at politikernes problemforståelse påvirkes av den vitenskapelige

---

kunnskapsstatusen, kan vi vente oss at debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon er blitt mindre intens etter hvert som den vitenskapelige forståelsen av klimasystemet er blitt bedre. Politikere kan med andre ord ventes å justere sine standpunkter i samsvar med den vitenskapelige utviklingen. Dette kan forstås som en modningsprosess hvor vitenskapen hjelper politikerne ut av en startfase preget av usikkerhet og forvirring og inn i en normalfase hvor posisjonene er tydeligere og konsensusen større (Funtowicz og Ravetz 1990, 40).

Dette er en forventning som er klart optimistisk på vitenskapens vegne, og forventningen kan formuleres som en hypotese: *Framgang i klimaforskningen fører til konsolidering av og utvidet aksept for klimapolitikkens rådende problemdefinisjon.* Denne årsakshypotesen hevder at vitenskapen har påvirket politikken i en bestemt retning. Denne påvirkningen, om den virkelig har funnet sted, vil kunne gjelde både den dominerende diskursen og den skeptiske motstandsdiskursen i den norske debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon. Innenfor den dominerende diskursen kan vi vente en økt grad av forpliktelse i omtalen av den rådende problemdefinisjonen. Motsatt kan den skeptiske motstandsdiskursen ventes å bli stadig mer marginalisert, i form av frafall av aktører, samtidig som den kan ventes å akseptere stadig mer av den dominerende klimaforskningens teorigrunnlag.

Men det er mulig denne hypotesen er mer optimistisk på vitenskapens vegne enn det er grunnlag for å være. Det er mulig vi tvert imot kan vente oss en opprivende politisk strid. Karbondioksid er et avfallsprodukt fra forbrenning av fossile brensler, og disse brenslene har vært en avgjørende forutsetning for den industrielle revolusjonen og det moderne samfunnet. Klimaforskningen pirker derfor ved selve hjertet i industrisamfunnet. Krav om reduserte utslipp av drivhusgasser kan med andre ord oppfattes som en trussel mot den økonomiske velstanden—som uforenlig med målet om økonomisk vekst (Litfin 2000, 132). Samtidig vet vi at klimaforskningen er preget av stor vitenskapelig usikkerhet, og usikkerhet kombinert med politisk ondartethet er akkurat de elementene som legger til rette for en forvitring av vitenskapens autoritet som kilde til legitimering av politiske standpunkter (Litfin 2000, 132).

Vi bør derfor formulere en alternativ hypotese som går i motsatt retning: *Vedvarende strid om klimapolitikkens problemdefinisjon har ført til en delegitimering av klimaforskningen som rettferdiggjørende grunnlag for klimapolitiske standpunkter.* Dette er en hypotese om at politikernes bruk av forskning i klimadebatten har sugd krafta ut av forskningsargumentene. Det er altså snakk om ei mistro til forskningsargumenter blant politikerne som er unnfanget

av den politiske argumentasjonen selv. Det tredje alternativet er en nullhypotese som sier at det *ikke* finnes noen sammenheng mellom utviklingen i klimaforskningen og utviklingen i den klimapolitiske debatten: *Framgang i klimaforskningen har ingen påvirkning på debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon*. Denne hypotesen tegner et bilde av en politisk debatt som seiler sin egen sjø. Dette kan på den ene sida skyldes at politikernes bruk av forskning er dypt strategisk, på den andre sida at forskningsbruken er tvetydig og usystematisk.

Disse tre hypotesene er tre mulige utfall av en strid hvor alle aktørene gjør krav på å være i besittelse av den forskningsbaserte sannheten om klimasystemet. En erosjon av vitenskapens autoritet kan så visst finne sted i denne striden, men da som en utilsiktet konsekvens av at politikerne på begge sider i striden tar i bruk forskning både for å underbygge sine egne argumenter og for å undergrave motstandernes argumenter. Spillet fanger, og det fanger på en slik måte at spillerne mister ett av sine beste kort—sannheten.

Men det finnes også, som vi har sett, mer opposisjonelle posisjoner. På den ene sida kan vi se for oss en kritikk av klimaforskningen og klimapolitikken som teknokratisk og elitistisk, gjerne med et tilhørende krav om styrket folkelig innflytelse. Vi kan også se for oss mer vitenskapsfiendtlige posisjoner som, i revolusjonære ordelag, tar til orde for demontering av industrisamfunnet som tilsynelatende har forårsaket både global oppvarming og andre miljøødeleggelser. En annen opposisjonell posisjon som er aktuell i vår sammenheng, er et relativistisk ståsted som muliggjør et erkjennelsesteoretisk angrep på klimaforskningen—og på forskning som kunnskapskilde generelt. Vi må da skille mellom den saksspesifikke klimaskepsisen og en mer generell skeptisisme: Den første stiller spørsmålet ”Hva er sant?”, mens den andre stiller det mer vidtrekkende spørsmålet ”Hva er sannhet?”. I det empiriske materialet som ligger til grunn for denne undersøkelsen, er det ikke funnet spor av generell vitenskapsfiendtlighet eller erkjennelsesteoretisk skeptisisme.

1.3 Det empiriske materialet

Klimadebatten føres på flere arenaer: i auditoriet, i avisa, i eteren, i hjemmet, i klasserommet, i konferansesalen, i laboratoriet, på styrerommet. Den politiske debatten går mellom politikere og andre samfunnsaktører, mellom de ulike politiske partiene, internt i hvert parti. Men denne undersøkelsen begrenser seg til én arena: Stortinget. Virksomheten i Stortinget virker styrende for Norges offisielle klimapolitikk. Det er her lover blir vedtatt, det er her penger blir bevilget, det er her de klimapolitiske målene blir fastsatt. De argumentene

---

som framføres i debattene forut for Stortingets vedtak, blir stående som våre folkevalgte politikeres offisielle begrunnelser for de politiske standpunktene de tar. Stortingsdebattene bærer kanskje preg av å være et spill for galleriet, men det er likevel nettopp de argumentene som framføres i dette spillet som når ut til offentligheten. Stortinget er derfor en velegnet arena for en systematisk undersøkelse av denne oppgavens tema.

Fordi undersøkelsen begrenser seg til Stortinget som arena, er det først og fremst dokumenter som er hentet fra stortingsarkivet, som danner det empiriske materialet for undersøkelsen. Men forhandlingene i Stortinget foregår ikke i et vakuum, og ved enkelte anledninger blir det nødvendig med avstikkere til andre arenaer for å få den ønskede dybdeskarpheten i bildene som tegner seg av debatten. En stortingsmelding kan vise til en vitenskapelig publikasjon, en innstilling kan vise til en avisartikkel, en representant kan vise til en fjernsynsdebatt. Vi har altså med en intertekstualitet å gjøre, hvor noen tekster spiller på andre. Det vil ikke alltid være mulig å identifisere forbindelsene mellom Stortingets tekster og utenforstående tekster som er mer eller mindre relevante, og slike intertekstuelle forbindelser kan være vidstrakte og sammensatte (Fairclough 2003, 47). Men i tilfeller hvor klare referanser til utenforstående tekster kommer til syne, kan det være oppklarende å bringe disse utenforstående tekstene inn i analysen. En slik analyse vil også kunne synliggjøre forbindelser til utenforstående aktører.

I årenes løp har Stortinget behandlet klimaspørsmål i et vell av saker, deriblant budsjetter, høringer, interpellasjoner, odelstingsproposisjoner, representantforslag, stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner. I denne undersøkelsen skal vi ta for oss et utsnitt av de relevante sakene—et utsnitt bestående av Stortingets behandling av samtlige stortingsmeldinger som har klimapolitikk som hovedtema. I alt fem stortingsmeldinger tilfredsstiller dette kriteriet:

- St.meld. nr. 41 (1994–95) *Om norsk politikk mot klimaendringer og utslipp av nitrogenoksider (NO_x)*
- St.meld. nr. 29 (1997–98) *Norges oppfølging av Kyotoprotokollen*
- St.meld. nr. 54 (2000–2001) *Norsk klimapolitikk* og St.meld. nr. 15 (2001–2002) *Tilleggs melding til St.meld. nr. 54 (2000–2001) Norsk klimapolitikk*
- St.meld. nr. 34 (2006–2007) *Norsk klimapolitikk*

Til hver av disse stortingsmeldingene hører en stortingsinnstilling fra Stortingets energi- og miljøkomité og et referat fra plenumsmøtet i Stortinget hvor stortingsmeldingen blir tatt opp

til behandling. Sammen med stortingsmeldingene er det innstillingene og møtereferatene som er kjernen i det empiriske materialet som ligger til grunn for denne oppgaven. Det er samtidig slik at Stortinget i alle tilfellene har behandlet stortingsmeldingene sammen med andre saker. Dokumentene som ligger til grunn for disse sakene, er også tatt hensyn til.

Ettersom de klimapolitiske stortingsmeldingene i stor grad legger rammene for og definerer hovedtrekkene i den norske klimapolitikken, er det god grunn til å anta at det utvalget av empirisk materiale som ligger til grunn for denne oppgaven, lar oss fange hovedtrekkene i aktørens klimapolitiske argumentasjon. Stortingsmeldingene utgjør det som i diskursanalysen er blitt kalt monumenter (Neumann 2001, 52). Monumenter er tekster som har pekt seg ut som knutepunkt eller forankringspunkt for en diskurs—tekster som bærer diskursen. Stortingsmeldingene er monumenter fordi de presenterer hovedlinjene i klimapolitikken og begrunner disse hovedlinjene. Samtidig begrunner og forsvarer partiene sine overordnede klimapolitiske standpunkter i behandlingen av stortingsmeldingene.

Den første klimameldingen ble lagt fram 2. juni 1995, den siste 22. juni 2007—mer enn tolv år senere. Dette gjør at undersøkelsen dekker et forholdsvis langt tidsrom. På grunn av denne spredningen over tid er det mulig å undersøke hvordan den politiske argumentasjonen har utviklet seg underveis. Men utvalget av empirisk materiale har den ulempe at ei rekke relevante dokumenter er utelatt fra analysen. Dokumentene fra Stortingets behandling av stortingsmeldingene *Miljø og utvikling* (St.meld. nr. 46 (1988–89)) og *Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling* (St.meld. nr. 58 (1996–97)), seks stortingsmeldinger om regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand (St.meld. nr. 8 (1999–2000); St.meld. nr. 33 (1999–2000); St.meld. nr. 24 (2000–2001); St.meld. nr. 25 (2002–2003); St.meld. nr. 21 (2004–2005); St.meld. nr. 26 (2007–2008)), stortingsproposisjonen om ratifikasjon av Kyotoprotokollen (St.prp. nr. 49 (2001–2002)) og de to odelstingsproposisjonene om klimakvoteloven (Ot.prp. nr. 13 (2004–2005); Ot.prp. nr. 66 (2006–2007)) er de viktigste eksemplene på dette. Fordi relevante dokumenter er utelatt fra analysen, er det usikkert om det empiriske utsnittet er et representativt tverrsnitt av klimadebatten i Stortinget. Men det er heller ingen åpenbar grunn til å anta at utvalget er preget av systematiske avvik fra helheten.

En del av de data som er benyttet i denne publikasjonen er hentet fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjenestes (NSDs) Voteringsarkiv. Materialet er stilt til disposisjon av Stortingsarkivet og tilrettelagt av NSD. Data er også hentet fra *Spørreundersøkelse om*

---

verdier, natur og miljø, 1993, norsk del av ISSP og *Spørreundersøkelse om verdier, natur og miljø, 2000, norsk del av ISSP*. Undersøkelsene er finansiert av Norges forskningsråd (NFR). Data er samlet inn av NSD (1993) og Norsk Gallup Institutt (2000) og tilrettelagt og stilt til disposisjon i anonymisert form av NSD. Verken NFR, Norsk Gallup Institutt, NSD eller Stortingsarkivet er ansvarlige for analysen av data eller de tolkninger som er gjort her.

1.4 Skalerte standpunkter

I denne oppgaven skal vi for det første undersøke forskjellene i argumentasjonen til i alt ti politiske partier—det vil si Arbeiderpartiet (Ap), Fremskrittspartiet (Frp), Høyre (H), Kristelig Folkeparti (KrF), Kystpartiet (Kp), Rød Valgallianse (RV), Senterpartiet (Sp), Sosialistisk Venstreparti (SV), Tverrpolitisk Folkevalgte (TF) og Venstre (V)—som har vært representert i Stortinget i undersøkelsesperioden. I tillegg kommer partipolitisk uavhengige representanter. For det andre skal vi undersøke forskjeller i argumentasjonen som ble ført på fire forskjellige tidspunkter. Det er derfor behov for et analytisk verktøy som kan være til hjelp i arbeidet med å organisere standpunktene og synliggjøre forskjeller og forflytninger.

Et slikt verktøy finner vi i en firefeltstabell bestående av to variabler: *vitenskapelig tiltro* på den ene sida og *politisk tilslutning* på den andre. I de tilfellene hvor en politiker anvender forskning i sin argumentasjon, foretar politikeren samtidig en vurdering av denne forskningen. Politikeren kan anerkjenne forskningen som et solid grunnlag for handling, men også kritisere den som mangelfull og utilstrekkelig. Politikeren vurdering av forskningsbasert kunnskap kan konseptualiseres som en variabel hvor det ene ytterpunktet er en situasjon hvor politikeren gir uttrykk for absolutt tiltro til forskningen, mens det andre ytterpunktet er en situasjon hvor politikeren gir uttrykk for absolutt mistro. Mellom disse to ytterpunktene finner vi alle de politikerne som i sterkere eller svakere grad gir uttrykk for tiltro eller mistro til forskningen. I denne oppgaven skal vi undersøke hvordan politikernes vurdering av klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag inngår i deres argumentasjon for eller imot tiltak som blir foreslått iverksatt i stortingsmeldingene om norsk klimapolitikk. Utgangspunktet for all klimapolitisk virksomhet er en vitenskapelig teori som sier at bestemte menneskelige aktiviteter fører til økt konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren, noe som ifølge teorien kan påvirke klimasystemet på en alvorlig og ugunstig måte. Politikere kan gi uttrykk for alt fra absolutt tiltro til absolutt mistro til denne teorien. Også politikernes standpunkt til de klimapolitiske tiltakene som blir foreslått iverksatt, kan konseptualiseres som en variabel. Langs denne variabelen er ytterpunktene absolutt tilslutning på den ene sida

		Vitenskapelig tiltro	
		÷	+
Politisk tilslutning	+	”Føre var” ÷ Klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag vurderes som usikkert + Tilslutning til foreslåtte klimapolitiske tiltak	”Snarrådige handlinger” + Klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag vurderes som sikkert + Tilslutning til foreslåtte klimapolitiske tiltak
	÷	”Vente og se” ÷ Klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag vurderes som usikkert ÷ Motstand mot foreslåtte klimapolitiske tiltak	”Etter snar” + Klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag vurderes som sikkert ÷ Motstand mot foreslåtte klimapolitiske tiltak

FIGUR 1.1 Vitenskapelig tiltro og politisk tilslutning

og absolutt motstand på den andre. Mellom ytterpunktene finner vi politikere som i sterkere eller svakere grad gir uttrykk for tilslutning til eller motstand mot tiltakene som blir foreslått i hvert tilfelle—det vil si i hver enkelt stortingsmelding.

Langs disse to variablene kan vi i prinsippet operere med en uendelighet av politiske sjatteringer. I stedet skal vi begrense oss til å definere en plusside og en minusside langs hver av variablene—noe som gjør variablenes analytiske anvendelighet langt bedre. I en slik dikotomisert form har den første variabelen—*vitenskapelig tiltro*—to verdier: En positiv verdi for enheter som vurderer klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag som sikkert, og en negativ verdi for enheter som vurderer klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag som usikkert. Det må bemerkes at terskelen for å havne på plussida er nokså høy, og motsatt, at minussida favner nokså bredt. Den andre variabelen—*politisk tilslutning*—vil på tilsvarende vis få to verdier: En positiv verdi for enheter som gir sin tilslutning til de klimapolitiske tiltakene som i hvert enkelttilfelle er foreslått iverksatt, og en negativ verdi for enheter som yter motstand mot de klimapolitiske tiltakene som er foreslått iverksatt.

Med disse operasjonaliseringene på plass ender vi opp med fire felt som en politisk aktør kan ligge innenfor. Disse feltene kan vi sette opp skjematisk i en firefeltstabell, noe som er gjort i **figur 1.1**. En slik tabell lar oss synliggjøre viktige forskjeller mellom de ulike politiske aktørene på ett bestemt tidspunkt, og ved å sammenligne tabeller fra ulike tidspunkter kan vi

---

synliggjøre forflytninger i klimapolitiske posisjoner fra ett tidspunkt til et annet. De fire feltene i tabellen skal vi kalle ”føre var”, ”snarrådig handling”, ”vente og se” og ”etter snar”.

- **Føre var:** I det første feltet finner vi aktører som har negativ verdi på variabelen *vitenskapelig tiltro*, men positiv verdi på variabelen *politisk tilslutning*. Aktører innenfor dette feltet legger til grunn at klimapolitikkens problemdefinisjon hviler på et usikkert vitenskapelig grunnlag, men gir sluttet seg til de klimapolitiske tiltakene som blir foreslått i hvert enkelt tilfelle. Vi kan vente at aktører innenfor dette feltet argumenterer for iverksettelse av klimapolitiske tiltak som en sikring mot faren for alvorlig og ugunstig menneskeskapt global oppvarming, med andre ord kan vi vente at de begrunner sitt standpunkt med føre-var-prinsippet.
- **Snarrådig handling:** I det andre feltet finner vi aktører som har positiv verdi på begge variablene. Dette er aktører som vurderer klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag som sikkert, og som samtidig slutter seg til de foreslåtte klimapolitiske tiltakene. Vi kan vente at aktører innenfor dette feltet argumenterer for at vitenskapen er så sikker at det ikke er behov for å debattere klimapolitikkens problemdefinisjon, og at debatten heller bør dreie seg om hvordan problemet kan løses. Aktører innenfor dette feltet kan ventes å støtte føre-var-prinsippet, men samtidig argumentere for at det ikke lenger er behov for dette prinsippet for å rettferdiggjøre klimapolitiske tiltak.
- **Vente og se:** I det tredje feltet finner vi aktører som har negativ verdi på begge variablene. Dette er de politiske aktørene som legger til grunn at klimapolitikkens problemdefinisjon hviler på et usikkert vitenskapelig grunnlag, og som samtidig yter motstand mot de klimapolitiske tiltakene som blir foreslått i hver enkelt klimamelding. Denne motstanden vil komme til syne ved at aktøren enten fremmer eller støtter vedtaksforslag som vil svekke de klimapolitiske tiltakene som er foreslått i den aktuelle klimapolitiske stortingsmeldingen. Vi kan vente at aktører i dette feltet argumenterer for at vi bør vente med å innføre tiltak til det vitenskapelige grunnlaget for å innføre slike tiltak er mer robust.
- **Etter snar:** I det fjerde feltet finner vi aktører som har positiv verdi på variabelen *vitenskapelig tiltro*, men negativ verdi på variabelen *politisk tilslutning*. Dette er aktører som vurderer klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag som sikkert, men som

likevel yter motstand mot de klimapolitiske tiltakene som blir foreslått i hver enkelt klimamelding. Vi kan vente at aktører i dette feltet argumenterer for at det vil være bedre om vi tilpasser oss klimaendringene enn om vi forsøker å forebygge eller motvirke dem, med andre ord at etter-snar-politikk er bedre enn føre-var-politikk.

Både på grunn av den vitenskapelige utviklingen og på grunn av den politiske utviklingen i klimadebatten vil betydningen av hva det vil si å ligge i hvert av de fire feltene forskyve seg fra ett tidspunkt til et annet. Terskelen for å si at klimapolitikkens problemdefinisjon hviler på et solid vitenskapelig fundament, er lavere etter publikasjonen av den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel i 2007 enn den var da den første klimameldingen ble lagt fram i 1995. Samtidig er terskelen for tilslutning til de klimapolitiske tiltakene blitt stadig høyere ettersom målsettingene er blitt stadig strengere. Disse forskyvningene i feltenes innhold må vi ha in mente når denne firefeltstabellen blir tatt i bruk i analysen av politikernes argumentasjon i debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag.

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 blir debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag satt i en bredere nasjonal og internasjonal kontekst. Her vil hovedtrekkene i klimaforskningens teorier bli presentert, og vi vil se nærmere på hvordan klimasaken ble løftet opp på den politiske dagsordenen. Deretter skal vi se nærmere på hvordan klimaforskningen og klimapolitikken er blitt utfordret. Kapittel 3 er viet metode. Her vil det blir redegjort for diskursanalyse, argumentasjonsanalyse og retorisk analyse slik disse metodene vil bli anvendt i analysen av det empiriske materialet i denne oppgaven. I de resterende kapitlene skal vi gå systematisk gjennom argumentasjonen i det empiriske materialet som er presentert i delkapittel 1.1.2. Til slutt vil det bli gjennomført en helhetlig analyse av den norske debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag—organisert som to separate diskurser.

---

2 To strømninger i klimadebatten

Det var et dystert framtidsbilde som ble tegnet da rapporten *State of the World* kom ut for første gang i 1984. I det som skulle bli en årlig foreteelse, skrev miljøvernorganisasjonen Worldwatch Institute om overbefolkning, avskoging, helsefarlig forurensning, utarming av naturressursene, om et økologisk sammenbrudd som truer med å rive grunnen vekk under oss hvis vi ikke slår oss inn på en bærekraftig utvikling (Brown 1984, 1–17). Men det er ikke alle som har godtatt virkelighetsbeskrivelsen i de årlige rapportene fra Worldwatch Institute. Og i 1995 kommer tilsvaret: *The True State of the Planet*, utgitt av den høyreorienterte tankesmia Competitive Enterprise Institute (CEI). Boka erklærer allerede på omslaget at den vil knuse mytene om verdens miljøtilstand (Bailey 1995). Tre år senere får boka et omkved i form av en kronikk med tittelen ”Klodens sande tilstand” i den danske avisa *Politiken*. Det er statsviteren Bjørn Lomborg som står bak teksten, og han gjør det til sin uttalte målsetting å utfordre miljøforståelsen som fremmes i *State of the World*-rapportene. ”Verden er ikke ved at gå under,” skriver Lomborg. ”Ressourcerne er ikke ved at løbe tør. Vi efterlader faktisk jorden som et bedre sted at leve, end den var, da vi modtog den” (1998a).

Striden om hvilken beskrivelse av verdens miljøtilstand som er mest sannferdig, spiller seg ut som et oppgjør mellom politiske antipoder. Motsetninger av denne typen har vist seg å gå igjen i miljødebattens ulike forgreininger. Miljøbevegelsens mobilisering for å styrke vernet av naturen har fått sitt tilsvaret i mobiliseringen av motkrefter som har utfordret og motarbeidet miljøbevegelsens krav (Brulle 2000, 115–31; McCright og Dunlap 2000, 504; Rowell 1996, 1–3; Switzer 1997, 1–16). Om det er økoradikaleren som står mot forbrukeren, naturverneren som står mot industrilobbyisten, eller nymalthusianeren som står mot teknologioptimisten, blir striden iscenesatt i en dialektisk form: tese står mot antitese, pro står mot contra. Til sjuende og sist handler disse oppgjørene om det samme grunnleggende spørsmålet: Er det aktuelle forholdet et miljøproblem som rettfærdiggjør politisk handling?

Også klimadebatten har en antagonisme i seg, en dragkamp mellom to strømninger som fører i hver sin retning. Disse to strømningene er riktignok ikke like sterke: I det som framstår som debattens hovedstrømning, er det en dominerende oppfatning at menneskeskapt utslipp av klimagasser med meget stor sannsynlighet vil føre til alvorlige og ugunstige forandringer i klimasystemet på jorda. Mot denne hovedstrømningen står en skeptisk motstrømning, hvor advarslene om menneskeskapt klimaendring blir sett på med et mistroisk blikk. I dette

farvannet kan det naturligvis også finnes aktører som ikke følger noen av strømmene. Men nærværet av slike aktører er ikke framtreddende nok til å forhindre at det er meningsfylt å se på debatten som en strid mellom to leirer hvor den ene er protagonist og den andre er antagonist. Den ene leiren krever politisk handling—den andre leiren stritter imot. Og det er leiren som krever handling, som har vunnet fram. Klimaendringer har i løpet av de siste to tiårene gått fra å være en teoretisk syssel til å bli utgangspunkt for omfattende politisk virksomhet. Som følge av Kyotoprotokollens ikrafttreden den 16. februar 2005 er utslipp av drivhusgasser blitt gjenstand for juridisk forpliktende reguleringer på internasjonalt nivå.

Aktørene som tilhører hovedstrømningen i klimadebatten, har lyktes i sin innsats for å skape aksept for oppfatningen om at faren for menneskeskapte klimaendringer rettferdiggjør politiske tiltak (McCright og Dunlap 2000, 504). De varslede klimaendringene har fått anerkjennelse som et samfunnsproblem, både de facto og de jure. Men den skeptiske motstrømningen, om enn svakere enn hovedstrømningen, har vært til stede helt siden saken ble løftet opp på den politiske agendaen på slutten av 1980-tallet (McCright og Dunlap 2000, 500–1). ”Global warming, despite so many continuing reports, does not appear to be a major problem,” skrev Ronald Bailey i *The True State of the Planet* (1995, 2). Og nok en gang fikk rapporten et omkved hos Bjørn Lomborg: ”Drivhuseffekten er yderst tvivlsom” (1998a).

2.1 Klimasakens kjerne

Hvor starter fortellingen om menneskeskapt global oppvarming? Vanligvis blir startpunktet definert som den industrielle revolusjonen—ifølge FNs klimapanel fra 1750 og utover—hvor oppfinnelser som dampmaskinen og damplokomotivet førte med seg en utstrakt bruk av det fossile brenselet kull. I den industrielle perioden har de atmosfæriske konsentrasjonene av gasser som karbondioksid, metan og lystgass økt markant, og ifølge FNs klimapanel er det menneskelige aktiviteter som forbruk av fossilt brensel, endringer i arealbruk og jordbruk som er de viktigste årsakene til de økte drivhusgasskonsentrasjonene (IPCC 2007a, 2).

Også den vitenskapelige forståelsen av klimasystemet har en historie som kan trekkes langt bakover i tid, for eksempel til den franske fysikeren Joseph Fourier, som i 1824 formulerte førsteutgaven av teorien om den atmosfæriske drivhuseffekten, og til den svenske geokjemikeren Svante Arrhenius, som i 1895 regnet på hvordan endringer i den atmosfæriske konsentrasjonen av karbondioksid ville kunne påvirke temperaturen på jorda (Abatzoglou mfl. 2007, 22; Le Treut mfl. 2007, 103–5; Rosa og Dietz 1998, 427). Men det

---

skulle gå noen år før begreper som *drivhuseffekten*, *global oppvarming* og *klimaendringer* ble en del av det allmenne ordforrådet. Klimaforskningen gikk riktignok sin gang gjennom hele 1900-tallet, men det var først på 1980-tallet klimaendringer ble et spørsmål som fikk omtale av betydning i mediene. Før dette hadde ikke termostaten gitt noe signal om global oppvarming, tvert imot viste den globale overflatetemperaturen en nedadgående trend i perioden 1945–1970 (Trenberth mfl. 2007, 249). På 1970-tallet fryktet man ikke global oppvarming, man fryktet heller ei ny istid (Demeritt 2001, 315; Le Treut mfl. 2007, 98).

Det virkelige vendepunktet, viser ei rekke amerikanske studier, fant sted i 1988. På dette tidspunktet økte medieomtalen av klimasaken brått, og en sterk interesse for spørsmålet om menneskeskapte klimaendringer holdt seg gjennom 1989 og 1990 (Demeritt 2001, 307–8; Mazur og Lee 1993, 693–700; McCright og Dunlap 2000, 500; Rosa og Dietz 1998, 442–3; Ungar 1992, 488–93). Et lignende vendepunkt ser ut til å ha funnet sted i Norge: Et søk på ordet ”drivhuseffekt” i avisarkivet Atekst gir kun 5 treff i 1986 og 13 treff i 1987. Deretter øker det til 92 treff i 1988, 254 treff i 1989 og 286 treff i 1990. Et tilsvarende søk på ordet ”klimaendring” gir henholdsvis 10, 22, 37, 119 og 156 treff i den samme perioden.⁴

Sakens framvekst i Norge er blitt knyttet til *Vår felles framtid* fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (1987) og innsatsen fra kommisjonens leder Gro Harlem Brundtland for å fremme klimaspørsmålet i Norge. Norske styresmakter ga uttrykk for et ønske om å være en pådriver i klimasaken, og klimasaken fikk også et løft gjennom det sterke søkelyset som ble rettet på miljøpolitikk i forbindelse med valget i 1989. Det samme året ble stortingsmeldingen *Miljø og utvikling* (St.meld. nr. 46 (1988-98)) lagt fram (Andresen og Butenschøn 2001, 339; Bang 2003, 196–7; Hovden og Lindseth 2004, 66).

Økende institusjonsbygging kan fungere som en annen indikator på at klimasaken fikk et løft fra slutten av 80-tallet og utover. FNs klimapanel ble stiftet av FNs miljøprogram (UNEP) og Verdens meteorologiorganisasjon (WMO) i 1988. Institusjonaliseringen av klimaforskningen og klimapolitikken fortsatte i årene som fulgte, blant annet gjennom opprettelsen av FNs rammekonvensjon om klimaendring (UNFCCC) under FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992 og gjennom etableringen av stadig flere sentre for

---

⁴ Trunkert søk på ordene ’drivhuseffekt*’ og ’klimaendring*’ i perioden 1.1.1986–1.1.1991 med Aftenposten og NTB som søkekilder. Atekst er tilgjengelig på Internett: <http://www.retriever-info.com/atekst.php>.

klimaforskning, med Cicero og Bjerknessenteret—som ble stiftet i henholdsvis 1990 og 2000—som de fremste norske eksemplene.

Hva var det egentlig som skulle til for å få klimasaken inn på det politiske sakskartet? Det løftet som klimasaken fikk fra 1988 og utover, kan paradoksalt nok ikke knyttes til noe gjennombrudd i den vitenskapelige forståelsen av klimasystemet (Rosa og Dietz 1998, 441–2). Flere sosialkonstruktivistiske studier har i stedet knyttet klimasakens framvekst til en sammensmelting av historiske, samfunnsmessige og politiske forhold—godt hjulpet av den strategiske atferden til en vitenskapelig elite. Denne typen studier retter oppmerksomheten mot to forhold: For det første hvordan enkelte aktører fremmer påstander om en tilstand og på den måten konstruerer en problemforståelse, for det andre hvordan saken blir innrammet, det vil si hvilke aspekter ved saken som blir framhevet og vektlagt i problemforståelsen.

En håndfull klimaforskere, skriver Mazur og Lee, sto på 80-tallet bak en aktiv innsats for å formidle et budskap om fare for menneskeskapte klimaendringer. Disse forskerne knyttet klimasaken opp til relaterte—og mer populære—spørsmål som nedbryting av ozonlaget og faren for en atomvinter, noe som ser ut til å ha gitt dem mer gjennomslagskraft i mediene (Mazur og Lee 1993, 693–700; McCright og Dunlap 2000, 500; Rosa og Dietz 1998, 442–3; Ungar 1992, 488–93). Energipolitiske interesser kan også ha fungert som en av klimasakens jordmødre, skriver Demeritt (2001, 307). Politiske krav om en reduksjon i utslippene av karbondioksid vil, for eksempel, trekke i samme retning som et ønske fra industrilandene om å redusere avhengigheten av importerte fossile brensler.

Klimasakens plutselige popularitet blir også knyttet til de faktiske værforholdene på 80-tallet. Dette tiåret var preget av en rekke varme somrer, men det var den usedvanlig sterke heten sommeren 1988 som til slutt fikk klimaballongen til å lette. Ei rekke land ble rammet av hetebølger, og langvarig tørke fikk alvorlige følger i USA. Flere framstående klimaforskere, med klimatologen James E. Hansen fra NASA som den mest betydningsfulle, koblet denne tørken til drivhuseffekten, noe som ble gitt stor oppmerksomhet både i USA og i Norge (Cumlet 1988; Mazur og Lee 1993, 697; McCright og Dunlap 2000, 500; Thorbjørnsen 1988; Ungar 1992, 490). Ifølge Ungar var heten og tørken i USA helt avgjørende for klimasaken. Forklaringen er ifølge ham at sammenkoblingen mellom klimasaken og værforholdene utløste en fryktfølelse som gjorde folk mer mottakelige for klimaforskernes budskap (Ungar 1992, 483). Lekfolk vil ikke gjøre koblingen mellom

---

klimaforskningens abstrakte teorier og dagliglivet før disse teoriene underbygges av dramatiske hendelser i virkelighetens verden, og tørken i 1988 var en slik dramatisk hendelse som skremte folk til å se på økt drivhuseffekt som en reell fare (Ungar 1992, 483).

Medieforskere har videre merket seg at klimasaken gikk gjennom en oppmerksomhetsyklus på slutten av 80-tallet, hvor saken raskt fikk stor oppmerksomhet, men hvor oppmerksomheten etter hvert dabbet av og flatet ut på begynnelsen av 90-tallet (Trumbo 1996, 273–81). Medieforskerne har også rettet søkelyset mot hvordan pressen har bidratt til å forme og skape blest om klimasaken ved å dramatisere mulige følger av global oppvarming og ved å iscenesette en politisk og vitenskapelig konflikt (Ryghaug 2006, 205–12). Som vi har sett ovenfor, var det ikke noe konkret gjennombrudd i forskningen som var foranledningen til politiseringen av klimasaken. På 80-tallet var det fortsatt betydelig vitenskapelig usikkerhet om hvordan menneskelige aktiviteter påvirker klimaet. Men klimaforskernes framskrivninger og teoretiske modeller må likevel forstås som en nødvendig forutsetning for framveksten av klimasaken. Det er disse modellene som oppretter den kognitive forbindelsen mellom våre menneskelige aktiviteter og klimaet på jorda.

Grunnlaget for teorien om menneskeskapte klimaendringer er det som vanligvis blir omtalt metaforisk som drivhuseffekten. Drivhuseffekten er i utgangspunktet ikke menneskeskapt, den er en naturlig prosess som er en nødvendig forutsetning for livet på jorda. Tanken er at atmosfæren inneholder gasser som absorberer utgående varmestråling fra jorda. På grunn av disse gassene—de viktigste er vanndamp og karbondioksid—blir varme som ellers ville forsvunnet ut i verdensrommet, holdt i atmosfæren. Gassene virker dermed som et drivhus og sørger for en behagelig atmosfærisk gjennomsnittstemperatur på om lag 15 °C, uten dem ville snittemperaturen vært minus 18 °C (Johannessen 2007, 1; Le Treut mfl. 2007, 97). Siden førindustriell tid har mengden av enkelte drivhusgasser økt betydelig—karbondioksid med over 30 prosent og metan med 17 prosent—som følge av menneskelige aktiviteter som forbruk av fossile brensler og avskoging, og vi må mer enn 160 000 år tilbake i tid for å finne høyere innhold av drivhusgasser i atmosfæren. På grunn av denne forandringen i atmosfærens kjemiske sammensetning, sier klimaforskerne, blir mer varmestråling absorbert, noe som igjen vil føre til klimatiske forandringer (Johannessen 2007, 2; Le Treut mfl. 2007, 97). Men at utslipp av klimagasser fører til klimatiske forandringer, er ikke et problem i seg selv. Hvis menneskeskapte utslipp av klimagasser er å regne som et samfunnsproblem, forutsetter det at utslippene fører til klimaendringer som er alvorlige og ugunstige. Det er

heller ikke gitt at vi bør gjøre noe for å forhindre menneskeskapte klimaendringer. At vi bør gjøre en innsats for å forsøke å forhindre dem, forutsetter at denne innsatsen har større nytte enn kostnad. Det er på disse punktene usikkerheten har vært størst. Usikkerheten skyldes på den ene sida at klimasystemet er sammensatt av en stor mengde pådriv og tilbakekoblinger hvor drivhuseffekten, både den naturlige og den menneskeskapte, bare er én av mange faktorer som spiller inn. På den andre sida skyldes usikkerheten at klimasaken i stor grad handler om framskrivninger hvor hastigheten og formen på den globale oppvarmingen, om den i det hele tatt kommer, er vanskelig å fastsette (Oreskes 2007, 73–4).

De siste 20 årene har FNs klimapanel vært dreiepunktet i klimaforskningen. Klimapanelet driver ikke med forskning selv, men har som oppgave å sammenstille, fortolke og tilrettelegge foreliggende klimaforskning for beslutningstakere. Selv om rapportene fra FNs klimapanel først og fremst viderefremmer resultater fra grunnforskningen, er rapportene i seg selv blitt helt sentrale referanseverk, både for forskere, beslutningstakere og andre aktører. Hvis det i det hele tatt lar seg gjøre å identifisere en faglitterær kanon i klimaforskningen, er det derfor naturlig å sette hovedrapportene fra FNs klimapanel høyt på lista. Den første hovedrapporten fra FNs klimapanel ble det vitenskapelige referanseverket da FNs rammekonvensjon om klimaendring ble ferdigstilt i 1992. Klimakonvensjonen trådte i kraft den 21. mai 1994 og er i dag ratifisert av 192 land. Konvensjonens overordnede mål er å oppnå ”stabilisering i konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren på et nivå som vil forhindre farlig menneskeskapt påvirkning av klimasystemet” (FN 1992a, art. 2). Da Kyotoprotokollen ble framforhandlet i 1997, var det den andre hovedrapporten fra FNs klimapanel som var det vitenskapelige referanseverket, mens den fjerde hovedrapporten er referanseverk i forhandlingene om perioden etter Kyotoprotokollens utløp i 2012.

Selv om klimamodellene fortsatt bærer preg av usikkerhet, har de utviklet seg betydelig siden midten av 70-tallet (Le Treut mfl. 2007, 98–9). Så hva er klimaforskernes sikreste kort? For å gi et innblikk i dette, er et utvalg av de funnene og framskrivningene som i den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel omtales som de sikreste og mest sannsynlige, gjengitt i **boks 2.1** (s. 35). De konklusjonene og framskrivningene som er gjengitt her, er nokså generelle. De gjengitte konklusjonene har en estimert sannsynlighet på minst 90 prosent og en grad av sikkerhet på minst 8 av 10 sjanse for korrekt resultat i bedømmelsen av den underliggende vitenskapens riktighet (IPCC 2008a, 5). Rapporten omtaler også langt mer alvorlige og konkrete klimaendringer hvor usikkerhetsmarginen fortsatt er stor.

BOKS 2.1 Hovedkonklusjoner i FNs klimapanelts fjerde hovedrapport

Observerte klimaforandringer og deres effekt

- Oppvarming av klimasystemet er utvetydig, noe som nå er tydelig fra observasjoner av økte globale gjennomsnittstemperaturer i atmosfære og hav, omfattende smelting av snø og is og økende globalt gjennomsnittlig havnivå.
- Observasjoner fra alle kontinenter og de fleste hav viser at mange natursystemer blir påvirket av regionale klimaforandringer, spesielt temperaturøkninger.

Klimaforandringenes årsaker

- De globale utslippene av drivhusgasser på grunn av menneskelig aktivitet har vokst siden førindustriell tid, med en økning på 70 prosent mellom 1970 og 2004.
- De globale atmosfæriske konsentrasjonene av karbondioksid, metan og lystgass har økt markant som et resultat av menneskelige aktiviteter siden 1750 og overstiger nå langt de førindustrielle nivåene bestemt ut fra iskjerner som spenner over mange tusen år.
- Det er meget sannsynlig at mesteparten av økningen i globale gjennomsnittstemperaturer siden midten av det 20. århundret skyldes den observerte menneskeskapte økningen i konsentrasjonen av drivhusgasser.

Framskrevne klimaforandringer

- Videreføring av klimagassutslipp som i dag eller høyere vil føre til mange forandringer i det globale klimasystemet i det 21. århundret som meget sannsynlig vil være større enn de som er observert i det 20. århundret.
- Menneskeskapt oppvarming og havnivåstigning vil fortsette i århundrer på grunn av tidsskalaene forbundet med klimaprosesser og tilbakekoblinger, selv om konsentrasjonene av klimagasser skulle bli stabilisert.

Klimaforandringenes virkning

- Det er svært sannsynlig at vi vil få en økning i ekstremvarme, hetebølger og kraftig nedbør. Det er svært sannsynlig at nedbøren vil øke på høye breddegrader.
- Det er ventet at endringer i hyppigheten og styrken av ekstremvær, sammen med stigning i havnivået, vil ha hovedsakelig ugunstige følger for naturlige og menneskelige systemer.
- Det er høy grad av sikkerhet om at den årlige elveavrenningen og tilgangen til vann vil øke på høye breddegrader og minke i enkelte tørre regioner på midlere breddegrader og i tropene innen midten av århundret. Det er høy grad av sikkerhet om at mange halvtørre områder vil rammes av minkende vannressurser som følge av klimaforandringer.

Kilder: IPCC 2007b, IPCC 2008a, SFT 2007

Klimaendringenes mulige følger for biosfæren generelt og for menneskeheten spesielt omtales med større forbehold enn klimaendringene i seg selv. Den fjerde hovedrapporten gir heller ikke noen klare svar angående balansen mellom nytte og kostnad forbundet med de ulike tiltakene som kan gjennomføres for å dempe klimaendringene (IPCC 2007b, 18–22). Det er med andre ord fortsatt rom for tvil, både på innsida og på utsida av panelets funn.

Vitenskapelig usikkerhet er noe som plager enkelte forskningsfelt mer enn andre. Ifølge vitenskapssosiologen Stephen Cole (1992) kan vi skille mellom en kjerne og et grenseland i vitenskapen. Den kunnskapen som tilhører kjernen, består av det forskerne tar for gitt, de teoriene som er allment aksepterte og som det ikke settes spørsmålstegn ved. Kjernekunnskapen er med andre ord den kunnskapen som i alle praktiske henseender har fått allmenn status som episteme. Cole setter også som vilkår for kjernekunnskapen at forskerne

anser den som viktig, og at den danner et utgangspunkt for produksjonen av ny kunnskap (Cole 1992, 15). Motsetningen til kjernen er grenselandet. I dette grenselandet finner vi forskningsfronten, og det er her den nye kunnskapen blir produsert. Dette grenselandet er preget av usikkerhet og fravær av vitenskapelig konsensus. Grenselandet er det ulendte terrenget hvor forskerne må gjøre nybrottsarbeid—og langt fra all denne nypløyde marka vil vise seg å bli fruktbar. Men den nye kunnskapen, om den begynner å gi avkastning, vil raskt kunne bli tatt opp i kjernen. Derfor pågår det ifølge Cole et kontinuerlig arbeid—både i form av forskning og i form av en maktkamp forskerne imellom—for å dyrke fram teorier som er sterke nok til å seire i kampen mot alternative forklaringer (Cole 1992, 15–6).

Klimaforskningen blir vanligvis forstått som en del av det vitenskapelige grenselandet. Rosa og Dietz (1998) har til og med opprettet en tredje kategori—forskningshorisonten—for å få fram den store graden av usikkerhet i klimaforskningen. Denne formen for vitenskap er preget av stor tverrfaglighet. For det andre bygger horisontforskningen på svært sammensatte datamodeller hvor kjernekunnskap blir matet inn i lange aritmetiske formler, noe som i høyeste grad gjelder for klimaforskningen. Til tross for at de er blitt stadig mer avanserte, blir klimamodellene fortsatt sett på som heuristiske verktøy, det vil si som foreløpige modeller i en vitenskapelig prøve-og-feile-prosess. Dette har flere grunner, for eksempel er flere tilbakekoblingsmekanismer og usikre variabler, som skydannelse, utelatt fra klimamodellene. Men modellene er gradvis blitt mer avanserte (Litfin 2000, 131; Oreskes 2007, 86; Rosa og Dietz 1998, 429–31; Skodvin og Underdal 2000, 26–30).

Denne beskrivelsen av klimaforskningen som en del av forskningshorisonten overlapper i nokså stor grad med det Funtowicz og Ravetz betegner som postnormal vitenskap. Ifølge Funtowicz og Ravetz er det nettopp usikkerhet som er i kjernen i det de kaller postnormal vitenskap. Denne formen for vitenskap er ikke i stand til å presentere veletablerte teorier for samfunnets beslutningstakere, og avanserte matematiske modeller lar seg ikke teste eller falsifisere på samme måte som enkle grunnformler (Funtowicz og Ravetz 1990, 38).

2.1.1 Føre-var-prinsippet

Politikerne må derfor ta sine beslutninger i uvisse. Helt sikre er vi uansett ikke, vil klimatiltakenes forkjempere si, før oppvarmingen har skjedd—så hvis tiltakene skal ha noe for seg, må de gjennomføres på grunnlag av den kunnskap som er tilgjengelig i dag (Skodvin og Underdal 2000, 30). Standpunktet om at vi, til tross for usikkerhet, bør gjennomføre tiltak

---

for å sikre oss mot faren for menneskeskapt global oppvarming, har fått en formell formulering i det såkalte føre-var-prinsippet.

Føre-var-prinsippet er tatt i bruk i flere ulike sammenhenger i miljøpolitikken, og det er vanlig å spore prinsippet tilbake til Tyskland, hvor *das Vorsorgeprinzip* blant annet ble lagt til grunn for ny lovgivning om luftforurensning på 70-tallet. Prinsippet er tatt inn i en rekke miljøvernavtaler, deriblant Nordsjøsam arbeidet og Montrealprotokollen om ozonnedbrytende stoffer. Prinsippet er også innlemmet i FNs rammekonvensjon om klimaendring (FN 1992a, art. 3), og en mer utfyllende formulering av prinsippet finner vi i Rioerklæringen om miljø og utvikling fra det samme FN-toppmøtet:

For å beskytte miljøet skal statene i stor utstrekning bruke føre-var-prinsippet i henhold til sine muligheter. Der hvor det foreligger trussel om alvorlig eller uopprettelig skade, skal ikke mangel på fullstendig vitenskapelig visshet kunne brukes som begrunnelse for å utsette kostnadseffektive tiltak for å hindre miljøforringelse (FN 1992b, prinsipp 15; NOU 1996:23, 204).

I klimasaken ligger de mest alvorlige av de framskrevne konsekvensene et stykke fram i tid, så langt fram i tid at de ikke vil ramme oss som lever i dag. Føre-var-prinsippet går derfor hånd i hånd med et prinsipp om ansvar for framtidige generasjoners ve og vel, det vil si et prinsipp om bærekraftig utvikling. Prinsippet om bærekraftig utvikling sier at vi skal tilfredsstillere våre behov i dag på en måte som ikke ødelegger for framtidige generasjoners muligheter for å tilfredsstillere sine behov. Dette prinsippet er sentralt i Verdenskommisjonens rapport *Vår felles framtid* (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling 1987), og det blir fulgt opp i Rioerklæringen om miljø og utvikling (FN 1992b, prinsipp 1 og 3).

Føre-var-prinsippet blir noen ganger begrunnet ved hjelp av en forsikringsanalogi: Selv om du vet at det er usannsynlig at huset ditt skal brenne ned til grunnen, lar du ikke være å kjøpe brannforsikring. Du lar heller ikke være å kjøpe brannvarsler og brannslukkingsapparat. Når en aktør tyr til føre-var-prinsippet, kan vi si at aktøren oppfordrer til en form for risikoavers atferd. En aktør av denne typen er villig til å gjennomføre dyre tiltak selv om usikkerheten er stor. Begrunnelsen er at selv om det kanskje er beskjeden risiko for at de verste scenarioene skal bli virkelighet, så vil konsekvensene være dramatiske om de blir det (Hovi 2001, 3). Men det er flere dilemmaer knyttet til føre-var-prinsippet. Det første dilemmaet er hvilken terskel vi skal ha for bruk av prinsippet. Hvor stor må sannsynligheten og sikkerheten være

før vi utløser føre-var-prinsippet? Formuleringene i Rioerklæringen og Klimakonvensjonen sier at det må foreligge en trussel om alvorlig eller uopprettelig skade. Men når har vi med en sånn trussel å gjøre? Hvor sannsynlig må den alvorlige eller uopprettelige skaden være før vi kan si at en trussel foreligger? Svaret på dette spørsmålet er ikke innebygd i de gjeldende versjonene av føre-var-prinsippet. Hvor vi skal sette terskelen for bruk av føre-var-prinsippet, er tvert imot et spørsmål om politisk skjønn (Hovi 2001, 6; Malnes 1995, xiii).

Et annet dilemma er at føre-var-prinsippet ikke veier trusselen om alvorlig eller uopprettelig skade mot kostnadene ved sikre oss mot denne trusselen. Føre-var-prinsippet tar bare for seg den ene sida av saken (Malnes 1995, xiii). Stilt overfor en klimatrussel hvor usikkerheten er stor, åpner bruk av føre-var-prinsippet i prinsippet for tiltak som vil være svært ufornuftige på grunn av urimelig høye kostnader. Og at tiltakene forutsettes å være kostnadseffektive, betyr ikke nødvendigvis at nettoeffekten av tiltakene er gunstig. Det resultatet vi sitter igjen med når alle kostnadene ved gjennomføring av tiltakene er trukket fra den nytten tiltakene har hatt, er ikke nødvendigvis positivt. Dette poenget er sentralt i debatten om hvor omfattende klimatiltak som lar seg forsvare. Igjen kan vi kaste lys over problemet med husbrannen som metafor (Jacoby, Prinn og Schmalensee 1998, 59):

It would be irresponsible to ignore such a risk, just as it would be irresponsible to do nothing when you smell smoke at home until and unless you see flames. It would also be irresponsible, of course, to call the fire department and hose down all your belongings at the slightest whiff of what might be smoke.

Et tredje dilemma springer ut av formuleringen ”fullstendig vitenskapelig visshet”. Denne klausulen er kun meningsfull hvis fullstendig vitenskapelig visshet er noe vi faktisk kan oppnå. For å si det på en annen måte: Hvis vi forutsetter at vi *aldri* kan oppnå fullstendig vitenskapelig visshet—en forutsetning som er sterkt rotfestet i den vitenskapelige sfæren—vil klausulen nødvendigvis gjelde *all* politisk handling. Den allestedsnærværende mangelen på fullstendig vitenskapelig visshet kan følgelig aldri begrunne utsettelse av tiltak.

Til sjuende og sist ender vi opp med en gjentakelse av det første dilemmaet: Spørsmålet om hvilken grad av visshet som må til for at føre-var-prinsippet skal bli utløst. Hvis vi tillater oss å legge til grunn at den vitenskapelige forståelsen alltid vil ligge et sted mellom ytterkantene full visshet på den ene sida og ren spekulasjon på den andre, vil vi i hvert enkelt tilfelle måtte

---

avgjøre om vi har nådd det punktet på skalaen hvor vissheten er stor nok til at vi kan rettferdiggjøre politiske tiltak (NENT 1997, 70–2).

2.2 En skeptisk opposisjon

I klimapolitikken kan vi begå én av to mulige feil. Hvis vi gjennomfører klimapolitiske tiltak, står vi i fare for å begå en type 2-feil hvor vi beholder en falsk hypotese om at menneskeskapt global oppvarming finner sted. Menneskeheten vil da bli uskyldig ”dømt” for å ha forårsaket klimatiske forandringer. Hvis vi ikke gjennomfører klimapolitiske tiltak, står vi i fare for å begå en type 1-feil hvor vi forkaster en hypotese som er sann (Hovi 2001, 8). Menneskeheten vil da ”gå fri” selv om den er skyldig i å ha forårsaket klimatiske forandringer. Hvis vi holder oss til denne rettslige metaforen, ser hovedstrømningen og motstrømningen i klimadebatten ut til å føre sin sak på grunnlag av to helt motsatte prinsipper: For aktørene i hovedstrømningen er type 2-feilen å foretrekke framfor type 1-feilen. Tvilen må komme naturen og framtidige generasjoner til gode. For aktører i motstrømningen kan det være motsatt. Tvilen må komme oss nålevende mennesker til gode.

Kyotoavtalen representerer . . . en illevarslende reversering av et av de viktigste og mest grunnleggende fremskrittene i sivilisasjonens historie: antakelsen om uskyld og krav til bevisførsel. For oss som er sterke tilhengere av rettsstaten og individets rettigheter er dette et dystert tilbakeblikk i retning barbariet (Åm 2007, 21).

Den skeptiske motstrømningen i Norge, ovenfor representert ved Onar Åm, er sammensatt av uensartede aktører. Alt fra velrenommerte forskere med relevant naturvitenskapelig kompetanse til bloggere med skjult identitet deltar i debatten. Vi kan ikke uten videre tillegge alle aktørene politiske motiver—det er fullt mulig å være mistroisk til klimaforskningen uten å bry seg med sakens politiske side. Og selv om aktører fra høyresida er i klar overvekt, kan vi heller ikke uten videre konkludere med at aktørenes politiske orientering er ensartet. Det finnes også eksempler på en venstreorientert kritikk av klimaforskningen som bidragsyter til en form for miljøkolonialisme hvor Vesten påtvinger fattige land en klimapolitikk som vil være til hinder for de fattige landenes økonomiske utvikling (Demeritt 2001, 308). Slik kritikk har ikke gjort seg bemerket i Norge.

Til tross for disse forbeholdene, er det meningsfullt å si at vi har med en motstandsdiskurs å gjøre så lenge mistroen til klimaforskningen underbygger motstand mot klimapolitiske tiltak. Det kan også under bestemte forutsetninger være meningsfylt å snakke om en klimapolitisk

motstandsbevegelse. En motstandsbevegelse kan forstås som et nettverk av personer og organisasjoner som står i opposisjon mot en problemforståelse som er fremmet av en opprinnelig miljøbevegelse (Brulle 2000, 116; Mottl 1980, 620). Bevegelsene vil være kjennetegnet av at aktørene i en eller annen grad er organisert og at de har bygget seg opp en form for felles identitet eller virkelighetsforståelse (Seippel 2003, 181–203). Både i mediene og i befolkningen vil miljøbevegelsen og motstandsbevegelsen kjempe om oppmerksomhet og innflytelse—om makt til å definere verdens sanne tilstand.

En motstandsbevegelse er reaksjonær, i ordets ikke-politiserte forstand: Den oppstår som en reaksjon på en opprinnelig bevegelse. Mens den opprinnelige bevegelsen har som mål å få en sak inn på den politiske dagsordenen, har motstandsbevegelsen som mål å få den ut igjen. Hvis den opprinnelige bevegelsen stiller krav om politisk endring, trer motstandsbevegelsen inn for å forhindre at denne endringen blir en realitet. Har en politisk endring allerede funnet sted, gjør motstandsbevegelsen en innsats for å få endringene reversert (Brulle 2000, 116; Hirschman 1991, 6–10; Mottl 1980, 620; Zald og Useem 1987, 254). I kjølvannet av en vellykket politiseringsprosess i regi av en politisk bevegelse, blir det motstandsbevegelsens forehavende å avpolitiserere—å reversere den opprinnelige prosessen.

Motstandsbevegelser kan være sammensatt av alt fra grasrotbevegelser til politiske partier. Men i flere tilfeller har det vist seg at grasrotbevegelser, interesseorganisasjoner og andre aktører blir mobilisert og finansiert av aktører som opplever at interessene deres—spesielt de økonomiske interessene—er truet av en framvoksende problemforståelse (Brulle 2000, 116). Som vi skal komme tilbake til senere, er oljeselskaper og kullselskaper blitt framhevet som slike aktører i vår sammenheng. Disse selskapene, og motstandsbevegelsen de bidrar til å mobilisere, er ikke nødvendigvis åpne med sin politiske agenda. Tvert imot kan de ha interesse av å mobilisere aktører som ved første øyekast framstår som politisk nøytrale.

Av den grunn er det nødvendig å se nærmere på forbindelsene mellom alle de ulike typene aktører i den klimaskeptiske motstrømningen. En betydningsfull gruppe består av forskere og akademikere med relevant kompetanse som—på et eller annet tidspunkt—har markert seg som klimaskeptikere. Vi har et knippe av dem i Norge. Asmunn Moene, tidligere fagsjef ved Meteorologisk institutt, har helt siden slutten av 1980-årene helt kaldt vann i blodet på dem som frykter menneskeskapt global oppvarming (se Moene 1988). Også geokjemikeren Tom V. Segalstad, som er førsteamanuensis ved Seksjon for geologi ved Universitetet i Oslo, har

---

vært en aktiv klimaskeptiker helt siden slutten av 1980-tallet (se Segalstad 1989). Moene og Segalstad er de norske skeptikerne som har vært mest synlige i den internasjonale klimadebatten, og begge har vært bidragsytere til utgivelser fra interesseorganisasjoner og høyreorienterte tankesmier som har en utvetydig politisk agenda, i utlandet (se for eksempel *Don't Fight, Adapt* 2007, Emsley 1996, Bate 1998, Singer 2008).

Andre akademikere og forskere som har markert seg som, eller er blitt identifisert som, klimaskeptikere i den norske debatten, er astrofysikeren Pål Brekke, astrofysikeren Oddbjørn Engvold, geofysikeren Willy Fjeldskaar, meteorologen Yngve Gjessing, astrofysikeren Olav Kjeldseth-Moe, geokjemikeren Olav Martin Kvalheim, biokjemikeren Einar Sletten og astrofysikeren Jan-Erik Solheim (se Dypvik 2008; Hegvik 2007). I tillegg må vi nevne to utenlandske klimaskeptikere som har arbeidet som forskere i Norge: geofysikeren Ole Humlum fra Danmark og fysikeren Zbigniew Jaworowski fra Polen.

Innenfor politikken er det Fremskrittspartiet som har vært den mest betydningsfulle aktøren i den klimapolitiske motstrømmingen i Norge. Foruten Fremskrittspartiets representanter, er det kun Oscar D. Hillgaard og Steinar Bastesen som har gitt klart uttrykk for klimaskepsis i Stortinget. Hillgaard var først tilknyttet Fremskrittspartiet, men meldte seg ut av partiet i 1993 og var partipolitisk løsgjenger i Stortinget fram til valget i 1997. Han har også vært tilknyttet den liberalistiske bevegelsen Fridemokratene. Bastesen ble først valgt inn for Tverrpolitisk folkevalgte, som senere skiftet navn til Kystpartiet. Også Det Liberale Folkepartiet har et klart skeptisk standpunkt i klimapolitikken (DLF 2005, 28), men med tresifrede antall stemmer siden oppstarten i 1992 er dette partiet en marginal samfunnsaktør.

Mediene spiller også en sentral rolle som arena for den offentlige klimadebatten, og de klimaskeptiske aktørene kommer til orde i kringkastingen, i journalistiske artikler og debattspaltene i avisene. Enkelte artikler som er blitt publisert i tidsskrifter som *Kjemi*, *Norsk oljerevy* og *Teknisk Ukeblad* er blitt referansepunkter i debatten, og nettavisa *Forskning.no* (<http://www.forskning.no>) har over lang tid ført en debatt om klimaforskningen hvor en rekke klimaskeptikere har kommet til orde. I kjølvannet av Stortingets behandling av klimameldingen *Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 34 (2006–2007)) våren 2008 ble det satt i gang en langvarig mediedebatt om klimaforskningen, spesielt i *Aftenposten*. Også en serie med klimakonferanser arrangert av Fremskrittspartiet våren 2008, hvor det ble fokusert på klimaskeptikernes argumentasjon, ble gjenstand for mediedebatt. Klimaskeptikere er også

aktive i debattfora på Internett og i den såkalte bloggøsferen, hvor *Onar Åms lillablogg* (<http://onarki.blogging.no>) er et talende eksempel. Den 15. mai 2008 stiftet norske klimaskeptikere interesseorganisasjonen Klimarealistene. Ifølge organisasjonens egen nettside⁵ har Klimarealistene over 100 medlemmer med ”sterk faglig tyngde og kunnskap i klimaspørsmål”. Denne organiseringen indikerer en grad av samarbeid og nettverksbygging som gjør at det kan bli aktuelt å snakke om framveksten av en motstandsbevegelse.

Det finnes i alt fire norske bokutgivelser som har et klart klimaskeptisk budskap. Den eldste boka er *Klima for alle pengene!* av petroleumsøkonomen Øystein Noreng, sosiologen Svein S. Andersen og Per Anker-Nilssen (1998). Forfatterne var alle ansatt ved Handelshøyskolen BI da boka ble utgitt, de to første som professorer, den tredje som forskningsassistent. To år senere kom debattboka *Antinatur* av Erling Fossen (2000), og i 2007 kom to bøker: *Klimaet* av Per Engene—som er leder i Klimarealistenes interimsstyre—og svenske Göran Tullberg, samt *Kampen om klimaet* av Onar Åm. Forfatterne av alle disse bøkene har vært aktive i den offentlige klimadebatten. Et fellestrekk ved forfatterne av disse bøkene er at de ikke driver med relevant forskning selv. Deres rolle har i stor grad begrenset seg til videreformidling av innvendinger som kan spores tilbake til klimaskeptikere i utlandet, og da spesielt til et knippe klimaskeptiske vitenskapsfolk i USA—og Danmark.

Danske Bjørn Lomborg har vært en markant skikkelse i klimadebatten. Det begynte med kronikken som er omtalt ovenfor. Senere samme år ga han ut boka *Verdens sande tilstand* (1998b), også utgitt i en revidert engelsk utgave med tittelen *The Skeptical Environmentalist* (2001). Siden har han fulgt opp med flere bokutgivelser, hvor *Cool It* (2007), som utelukkende har klimasaken som tema, er den siste. De tre danskene Eigil Friis-Christensen, Knud Lassen og Henrik Svensmark, som alle var tilknyttet Danmarks Meteorologiske Institut på 90-tallet, er også viktige navn i klimadebatten. Friis-Christensen og Lassen skrev om sammenhengen mellom solaktiviteten og klimaet på jorda i flere artikler som ble publisert på 90-tallet (se for eksempel Friis-Christensen og Lassen 1991, Lassen og Friis-Christensen 1995), og i 1997 publiserte Friis-Christensen og Svensmark to artikler som handler om hvordan klimaet kan være påvirket av solaktivitet og kosmisk stråling i kombinasjon med variasjoner i skydekket (Friis-Christensen og Svensmark 1997, Svensmark og Friis-Christensen 1997). Denne forskningen, og lignende forskning fra andre steder i verden, er

---

⁵ Klimarealistene: <http://klimarealistene.com> og <http://klimarealistene.blogspot.com>.

---

senere blitt trukket fram av skeptikere som en naturlig forklaring på den observerte oppvarmingen det siste århundret. Artikkene fra de danske solforskerne utgjør blant annet en viktig del av det vitenskapelige grunnlaget for boka *The Manic Sun* av Nigel Calder (1997), en britisk forskningsjournalist og populærvitenskapelig forfatter. Svensmark har senere videreutviklet teoriene, og i 2007 ga han ut boka *The Chilling Stars* i samarbeid med Calder.

Også Sverige har sin andel skeptikere. Men den eneste som har fått oppmerksomhet av betydning i Norge, er dosent Fred Goldberg, som holdt et mye omtalt innlegg på en av Fremskrittspartiets klimakonferanser våren 2008. Også Goldberg er vitenskapsmann, men kompetansen hans er knapt relevant i klimasammenheng—han er ekspert i sveiseteknologi (Ruud 2008). Det finnes for øvrig framtrede skeptikere i mange andre land, men ingen med så stor gjennomslagskraft i den norske debatten at det er nødvendig å nevne dem her.

Blant de mest framtrede skeptikerne i USA er astrofysikeren Sallie Baliunas, geografen Robert C. Balling, atmosfærefysikeren Richard S. Lindzen, klimatologen Patrick J. Michaels, fysikeren Frederick Seitz, atmosfærefysikeren Siegfried Frederick (S. Fred) Singer og astrofysikeren Willie Wei-Hock Soon. I Canada kan vi trekke fram klimatologen Timothy F. Ball som en viktig klimaskeptiker, og i Storbritannia har vi blant andre geografen Sonja Boehmer-Christiansen. Disse personene har det til felles at de alle er eller har vært ansatt ved universiteter eller tilknyttede forskningssentre. Men de har også noe annet til felles: De har alle bidratt til klimaskeptiske publikasjoner som er utgitt av interesseorganisasjoner eller av høyreorienterte tankesmier.⁶ Noen av dem er også ansatt ved slike tankesmier.

En viktig kilde til klimaskeptiske publikasjoner er tidsskriftet *Energy & Environment*. Denne utgivelsen er i utgangspunktet et vanlig forskningstidsskrift med fagfelleevaluering, men tidsskriftet har gjennom årene vist seg å ha en klar klimaskeptisk dreining. Boehmer-Christiansen har vært redaktør siden 1996, og flere prominente klimaskeptikere er med i redaksjonen, deriblant allerede omtalte Bjørn Lomborg og økonomen Julian Morris, som er tilknyttet den høyreorienterte britiske tankesmia Institute of Economic Affairs.

Hvilke klimaskeptikere har størst gjennomslagskraft? På grunn av debattens mangesidige natur er det i utgangspunktet vanskelig å svare på dette spørsmålet. Private virksomheter,

---

⁶ Se for eksempel Boehmer-Christiansen (1998), Green, Ball og Schroeder (2004), Lindzen (1992), Michaels og Balling (2000), Seitz og Jastrow (2001), Singer (2005) og Soon og Baliunas (2003).

lobbygrupper, interesseorganisasjoner, grasrotbevegelser og privatpersoner står alle for sin del av det samlede bildet—et bilde hvor en vevlogg eller ei nettside, for alt vi vet, kan ha like stor innflytelse som ei bok eller en konferanse. Om det er vanskelig å identifisere en kanon i klimaforskningen, er det komplett umulig å identifisere en skyggekanon som danner kjernen i den klimaskeptiske argumentasjonen—til det er tekstmengden for stor og samkjøringen for liten. Selv om det finnes et par forsøk på å etterligne hovedrapportene fra FNs klimapanel (se McKittrick mfl. 2007 og Singer 2008), finnes det ikke noe institusjonelt motsvar til FNs klimapanel som sammenholder og tilrettelegger den klimaskeptiske teoriproduksjonen.

Men det er likevel mulig å se en grad av systematikk i det tilsynelatende kaotiske nettverket av klimaskeptiske utspill. Bestemte navn og argumenter viser seg å gå igjen. Skeptikerne som er nevnt ovenfor, er eksempler på slike navn. Det er også blitt identifisert tendenser i materialet som publiseres av høyreorienterte tankesmier. Høyreorientert må her forstås som økonomisk liberal, ettersom disse tankesmiene varierer fra konservative til liberale i kulturelle spørsmål. De høyreorienterte tankesmiene—Cato Institute, Competitive Enterprise Institute, George C. Marshall Institute, Heritage Foundation og National Center for Policy Analysis, for å nevne noen—står helt sentralt i den klimaskeptiske motstandsbevegelsen i USA. Siden begynnelsen av 90-tallet har tankesmiene publisert en stor mengde bøker, pamfletter, notater, nyhetskommentarer, pressemeldinger og til og med fjernsynsreklamer for å spre et klimaskeptisk budskap (McCright og Dunlap 2000:506–9). Også i andre engelskspråklige land har høyreorienterte tankesmier spilt en viktig rolle i klimadebatten. I Canada er The Fraser Institute framtreddende, og i Storbritannia har tidligere omtalte Institute of Economic Affairs vært en sentral aktør. Tankesmiene benytter seg ikke bare av personer med kompetanse fra naturvitenskapene—også økonomer står for et viktig bidrag.

Ifølge McCright og Dunlap (2003) har tankesmiene øvd stor innflytelse på klimapolitikken i USA. Tankesmiene har oversvømt pressen med pressemeldinger og klimaskeptisk materiale, de har sponset politiske pressekonferanser, de har stilt med økonomisk og administrativ støtte til klimaskeptikere og de har gitt klimaskeptikerne en arena. Resultatet av denne innsatsen har ifølge McCright og Dunlap vært at amerikanske klimaskeptikere ble sterkt framtreddende både i Kongressens klimahøringer og i pressen (2003, 367). I tillegg ble det satt i gang en massiv lobbyvirksomhet fra olje- og kullindustrien og andre berørte næringer, noe som blant annet kommer til syne gjennom virksomheten til Global Climate Coalition, en interesseorganisasjon som ble startet av bransjeforeninger, oljeselskaper og andre

---

industriselskaper i 1989, og som fram til rundt årtusenskiftet drev svært aktivt med lobbyvirksomhet, blant annet i forbindelse med Kyoto-forhandlingene.

McCright og Dunlap vurderer denne mobiliseringen av klimaskeptiske aktører som et avgjørende element i den politiske prosessen som ledet fram til Kyotoprotokollens fall i USA. I juli 1997 varslet Kongressen i USA, med Republikanerne i flertall, at den ville si nei til ratifikasjon av en klimaavtale som ikke satte utslippskrav også for utviklingslandene—noe Kyotoprotokollen endte opp med å ikke gjøre. I mars 2001 gjorde USAs president George W. Bush det klart at Kyotoprotokollen ikke ville bli fulgt opp (McCright og Dunlap 2003, 366–8). Denne motstanden mot klimatiltak kan settes i sammenheng med en mer generell motstand mot miljøvern som vokste fram på høyresida i USA på 90-tallet som en reaksjon på det globale løftet miljøpolitikken opplevde på slutten av 80-tallet. På 90-tallet ble miljøvern i økende grad vurdert som en trussel mot USAs suverenitet og økonomiske makt (Jacques, Dunlap og Freeman 2008, 349). Suvereniteten ses på som truet fordi bindende internasjonale miljøavtaler overfører beslutningsmakt til overnasjonale organer, og den økonomiske makta ses på som truet fordi strenge miljøkrav truer den industrielle produktiviteten og svekker konkurransevnen, gitt en byrdefordeling i utviklingslandenes favør (Litfin 2000, 120–35).

McCright og Dunlap har også gjennomført en systematisk undersøkelse av 224 dokumenter om klimasaken som er publisert av 14 av de mest innflytelsesrike konservative tankesmiene i USA i perioden 1991–97. Det store flertallet av dokumentene ble publisert i 1997, noe McCright og Dunlap tolker som en politisk mobilisering i forkant av Klimakonvensjonens partskonferanse i Kyoto i desember 1997. Det ble også publisert flere dokumenter, spesielt fra George C. Marshall Institute, i forkant av Rio-konferansen. Den overordnede tendensen er at publikasjonene fra de konservative tankesmiene utfordrer klimasakens legitimitet som et miljøproblem som rettfærdiggjør politisk handling (McCright og Dunlap 2000, 506–10).

Tankesmiene retter for det første kritikk mot det vitenskapelige belegget for og de generelle oppfatningene om eksistensen av menneskeskapt global oppvarming. Tankesmienes påstand er med andre ord at den globale oppvarmingen godt kan være et falsum. Tankesmiene hevder også at den globale oppvarmingen, om den likevel skulle finne sted, kan være gunstig. Denne andre påstanden trekker i retning av at den globale oppvarmingen, dersom den likevel skulle finne sted, ikke er et miljøproblem. Begge disse påstandene utfordrer problemforståelsen som ligger til grunn for klimapolitikken. Tankesmienes argumentasjon sår tvil om grunnlaget

for å oppfatte menneskeskapt global oppvarming som et miljøproblem. Men tankesmiene går også til angrep på tiltakene som er foreslått for å løse problemet, og det er spesielt forslagene om internasjonale klimaavtaler som kritiseres. Tankesmiens påstand er at slike avtaler vil ha ugunstige følger. Løsningsforslagene som er fremmet av miljøbevegelsen og andre tilhengere av klimatiltak, vil ifølge de høyreorienterte tankesmiene yte mer skade enn gagn. Samlet sett underbygger disse påstandene ei argumentasjonsrekke til forsvar for fravær av klimapolitisk handling (McCright og Dunlap 2000, 510). Hver påstand er igjen underbygget av sine egne argumenter, hvor enkelte argumenter har større utbredelse enn andre. De tre påstandene, og de vanligste argumentene som tas i bruk for å støtte dem, er oppsummert i **boks 2.2** (s. 47).

Den første og tredje påstanden forekommer begge i et flertall av publikasjonene som er undersøkt, henholdsvis 71,0 prosent og 62,1 prosent, mens den andre påstanden kun forekommer i 13,4 prosent av dokumentene. Flere av underargumentene forekommer kun i noen få dokumenter. Ifølge McCright og Dunlap blir den rådende klimaforskningen i mange av tankesmiens dokumenter karakterisert som selvmotsigende, mangelfull og tåkete. Noen steder blir forskningen som ligger til grunn for rapportene fra FNs klimapanel, omtalt som "junk science", eller "søppelvitenskap", som norske skeptikere har kalt det. Karakteristikken begrunnes på flere måter. I noen dokumenter hevdes det at klimamodellene som blir brukt, er forvrent til støtte for teorien om menneskeskapt global oppvarming. I andre dokumenter blir det hevdet at klimaforskerne er forutinntatte og at de har som skjult motiv å skaffe seg ytterligere forskningsmidler fra det offentlige (McCright og Dunlap 2000, 511–2). Enkelte steder blir det også hevdet at FNs klimapanel bevisst har forvrent klimarapportene for å skape et inntrykk av vitenskapelig konsensus, noe som igjen har ført til at synspunktene til mer skeptiske forskere er blitt underkuet (McCright og Dunlap 2000, 512). Den såkalte søppelvitenskapen kontrasteres mot "sound science"—"sunn vitenskap"—som tankesmiene støtter. Et annet argument som går igjen, er at miljøvernere og andre som støtter klimatiltak, må ta i bruk skremselspropaganda som dystre bilder av en framtidig klimakatastrofe for å skaffe seg støtte i befolkningen. Tilhengerne av klimatiltak blir av tankesmiene omtalt som "klimaalarmister" eller "dommedagsprofeter". Denne karakteristikken, påpeker McCright og Dunlap, blir ikke grunnlagt: "In general, documents containing this theme tend to involve more name-calling than actual scientific discussion" (2000, 512).

I en nyere undersøkelse ser Jacques, Dunlap og Freeman (2008) nærmere på høyreorienterte tankesmier og skepsis i miljøspørsmål i en mer generell sammenheng. Undersøkelsen tar for

BOKS 2.2 De høyreorienterte tankesmienes argumenter mot klimapolitiske tiltak

Det empiriske belegget for global oppvarming er mangelfullt eller feilaktig.

- Det vitenskapelige belegget for global oppvarming er svært usikkert.
- Den konvensjonelle klimaforskningen er søppelvitenskap.
- FN klimapanel har med hensikt forandret sine rapporter for å skape et inntrykk av "vitenskapelig konsensus" om global oppvarming.
- Global oppvarming er blott og bart en myte eller et skremsel som er skapt av miljøvernere og byråkrater.
- Global oppvarming er blott og bart et politisk verktøy for regjeringen.

Hvis global oppvarming finner sted, så vil det være gunstig.

- Global oppvarming vil forbedre livskvaliteten vår.
- Global oppvarming vil være bra for helsa.
- Global oppvarming vil være bra for landbruket.

Politiske tiltak mot global oppvarming vil yte mer skade enn gagn.

- De foreslåtte tiltakene vil skade den nasjonale økonomien.
- De foreslåtte tiltakene vil svekke den nasjonale sikkerheten.
- De foreslåtte tiltakene er en trussel mot den nasjonale suvereniteten.
- De foreslåtte tiltakene vil skade miljøet.

Kilde: McCright og Dunlap 2000, 510

seg 141 engelskspråklige bøker med et miljøskeptisk budskap som er gitt ut mellom 1972 og 2005, de fleste på 90-tallet. 92 prosent av bøkene har en forbindelse til høyreorienterte tankesmier, enten ved at tankesmiene er utgiver, eller ved at det finnes forbindelser mellom forfatterne og tankesmiene. Den ser også på nettpublikasjoner fra 50 høyreorienterte tankesmier i USA og andre land (Jacques, Dunlap og Freeman 2008, 358–64).

Ifølge Jacques, Dunlap og Freeman har miljøskepsisen fire kjennetegn (2008, 353–4). Det første kjennetegnet er at miljøskeptikerne avviser forskning om miljøproblemer, enten det er klimaendringer, nedbryting av ozonlaget, uttømming av naturressurser eller tap av biologisk mangfold det er snakk om. Miljøskeptikerne hevder at miljøforskningen er korrumpert av bakenforliggende motiver og politiske agendaer, noe som har ført til en ubevisst eller villet forvrengning av miljøforskningen. Dette kjennetegnet samsvarer med den første påstanden i McCright og Dunlaps oversikt (2000, 510). Det andre kjennetegnet er at miljøskeptikerne avviser miljøpolitikk som en feilprioritering, som en ufornuftig bruk av ressurser som heller burde benyttes til andre, viktigere formål. Lomborg framheves som en viktig kilde til denne typen argumentasjon, og en slutning som er i samsvar med dette kan trekkes fra den andre og den tredje påstanden i McCright og Dunlaps oversikt (2000, 510). Det tredje kjennetegnet er at miljøskeptikerne er reguleringsmotstandere. Skeptikerne retter søkelyset mot de truslene miljølovgivning utgjør for den økonomiske veksten, noe som er i samsvar med den tredje påstanden i McCright og Dunlaps oversikt (2000, 510). Det fjerde kjennetegnet er en

generell påstand om at miljøvern er en trussel mot framskrittene og veksten som er inkorporert i den vestlige modernismen. Miljøskeptikerne står med andre ord for ei tro på nye framskritt og fortsatt vekst i det kapitalistiske industrisamfunnet.

Vi har hittil omtalt skeptikernes argumentasjon på et nokså generelt nivå. Hvordan blir disse generelle argumentene underbygget? Hvordan gis påstandene hjemmel og belegg? En stor del av den klimaskeptiske tekstproduksjonen—både fra tankesmier og andre aktører—er nettopp forsøk på å hjemle og gi belegg for klimaskeptikernes generelle påstander. Det er flere som har forsøkt å systematisere disse argumentasjonsrekkene, men tendensen er at de som har gjort det, selv er aktører på den ene eller andre sida i striden. Av mangel på pålitelige kilder skal vi ikke foreta noen systematisk gjennomgang av de viktigste argumentasjonsrekkene her, men for å konkretisere hvordan skeptikernes påstander kan bli—og er blitt—underbygget, skal vi ta for oss noen av innvendingene mot FNs klimapanel.

FNs klimapanel konkluderer med at vi er vitne til en utvetydig oppvarming av klimasystemet på jorda (se boks 2.1, s. 35). Denne konklusjonen byr på en beskrivelse av en allmenn tendens i de empiriske observasjonene som klimaforskerne og andre forskere har gjort. Klimaskeptikernes kritikk av det empiriske belegget for global oppvarming har to varianter. Den ene varianten betviler eller bestrider at en oppvarming faktisk har funnet sted. Den andre varianten legger til grunn at en oppvarming har funnet sted, men påpeker at større og mindre globale temperatursvingninger har funnet sted før.

En av innvendingene som har fått mye oppmerksomhet, har sitt opphav i en artikkel av McIntyre og McKitrick (2003) i *Energy & Environment*. Denne artikkelen retter kritikk mot den såkalte hockeykøllegrafen som ble presentert i en studie av temperaturnivået i perioden 1400–1980 (Mann, Bradley og Hughes 1998). Denne grafen, som viste en bratt temperaturøkning etter annen verdenskrig, ble også benyttet i den tredje hovedrapporten fra FNs klimapanel. Grafen representerer ikke temperaturutviklingen korrekt, skriver McIntyre og McKitrick: "The particular 'hockey stick' shape . . . is primarily an artefact of poor data handling, obsolete data and incorrect calculation of principal components" (McIntyre og McKitrick 2003, 751). Den opprinnelige grafen ble korrigert som følge av denne kritikken (Mann, Bradley og Hughes 2004), men korreksjonene var små, og temperaturgrafene tok fortsatt form av ei hockeykølle i den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel (Jansen mfl. 2007, 466–7). En annen vanlig kritikk av det empiriske belegget for global oppvarming er at

---

meteorologene ikke korrigerer nok for urbaniseringseffekten, det vil si følgen av at mange målestasjoner ligger i områder hvor gjennomsnittstemperaturen har steget på grunn av fortetting og økt virksomhet (Engene og Tullberg 2007, 18). FNs klimapanel skriver at urbaniseringseffekten er korrigert for (Trenberth mfl. 2007, 243–5).

FNs klimapanel konkluderer med at det er meget sannsynlig—det vil si minst 90 prosent sannsynlig—at menneskeskapte utslipp av drivhusgasser er hovedårsaken til den observerte oppvarmingen etter 1750 (se boks 2.1, s. 35). Klimaskeptikernes innvending mot denne konklusjonen er at det kan finnes naturlige pådriv som kan forklare de observerte klimaforandringene. En vanlig variant av denne innvendingen sier at FNs klimapanel har undervurdert effekten av variasjoner i solaktiviteten og den kosmiske strålingen. Dette argumentet har vært framtredd helt fra midten av 90-tallet og fram til i dag. Noreng, Andersen og Anker-Nilssen (1998, 56)—som viser til de danske forskerne Friis-Christensen, Lassen og Svensmark—trekker den følgende konklusjonen:

I de senere år synes stadig flere forskere å tvile på hypotesen om at utslipp av CO₂ vil føre til en menneskeskapt klimakatastrofe. Et betydelig antall naturvitenskapelige forskere stiller seg skeptisk til teorien, noen betegner den som en myte. I stedet rettes oppmerksomheten mot ytre faktorer, først og fremst solen, som synes å kunne forklare betydelige historiske endringer.

En annen innvending mot teorien om menneskeskapt global oppvarming tar utgangspunkt i likevektslover—for eksempel Henrys lov⁷—som innebærer at karbondioksid vil utskilles fra havet når det varmes opp (Engene og Tullberg 2007, 32–3; Jansen mfl. 2007, 446). Engene og Tullberg framstiller dette som en spiker i kista for teorien om at den observerte oppvarmingen av klimasystemet for det meste skyldes utslipp av drivhusgasser. Årsakssammenhengen går motsatt vei av det FNs klimapanel legger til grunn, skriver de: ”Det er CO₂-mengda i lufta som har gått litt opp fordi temperaturen hadde gått opp først” (Engene og Tullberg 2007, 49). Som belegg for viser de til iskjernemålinger fra Antarktis.

Iskjernemålingar . . . viser også at temperaturstigning alltid kjem før auken i CO₂-mengda, gjerne 150–400 år før. Desse målingane har klimatologane kjempeproblem

---

⁷ Henrys lov sier at mengden gass som løses i et gitt volum væske ved konstant temperatur, vil være proporsjonal med partialtrykket til gassen over væsken.

med å forklare. Det er ikkje lenger bruk for drivhusgassen CO₂ som forklaring på global oppvarming (Engene og Tullberg 2007, 33–4, uthevinger fjernet).

Denne observasjonen—at temperaturstigninger i fortida har kommet i forkant av en økt konsentrasjon av karbondioksid i atmosfæren—er innlemmet i den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel (Jansen mfl. 2007, 444). Klimapanelet viser derfor til andre pådriv enn den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser som forklaring på fortidas klimaforandringer (Jansen mfl. 2007, 449). Et eksempel på en slik naturlig forklaring, er forandringer i jordas bane rundt sola. Det at fortidas klimaendringer har naturlige årsaker, skriver klimapanelet, trenger ikke å bety at de pågående klimaendringene også må ha det (Jansen mfl. 2007, 450). FNs klimapanel viser også til at det siden førindustriell tid er observert en økning i innholdet av karbondioksid i både atmosfære og hav—samtidig (Bindoff mfl. 2007, 403).

FNs klimapanel uttaler seg med større forbehold når det gjelder klimaforandringenes ventede følger for biosfæren og menneskeheten. Klimaskeptikerne framhever på si side mulige positive følger av global oppvarming. I boka *Meltdown*, som er utgitt av tankesmia Cato Institute, viser forfatteren Patrick J. Michaels til en forlenget vekstsesong og en gjødslande effekt av det økte CO₂-nivået som mulige positive følger for jordbruket: "A longer growing season, coupled with higher carbon dioxide levels, suggests a continuing feast for American agriculture" (Michaels 2007, 170). FNs klimapanel når heller ingen entydige konklusjoner i vurderingen av kost–nytte-forholdet ved gjennomføring av klimatiltak, men skriver at både tiltak og fravær av tiltak sannsynligvis vil føre til global økonomisk nedgang på sikt. Kjernen i Lomborgs innlegg i klimadebatten har, fra 1998 til 2008, vært en kritikk av klimapolitikernes kost–nytte-kalkyler. "På trods af at vores umiddelbare fornemmelse af, at vi naturligvis skal gære noget drastisk ved drivhuseffekten, viser de økonomiske analyser klart, at det bliver langt dyrere at gribe ind, som vi gør nu, end at afbøde omkostningerne ved de forhøjede temperaturer," skriver han (Lomborg 1998b, 245). Lomborg argumenterer for at vi heller bør bruke pengene på mer akutte problemer som sykdom og nød i u-landene: "For det første ville vi med de fantastisk mange penge kunne gøre mellemstore underværker i u-landene, såsom at sikre rent drikkevand til alle" (Lomborg 1998, 245).

2.3 Malstrømmer i klimadebatten

Til nå har vi konsentrert oss om de delene av klimadebatten hvor det kan se ut til å være stor avstand mellom hovedstrømningen og motstrømningen. På samme måte finnes det punkt i

---

debatten hvor de to strømningene nærmest sirkler rundt hverandre. Det vi snakker om her, er de punktene i debatten hvor begge sider bruker samme form for argumentasjon mot den andre sida for å styrke sin egen sak. Det er to forhold vi skal se nærmere på i denne sammenhengen: Det ene er spørsmålet om hvor mange aktører som sogner til hver av de to strømningene, det andre er spørsmålet om hvor stor troverdighet de ulike aktørene har.

I logikken kalles den *argumentum ad populum*, den feilslutningen folk gjør seg skyldige i når de viser til folkemeningen i sitt forsøk på å overbevise tilhørerne om at det de sier, er rett. Argumenter med formen ”Fordi mange sier det er sant, er det sant”, er altså ikke logisk holdbare. Likevel ser det ut til at en variant av ”de store talls lov” har gjort seg gjeldende i klimadebatten. Aktører fra både hovedstrømningen og motstrømningen gjør et stort poeng av at de er mange. Fra hovedstrømningens side er det vanlig å vise til at konklusjonene fra FNs klimapanel er et uttrykk for en bred konsensus i klimaforskningen (se for eksempel Antilla 2005, 338; Boykoff og Boykoff 2004, 125; Grundmann 2007, 415; Litfin 2000, 119; Malnes 1995, 16; McCright og Dunlap 2003, 348; Oreskes 2007, 67). Da den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel ble utarbeidet, deltok i alt 800 bidragsytende forfattere og 450 hovedforfattere fra til sammen 130 land i skrivearbeidet, mens 2 500 vitenskapelige eksperter deltok i høringsprosessen som ble gjennomført mens rapporten ble utarbeidet (SFT 2008b). Foruten denne brede deltakelsen, har en rekke vitenskapsakademier gitt sin tilslutning til FNs klimapanelens hovedkonklusjoner, for eksempel American Meteorological Society, American Geophysical Society, American Association for the Advancement of Science og National Academy of Sciences i USA (Oreskes 2007, 68–9).

Om ikke dette er nok, gjennomførte Oreskes en undersøkelse i 2004 hvor hun sjekket sammendragene til 928 klimaforskningsartikler fra fagfellevurderte forskningstidsskrifter. Utvalget besto av alle de relevante artiklene som var kategorisert under emneordet ”global climate change” i undersøkelsesperioden. Undersøkelsen viste at ingen av sammendragene ga uttrykk for skepsis til teorien om menneskeskapt global oppvarming (Oreskes 2007, 70–1). I samsvar med dette blir det hevdet fra hovedstrømningens side at klimaskeptikerne kun har støtte hos en liten håndfull kvalifiserte vitenskapsfolk (se for eksempel Antilla 2005, 339; Boykoff og Boykoff 2004, 127; Litfin 2000, 122; Oreskes 2007, 65).

Denne karakteristikken blir ikke akseptert av skeptikerne selv. En vanlig påstand i klimaskeptiske utgivelser er at stadig flere forskere har begynt å tvile på konklusjonene fra

FNs klimapanel (Engene og Tullberg 2007, 10; Noreng, Andersen og Anker-Nilssen 1998a, 56; Åm 2007, 5). ”Worldwide tens of thousands bona fide scientist of various disciplines, including 72 Nobel laureates, have publicly expressed doubts about the AGW [menneskeskapt global oppvarming] hypothesis and its underlying science,” skriver Hans Labohm i *Energy & Environment* (2006, 768). Klimaskeptikerne har også gjort flere strategiske grep for å vise hvor mannsterke de er ved å gjennomføre flere underskriftskampanjer. Den største kampanjen, *Oregon Petition*⁸, startet i 1999 og er ifølge arrangørene underskrevet av over 31.000 personer med universitetsgrad i naturvitenskapelige fag. En annen markering som har fått mye omtale, er et åpent brev som ble sendt til FNs generalsekretær Ban Ki-moon i 2007, som er underskrevet av 100 framstående klimaskeptikere, blant dem norske Moene og Segalstad (*Don't Fight, Adapt* 2007).

Fra spørsmålet om hvem som er flest, er det naturlig å gå videre til det underliggende spørsmålet om hvem som er best. Hvem kan vi stole på i klimadebatten? Også her slenger hovedstrømningen og motstrømningen lignende anklager mot hverandre. På begge sider blir det påpekt at påstandene som fremmes bygger på forskning og vurderinger fra kvalifiserte vitenskapsfolk—noe som vanligvis er lett å presentere belegg for ved henvisning til utdanning og stillinger i akademia.

Kritikken av motparten konsentrerer seg derfor om forskernes antatte skjulte motiver. Flere aktører som tilhører debattens hovedstrømning, har forsøkt å spore forbindelser mellom klimaskeptiske forskere og interesseorganisasjoner, lobbygrupper, olje- og kullselskaper og tankesmier. I disse undersøkelsene er det påvist at flere av de mest framtrede klimaskeptikerne har mottatt økonomiske midler fra slike olje- og kullselskaper—det vil si selskaper som ifølge hovedstrømningen kan antas å oppleve at interessene deres er truet av klimapolitiske tiltak (se for eksempel Dessau 2006, 40–80; Gelbspan 2005, 37–62; Monbiot 2007, 20–42). I norsk sammenheng har en artikkel i *Dagbladet* blitt referert til av flere aktører i debatten. *Dagbladet* fikk tilgang til et notat hvor Fremskrittspartiet listet opp klimaskeptiske vitenskapsfolk. Lista ble kryssjekket med et register som Greenpeace fører over forskere som har mottatt økonomiske midler fra det amerikanske oljeselskapet Exxon, og det viste seg at 43 personer på Fremskrittspartiets liste er sponset av dette selskapet

---

⁸ Oregon Petition: <http://www.petitionproject.org>.

(Hegvik 2007). Det underliggende argumentet hos dem som trekker fram slike forbindelser, er at sponsede klimaskeptikere ikke er troverdige—at vi ikke bør lytte til folk som er ”kjøpt og betalt” av olje- og kullindustrien. Ifølge Jacques, Dunlap og Freeman har de høyreorienterte tankesmiene tatt på seg ei rolle som en buffer mellom næringslivet og forskningen for å motvirke denne typen argumentasjon (2008, 362).

Klimaskeptikere benytter seg også av denne typen argumentasjon, men da mot den offentlig finansierte klimaforskningen. Boehmer-Christiansen har skrevet flere artikler hvor hun hevder at den rådende klimaforskningen er et bestillingsverk fra politikere som har et bakenforliggende motiv om å legitimere upopulære politiske vedtak: ”Politicians found the threat of global warming useful as greenwash for unpopular energy and taxation policies” (Boehmer-Christiansen 1995, 1). En sterkere formulering av dette argumentet får vi i en kommentar som Segalstad gir til *Morgenbladet*: ”Forskninga blir brukt som middel til å nå eit politisk mål. Dei vil ta makta over folks økonomi og produksjonsmiddel. Klimaismen er ikkje den første -ismen som prøvar på det,” sier han (Dypvik 2008).

Det er også blitt hevdet fra klimaskeptikernes side at klimaforskerne overdriver faren for alvorlige og ugunstige klimaendringer for å sikre seg fortsatte forskningsmidler. Parallelt blir det hevdet at det er for vanskelig å skaffe forskningsmidler til alternativ klimaforskning, for eksempel forskning på solas påvirkning på klimaet (Calder og Svensmark 2007, 73–5; Fossen 2000, 67–9). Det er også blitt hevdet at klimaforskere med avvikende synspunkter er blitt underkuet og til og med fjernet fra sine stillinger, og det blir hevdet at vitenskapsfolk holder sin klimaskepsis for seg selv i frykt for uformelle og formelle represalier (Labohm 2003, 774–5). Ifølge Brekke gjelder dette også i Norge (Jakobsen 2008).

Hvis dette stemmer, skulle det tyde på at skeptikerne er underrepresentert i klimadebatten. Flere medieforskere mener likevel det er omvendt. Boykoff og Boykoff argumenterer for at klimaskeptikerne er kraftig overrepresentert i mediens dekning av klimadebatten som følge av journalistenes ideal om balanse. Idealet går ut på at motparten i en strid skal få komme til orde, og ifølge Boykoff og Boykoff har denne balanseringen ført til en skjevhet i dekningen av klimadebatten i USA—et høylytt mindretall har fått uproporsjonalt mye spalteplass (Boykoff og Boykoff 2004, 134). Ryghaug mener noe lignende har skjedd i norsk presse, og hun knytter det til den journalistiske konfliktrammen. Journalistene har ifølge Ryghaug iscenesatt et drama omkring vitenskapelig uenighet i klimadebatten, og hun påpeker at flere

klimaforskere opplever at denne iscenesettelsen bidrar til å skape et inntrykk av at uenigheten er større enn den egentlig er (Ryghaug 2006, 208–10). Det er grunn til å tro at det vil være i den skeptiske motstandsbevegelsens interesse å opprettholde dette inntrykket av uenighet. Den kjente valgstrategen og kommunikasjonsrådgiveren Frank Luntz er meget klar på dette i et notat han skrev for lobbyister og republikanske politikere i USA i 2003:

Voters believe that there is no consensus about global warming within the scientific community. Should the public come to believe that the scientific issues are settled, their views about global warming will change accordingly. Therefore, you need to continue to make the lack of scientific certainty a primary issue in the debate, and defer to scientists and other experts in the field (Luntz 2003, 137, uthevinger fjernet).

Enhver aktør i en politisk debatt kan antas å ha en egeninteresse av å bygge opp sin egen troverdighet og samtidig bidra til at motpartens troverdighet blir svekket. Ut fra et slikt perspektiv er det forståelig at debatten ikke bare handler om det vitenskapelige grunnlaget, men også—og kanskje i større grad—om egenskaper ved dem som deltar i debatten.

2.4 Klimadebatten—en taksonomi

De ulike påstandene og argumentene som blir fremmet i debatten, opererer på forskjellige plan. På den ene sida foregår det en vitenskapelig diskusjon om hvilken beskrivelse av klimasystemet som har mest for seg. På den andre sida føres det en debatt om hvordan den vitenskapelige forståelsen av klimasystemet inngår i en større samfunnsmessig kontekst, og hvordan denne konteksten igjen påvirker den vitenskapelige prosessen.

Til tross for den store og uensartede mengden utspill i debatten, lar det seg gjøre å sette de ulike påstandene og argumentene som blir fremmet, i system. Vi har med fire kategorier å gjøre: observasjoner, modeller, følger og kilder. Disse fire argumentasjonskategoriene er forklart i **boks 2.3** (s. 55). Dette er ikke en komplett taksonomi for argumentasjonen i debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon. Den tar kun for seg argumentasjon som er direkte knyttet til det vitenskapelige grunnlaget. I tillegg til denne argumentasjonen kommer den verdibaserte argumentasjonen som er knyttet til politiske prinsipper som bærekraft og risikohåndtering. Alle disse fire argumentasjonskategoriene har det til felles at de baserer seg på et premiss om at vitenskapelig kunnskap kan rettferdiggjøre politisk handling. Det er altså en strid mellom aktører som alle forsøker å dra fordel av vitenskapens autoritet—hvor alle forsøker å framstille sitt eget standpunkt som det mest ”vitenskapelige”.

BOKS 2.3 Temaer i debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag

1. Observasjoner

Et argument faller innunder observasjonskategorien dersom det tar opp spørsmål om det empiriske belegget som legges til grunn i klimaforskningen. Debatten kan på den ene sida handle om ulike fortolkninger av foreliggende empiriske observasjoner og på den andre sida om ulike vurderinger av metodene som er tatt i bruk i innsamlingen av observasjonsmaterialet.

2. Modeller

Innunder modellkategorien finner vi den delen av argumentasjonen som tar for seg klimaforskningens teoretiske modeller. Det kan her bli reist spørsmål om den relative betydningen til de forskjellige ytre pådrivene, lokale pådrivene og tilbakekoblingene i klimamodellene, og det vil kunne bli reist spørsmål om hvor stor forklaringskraft og prediksjonskraft som kan tillegges klimamodellene som er i bruk.

3. Følger

En tredje type argumentasjon har klimaendringenes følger som tema. Debatten handler om hvilke endringer vi kan vente oss og hvilke samfunnsmessige, økonomiske og politiske følger disse endringene vil føre med seg. Spørsmålet som ligger til grunn, er om den globale oppvarmingen—om den finner sted—vil ha en effekt som bør vurderes som gunstig eller ugunstig, og om det vil lønne seg å forsøke å forhindre oppvarmingen.

4. Kilder

Den siste kategorien omfatter den argumentasjonen som tar opp spørsmålet om troverdigheten til de ulike utspillenes kilder. Her vil debattens kontekst bli dratt inn i bildet, enten det gjelder spørsmål om aktørens kvalifikasjoner, måten utspillene er fremmet på eller bakenforliggende motiver—skjulte eller åpne—som kan ha påvirket innholdet i kilden. Rent metodologiske spørsmål vil falle innunder kategori 1, 2 eller 3.

Tonen i debatten, derimot, er ikke alltid like ”vitenskapelig”. Det er en debatt hvor påstander om temperaturgrafer står side om side med påstander om skjulte motiver og faglig korrupsjon. Som fagredaktør Erik Tunstad i *Forskning.no* sier om klimadebatten til *Bergens Tidende*: ”Det er en merkelig høy temperatur i denne debatten. Jeg har undret meg over at det ikke går an å diskutere uten å bli så eitrandes forbanna” (Oppegård 2007).

3 Tekstanalytiske metoder

Debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon er nedfelt i språklige ytringer. Blant dem er noen muntlige i sin opprinnelse, andre skriftlige. I denne masteroppgaven består det empiriske materialet av ytringer som er gjengitt i skrifts form i stortingsarkivets dokumenter. Det er i første rekke som meddelende kilder vi skal ta dette empiriske materialet i bruk. Det vi skal forsøke å få grep om, er de standpunktene, resonnementene, verdiene og ideene som kommer til uttrykk i debatten, slik den gir seg til kjenne for oss i stortingsdokumentene. Dermed er det debattens hva og hvordan, heller enn hvorfor, som står i sentrum.

Undersøkelsen er i utgangspunktet en casestudie hvor casen er den norske debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Casen er en teoretisk konstruksjon (Andersen 1997, 55; Ragin 1992, 10), som er avgrenset institusjonelt til Stortinget og de politiske partiene og tematisk til klimadebatten. Undersøkelsen kan forstås som en teoretisk fortolkende prosess (Andersen 1997, 68–73) hvor teoretiske betraktninger om retoriske strategier og politikeres bruk av forskning blir anvendt for å kaste nytt lys over den klimapolitiske debatten. Samtidig kan undersøkelsen forstås som en teori- og begrepsutviklende prosess (Andersen 1997, 77–82; Van Evera 1997, 67–74) hvor målet med analysen er å formulere begreper og modeller som fanger essensen i debatten. Men på grunn av undersøkelsens sterke forankring i språklige ytringer er det også fruktbart å sette undersøkelsen i et tekstanalytisk rammeverk. Det er dette tekstanalytiske rammeverket er tema her, med diskursanalyse, retorikk og argumentasjonsanalyse som relevante disipliner.

Diskursanalyse er en sekkebetegnelse for mangefasetterte analytiske strategier, og det er behov for å konkretisere hvilken forståelse av begrepet som legges til grunn i denne oppgaven. Fairclough definerer diskurs som skriftlig eller muntlig språkbruk. Samtidig legger han til at språkbruk bør forstås som en sosial praksis, slik at ordet diskurs både betegner en form for handling og en form for representasjon (Fairclough 1992, 62–3). Innenfor studiet av miljøpolitikk har Litfin definert diskurser som ”sets of linguistic practices and rhetorical strategies embedded in a network of social relations” (1994, 3), mens Hajer har definert en diskurs som ”a specific ensemble of ideas, concepts, and categorizations that is produced, reproduced, and transformed in a particular set of practices and through which meaning is given to physical and social realities” (1995, 44). En mer utfyllende definisjon finner vi hos Neumann, som formulerer det på den følgende måten: ”En diskurs er et system

---

for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner” (Neumann 2001, 18). Her kommer et viktig poeng til syne: Diskursene er virkelighetskonstituerende for sine bærere. Denne diskursforståelsen er sosialkonstruktivistisk orientert: Virkelighetens gjenstander og hendelser har ingen mening i seg selv, det er tvert imot slik at vi konstruerer deres mening gjennom vår språkbruk (Milliken 1999, 229). Mening er noe som oppstår i språkbruken selv. I lys av disse definisjonene framstår diskursanalyse som en samlebetegnelse for systematiske undersøkelser av språkbruk sett i en samfunnsmessig kontekst (Bergström og Boréus 2005, 307–8; Mathisen 1997, 3). I tråd med definisjonene som er gitt ovenfor, er en diskurs en måte å representere aspekter ved virkeligheten på. En diskurs kan være sammensatt av språklige representasjoner av prosesser, relasjoner og strukturer i det vi oppfatter som den fysiske og den sosiokulturelle virkeligheten, og av tanker, følelser og andre aspekter ved det vi kanskje kan kalle den mentale virkeligheten (Fairclough 2003, 124).

Diskursene er ikke klart avgrensede empiriske fenomener som åpenbarer seg for oss bare vi ser etter dem. I diskursanalysen blir samlinger av språklige ytringer aktivt rekonstruert som diskurser (Mathisen 1997, 19). For det første må vi avgjøre hvordan diskursene skal avgrenses empirisk, for det andre må vi bearbeide diskursene som idealtyper og avgjøre hvilket abstraksjonsnivå vi skal legge oss på når vi definerer dem. Det er flere måter å avgrense diskurser på. For det første må vi avgrense diskursenes temaer, det vil si hvilke deler av virkeligheten som blir representert gjennom diskursen. For det andre må vi identifisere ulike perspektiver, det vil si ulike måter temaene blir omtalt på (Fairclough 2003, 129). Det andre punktet er sterkt knyttet til saksinnramming, det vil si hvilken ramme et tema blir fortolket innenfor (Neumann 2001, 32). Saksinnramming er en prosess hvor enkelte aspekter ved virkeligheten, slik den blir oppfattet, blir valgt ut og gjort framtrædende i språkbruken. Dette kan skje gjennom bruk av enkeltord som leksikaliserer virkeligheten på bestemte måter (Fairclough 2003, 129), og det kan også skje gjennom mer sammensatte beskrivende, vurderende og foreskrivende resonnementer. I tillegg til at vi kan avgrense diskurser gjennom tema og saksinnramming, kan vi gi dem en institusjonell og aktørbasert avgrensning, og vi kan avgrense dem i tid og rom (Mathisen 1997, 20–2).

Det er mulig å forstå den norske debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag—slik den kommer til uttrykk i Stortinget—som en diskursorden. En diskursorden er et sosialt rom

hvor flere diskurser opererer i det samme terrenget og fyller det med meningsinnhold på hver sin måte. En diskursorden kan på den måten bli slagmarka for en diskursiv strid (Jørgensen og Phillips 1999, 69). Den klimapolitiske diskursordenen er i denne oppgaven avgrenset institusjonelt til Stortinget og tematisk til debatten om norsk klimapolitikk. Innenfor denne diskursordenen skal vi operere med to separate—men sterkt sammenbundne—diskurser. Det som skiller de to diskursene fra hverandre, er først og fremst de politiske perspektiver som kommer til uttrykk gjennom dem. Diskursene skiller seg med andre ord fra hverandre ved hjelp av de påstandene og den saksinnrammingen som er innkapslet i dem. Påstandene og saksinnrammingen kommer til uttrykk gjennom den virkelighetsbeskrivelsen, de verdiene og de årsaksmodellene som diskursene består av—det som til sammen utgjør de to diskursenes problemforståelse. Diskursene skiller seg dessuten fra hverandre ved sin aktørforankring.

Den ene diskursen har en dominerende status. Den er dominerende i den forstand at den har hatt størst gjennomslagskraft i politikken, og at den støttes av et flertall av partigruppene i Stortinget. Mot den dominerende diskursen står en motstandsdiskurs som relativt sett har hatt mindre gjennomslagskraft, og som støttes av et mindretall—ved noen anledninger kun av Fremskrittspartiet. Mellom de to diskursene utkjemper det en diskursiv strid, og utfallet av denne striden er avgjørende for hvilke klimapolitiske tiltak som lar seg rettfærdiggjøre. Denne måten å forstå politiske debatter på—som en diskursiv strid mellom en dominerende diskurs og en motstandsdiskurs—er utbredt i diskursanalyse (Fairclough 1992, 93; Hovden og Lindseth 2004, 65; Milliken 1999, 230; Neumann 2001, 169–70). Motstand mot dominerende diskurser kan opptre i ulike drakter. Den mest åpenbare formen for motstand er den hvor aktøren inntar et standpunkt som er diametralt motsatt av det som er satt opp av den dominerende diskursen. Dette kan vi omtale som motidentifikasjon. En slik form for motstand kjennetegnes av at motstandsposisjonen allerede er innebygd i den dominerende diskursen—som dens negasjon. Ifølge Neumann ligger det derfor mer motmakt i en strategi som—i tillegg til å øve motstand mot den dominerende diskursen—skaper noe annet i dens sted. Denne formen for ”kreativ protest” kaller han desidentifikasjon.

Man identifiserer seg med noe som står i en relasjon til den dominerende diskursen, men som ikke overtar den friksjonsløst, og heller ikke står i direkte motsats til den i ett og alt. Man gjør ”sin egen greie” – man gjør andres ”greie” til sin egen ved å kappe bort, forandre, tilføre, koble elementer fra en diskurs til en annen osv. Sosiale bevegelser som forandrer en diskurs eller endog skaper en ny, kunst som stikker om

---

på sansekategorier, vitenskapelige analyser som redefinerer et saksfelt, kort sagt alle strategier som presenterer nye måter å være i verden på, kan tjene som eksempler på slik desidentifikasjon (Neumann 2001, 170).

Det er denne siste måten å forstå motstandsdiskurser på som er best egnet til å kaste lys over debatten om klimapolitikken vitenskapelige grunnlag. Hva, mer konkret, er det mulig å si om denne diskursive striden? Stridens vesen kan oppsummeres i to spørsmål. Det første spørsmålet er et spørsmål om væren—om diskursenes sedimenterte kjennetegn, om det som er stabilt og gjenkjennelig ved dem. Det andre er et spørsmål om vorden—om utvikling og forandring. Det første spørsmålet retter søkelyset mot de stabile hovedtrekkene i hver av de to diskursene. Hva er essensen i de språklige ytringene som de to diskursene består av? Hvilke meningsbærende ord, uttrykk og metaforer er sentrale i diskursene? Med andre ord, hvilke språklige knutepunkter finner vi i diskursene? Og hvilken form for resonnementer er det som kommer til uttrykk? Ved å svare på disse spørsmålene, avdekker vi det Foucault kaller de diskursive formasjonene, det vil si mønstrene i diskursenes innhold (Schaanning 1997, 189). Slike formasjoner er ikke statiske. Diskursene er hele tida i ferd med å bli artikulert og omartikulert (Milliken 1999, 230; Schaanning 1997, 189). Det andre spørsmålet blir derfor hvordan diskursene utvikler seg og forandrer seg i tid og rom. Er den dominerende diskursen styrket eller svekket, sammenlignet med motstandsdiskursen? Har de to diskursene nærmet seg hverandre, eller har avstanden mellom dem økt? Har den ene diskursen beveget seg mer enn den andre? Hvordan har diskursenes meningsinnhold forandret seg?

I analysen av diskursene kan vi, ifølge Fairclough, skille mellom tre nivåer: tekst, diskursiv praksis og sosial praksis (Fairclough 1992, 62–100). På tekstnivået er det den muntlige eller skriftlige språkbrukens meddelende funksjon vi retter blikket mot—vi utnytter kilden som bærer av et meningsinnhold. På det neste nivået—den diskursive praksisen—er det produksjon, distribusjon og forbruk av tekst som settes under lupa. Det tredje nivået innebærer at den analytiske horisonten utvides betydelig. Her ser vi på diskurser som sosiale praksiser, noe som på den ene sida innebærer at vi undersøker relasjoner mellom ulike diskurser, på den andre sida at vi undersøker relasjoner til ikke-diskursive forhold (Bergström og Boréus 2005, 308). De forskningsspørsmålene som danner utgangspunktet for denne undersøkelsen, fører med seg en dreining mot det første og det tredje nivået. På det tekstlige nivået skal vi undersøke hvilket meningsinnhold som kommer til uttrykk i debatten, og på sosial-praksis-nivået skal vi undersøke hvordan dette meningsinnholdet kan settes i

forbindelse med generelle politiske verdier og med utenforstående diskurser, spesielt de utenforstående diskursene som kan knyttes til klimaforskningen og andre kunnskapseliter og politiske aktører som interessegrupper og tankesmier.

På det tekstlige nivået framstår diskursanalyse som et overflødigshorn av lingvistiske og retoriske analysestrategier. Men for å forstå debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag må vi sette de politiske forsøkene på overtalelse i sentrum, og denne overtalelsen skjer gjennom bruk av retoriske virkemidler og argumentasjon. De følgende delene av dette kapittelet vil derfor bygge på en mer generell tilnærming til tekstanalytiske metoder, hvor det blir gjort et aktivt forsøk på å skape en symbiose mellom diskursanalytiske metoder på den ene sida og retorisk analyse og argumentasjonsanalyse på den andre. I slagordform kan vi omtale dette som en argumentativ vending i diskursanalysen—noe som på mange måter er et naturlig tekstanalytisk utviklingstrinn etter den språklige vendingen i samfunnsvitenskapene og den argumentative vendingen i policyanalysen. Ispedd flere nyttige konsepter fra diskursanalysen, vil det overordnede temaet i delkapitlene som følger, være retorikk, det vil si analyse av ytringers argumenterende og overtalende funksjon (Kjeldsen 2006, 24). Innenfor dette rammeverket vil det først bli redegjort for argumentasjonsanalyse, som vi kan definere som analyse av slutninger mellom utsagn.

3.1 Argumentasjonsanalyse

Et vanlig startpunkt for beskrivelsen av argumenter er den klassiske *sylogismen*, som er en logisk slutning bestående av tre utsagn hvor det siste følger med nødvendighet av de to andre. Syllogismens generelle form er som følger:

Oversetning (premiss major)	Alle M er P
Undersetning (premiss minor)	Alle S er M
Konklusjon (conclusio)	Alle S er P

Her står M for mellomterm, P for predikat og S for subjekt (Kjeldsen 2006, 170–1). Innenfor rammene av formell logikk kan syllogismen videreutvikles til en rekke oppsett for logiske slutninger, for eksempel den hypotetiske syllogismen, modus ponens og modus tollens.⁹ Hvis vi bygger opp argumentene våre som syllogismer, vil slutningene alltid være gyldige. Det er

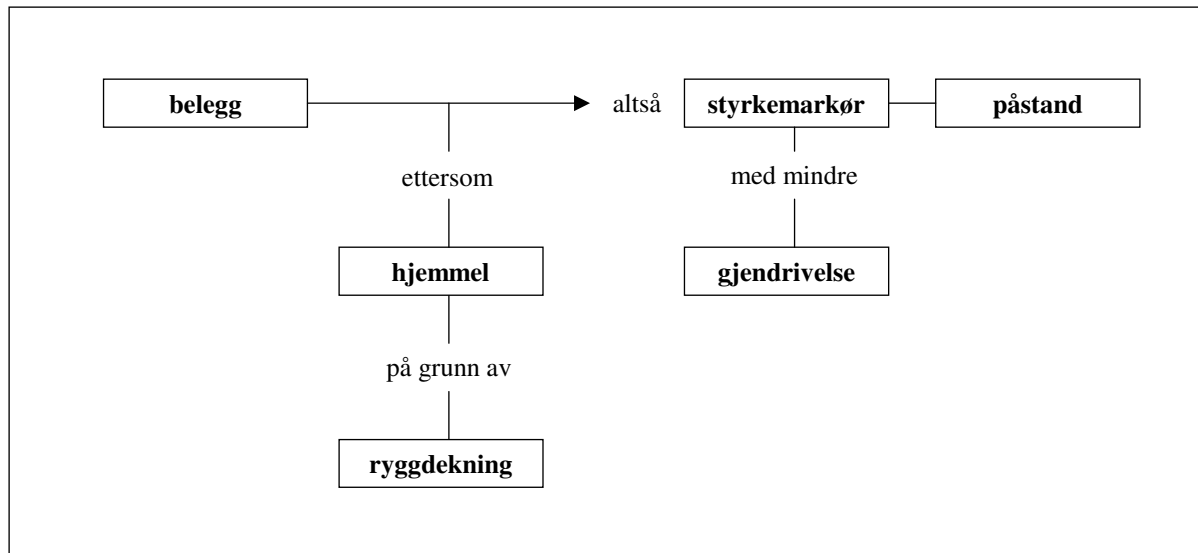
⁹ Den hypotetiske syllogismen har følgende form: Hvis p så q; hvis q så r; altså hvis p så r. Modus ponens: Hvis p så q; p; altså q. Modus tollens: Hvis p så q; ikke q; altså ikke p.

---

flere grunner til at syllogismene ikke er direkte overførbare til praktisk argumentasjon: For det første gjelder ikke syllogismen for normative eller preskriptive vurderinger—i logikk kan vi ikke slutte fra ”er” til ”bør”. For det andre forutsetter en holdbar slutning at alle premissene er sanne, noe vi ikke uten videre kan anta i praktisk argumentasjon. For det tredje er det omstendelig å hele tiden måtte redegjøre for undersetning, oversetning og konklusjon. I praktisk argumentasjon er det vanlig at iallfall noen av utsagnene er underforståtte (Kjeldsen 2006, 171–4). I den praktiske argumentasjonen som utøves i hverdagslivet og i det politiske livet, er det ikke tvingende nødvendige slutninger som dominerer, men slutninger som virker sannsynlige og overbevisende. Vi benytter oss ikke av den formelle logikken, men av retorisk argumentasjon hvor målet er å overbevise og framkalle enighet.

Dette bringer oss videre til det Aristoteles mente var kjernen i overtalelse, enthymemet. Det som kjennetegner et enthymem, er at premissene normalt ikke er sanne eller falske, men heller mer eller mindre sannsynlige, og at alle premissene ikke alltid er eksplisitte. Ifølge Aristoteles bygger enthymemet på sannsynlighet og indikasjon (Kjeldsen 2006, 173). Ettersom deler av et argument ofte er utelatt når det uttrykkes som et enthymem, må mottakeren selv tenke seg til både premisser og forbindelsene mellom dem for at argumentet skal gi retorisk mening. Et enthymem er heller ikke bundet av syllogismens krav om at en konklusjon må være deskriptiv—enthymemets konklusjon kan godt være en befaling. I klimadebatten blir vi stilt overfor lange argumentasjonsrekker bestående av enthymemer som enten underbygger hverandre eller motsier hverandre. Det er flere som har forsøkt å konstruere modeller som kan få fram strukturen i sammensatte argumentasjonsrekker, og to kjente modeller er Toulmins argumentasjonsskjemaer og pro-et-contra-oversiktene til Næss.

Syllogismen og enthymemet består av oversetning, undersetning og konklusjon. Toulmin tar først utgangspunkt i disse begrepene, men erstatter dem med henholdsvis *hjemmel*, *belegg* og *påstand* (Kjeldsen 2006, 177; Toulmin 1958, 96–9). Toulmins begreper, som først ble introdusert i *The Uses of Argument* (1958), er siden blitt standardbegreper i retorisk analyse (Kjeldsen 2006, 177). Hjemmel, belegg og påstand inngår hos Toulmin i en mer detaljert modell som består av seks elementer. De tre siste elementene er *ryggdekning*, *styrkemarkør* og *gjendrivelse*. Gjennom disse seks elementene forsøker Toulmin å beskrive den formen for argumenter som vi i bruker i praksis for å forsvare våre standpunkter—og parallelt for å rive sønder våre motstanderes standpunkter (Kjeldsen 2006, 177, Toulmin 1958, 94–6).

FIGUR 3.1 Toulmins skjema for argumenters oppbygning

Toulmins modell er framstilt grafisk i **figur 3.1**.¹⁰ Påstanden i Toulmins skjema er motstykket til logikkens konklusjon. Påstanden er dermed argumentasjonens resultat, det er det utsagnet vi forsøker å overtale mottakeren til å godta. Som eksempel på en påstand kan vi bruke utsagnet ”Menneskeskapt global oppvarming finner sted”, det vil si den påstanden som ligger i kjernen av debatten vi skal undersøke i denne oppgaven. Det Toulmin kaller belegg, er motstykket til undersetningen i logikken. Belegget er en opplysning eller en kjensgjerning som støtter påstanden. Påstanden ovenfor kan for eksempel gis belegg i et utsagn som ”Konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren har økt som følge av menneskelige aktiviteter”. Hvis belegget skal fungere som støtte for påstanden, må det finnes noe som knytter de to utsagnene sammen. Den oppgaven har hjemmelen, som tilsvarer oversetningen i logikken. En hjemmel kan være en regel, en holdning eller en annen antakelse som svarer på spørsmålet om hvorfor belegget underbygger påstanden. I vårt eksempel kan hjemmelen være at ”Økt konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren fører til global oppvarming”. Med disse tre elementene på plass, har vi et komplett enthymem.

Praktisk argumentasjon har, ifølge Toulmin, flere elementer enn et enthymem. Det fjerde elementet han trekker inn, er ryggdekning. Ryggdekningen er et utsagn som underbygger hjemmelen, og slik ryggdekning kan være nødvendig hvis hjemmelen er omstridt. I eksempelet kan hjemmelen finne ryggdekning i et utsagn som ”Drivhusgasser absorberer

¹⁰ Den følgende presentasjonen av Toulmins argumentasjonsmodell bygger på Bergström og Boréus (2005, 108–15), Dunn (2008, 20–3), Kjeldsen (2006, 177–9) og Toulmin (1958, 94–145). Pro-et-contra-oversikten er presentert i Bergström og Boréus (2005, 94–108) og Næss (1975, 89–107).

varmestråling”. Ryggdekningen gir ytterligere og mer presis dokumentasjon for hjemmelens gyldighet som forbindelse mellom belegg og påstand. Ettersom praktisk argumentasjon først og fremst berører saker hvor vi ikke kan fastslå påstanden med sikkerhet, er det også nødvendig med elementer som sier noe om hvor sikre vi kan være. Disse elementene har vi for det første i de såkalte styrkemarkørene, som er de formuleringene som angir hvilken grad av sikkerhet vi framsetter vår påstand med. Styrkemarkører opptrer først og fremst som modalverb (bør, kan, må, skal, vil) og modale adverb (antakeligvis, jo, kanskje, muligens, nok, sannsynligvis, sikkert, trolig osv.), men også tidsadverb (alltid, iblant, ofte, sjelden osv.) og gradsadverb (altfor, ganske, litt, nokså, svært, veldig osv.) kan fungere som styrkemarkører. I eksempelet ovenfor kan vi i samsvar med den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel legge inn styrkemarkøren ”meget sannsynlig” (IPCC 2008a, 12). En annen måte å markere usikkerhet på er gjennom gjendrivelser. En gjendrivelse angir unntak og spesielle omstendigheter hvor påstanden ikke gjelder. I eksempelet ovenfor kan en gjendrivelse være at påstanden gjelder med mindre ”Naturlige pådriv nøytraliserer den økte drivhuseffekten”. Det komplette eksempelargumentet kan formuleres slik: ”Konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren har økt som følge av menneskelige aktiviteter, altså er det meget sannsynlig, med mindre naturlige pådriv nøytraliserer den økte drivhuseffekten, at menneskeskapt global oppvarming finner sted, ettersom økt konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren fører til global oppvarming fordi drivhusgasser absorberer varmestråling.”

Toulmin er opptatt av at praktisk argumentasjon, i motsetning til formell logikk, preges av bruk av styrkemarkører, og i *The Uses of Argument* bruker han stor plass på å drøfte hvordan styrkemarkører tas i bruk. En styrkemarkør er, som vi har sett, et modalt uttrykk som angir hvor sterkt en avsender forplikter seg til en påstand. Bruk av modale uttrykk er også tematisert i diskursanalytisk metodelære. Styrkemarkøren kan være alt fra en angivelse av mulighet til en mer konkret vurdering av sannsynlighet. Styrkemarkørene angir på denne måten hvilken grad av tvil avsenderen legger inn i omtalen av påstanden. Vi kan si at avsenderen forplikter seg i høy grad gjennom uttrykk som ”helt sikkert” eller ”svært sannsynlig”. Middels grad av forpliktelse har vi med uttrykk som ”trolig” eller ”nokså sannsynlig”. Lav grad av forpliktelse kan angis med uttrykk som ”mulig” eller ”kanskje”. Styrkemarkørene kan også gå motsatt vei, hvor uttrykk som ”umulig” eller ”svært usannsynlig” markerer høy grad av forpliktelse. En styrkemarkør kan også angi nødvendigheten av eller forpliktelsen til en foreskrivende påstand. Avsenderen vil i høy grad

forplikte seg til påstanden ved å ta i bruk uttrykk som ”det er helt nødvendig”, i middels grad ved å ta i bruk uttrykk som ”det kan bli nødvendig” og i lav grad ved å ta i bruk uttrykk som ”det er tillatt” (Fairclough 2003, 165–71; Toulmin 1958, 11–82).

I denne oppgaven er bruk av styrkemarkører spesielt interessant i vurderingen av de ulike aktørenes plassering langs variabelen *vitenskapelig tiltro* (se kap. 1.4, s. 25–8). Bruk av styrkemarkører danner grunnlaget for operasjonaliseringen av denne variabelen: Aktører er på plussida av variabelen dersom de tar i bruk styrkemarkører som angir høy grad av forpliktelse til klimaforskningens rådende teorier, og dersom de gir uttrykk for støtte til teoriene uten å ta i bruk styrkemarkører. Aktører er derimot på minussida av variabelen dersom de tar i bruk styrkemarkører som i middels eller lav grad forplikter dem til klimaforskningens rådende teorier, eller som i høy grad forplikter dem til en påstand om at klimaforskningens rådende teorigrunnlag er feilaktig.

I forlengelsen av arbeidet med argumentasjonsmodellen utviklet Toulmin, Rieke og Janik en grafisk modell som viser hvordan argumentasjon kan utfolde seg i kjeder hvor påstanden, eller et annet element, i det ene argumentet kan fungere som belegg, eller som et annet element, i det neste. I denne modellen vil argumentasjonen få en hierarkisk oppbygning. Argumentasjonselementene kan også være sideordnede, for eksempel kan en rekke belegg presenteres for å styrke den samme påstanden. Både hierarkiske og sideordnede elementer framstilles grafisk av Toulmin, Rieke og Janik (Kjeldsen 2006, 182–5; Toulmin, Rieke og Janik 1984). Denne hierarkiske modellen har en parallell i pro-et-contra-oversiktene til Næss, som deler argumentasjonen inn i ordener: Et argument av første orden støtter eller motsier en påstand direkte, mens et argument av andre orden støtter eller motsier et argument av første orden. Pro-et-contra-oversiktene har samtidig den fordel at de får fram et poeng som forsvinner i Toulmins argumentasjonsskjemaer: Vi kan argumentere både for (pro) og imot (contra) en påstand—og en aktør X kan argumentere både for og imot påstander fra en aktør Y. Vi kan naturligvis også argumentere både for og imot en hjemmel, et belegg, en ryggdekning, en styrkemarkør eller en gjendrivelse—med andre ord kan vi argumentere både for og imot hvert eneste element i Toulmin-modellen.

Både Toulmin og Næss presenterer modeller som lar oss rekonstruere forbindelsene mellom ulike elementer i ei argumentasjonsrekke. Disse modellene er best egnet for analyse av kortere tekster. I denne oppgaven skal vi ikke bruke disse modellene i den stringente formen

---

de først ble lansert i—vi skal med andre ord la være å sette opp grafiske modeller eller lange pro-et-contra-oversikter. Vi skal likevel benytte oss av Toulmins argumentative elementer i bearbeidelsen og rekonstruksjonen av den klimapolitiske argumentasjonen. Det betyr for det første at det blir nødvendig å utføre presiserende fortolkninger av utsagn, for det andre at utsagn må deles opp og sorteres i ulike argumentative elementer, og for det tredje at flere utsagn må sammenfattes og gjengis som enhetlige argumentative elementer. Denne prosessen medfører også at gjentakelser, nyanseringer og annen informasjon av mindre viktighet blir utelatt. Målet er å gjengi de viktigste påstandene og de mest sentrale argumentative elementene som underbygger eller undergraver disse påstandene, samt synliggjøre forbindelsen mellom dem (Boréus og Bergström 2005a, 98–100; Næss 1975, 97).

Et kompliserende moment er at praktisk argumentasjonen vanligvis inneholder underforståtte elementer, for eksempel kan et premiss være uttalt eller et meningsbærende ord være utelatt. I analysen av klimadebatten skal vi forsøke å identifisere underforståtte elementer, ettersom disse elementene kan si mye om problemforståelsen som er innlemmet i de ulike aktørenes utsagn. Denne fortolkningsprosessen har fallgruver. I klimadebatten er det for eksempel nokså vanlig å si ”global oppvarming” i stedet for ”menneskeskapt global oppvarming”, ”klimaendringer” i stedet for ”menneskeskapte klimaendringer” og ”drivhuseffekten” i stedet for ”den menneskeskapte delen av drivhuseffekten”. Men det er ikke gitt at denne antakelsen gjelder alle aktørene i debatten. Når en politiker fra Fremskrittspartiet sier ”klimaendringer”, kan det være grunn til å tro at det heller er ”naturlige klimaendringer” politikeren mener. I analysen må vi derfor være oppmerksomme på faren for forskyvning av meningsinnholdet.

3.2 Argumentasjonens former

Vi har nå sett nærmere på hvordan argumentasjonsrekker kan beskrives gjennom oppdeling i elementer og gjennom rekonstruksjon av forbindelsene mellom elementene. Det neste leddet i beskrivelsen av argumentasjonen er klassifikasjon av ulike typer argumenter. Vi har allerede vært inne på skillet mellom beskrivende argumentasjon, hvor spørsmålet er om noe er tilfelle, vurderende argumentasjon, hvor spørsmålet er hvordan noe bør være, og foreskrivende argumentasjon, hvor spørsmålet er hvilke handlinger som ønskes utført. Men det er mulig å dele argumentasjonen inn i mer spesifikke klasser enn dette, basert på hvilken type hjemler som ligger til grunn for argumentasjonen. Aristoteles skiller mellom tre retoriske appellformer som på hver sin måte gir det retoriske utsagnets overbevisningskraft.

For det første kan retorikken være drevet av *logos*, det vil si appell til mottakerens fornuft. For det andre kan retorikken være drevet av *patos*, appell til mottakerens følelser eller sinnsstemning. Den tredje appellformen er *etos*, det vil si appell som spiller på avsenderens kvaliteter eller vurderinger av andre aktørers kvaliteter (Kjeldsen 2006, 33). Innenfor hver av disse tre appellformene kan vi skille mellom flere former for argumentasjon.

En logosdrevet argumentasjonsform er *symptomargumentet*, hvor avsenderen forsøker å overbevise mottakeren om at noe—en hendelse, et forhold eller en prosess—er tilfelle ved å vise til at det foreligger et symptom eller en indikator på at det er slik (Dunn 2008, 400–2, Boréus og Bergström 2005a, 124–5). En annen form for argumentasjon som er logosdrevet, er *årsaksargumentet*, hvor avsender forsøker å overbevise mottakeren ved å peke på årsakssammenhenger. Selve årsakssammenhengen vil da tilsvare hjemmelen i Toulmins modell, og denne formen for argumentasjon innebærer altså at hjemmelen er uttalt og formulert som en årsakshypotese (Dunn 2008, 395–9; Boréus og Bergström 2005a, 125). En tredje form for logosdrevet argumentasjon er *generaliseringsargumentet*, hvor hjemmelen er en induktiv slutning fra én eller flere enkeltobservasjoner til en allmenn regel (Boréus og Bergström 2005a, 125; Dunn 2008, 391–3). Den motsatte argumentasjonsformen er *gruppetilhørighetsargumentet*, hvor hjemmelen er en deduktiv slutning fra en allmenn regel til én eller flere enkeltobservasjoner. Avsenderen hevder her at tilfellet som beskrives i belegget hører til i ei gruppe tilfeller som påstanden gjelder generelt for (Dunn 2008, 393–4).

Også argumentasjon som bygger på *analogier*, *metaforer* og *parallelle tilfeller*, er i en forstand logosdrevet. Disse formene for argumentasjon tar utgangspunkt i likheter mellom forskjellige tilfeller eller mønstre som går igjen i forskjellige tilfeller. Avsenderen kan for eksempel argumentere for at en form for tiltak som har virket på et annet felt, også vil virke på det gjeldende feltet (Dunn 2008, 407). Denne formen for argumentasjon kan også inneholde et element av *patos*. I klassisk retorikk er sammenlikning (*comparatio*) av to tilfeller regnet som et virkningsfullt *patos*grep. Ideen bak bruk av sammenlikning er at hvis mottakeren har gode eller vonde følelser knyttet til det en sak blir sammenliknet med, kan følelsene bli overført til den nye saken (Boréus og Bergström 2005a, 130). I diskursanalytisk metodelære er spesielt bruk av metaforer viet oppmerksomhet i en slik sammenheng (Boréus og Bergström 2005b, 263–80; Fairclough 2003, 131; Neumann 2001, 41). En metafor er et utsagn hvor avsenderen ved å si ”X er Y” underforstått sier at ”X er Z” på grunn av konnotativ kobling mellom Y og Z (Heradstveit og Bjørge 1992, 66). Metaforen overfører

---

meningsinnhold fra ett felt til et annet, som regel ved å knytte noe abstrakt til noe konkret. En argumentasjonsform som svever mellom logos og patos, er *motivasjonsargumentet*, hvor avsenderen appellerer til mottakerens følelser og til drivkreftene bak mottakerens atferd. Motivasjonsargumentene er formulert som vurderinger eller oppfordringer hvor hjemmelen er at disse vurderingene eller oppfordringene er i samsvar med mottakerens verdier, interesser eller målsettinger (Boréus og Bergström 2005a, 126; Dunn 2008, 403–4). Motivasjonsargumentet har likhetstrekk med *etikkargumentet*, hvor hjemmelen er en vurdering av handlinger og deres følger. Etikkargumentasjonen bygger på moralske prinsipper og etiske normer som gjerne har nokså allmenn utbredelse (Dunn 2008, 408–9). Det finnes også argumentasjonsformer som svever mellom logos og etos.

I antikk teori skiller det mellom to former for etos. Den ene formen er subjektiv etos, som vil si oppfattelsen av avsenderens personlige kvaliteter—herunder moralsk karakter (arete), velvilje overfor tilhørerne (eunoia) og forstandighet eller kompetanse (fronesis). Det er subjektiv etos som vanligvis forbindes med etosbegrepet i dag. Den andre formen for etos kalles objektiv, og med dette menes utsagn om andre aktørers kvaliteter—gjennom beskrivelse (descriptio) eller etterlikning (etopoiia) (Kjeldsen 2006, 115–6). Hvis vi legger dette vide etosbegrepet til grunn, er det rom for å si at *autoritetsargumentet* inneholder både et logosaspekt og et etosaspekt. Autoritetsargumentasjonen gjelder beleggets troverdighet. Argumentasjonsformen kan gå begge veier: Troverdigheten kan enten styrkes eller svekkes. Argumentasjonen kan enten handle om kvaliteter ved belegget i seg selv eller ved kilden til belegget (Boréus og Bergström 2005a, 126; Dunn 2008, 385–8). En mer uformell variant av autoritetsargumentet er *intuisjonsargumentet*, hvor hjemmelen er at belegget er produsert av personer som har indre kvaliteter som gjør dem spesielt kvalifiserte. Disse indre kvalitetene kan for eksempel være personenes innsikt, dømmekraft eller forståelse (Dunn 2008, 404–6). En siste form for argumentasjon hvor både logos og etos kan spille en rolle, er *metodeargumentet*. Her forsøker avsenderen å overbevise mottakeren ved å vise til at påstanden bygger på belegg som kan forbindes med korrekt bruk av allment aksepterte metoder, regler eller teknikker (Dunn 2008, 388–90). Motsatt kan avsenderen argumentere for at belegget bør vurderes som mindre troverdig på grunn av sviktende metodebruk.

Ovenfor er det kort gjort rede for et utvalg av argumentasjonsformer som er vanlige i praktisk argumentasjon. Dette utvalget er ikke komplett—det finnes ei rekke mer spesifikke retoriske grep innenfor både logosdrevet, patosdrevet og etosdrevet argumentasjon som ikke

er omtalt her. Det er også mulig å gå mer konkret inn på skillet mellom formelt gyldige slutninger og formelle og uformelle feilslutninger (se for eksempel Dunn 2008, 410–17), men dette vil først bli tatt opp der det er relevant i analysen. Før vi tar fatt på denne analysen, skal vi se nærmere på noen argumenttyper som går igjen i debatter om problemdefinisjoner.

3.3 Problemenes retorikk

Ifølge Ibarra og Kitsuse finnes det et særegent sett med retoriske strategier som blir tatt i bruk av dem som forsøker å løfte en sak opp på den politiske dagsordenen. Og på samme måte finnes det et særegent sett med strategier som blir tatt i bruk av dem som forsøker å reversere prosessen og definere saken som et ikke-problem (Ibarra og Kitsuse 1993, 33–47). Disse retoriske strategiene gir grunnlag for bestemte forventninger til den vedvarende striden om klimapolitikkens problemdefinisjonen. Hvis Ibarra og Kitsuse har rett, vil vi se at debatten bærer preg av de gjenkjennelige retoriske mønstrene som Ibarra og Kitsuse omtaler.

Det første Ibarra og Kitsuse tar for seg, er de retoriske strategiene som blir tatt i bruk for å underbygge og forsvare standpunktet om at en tilstand bør oppfattes som problematisk. Ibarra og Kitsuse lister opp fem forskjellige strategier (1993, 37–41). Den første, som de kaller *tapsretorikk*, går ut på at noe verdifullt står i fare for å gå tapt eller bli ødelagt. Tapsretorikken fremmer krav om at samfunnet må trå til for å redde eller verne om denne verdifulle gjenstanden eller kvaliteten. Den neste strategien er *rettighetsretorikk*, som framhever borgerrettigheter og personlig frihet. Rettighetsretorikken er spesielt relevant i kampen mot ulike former for diskriminering. Den tredje strategien kan vi kalle *trusselretorikk*. Denne strategien tas i bruk når avsenderen forsøker å overbevise mottakeren om at det foreligger en trussel mot menneskers helse eller sikkerhet. Strategien bygger videre på en hjemmel om at mennesker har krav på beskyttelse mot trusler. Ibarra og Kitsuses fjerde strategi, som vi kan kalle *ufornuftsretorikk*, retter søkelyset mot dumdristig og selvdestruktiv atferd. Ifølge uforuftsretorikken er det denne atferden i seg selv som blir framstilt som et samfunnsproblem. Ifølge Ibarra og Kitsuse blir atferden gjerne knyttet opp til hjernevasking, manipulasjon, utnyttelse og andre former for uheldig påvirkning som folk sies å bli utsatt for i dagliglivet. Den femte og siste strategien er det vi kan kalle *elendighetsretorikk*. Når denne strategien tas i bruk, fremmer avsenderen en påstand om svært uheldige og til og med katastrofale tilstander, gjerne ved å ta i bruk metaforer og resonnementer som er egnet til å framkalle bilder av den totale ødeleggelse. Elendighetsretorikk kommer naturligvis i flere varianter og graderinger—et ”klimaproblem” er ikke nødvendigvis en ”klimakatastrofe”.

Hvordan går man fram hvis målet er å undergrave oppfatningen om at en tilstand bør regnes som et problem? Også her presenterer Ibarra og Kitsuse et sett med særegne retoriske strategier, men ifølge dem opererer disse strategiene på et annet plan enn de strategiene som er omtalt ovenfor. Når det er snakk om menneskerettigheter, tar ikke motstanderne til orde for brudd på dem. Og når det gjelder menneskeskapte klimaendringer, sier ikke skeptikerne at vi bør forsterke dem. Det er altså ikke en antagonisme basert på negasjoner—i form av motsatte mål eller motsatte verdier—det er snakk om. Motstanden retter seg mot problemdefinisjonen i seg selv, mot grunnlaget for problemdefinisjonen eller mot måten problemet blir foreslått bekjempet på (Ibarra og Kitsuse 1993, 34–5). Det vi her snakker om, er altså motstand av den typen vi tidligere har omtalt som desidentifikasjon.

Ibarra og Kitsuse skiller mellom to typer motstandsretorikk: sympatisk motstandsretorikk og usympatisk motstandsretorikk. Den sympatiske varianten av motstandsretorikk er kjennetegnet av at den helt eller delvis aksepterer problemdefinisjonen som er fremmet av motparten. Når en aktør bruker denne retoriske strategien, er det derfor ikke selve problemdefinisjonen som blir utfordret, men problemløsningen. Den usympatiske motstandsretorikken åpner på si side for angrep mot både problemdefinisjonen i seg selv og mot forslagene til problemløsning (Ibarra og Kitsuse 1993, 42–3).

De to formene for motstandsretorikk har hver sine strategier (Ibarra og Kitsuse 1993, 43–7). Det Ibarra og Kitsuse kaller *naturalisering*, er en sympatisk strategi hvor problemet framstilles som uunngåelig. Og hvis problemet er uunngåelig, er det naturligvis fåfengt å prøve å gjøre noe med det. En annen sympatisk strategi er *kostnadsretorikk*, hvor aktøren hevder at det vil være bedre å leve med problemet enn å gjennomføre de foreslåtte tiltakene mot det. Dette standpunktet kan begrunnes på flere måter, for eksempel kan aktøren påpeke at man ikke gjør en urett god igjen ved å begå en ny, eller ved å hevde at tiltakene har høyere kostnad enn nytte, noe som innebærer en ugunstig nettoeffekt. En såkalt *impotenserkjøring* er en tredje sympatisk strategi hvor avsenderen sier at man ikke har de nødvendige ressursene til å gjøre noe med problemet. Den fjerde strategien har fått navnet *perspektivering*. En aktør tar denne strategien i bruk ved å opprette skille mellom saken i seg selv og andre aktørers oppfatning av saken. Dermed blir forslag til problemdefinisjoner eller løsninger anerkjent som meningsytringer, men ikke mer enn dette. Den femte og siste sympatiske strategien kalles *taktisk kritikk*. Her rettes kritikken mot måten problemet blir omtalt på, heller enn mot problemet i seg selv, slik at søkelyset vendes bort fra saken og over

på aktørene. Denne siste strategien er etosdrevet heller enn logosdrevet. Også den usympatiske varianten av motstandsretorikk inneholder flere strategier. Den første, som kan vi kalle *mønsterknusing*, er en strategi hvor aktøren utfordrer problemdefinisjonen ved å hevde at det problemet ikke eksisterer. Tvert imot har man sett et falskt mønster i noen enkeltstående hendelser. Denne strategien kan ifølge Ibarra og Kitsuse lede til diskusjoner om hvordan sentrale begreper i debatten skal defineres. Den neste strategien på lista er bruk av *treffende anekdoter*, som vil si at man trekker fram enkeltstående hendelser, gjerne av den personlige typen, som tilsynelatende bryter med de mer generelle påstandene som ligger til grunn for problemdefinisjonen. Denne strategien er relatert til det patosdrevne knepet som i klassisk retorikk kalles *exemplum*—sanne eller fiktive hendelser eller gjenstander som innlemmes i argumentasjonen for å konkretisere noe abstrakt (Boréus og Bergström 2005a, 130). *Exemplum* kan åpenbart tas i bruk som retorisk knep av aktører på begge sider av en politisk debatt. Den tredje usympatiske strategien er *uoppriktighetsretorikk*, hvor avsenderen beskylder en aktør for å støtte en problemdefinisjon på grunn av en ”skjult agenda”. Den skjulte agendaen kan for eksempel være motstanderens ønske om å fremme sin egen karriere, makt eller status. Den siste strategien Ibarra og Kitsuse trekker fram, er *hysteriretorikk*, hvor motstanderen beskyldes for å henfalle til irrasjonalitet og føleri, heller enn sunn fornuft. Disse to sistnevnte strategiene er åpenbart mer etosdrevne enn logosdrevne i sin form.

Enkelte av Ibarra og Kitsuses strategier har paralleller hos Hirschman, som skiller mellom tre påstander han mener går igjen i motstandsretorikken (Hirschman 1991, 7). Ifølge den første påstanden, som han kaller *perveritetspåstanden*, vil ethvert tiltak hvor målet er å forbedre bestemte forhold ved den politiske, samfunnsmessige eller økonomiske ordenen, kun ende opp med å forverre det forholdet man ønsker å forbedre. Parallellen til Hirschmans perversitetspåstand er Ibarra og Kitsuses kostnadsretorikk. Ifølge Hirschmans andre påstand —*påstanden om fåfenghet*—vil forsøk på å omforme samfunnet være nytteløse, de vil simpelthen ikke ha noen effekt. Denne påstanden tilsvarer naturalisering. Hirschmans tredje påstand er *risikopåstanden*, som sier at forandringen som blir foreslått, ha kostnader som er så høye at de truer viktige samfunnsverdier. Denne tredje påstanden ligner naturalisering.

Denne gjennomgangen av retoriske og argumentative analysestrategier danner et viktig grunnlag for den påfølgende analysen av debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Vi skal først ta for oss stortingsmeldingen *Om norsk politikk mot klimaendringer og utslipp av nitrogenoksider (NO_x)* (St.meld. nr. 41 (1994–95)).

4 Om norsk politikk mot klimaendringer

Stortingsmeldingen *Om norsk politikk mot klimaendringer og utslipp av nitrogenoksider (NO_x)* (St.meld. nr. 41 (1994–95)) blir lagt fram 2. juni 1995. Det er Gro Harlem Brundtlands tredje regjering—med Thorbjørn Berntsen som miljøvernminister og Jens Stoltenberg som nærings- og energiminister—som står bak meldingen. Denne arbeiderpartiregjeringen er i mindretall i Stortinget, og da saken blir tatt opp til behandling, blir det vedtatt flere såkalte romertallsforslag, det vil si forslag som støttes av flertallet i innstillingen til Stortinget.

Dette er den første stortingsmeldingen som har klimapolitikk som hovedtema. Likevel er vi allerede in medias res i klimapolitikken. Formaliseringen av norsk klimapolitikk begynte med stortingsmeldingen *Miljø og utvikling* (St.meld. nr. 46 (1988–89)) i 1989. Da Stortinget behandlet denne meldingen, ble det fastsatt et mål om stabilisering av CO₂-utslippene på 1989-nivå innen år 2000. I 1989 måtte klimasaken konkurrere om oppmerksomheten med ei rekke andre miljøsaker, men på 90-tallet vant den stadig mer selvstendighet. I 1991 innførte Norge ei avgift på CO₂-utslipp fra petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen. I mai 2002 ble FNs rammekonvensjon om klimaendring vedtatt med et mål om ”å oppnå stabilisering i konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren på et nivå som vil forhindre farlig menneskeskapt påvirkning av klimasystemet” (FN 1992a, art. 2). Den 21. mai 1994 trådte konvensjonen i kraft. Det er disse tre elementene—1989-målet, CO₂-avgifta og Klimakonvensjonen—som utgjør det politiske bakteppet for stortingsmeldingen fra 1995.

I miljøpolitikken blir det gjerne sagt at vi må ”tenke globalt” og ”handle lokalt”. I den norske klimadebatten er disse to elementene blitt spilt opp mot hverandre. På slutten av 80-tallet var klimadebatten sentrert rundt en idé om at Norge skulle fungere som en pådriver og premissleverandør i klimapolitikken ved å handle nasjonalt. På begynnelsen av 90-tallet endret dette seg ved at Arbeiderpartiet i stadig større grad begynte å argumentere for å tenke globalt. Arbeiderpartiet fikk støtte for dette synet hos Høyre (Andresen og Butenschøn 2001, 342–4; Hovden og Lindseth 2004, 66). Striden mellom det nasjonale og det globale fokuset viser seg å bli et hovedtema i debatten om klima- og NO_x-meldingen.

På den nasjonale sida er Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti de mest framtrepende aktørene. Gjennomgangstonen blant disse partiene er at regjeringen legger opp til en klimapolitikk som er for lite ambisiøs. Partiene argumenterer for et lavere tempo i

petroleumsutvinningen for å muliggjøre en reduksjon i utslippene av drivhusgasser, og de tar også til orde for mer omfattende nasjonale tiltak enn stortingsmeldingen legger opp til, blant annet i form av utvidet bruk av CO₂-avgifta, tiltak for energiøkonomisering og tiltak for å redusere bruken av oljefyring (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 31–2).

Arbeiderpartiet og Høyre, derimot, argumenterer for en global tenkning som tjener til å rettferdiggjøre økte utslipp i Norge. Argumentasjonen hviler på to forutsetninger. Den første forutsetningen er at utslippsreduksjoner kan gjennomføres på en mer kostnadseffektiv måte andre steder enn i Norge. I samsvar med dette argumenterer Arbeiderpartiet og Høyre for en internasjonal byrdefordeling gjennom differensierte utslippsforpliktelser. Samtidig støtter partiene utstrakt bruk av fleksible mekanismer, for eksempel felles gjennomføring, som vil si at et land kan lempe på egne tiltak ved å finansiere utslippsreduksjoner i andre land. Den andre forutsetningen er at eksport av gass fra norsk sokkel kan føre til utslippsreduksjoner globalt, gitt at den norske gassen erstatter mer utslippsintensiv kullkraft i Europa. Ut fra denne forutsetningen argumenterer de to partiene for å tillate vekst i petroleumsaktiviteten på norsk sokkel (St.meld. nr. 41 (1994–95), 9–11; St.tid. 1996, 2455–6, 2463–4). Samtidig blir muligheten for gasskraftverk i Norge omtalt, og også her blir det påpekt at klimaeffekten kan være positiv ved at gasskraft erstatter utenlandsk kullkraft (St.meld. nr. 41 (1994–95), 9).

Et annet hovedtema i debatten om denne stortingsmeldingen er 1989-målets skjebne. I selve stortingsmeldingen gjør regjeringen det klart at målet ikke vil bli nådd. Stortingsmeldingen legger i stedet til grunn en beregnet vekst i CO₂-utslippene på 16 prosent fra 1989 til 2000,¹¹ hovedsakelig grunnet økt utvinning av olje og gass. Regjeringen konkluderer med at det ikke er mulig å gjennomføre tiltak som er tilstrekkelige for å nå 1989-målet, fordi dette vil ha for store kostnader, blant annet i form av svekket konkurranseevne (St.meld. nr. 41 (1994–95), 9–10, 22–3). Regjeringen vil likevel beholde 1989-målet—som symbol og ideal—blant annet fordi Norge ”fortsatt skal være en pådriver og premissleverandør i fremtidige internasjonale forhandlinger” (St.meld. nr. 41 (1994–95), 10).

Mens Høyre, ifølge representanten Eva R. Finstad, er ”realistiske nok til å se at vi ikke kommer til å greie det målet vi hadde satt oss om stabilisering innen år 2000” (St.tid. 1996, 2465), forsvarer Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti 1989-målet.

---

¹¹ Den reelle økningen ble drøyt 22 prosent, fra 34 millioner tonn CO₂ i 1989 til 41,6 millioner tonn i 2000 (SSB 2008).

Disse tre partiene fremmer et forslag om at stabiliseringsmålet skal legges til grunn i regjeringens neste langtidsprogram. Rød Valgallianse går enda lenger ved å fremme et forslag om en reduksjon i CO₂-utslippene på 20 prosent innen 2005, sammenlignet med utslippsnivået i 1989. Begge forslagene blir nedstemt (St.tid. 1996, 2497–9).

Det er disse spørsmålene—om ambisjonsnivået, virkemiddelbruken og Norges rolle i de internasjonale klimaforhandlingene—debatten først og fremst dreier seg om. Dette fokuset på problemløsningssida av klimadebatten kan tolkes som et tegn på at problemforståelsen er noe som ganske enkelt tas for gitt i debatten. Men en slik fortolkning vil være misvisende. Problemforståelsen er ikke underforstått i en slik grad at den er uuttalt, verken i stortingsmeldingen eller den politiske behandlingen av stortingsmeldingen. Regjeringen og stortingsrepresentantene setter ord på problemforståelsen, og de gjør det i all hovedsak på en slik måte at vitenskapelig kunnskap rettferdiggjør klimapolitisk handling.

4.1 Klimaendringer som globalt problem

Hvis den dominerende problemforståelsen skal oppsummeres i et motto, må det lyde om lag slik: ”Klimaproblemet er globalt” (St.meld. nr. 41 (1995–96), 6). Dette utsagnet gjentas i forskjellige varianter av representanter fra flere partier—og mest aktivt fra Arbeiderpartiets side (St.tid. 1996, 2453–96). I vår sammenheng er poenget at klimaendringer, eller faren for klimaendringer, nokså konsekvent blir omtalt som et ”problem”. I noen få tilfeller blir det omtalt i kraftigere ordelag, for eksempel snakker Paul Chaffey (SV) et sted om ”klimakrisen” (St.tid. 1996, 2452) og Gunn Karin Gjøl (Ap) om ”klimatrusselen” (St.tid. 1996, 2489).

Både regjeringen og det store flertallet av partiene på Stortinget viser til FNs klimapanel som kilde til kunnskap om klimasystemet. I stortingsmeldingen er det den første hovedrapporten fra panelet som danner utgangspunktet for beskrivelsen av klimasystemet, og i energi- og miljøkomiteens innstilling legges den andre hovedrapporten til grunn. Et utsagn som går igjen i Stortingets behandling av klimameldingen, er at ”vi må ta advarslene fra FNs klimapanel på alvor” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 7; St.tid. 1996, 2461, 2462). Dette er et foreskrivende utsagn hvor stortingsrepresentantene signaliserer at de anvender kunnskapen fra FNs klimapanel på en instrumentell måte, med andre ord at de justerer sine standpunkter i samsvar med ”advarslene” og ”anbefalingene” fra FNs klimapanel. Høyre forsterker dette ved å presisere at partiet ”legger IPCCs beregninger og konklusjoner til grunn for klimapolitikken” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 6; St.tid. 1996, 2462). Partiene underbygger

standpunktet om å ta FNs klimapanel ”på alvor” ved hjelp av etosdrevne argumenter. Et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti påpeker at

FNs klimapanel IPCC har etablert et organ som samler den aller fremste ekspertisen i verden når det gjelder klimaendringer og virkningen av menneskeskapte utslipp av klimagasser. IPCC består av om lag 2000 forskere fra hele verden, som har som mål å presentere en slags vitenskapelig konsensus det er mulig å basere fremtidige beslutninger på (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 7).

At panelet består av den ”aller fremste ekspertisen i verden” er et autoritetsargument hvor belegget, det vil si panelets konklusjoner, vurderes som troverdig på grunn av kvaliteter ved kilden til belegget, det vil si panelets medlemmer. I samsvar med klassisk retorikk kan vi si at flertallet vurderer troverdigheten, eller den objektive etosen, til FNs klimapanel som høy ved å benytte seg av en positiv beskrivelse av medlemmenes kompetanse (fronesis). Idet de viser til at panelet består av ”2000 forskere”, kan de i tillegg sies å begå en uformell feilslutning av typen *argumentum ad populum* (se kap. 2.3), gitt at denne henvisningen til mengden forskere er ment å underbygge troverdigheten til FNs klimapanel. At dette regnes som en uformell feilslutning i klassisk logikk betyr likevel ikke at argumentet er dødt og maktesløst, tvert imot er graden av vitenskapelig bredde og konsensus et viktig spørsmål i politikernes vurdering av det vitenskapelige grunnlagets pålitelighet.

I stortingsinnstillingen viser medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, heretter omtalt som flertallet, til at ”FNs klimapanel (IPCC) godkjente sin andre hovedrapport på møte i Roma i desember 1995. Konklusjonene der går vesentlig lenger enn den første hovedrapporten som ble vedtatt i 1990” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5). Dette flertallet peker videre på at ”FNs klimapanel i den siste rapporten understreker sammenhengen mellom menneskelig aktivitet og klimaendringer langt sterkere enn tidligere” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5).

Det er underforstått i disse kommentarene at styrket vitenskapelig sikkerhet rettferdiggjør mer omfattende klimapolitiske tiltak, noe som kommer klarere fram i den påfølgende omtalen av usikkerhet og føre-var-prinsippet: ”Selv om det i dag ikke lar seg gjøre endelig å bevise effektene på klimaet av ulike utslipp,” skriver flertallet i stortingsinnstillingen, ”er sannsynligheten stor for at vi går inn i en tid med rask global temperaturøkning og økt

hyppighet av ekstreme vær-situasjoner” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5–6). Dette utsagnet vil her bli fortolket som middels til høy grad av forpliktelse til teorien om menneskeskapt global oppvarming. Flertallet skriver videre at sannsynligheten er stor nok til å utløse føre-var-prinsippet: ”Flertallet mener . . . at det ikke er mulig å avvente ytterligere forskning før en setter i verk tiltak mot klimaendringer, men at tiltakene bør komme straks og som et resultat av den kunnskapen vi allerede har” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 6). Flertallet argumenterer også for at føre-var-tiltak vil være kostnadsbesparende, sammenliknet med det vi kan kalle etter-snar-tiltak: ”Dersom en venter med å gjennomføre tiltak, vil kostnadene for samfunnet bli høyere, fordi det vil være nødvendig med sterkere virkemidler jo lenger en velger å vente med å redusere utslippene av klimagasser” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 6).

Dette siste utsagnet inneholder et årsaksargument om at forsinkelse av tiltak fører til økte kostnader for å oppnå samme effekt. Innstillingen presenterer ikke noe belegg for en slik årsakssammenheng, men argumentet har delvis støtte i den andre hovedrapporten fra FNs klimapanel, som sier at både lang forsinkelse og forhastet gjennomføring av tiltak vil kunne føre til økte kostnader (IPCC 1995, 16). Mer interessant i vår sammenheng er det at dette argumentet kun kan være gyldig hvis menneskeskapt global oppvarming faktisk finner sted, ettersom argumentet legger til grunn at tiltakene har en effekt. Argumentet kan derfor se ut til å være en begrunnelse for proaktiv atferd hvor målet er å unngå tilstander som *vil* oppstå dersom handlingene ikke utføres. Føre-var-prinsippet er derimot et forsvar for risikoavers atferd hvor målet er å unngå tilstander som *kan* oppstå dersom handlingene ikke utføres.

Hvis vi så vender tilbake til føre-var-prinsippet, i betydningen risikoavers atferd, ser vi at det får støtte flere steder, i stortingsmeldingen (St.meld. nr. 41 (1994–95), 21), i innstillingens utsagn om at ”det ikke er mulig å avvente ytterligere forskning”, og i tilsvarende utsagn i plenumsdebatten (St.tid. 1996, 2458, 2467). Den klareste ordleggingen av føre-var-prinsippet er det nærings- og energiminister Jens Stoltenberg (Ap) som står for:

Jeg er helt sikker på at faren for global oppvarming og drivhuseffekt er så stor at det er helt riktig å handle. Så kan vi diskutere om sannsynligheten er 90, 95, 98 eller 75 pst. Hovedpoenget er at risikoen er så stor for så alvorlige skader at det vil være helt uansvarlig ikke å handle og ikke å iverksette radikale tiltak for å redusere CO₂-utslippene. . . .

Men hovedpoenget er at vi ikke kan vente til vi har full sikkerhet, for da er det

---

for sent å handle. Det er stor nok risiko til at det er mer enn fornuftig å iverksette tiltak. Derfor har vi iverksatt tiltak (St.tid. 1996, 2484).

Dette utsagnet kommer Stoltenberg med etter å ha blitt konfrontert med en uttalelse fra et intervju i *Natur & miljø Bulletin* 24. mars 1995 hvor han sa at regjeringen "kanskje ville ha gjort ting annerledes" hvis den var sikker på drivhuseffekten (Berg 1995). Denne tidligere uttalelsen fra Stoltenberg synliggjør et viktig underliggende spørsmål ved bruk av føre-var-prinsippet: Hvor stor sikkerhet må til for å rettferdiggjøre ei bestemt grad av tiltak? Føre-var-prinsippet gir i seg selv ingen svar på denne avveiningen, og avveiningen blir heller ikke tatt opp til debatt på noen tydelig måte under behandlingen av stortingsmeldingen fra 1995.

Flertallet er videre enige om hvor skylda må plasseres i klimasaken—hos industrilandene. I stortingsmeldingen pekes det på at OECD-landene står for nærmere halvparten av de globale utslippene av CO₂, og at disse landene "har et særskilt ansvar for å være pådrivere og gjennomføre en aktiv politikk med sikte på å redusere klimagassutslippene" (St.meld. nr. 41 (1994–95), 6). Industrilandenes spesielle ansvar er også innlemmet i Klimakonvensjonen (FN 1992a, art. 4), og i innstillingen støttes dette prinsippet (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 7).

Det er nå vist at flertallet av partiene legger til grunn at klimasakens vitenskapelige grunnlag ikke er sikkert, men at sannsynligheten for menneskeskapte klimaendringer er stor nok til at det bør iverksettes tiltak for å redusere utslippene av drivhusgasser. Flertallet legger dessuten til grunn at Norge og andre land bærer brorparten av skylda i klimasaken. Hvilken konkret forståelse av klimasystemet er det som ligger til grunn for disse konklusjonene?

I boks 2.3 (s. 55) skilles det mellom fire temaer i debatten om klimapolitikken vitenskapelige grunnlag: observasjoner, modeller, følger og kilder. Vi har allerede vært inne på temaet *kilder*, som i denne sammenhengen vil si vurderingen av troverdigheten til FNs klimapanel. De tre andre temaene gjelder selve innholdet i beskrivelsen av klimasystemet. Hvis vi først tar for oss temaet *observasjoner*, er det altså klimaforskningens empiriske belegg som kommer i søkelyset. Et generelt trekk i flertallets omtale av dette empiriske belegget er at omtalen innebærer en høy grad av forpliktelse. Både i stortingsmeldingen, i innstillingen og i plenumsdebatten omtales observasjonsgrunnlaget uten forbehold av den typen vi kan se ved bruk av styrkemarkører som svekker avsenderens forpliktelse til utsagnet. Beskrivelsen av klimasakens empiriske belegg har for to elementer. Det første elementet er konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren, som ifølge regjeringen har økt.

FNs klimapanel (IPCC) har slått fast at menneskelig aktivitet i vesentlig grad bidrar til økning i den atmosfæriske konsentrasjonen av klimagasser. De menneskeskapte utslippene av klimagasser, bl.a. karbondioksid (CO₂), metan (CH₄), lystgass (N₂O) og fluorholdige gasser, skyldes først og fremst forbrenning av fossile brensler, industrielle prosesser og virksomhet i jordbruket (St.meld. nr. 41 (1994–95), 5).

Hvis vi rekonstruerer sitatet ved hjelp av Toulmin-modellen, vil den første setningen fungere som hjemmel i et årsaksargument hvor menneskelige aktiviteter er årsak til en økning i den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser. Formuleringen ”i vesentlig grad” er en styrkemarkør i hjemmelen som åpner for at også ikke-menneskelige aktiviteter spiller inn. Selve påstanden er at den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser har økt. I stortingsmeldingen blir denne påstanden formulert slik: ”Parallelt med framveksten av det industrielle samfunnet har . . . konsentrasjonen av klimagassene økt kraftig” (St.meld. nr. 41 (1994–95), 35). Den andre setningen i sitatet ovenfor fungerer som belegg for påstanden ved å gjengi hvilke observerbare menneskelige aktiviteter som fører til utslipp av drivhusgasser.

I innstillingen uttaler flertallet seg dessuten uforbeholdent om hva som må til for å stabilisere den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser i framtida, basert på opplysninger fra FN's klimapanel's andre hovedrapport: ”Dersom konsentrasjonen av CO₂ i atmosfæren skal stabiliseres på dagens nivå, må utslippene reduseres med mer enn 60 pst. i forhold til dagens nivå” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5). Videre skriver flertallet at hvis ”utslippene stabiliseres på dagens nivå, vil konsentrasjonen av CO₂ i atmosfæren fordobles i forhold til førindustrielt nivå rundt år 2100” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5). Disse uttalelsene om den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser er forpliktende i høy grad, enten ved at de ikke inneholder styrkemarkører, eller ved bruk av forsterkende markører som ”vil”. Flertallet skriver i samme ånd at FN's klimapanel ”slår fast” de utsagnene som er gjengitt ovenfor.

Et annet element i observasjonsgrunnlaget er beskrivelsen av den klimatiske utviklingen etter den industrielle revolusjonen. Også denne empiriske beskrivelsen omtales uten forbehold. I innstillingen skriver flertallet at ”det globale klimaet har forandret seg over det siste århundret og de siste årene har vært blant de varmeste siden målingene startet i 1860” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5). Stortingsmeldingen påpeker at gjennomsnittstemperaturen ifølge FN's klimapanel har økt med 0,3–0,6 °C de siste 100 årene i global målestokk, at økningen har vært markant de senere årene, og at det også er registrert høye middeltemperaturer i det

ellers omskiftelige Norge de senere årene (St.meld. nr. 41 (1994–95), 40). Som vi ser er flertallets beskrivelse av kunnskapen om fortidas klima forpliktende i en høy grad.

Flertallet tar noe mer forbehold i omtalen av som faller innunder det andre temaet i boks 2.3, modeller. Dette temaet omfatter politikernes vurdering av klimaforskningens teorigrunnlag, det vil si av de årsakssammenhengene og de matematiske modellene som sammen danner beskrivelsen av klimasystemet. Det viktigste elementet her er vurderingen av hvilken effekt menneskeskapt utslipp av drivhusgasser har. Flertallets posisjon i dette spørsmålet er alt omtalt i drøftingen av føre-var-prinsippet ovenfor, og standpunktet er at selv om effekten av menneskeskapt utslipp ikke lar seg ”endelig bevise”, er ”sannsynligheten stor” for at de vil føre til global oppvarming (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 6). Flertallet påpeker samtidig at sammenhengen understrekes langt sterkere enn tidligere i den andre hovedrapport fra FNs klimapanel. Det kan dermed framstå som underlig at denne årsakssammenhengen omtales uten forbehold i selve stortingsmeldingen, som bygger på den første hovedrapporten: ”Økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren vil føre til at atmosfæren fanger opp en større andel av varmestrålingen fra jorda og dermed bidra til en økning i den globale middeltemperaturen og en endring i klimaforholdene på jorda” (St.meld. nr. 41 (1994–95), 5). Denne formuleringen kan se mer forpliktende ut enn innstillingens formulering.

I selve plenumsdebatten finnes det også tilfeller av forpliktende omtale av klimaforskningens rådende teorigrunnlag, for eksempel sier Gunn Karin Gjøl (Ap) at FNs klimapanels andre hovedrapport ”med sikkerhet slår fast at vi mennesker er i ferd med å endre på klimaet på jorda” (St.tid. 1996, 2489). En tilsvarende uttalelse kommer fra Lars Sponheim (V) (St.tid. 1996, 2471). Dette er en misvisende gjengivelse av den andre hovedrapporten, som nøyer seg med å si at ”the balance of evidence . . . suggests a discernible human influence on global climate” (IPCC 1995, 5). En slik misvisende gjengivelse av forskningsbasert kunnskap kan tolkes som en indikator på strategisk bruk av forskning, hvor politikerne—i sin iver etter å rettferdiggjøre et standpunkt—vrir på kunnskapskildenes innhold i dette standpunktets favør. På den andre sida kan vi ikke utelukke at politikerne og byråkratene rett og slett ikke har forstått nyansene i sjargongen som preger rapportene fra FNs klimapanel.

Det siste temaet i boks 2.3 er *følger*. I innstillingen skriver flertallet at temperaturen—med henvisning til FNs klimapanels andre hovedrapporten—”vil øke” med 1–3,5 °C og havnivået stige med 15–95 cm de neste hundre årene (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 5–6). Disse generelle

---

framskrivningene, som i seg selv har store usikkerhetsmarginer, omtales altså med en høy grad av forpliktelse. Ifølge stortingsmeldingen er det ”en betydelig usikkerhet knyttet til størrelsen på den globale temperaturøkningen, hvor fort den vil komme, og spesielt hvilke utslag dette vil gi på regionalt nivå”, og dette er et utsagn som har ryggdekning i de vide anslagene fra FNs klimapanel som gjengis i innstillingen (St.meld. nr. 41 (1994–95), 34).

Usikkerheten er spesielt knyttet til de andre pådrivene og tilbakekoblingene i klimasystemet, og i stortingsmeldingen blir det gitt en kort beskrivelse av noen av disse, deriblant atmosfærens innhold av vanndamp og utvekslingen av drivhusgasser og varmeinnhold mellom hav og atmosfære (St.meld. nr. 41 (1994–95), 34–5). Usikkerheten er desto større når det gjelder hvilke konkrete følger klimaendringene vil kunne få for livet på jorda. I omtalen av ventede følger for menneskeheten blir det generelt tatt i bruk modalverb som ”kan” eller ”vil kunne”. Dette er en form for styrkemarkører som angir en middels grad av forpliktelse, og hvor det ikke framkommer hvor sannsynlig det er at hendelsen vil inntreffe.

Stortingsmeldingen trekker fram ei rekke mulige følger av klimaendringer (St.meld. nr. 41 (1994–95), 40–1). Dersom klimaendringene skjer raskere enn naturen klarer å tilpasse seg, vil resultatet kunne bli tap av artsmangfoldet. Ørkenspredning og avskoging vil kunne bli forsterket av tørke. En stigning i havnivået på én meter vil ifølge stortingsmeldingen kunne føre til at enkelte øynasjoner blir utslettet, befolkninger fordrevet, lavtliggende infrastruktur ødelagt, produktivt land oversvømt, ferskvannskilder forurenset og kystlinjer endret. Ifølge stortingsmeldingen vil den globale matproduksjonen sannsynligvis kunne opprettholdes, men regionale endringer i matproduksjonen vil kunne skape alvorlige problemer, særlig i fattige utviklingsland. Klimaendringer vil også kunne forsterke problemer med håndteringen av sterk befolkningsvekst. Og som følge av flom, tørke og høyere havnivå kan millioner av mennesker bli tvunget fra sine hjem. FNs klimapanel anslår ifølge stortingsmeldingen

at vi kan få flere titalls millioner ”miljøflyktninger” i utviklingsland som en direkte følge av klimaendringer. Folkeforflytningene vil kunne ha stor innvirkning på helsetilstand, og sosial uro vil kunne øke. Sykdommer som f.eks. malaria vil i et varmere klima kunne forflytte seg til nye områder, og nye befolkningsgrupper vil kunne rammes (St.meld. nr. 41 (1994–95), 41).

Stortingsmeldingen understreker at det er stor usikkerhet knyttet til følgene av de ventede klimaendringene, spesielt på regionalt nivå (St.meld. nr. 41 (1994–95), 40–1). Meldingen

omtaler også mulige følger av klimaendringer i Norge, basert på flere norske utredninger. Det er spesielt muligheten for ekstremvær og endringer i artssammensetningen som framheves. Også her betegnes følgene som usikre (St.meld. nr. 41 (1994–95), 41–5).

Energi- og miljøkomiteens innstilling til Stortinget omtaler mulige følger på en måte som tilsvarer stortingsmeldingen (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 6–7), og enkelte av representantene trekker fram følger av den samme typen i plenumsdebatten (St.tid. 1996, 2459, 2489). De mulige følgene blir konsekvent omtalt med en middels grad av forpliktelse, noen ganger ved hjelp av modalverbet ”kan”, men oftest ved hjelp av ”vil kunne”. Beskrivelsen av de mulige følgene er likevel et viktig ledd i argumentasjonen, ettersom det er disse mulige følgene som begrunner oppfatningen om at vi står overfor en fare for alvorlig og uheldig menneskeskapt global oppvarming. Det er med andre ord de mulige følgene som rettferdiggjør iverksettelsen av tiltak som har som mål å redusere faren for de mest alvorlige følgene skal slå til.

Hvis vi ser omtalen av de mulige følgene i lys av Ibarra og Kitsuses oversikt over retoriske strategier, framstår omtalen av følgene først og fremst som en form for elendighetsretorikk hvor avsenderen rettferdiggjør politisk handling ved å forsøke å overbevise mottakeren om at det foreligger en fare for alvorlige ødeleggelser. De mest alvorlige følgene av global oppvarming kan betegnes som katastrofale, men ettersom det kun er muligheter med uspesifisert sannsynlighet det er snakk om, er det grunn til å konkludere med at det er en myk variant av elendighetsretorikken som her blir tatt i bruk. Argumentasjonen inneholder også et element av trusselretorikk, det vil si påstander om at menneskers helse og sikkerhet er truet.

Oppsummeringsvis kan hovedtrekkene i det politiske flertallets beskrivelse av klimasystemet rekonstrueres ved hjelp av Toulmin-modellen: Påstanden er at menneskeskapt utslipp av drivhusgasser med stor sannsynlighet vil føre til global oppvarming. Belegget for denne påstanden er at den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser har økt som følge av menneskelige aktiviteter. Hjemmelen er et årsaksargument som sier at økt konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren fører til global oppvarming, noe som har ryggdekning i teorien om drivhuseffekten. En mulig gjendrivelse er at tilbakekoblinger kan redusere virkningen av den økte atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser. Belegget i denne argumentasjonen har ryggdekning i målinger av de atmosfæriske konsentrasjonene av drivhusgasser, mens hjemmelen i modellen har ryggdekning i de observerte klimaendringene. En mer generell ryggdekning for argumentasjonen finnes i vurderingen av troverdigheten til FNs klimapanel.

Når det gjelder flertallets politiske standpunkt, er påstanden en foreskrivende konklusjon om at det, for å redusere faren for alvorlige og uheldige følger av global oppvarming, bør gjennomføres tiltak for å redusere utslippene av drivhusgasser. Belegget er at det foreligger en mulighet for alvorlige og uheldige følger av global oppvarming, noe som har ryggdekning i FNs klimapanelers mer spesifikke beskrivelser av mulige følger av de klimaendringene som er ventet. Hjemmelen er at en reduksjon i utslippene av drivhusgasser med stor sannsynlighet vil redusere faren for alvorlige og uheldige følger, noe som har ryggdekning i beskrivelsen av klimasystemet som er gjengitt ovenfor. Denne argumentasjonsrekke er en rekonstruksjon av elementer som i stor grad er underforståtte i stortingsmeldingen og debatten om den.

Som vi var inne på innledningsvis, er det en kost–nytte-kalkyle til stede i Brundtland-regjeringens klimamelding. Arbeiderpartiet påpeker at omfattende klimatiltak blant annet kan føre til svekket konkurranseevne. Denne avveiningen av nytte og kostnader kan forstås som et gjendrivelselement i det foreskrivende argumentet som er konstruert ovenfor: Påstanden om at det bør gjennomføres tiltak for å redusere utslippene av drivhusgasser, gjelder bare i den grad disse tiltakene har større nytte enn kostnad.

I denne debatten får Arbeiderpartiet kritikk av store deler av opposisjonen for å ikke gå langt nok i klimameldingen. Arbeiderpartiet hevder på sin side at ambisjonsnivået er høyt: ”Vi har både i ord og handling vist at vi tar drivhuseffekten alvorlig. Derfor har vi satt i verk verdens mest kraftige virkemidler mot utslippene,” sier Jens Stoltenberg (Ap) (St.tid. 1996, 2484). Samtidig ser vi at både Arbeiderpartiet og Høyre benytter seg av en form for argumentasjon som best kan karakteriseres som eksempler på det Ibarra og Kitsuse kaller den sympatiske formen for motstandsretorikk, det vil si argumentasjon som ikke utfordrer selve problemdefinisjonen, men som likevel motarbeider krav om politisk handling. Et eksempel på slik motstandsretorikk er at andre land vil øke sin oljeproduksjon dersom produksjonen reduseres i Norge (St.tid. 1996, 2460, 2463, 2466, 2479). Dette er et tilfelle av Hirschmans påstand om fåfenghet, altså en påstand om at tiltakene simpelthen ikke vil ha noen effekt, og at det derfor vil være sløseri med ressurser å gjennomføre dem.

Et annet eksempel på sympatisk motstandsretorikk er en påstand fra Arbeiderpartiet og Høyre om at Norge er en ubetydelig kilde til utslipp i den globale sammenhengen, og at omfattende klimatiltak nasjonalt derfor vil ha store negative konsekvenser for økonomien, men forsvinnende liten nytte for det globale klimaet (St.tid. 1996, 2479, 2460). Dette er en

variant av det Ibarra og Kitsuse kaller en impotenserklæring, hvor avsenderen forsøker å overbevise mottakeren om at man ikke har de ressurser nok til å gjøre noe med problemet. Samtidig er det et eksempel på kostnadsretorikk, hvor avsenderen argumenterer for at det, på grunn av tiltakets kostnad, vil være bedre å leve med problemet enn å gjøre noe med det.

Til tross for denne motstanden fra Arbeiderpartiet og Høyre kan vi trygt si at partiene som her er omtalt—Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti—tilhører en felles diskurs i debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon. Dette flertallet er altså splittet når det gjelder problemløsningssida, men partiene er altså stort sett i harmoni med hverandre når det gjelder problemdefinisjon. Rød Valgallianse og Venstre er lite aktive i debatten, men ut fra de få innspillene disse partiene kommer med, og ut fra deres stemmegivning (St.tid. 1996, 2471–2, 2497–501) kan vi slutte at også disse partiene deler flertallsdiskursens problemdefinisjon. På den andre sida finnes det to aktører som bryter med flertallets problemforståelse: Fremskrittspartiet og Oscar D. Hillgaard.

4.2 Klimaendringer som dommedagsprofeti

Klimaskeptiske tanker kommer til uttrykk i tre utspill i forbindelse med Stortingets behandling av Brundtland-regjeringens klimamelding. Oscar D. Hillgaard står for to av dem, det første er hans merknader i energi- og miljøkomiteens innstilling til Stortinget, det andre er et innlegg i plenumsdebatten. Det tredje utspillet er et kort innlegg i plenumsdebatten fra Øystein Hedstrøm (Frp). Det bør dermed være klart at Fremskrittspartiet ikke spiller noen spesielt aktiv rolle i denne debatten. Partiet var heller ikke representert i Stortingets energi- og miljøkomité da stortingsmeldingen ble tatt opp til behandling.

Et framtrædende kjennetegn ved innspillene fra Hedstrøm og Hillgaard er at de framstiller klimasaken som preget av ”dommedagsprofetier” (St.tid. 1996, 2487, 2495). Klimasaken som dommedagsprofeti og klimapolitikkens tilhengere som dommedagsprofeter er metaforer som går igjen blant skeptikerne i klimadebatten. Så hva inneholder disse metaforene? En metafor er bygd opp som en hypotetisk syllogisme hvor avsenderen ved å si at X er Y, i dette tilfellet at klimasaken er en dommedagsprofeti, underforstått sier at X er Z på grunn av en konnotativ kobling mellom Y og Z. Så hva er Z i dette tilfellet? Ut fra konteksten er det mulig å fortolke metaforen dit hen at Z er manglende troverdighet: En dommedagsprofeti er ikke troverdig—dens er kjennetegnet av at den aldri slår til. Men Z kan også være, for eksempel, framveksten av frykt: En dommedagsprofeti er egnet til å skape frykt i

befolkningen. Det ikke med andre ord ikke klart hva Hedstrøm og Hillgaard sikter til med metaforen ”dommedagsprofeti”. Det som likevel er klart, er at ordet er brukt som en dysfemisme, det vil si et ord som er egnet til å vekke negative konnotasjoner hos mottakeren.

Hedstrøm og Hillgaard står for en vurdering av FNs klimapanel som skiller seg markant fra de øvrige partiene. ”Hvordan har myten om klimagassen CO₂ kunnet slå rot og vokse til de dimensjonene den har i dag?” spør Hedstrøm (St.tid. 1996, 2495). Svaret han gir, har to deler. ”For det første: Frustrerte forskningsmiljøer har hatt behov for en lettfattelig hypotese som bilag til sine søknader om nye bevilgninger. Og drivhusteorien ble valgt etter at den motsatte teori, om en nært forestående istid, ikke slo an” (St.tid. 1996, 2495). Her er påstanden at ”frustrerte” forskningsmiljøer velger sine hypoteser ut fra en vurdering av hvor stor uttelling hypotesene vil gi i form av forskningsmidler. Hedstrøms belegg er at de samme forskningsmiljøene tidligere fremmet en hypotese som går i helt motsatt retning—hypotesen om ei ny istid. Den underforståtte hjemmelen er et symptomargument som sier at det å hoppe over til en ny lettfattelig hypotese når en tidligere hypotese viser seg å ikke slå an, er symptom på at forskeren opererer ut fra en skjult agenda om å skaffe seg bevilgninger. Mer presist er det en påstand om at forskerne, for å skaffe seg bevilgninger, har tilpasset sine vitenskapelige hypoteser til beslutningstakernes politiske behov.

Forskere med skjulte agendaer er dermed bare den ene leddet i forklaring på CO₂-mytens framvekst. ”For det annet: Politikere har alltid behov for et alibi som kan gi et påskudd til å inndrive høyere skatter og avgifter. Her får de en kjærkommen anledning til å framstå som ansvarsbevisste,” sier Hedstrøm (St.tid. 1996, 2495). Denne gangen er Hedstrøms påstand at politikerne tar stilling til hypoteser ut fra en vurdering av hvor godt hypotesene rettferdiggjør innkreving av skatter og avgifter. Belegget hans er at hypotesen om økt drivhuseffekt lar politikerne framstå som ansvarsbevisste i sin innkreving av skatter og avgifter. Dette kan forstås som et gruppetilhørighetsargument, hvor Hedstrøm argumenterer for at politikernes bruk av hypotesen om økt drivhuseffekt hører til en gruppe av tilfeller hvor politikere bruker hypoteser strategisk for å rettferdiggjøre sine politiske handlinger.

Begge disse påstandene fra Hedstrøm er eksempler på uoppriktighetsretorikk, som er en av de usympatiske strategiene i Ibarra og Kitsuses oversikt over retoriske strategier. Hedstrøm beskylder både forskerne og politikerne for å ha en skjult agenda—henholdsvis ønsket om bevilgninger og ønsket om legitim innkreving av skatter og avgifter—som har ført til at de

fremmer en ”myte” om CO₂-utslipp som årsak til økt drivhuseffekt. Fra dette kan vi slutte at klimaforskerne og FNs klimapanel ikke er troverdige som kunnskapskilder. Hedstrøms konklusjon er likevel ikke en fullendt mistillit til klimaforskningen: ”Vi i Fremskrittspartiet ønsker ingen brå omveltninger i norsk klimapolitikk, men vil basere oss på grundige vurderinger fra fagmiljøene,” sier han (St.tid. 1996, 2495).

Så hvem bør vi, ifølge Hedstrøm, lytte til når FNs klimapanel svikter? Hedstrøm sier at ”forkjempere for skremselspropaganda benytter IPCC som kilde for sine påstander” (St.tid. 1996, 2495). Deretter viser han til en bokomtale i *Teknisk Ukeblad* 18. februar 1993 om en utgivelse hvor ”50 av verdens fremste vitenskapsmenn” tar et oppgjør med påstander som er fremmet av miljøbevegelsen (St.tid. 1996, 2495; Martinsen 1993). Hedstrøm siterer en setning fra denne boka som er gjengitt i omtalen i *Teknisk Ukeblad*: ”Nå er tiden kommet da vitenskapsmenn som kan sine fag må ta til ordet og protestere mot den strøm av feilinformasjon som kommer fra skinnhellige aktivister og lobbyister som vil ha oss til å tro at teknologi ødelegger vår helse og vårt velvære” (St.tid. 1996, 2495; Martinsen 1993).

Boka det siktes til, er *Rational Readings on Environmental Concerns* (Lehr 1992). Bokas redaktør er hydrologen Jay H. Lehr, som i dag er ansatt ved den høyreorienterte amerikanske tankesmia Heartland Institute, ei tankesmie som har markert seg sterkt som klimaskeptisk aktør i USA. Boka inneholder for øvrig fire artikler om global oppvarming. Artikkelen er ført i pennen av S. Fred Singer, Hugh W. Ellsaesser, Sherwood B. Idso og Peter E. Black. Sistnevnte er det ikke mye å si om, annet enn at han er hydrolog. De tre foregående er alle kjente klimaskeptikere fra USA. Singer og Ellsaesser har også markert seg som skeptikere i spørsmålene om nedbryting av ozonlaget og sammenhengen mellom røyking og kreft. Singer, Ellsaesser og Idso har alle forbindelser til høyreorienterte tankesmier og andre organisasjoner med en åpenbar politisk agenda i klimadebatten.¹² Det er altså en kilde med en klar politisk agenda Hedstrøm trekker fram. På den andre sida gir han ikke uttrykk for å ha lest selve boka. Han viser kun til omtalen av boka i *Teknisk Ukeblad*, og i bokomtalen framkommer det ingen opplysninger om forfatterens forbindelser til politiske aktører. I det gjengitte sitatet fra boka påpekes det at feilinformasjonen i miljøspørsmål stammer fra

---

¹² S. Fred Singer har forbindelser til Science and Environmental Policy Project, Independent Institute, American Council on Science and Health, Cato Institute, National Center for Policy Analysis, Natural Resource Stewardship Project, Hoover Institution og Heritage Foundation; Hugh W. Ellsaesser til The Advancement of Sound Science Coalition, George C. Marshall Institute og Committee for a Constructive Tomorrow; Sherwood B. Idso til George C. Marshall Institute og Center for the Study of Carbon Dioxide and Global Change.

”skinnhellige aktivister og lobbyister”, og at det er ”vitenskapsmenn” som må gripe ordet for å veie opp for denne feilinformasjonen. Dette er et utvetydig forsvar av vitenskapen som en pålitelig kunnskapskilde. Ved at han trekker fram dette forsvaret, gir Hedstrøm inntrykk av at han mener det samme. At FNs klimapanel ifølge Hedstrøm framstår som korrumperte bør derfor tolkes som en saksspesifikk kritikk av forskning som kunnskapskilde: Hedstrøm gir uttrykk for tiltro til forskningen, men hevder at den er blitt misbrukt i klimasaken.

Uoppriktighetsretorikken er også til stede hos Hillgaar. Under henvisning til slagordet ”Katastrofer selger” bemerker han at forskere ”gleder seg til å få store bevilgninger. Institutter og professorater yngler i fryktens kjølevann” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 30). Argumentasjonen følger samme mønster som hos Hedstrøm. Men hos Hillgaar suppleres påstanden om korrumperte forskere med en påstand om kneblede forskere: ”Dette medlem har ingen tro på at fagkompetansen er særlig større i Norge enn i andre land. Særlig ikke etter at de lykkes å mobbe våre etablerte klimaforskere og meteorologer til bekvem taushet” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 29–30). I plenumsdebatten (St.tid. 1996, 2487–8) utdyper han:

Mitt inntrykk . . . når det gjelder det vitenskapelige miljø og dets forhold til klimaspørsmålet, er for det første at tradisjonelle og meget meningsberettigede deler av vårt eget vitenskapelige miljø, herunder meteorologer og geologer, er blitt mobbet til taushet, for det annet at engasjementet i saken kan være styrt av vissheten om at forskningsmidler følger de rettroende og de tause. Det er ingen tvil om at forskningsmiljøene tok lærdom av det som skjedde med Havforskningsinstituttets budsjett da Flødevigen i sin tid tillot seg å si sin egentlige mening om Nordsjøavtalen og rensekraft. Forslag om millionnedskjæringer er et kraftig pedagogisk virkemiddel, og lærdommen sitter nok.

Det kan være lønnsomt å holde munn og ikke utfordre tidens kvasireligiøse stemninger. Inkvisisjonen er ikke helt borte. Den har bare skiftet kontor.

Hillgaars påstand er altså at enkelte forskere er blitt mobbet til taushet i klimasaken. Det er underforstått at det her er snakk om forskere som er skeptiske til teorien om menneskeskapt global oppvarming. Hillgaar presenterer ikke noe belegg for denne påstanden—det er med andre ord uklart hvem de er, disse kneblede forskerne. Hillgaar hevder videre at forskere forholder seg tause—underforstått om sin skepsis—av frykt for å miste forskningsmidler. Dette kan fungere som hjemmel for påstanden om at forskere er blitt mobbet til taushet. Det

er da snakk om et årsaksargument som sier at frykt for å miste forskningsmidler fører til at forskere forholder seg tause om avvikende og upassende synspunkter. Som ryggdekning for denne hjemmelen viser han til det han hevder skjedde med Havforskningsinstituttets budsjett som følge av at dets stasjon i Flødevigen sa sin ”egentlige mening”, antakeligvis om hvilken miljøeffekt tiltak for rensing av næringssalter vil ha. Det er samtidig verdt å merke seg at Hillgaar legger inn en styrkemarkør i hjemmelen: Engasjementet i saken ”kan være” styrt av vissheten om at forskningsmidlene følger ”de rettroende og de tause”.

Hillgaar innspill er gjennomsyret av religiøse analogier og metaforer. Han sammenligner for eksempel beslutningstakernes framferd med inkvisisjonen og omtaler konforme forskere som ”rettroende”. Hillgaar spiller også på bibelske uttrykk, for eksempel i sin vurdering av FNs klimapanel: ”Dette medlem vil hevde at selv om en større gruppe utvalgte FN-forskere har fjernet 90 pst. av tvilen i sine hjerter og erstattet denne med klimaskrekk, så ser en ingen grunn til å fravike den sunne skepsis til menneskets evnerikdom og tolkningsevne” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 30). Om seg selv sier han at det er hans oppgave å være ”kjetter” og ”fritenker” i klimasaken, og han omtaler flertallet som tilhørende ”klimakirken”, med dens ”regjerende presteskap av miljøbyråkrater” (St.tid 1996, 2487–8).

Som med bruken av dommedagsmetaforen, også denne religiøs, er det vanskelig å presentere noen entydig fortolkning av denne bruken av analogier og metaforer. Flere tolkningsmuligheter ligger åpne: Den religiøse analogien kan implisere at det er tro og ikke vitenskapelig kunnskap det er snakk om i klimasaken. Hillgaars omtale av seg selv som kjetter kan tolkes som et etosbyggende grep—han viser heltemot i kampen mot klimapolitisk undertrykkelse. Ut fra konteksten kan slike fortolkninger virke rimelige. Hillgaar framhever videre at ”frykt og redsel . . . åpenbart har grepet fatt i flertallet” (St.tid. 1996, 2488). I sine merknader i innstillingen skriver han: ”Det at en norsk miljøvernminister er skremt, sier intet om klimaet. Bare noe om norsk klimapolitikk” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 30). Uttalelser av denne typen kan forstås som det Ibarra og Kitsuse kaller *hysteriretorikk*, en usympatisk strategi hvor motstanderen beskyldes for å henfalle til irrasjonalitet og føleri.

Både Hedstrøm og Hillgaar påpeker at klimaendringer fant sted også før den industrielle revolusjonen, og at disse klimaendringene har vært helt naturlige. ”Klimaendringer har vi hatt så lenge kloden har bestått. De som prøver å innbille oss at fremtidige klimaendringer kan forebygges ved å redusere menneskeskapt utslipp av CO₂, burde først forklare hvorfor

det engang i tiden vokste vindruer på Svalbard, mens isen i en annen periode dekket Europa nord for Alpene,” sier Hedstrøm (St.tid. 1996, 2495). Denne argumentasjonen hører delvis til innunder temaet observasjoner og delvis innunder modeller. Observasjonen er at naturlige klimaendringer har funnet sted tidligere. Dette er et generaliseringsargument som gis belegg ved at Hillgaar trekker fram Svalbard og Nord-Europa som eksempler. Den underforståtte modellen er et klimasystem bestående av naturlige pådriv og tilbakekoblinger.

Den samme formen for argumentasjon finner vi hos Hillgaar. ”Hvordan kan de ha seg at man lar seg sjokkere over vekslende vær i vår tid, når historien er smekkefull av stormer, orkaner og sterke klimahallingkast som gjør klimapanelets synsing til en bris?” spør han (St.tid. 1996, 2488). I Hillgaars merknader i innstillingen finner vi også mer utførlige innvendinger mot teorien om menneskeskapt global oppvarming—det vil si argumentasjon som faller innunder temaet modeller. Her viser Hillgaar til flere kilder, deriblant en artikkel av de kjente klimaskeptikerne Tom V. Segalstad og Zbigniew Jaworowski i tidsskriftet *Kjemi* (1991).

Hillgaar skriver: ”All tidligere menneskelig aktivitet har bidratt med omtrent 1,3 pst. (ca. 2 W/kvm) av tropopausens totale ’drivhuseffekt’. En hypotetisk dobling av atmosfærens CO₂-mengde ville bidra til omtrent 2,6 pst. Dette bidraget ligger innenfor den naturlige klimatiske variabilitet” (Innst. S. nr. 114 (1995–95), 30). Her parafraserer han et avsnitt fra Segalstad og Jaworowskis artikkel (1991, 13). Hillgaar skriver også at den ”viktigste og helt dominerende ’klimagass’ i atmosfæren er vanddamp. Samtidig er skyer en viktig kilde til refleksjon av innkommende strålingsenergi fra solen” (Innst. S. nr. 114 (1995–6), 30). Begge disse momentene framheves i Segalstad og Jaworowskis artikkel (1991, 13). Hillgaar viser også til en artikkel av klimaskeptikeren Asmunn Moene i et annet nummer av *Kjemi* (1991). ”Det følger av termodynamikkens første energilov at de langsiktige variasjoner av den globale overflatetemperatur skyldes fluktuasjoner i verdenshavenes totale varmeinnhold. Atmosfæren, med sitt ubetydelige varmeinnhold i forhold til havet, må være i termisk likevekt med havets overflate til enhver tid. Havets store termiske treghet, med en responstid på 400–500 år, begrenser den fysiske mulige variasjon i en 200 års periode til bare 1,5 C,” skriver Hillgaar (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 30). Dette er en ordrett avskrift av ingressen i Moenes artikkel (1991, 29). Hillgaar viser dessuten til en artikkel fra *Miljøaktuelt* 5. juni 1993 om ny forskning på iskjerner som antyder at ”temperaturøkning i atmosfæren medfører en økning av CO₂-konsentrasjonen, – og ikke omvendt” (Innst. S. nr. 114 (1995–96), 30).

Den generelle påstanden i Hillgaars merknader ser ut til å være at menneskeskapt utslipp av drivhusgasser er et ubetydelig pådriv sammenliknet med klimasystemets naturlige pådriv og tilbakekoblinger. Klimaendringene er i all hovedsak naturlige, og et eventuelt menneskelig bidrag vil i stor grad bli nullet ut av naturlige tilbakekoblinger. Blant kildene han viser til for å underbygge denne påstanden, er de to mest framstående klimaskeptikerne i Norge, samt Jaworowski, som er en framstående klimaskeptiker både i Norge og internasjonalt. I likhet med Hedstrøm trekker Hillgaar altså på utspill som stammer fra noen få personer som tilhører klimaskeptikernes elite. Samlet sett kan Hedstrøms og Hillgaars innvendinger mot den rådende klimaforskningen betegnes som en variant av *mønsterknusing*, det vil si den usympatiske motstandsstrategien hvor avsenderen hevder at problemet—i dette tilfellet alvorlig og uheldig menneskeskapt global oppvarming—ikke eksisterer.

Hillgaar gir også uttrykk for en bekymring for sløseri med samfunnets økonomiske ressurser. ”Når miljøvernministeren vil ta av oljefondet og bruke penger som skal sikre Velferds-Norge i fremtiden, til spekulative klimatiltak, er det all grunn til å rope varsku. Det er ingen grenser for de skatter og avgifter som kan innføres basert på troen på klimakatastrofer,” sier han (St.tid 1996, 2488). Dette poenget tas også opp i hans merknader i innstillingen. Hedstrøm gir uttrykk for en lignende bekymring da han sier at politikerne, i stedet for å lete etter påskudd for å inndrive høyere skatter og avgifter, burde ”ha konsentrert seg om de reelle miljøproblemene rundt forurensning, fattigdom og overbefolkning” (St.tid. 1996, 2495).

Med dette siste elementet på plass kan vi rekonstruere Hedstrøms og Hillgaars generelle argumentasjon ved hjelp av Toulmin-modellen. Påstanden er at klimatiltak er sløseri med samfunnets ressurser. Belegget for denne påstanden er at det faktisk blir brukt ressurser på klimatiltak. Hjemmelen er et etisk argument om at det er galt å bruke samfunnets ressurser på tiltak som vil ha begrenset effekt. Denne hjemmelen har sin ryggdekning i en påstand om at framtidige klimaendringene i all hovedsak vil være naturlige, eller i det minste er grunn til å anta at teorien om menneskeskapt global oppvarming er overdrevet. Ryggdekningen har i seg selv en ryggdekning i vurderingen av FNs klimapanel som lite troverdig.

Samlet sett er dette ei argumentasjonsrekke som utfordrer de klimapolitiske tiltakenes legitimitet. Det er en argumentasjon som bygger på en problemforståelse som bryter tvert med flertallets problemforståelse, og denne alternative problemforståelsen henter legitimitet hos andre kilder enn flertallets problemforståelse. Vi kan omtale dette som en skeptisk

motstandsdiskurs i klimadebatten, en motstand som setter spørsmålstegn ved teorien om menneskeskapt global oppvarming—og dermed også ved legitimiteten til politiske tiltak for å forhindre menneskeskapt global oppvarming.

4.3 Skalerte standpunkter

I innstillingen og plenumsdebatten er det lite dialog mellom de to diskursene. De henviser riktignok til hverandre, noe som er naturlig ettersom de står i opposisjon til hverandre. Vi har allerede vært inne på Hedstrøm og Hillgaars karakteristikk av flertallet som tilhengere av dommedagsprofetier. Flere av representantene som tilhører flertallet har på sin side like avvisende karakteristikk å komme med. ”Til Oscar D. Hillgaars merknader er det bare å si at det alltid finnes dem som vil løse et problem ved å lukke øynene for det som virkelig eksisterer. Hans løsning er imidlertid som å binde seg fast til jernbanesporet og håpe at toget tar et sidespor som ikke eksisterer,” sier Gunnar Breimo (Ap) (St.tid. 1996, 2494).

Gunn Karin Gjøl (Ap) tar også Hedstrøms og Hillgaars innlegg opp til debatt. Ved å underbygge FNs klimapanelers autoritet forsøker hun å stikke hull på framstillingen av den rådende klimaforskningen som et politisk bestillingsverk: ”Dessverre tror jeg det er å tillegge oss sosialister for stor innflytelse når et panel med 700 av verdens fremste klimaforskere påpeker alvoret i denne menneskeskapte klimatrusselen” (St.tid. 1996, 2489). Utover dette blir Fremskrittspartiet og Hillgaar lite omtalt av flertallsdiskursens aktører. Det som først og fremst preger samspillet mellom de to diskursene, er et fravær av dialog. Aktørene innenfor hver diskurs presenterer sin egen problemforståelse, men det foregår bare begrenset debatt fram og tilbake mellom diskursene om argumentasjonens enkeltstående elementer. Det som er felles for diskursene, er at aktørene innenfor dem begge påkaller vitenskapens autoritet.

Hvordan kan de politiske partiene plasseres langs variablene *vitenskapelig tiltro* og *politisk tilslutning*? Flertallsdiskursens partier gir uttrykk for en høy grad av forpliktelse til den rådende klimaforskningens observasjonsgrunnlag, en middels til høy grad av forpliktelse til klimamodellene og en middels grad av forpliktelse i omtalen av klimaendringenes ventede følger for menneskeheten. Samlet sett kan dette karakteriseres som en middels grad av forpliktelse som plasserer flertallsdiskursens aktører på minussida av *vitenskapelig tiltro*. På denne sida av variabelen—men i god avstand fra flertallet—finner vi også Fremskrittspartiet og Hillgaar, som gir uttrykk for en lav grad av forpliktelse til den rådende klimaforskningen og en høy grad av forpliktelse til en påstand om at klimaforskningen er mangelfull.

		Vitenskapelig tiltro	
		÷	+
Politisk tilslutning	+	"Føre var" Ap, Frp, H, KrF, RV, Sp, SV, V.	"Snarrådig handling"
	÷	"Vente og se" Hillgaar (Frp)	"Etter snar"

FIGUR 4.1 Vitenskapelig tiltro og politisk tilslutning, St.meld. nr. 41 (1994–95)

Bildet er mer tvetydig langs variabelen *politisk tilslutning*. Vi ser at Kristelig Folkeparti, Rød Valgallianse, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre—både ut fra hva de sier og hvordan de stemmer—ligger klart på plussida av variabelen: De tar til orde for å styrke tiltakene sammenlignet med tiltakene som er foreslått i stortingsmeldingen. Arbeiderpartiet og Høyre ligger nærmere innholdet i stortingsmeldingen, og deres stemmegivning kan samlet sett ikke vurderes som et forsøk på å svekke tiltakene. Også Arbeiderpartiet og Høyre kan derfor plasseres på plussida av variabelen *politisk tilslutning*. Alle disse partiene gir eksplisitt tilslutning til bruk av føre-var-prinsippet i klimapolitikken. I samsvar med dette er partiene plassert i kategorien "føre var" i **figur 4.1**.

Oscar D. Hillgaar yter motstand mot flertallet ved å stemme mot alle romertallsforslagene. Han er derfor plassert i "vente og se"-kategorien, selv om navnet på kategorien kanskje ikke er så treffende for Hillgaars argumentasjon. Samtidig må det bemerkes at han ikke fremmer egne vedtaksforslag. Fremskrittspartiet kan ut fra dets stemmegivning sies å ligge omtrent ved variabelens nullpunkt, men så vidt på plussida ettersom partiet stemmer for flere av romertallsforslagene. Det retoriske budskapet, derimot, heller klart mot minussida. Fremskrittspartiet er derfor plassert i parentes i "vente og se"-kategorien i tillegg til å være plassert i "føre var"-kategorien. Plasseringen er dermed tvetydig. Fremskrittspartiets plassering blir mindre tvetydig i behandlingen av den påfølgende klimameldingen.

5 Norges oppfølging av Kyotoprotokollen

Den 11. desember 1997 blir Kyotoprotokollen vedtatt. Det er under Klimakonvensjonens tredje partskonferanse det skjer, og i protokollen forplikter industrilandene seg til å redusere sine årlige utslipp av drivhusgasser med 5 prosent i perioden 2008–2012, sammenlignet med utslippsnivået i 1990. Men utslippsforpliktelsene er differensierte industrilandene imellom, og Norge forplikter seg kun til å ikke øke utslippene med mer enn 1 prosent i forhold til nivået i 1990. Først den 21. mai 2002 samtykker Stortinget til ratifikasjon av protokollen, og den 16. februar 2005 trer den endelig i kraft som et juridisk bindende dokument.

Da Stortinget åpner for debatt om protokollen fire dager etter vedtaket i Kyoto, blir den omtalt som et historisk gjennombrudd (St.tid. 1997, 1158). For første gang er det inngått en forpliktende internasjonal avtale om reduksjon i utslippene av drivhusgasser. Drøyt fire måneder senere, den 23. april 1998, blir Kyotoprotokollen fulgt opp i en stortingsmelding, *Norges oppfølging av Kyotoprotokollen* (St.meld. nr. 29 (1997–98)). På dette tidspunktet er det de tre sentrumpartiene Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre som er i besittelse av regjeringsmakta, med Kjell Magne Bondevik (KrF) som statsminister og Guro Fjellanger (V) som miljøvernminister. Denne regjeringen ble dannet etter valget høsten 1997, og den overtok da etter en arbeiderpartiregjering med Thorbjørn Jagland som statsminister.

Under behandlingen av stortingsmeldingen får Kyotoprotokollen nærmest panegyriske omtale fra de partiene som tilhører flertallet i debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Flertallet i Stortingets energi- og miljøkomité—Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre—beskriver klimaavtalen som ”en milepæl i arbeidet for å hindre en global oppvarming” og ”et avgjørende gjennombrudd for forpliktende samarbeid mellom land for å løse globale miljøproblemer”. Kyotoprotokollen er riktignok ikke ”ambisiøs nok”, ifølge flertallet, men den spiller likevel ei viktig rolle som ”det første skritt på veien” (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 7).

Med Kyotoprotokollens inntreden kan det bemerkes at politikerne blir sterkere bundet til et særpreget klimafagspråk. ”Differensierte utslippsforpliktelser” er allerede blitt diskutert i ei årrekke, men det er først i Kyotoprotokollen dette konseptet blir knesatt. Det samme gjelder konseptene ”felles gjennomføring”, ”den grønne utviklingsmekanismen” og ”omsettelige utslippskvoter”—det vil si avtalens ”fleksible gjennomføringsmekanismer”. I debatten om

disse tre mekanismene er det to utfordringer som er blitt framhevet. Den første utfordringen er muligheten for ”karbonlekkasje”, det vil si at virksomheter flytter ut av land som har påtatt seg utslippsforpliktelser for å unngå avgifter eller kvoteplikt. Den andre utfordringen er muligheten for handel med ”hot air”, det vil si muligheten for at industriland kjøper utslippskvoter fra tidligere østblokkland som opplevde sterk økonomisk nedgang etter 1990, og som dermed har et overskudd av utslippskvoter. Følgene av karbonlekkasje og handel med ”hot air” er at landene som har påtatt seg utslippsforpliktelser, blir påført en økonomisk kostnad uten at dette fører til en reell reduksjon i de globale utlippene.

Perioden fram mot partskonferansen i Kyoto var preget av klimapolitisk strid i Norge, både med tanke på hvor strenge utslippsforpliktelser Norge burde påta seg og hvilke virkemidler Norge burde jobbe for å få innpass for i protokollen. Debatten om Bondevik-regjeringens klimamelding, derimot, er som helhet preget av en bredere klimapolitisk enighet, spesielt om de klimapolitiske virkemidlene som er nedfelt i Kyotoprotokollen. Arbeiderpartiet er snare med å påpeke denne endringen i debattklimaet—med den forklaring at enigheten skyldes en ”helomvending” fra sentrumspartiene (St.tid. 1998, 3742). Men full enighet er det ikke snakk om. For det første skiller Fremskrittspartiet seg markant fra flertallet, noe vi skal komme tilbake til etter hvert. For det andre pågår det en dragkamp mellom regjeringen på den ene sida og et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre på den andre om hvilken rolle CO₂-avgifta skal spille i klimapolitikken.

Dette har sammenheng med at sentrumsregjeringens klimamelding tas opp til behandling i Stortinget parallelt med en stortingsproposisjon om grønne skatter, det vil si skatter og avgifter som pålegges miljøskadelig virksomhet (St.prp. nr. 54 (1997–98)). Mens regjeringen foreslår å utvide bruken av CO₂-avgifta, gir Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre uttrykk for bekymring for de konsekvensene en utvidet bruk av CO₂-avgifta vil kunne ha for konkurranseutsatt industri, og da spesielt prosessindustrien. Disse partiene peker på at begrunnelsen for det eksisterende fritaket er fare for utflytting av virksomheter til land med lavere miljøkrav og alvorlige konsekvenser for verdiskapningen og sysselsettingen på ensidige industristeder i distriktene (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 10). Partiene frykter med andre ord uønskede nedleggelses og karbonlekkasje. I stedet foreslår de at det bør opprettes et nasjonalt kvotesystem for denne delen av industrien, og regjeringen foreslår at et slikt kvotesystem skal utredes. På den måten legges grunnlaget for en prosess som skal prege den norske klimadebatten i ei årrekke—utviklingen av et system for handel med utslippskvoter.

Siste halvdel av 90-tallet er også preget av en opprivende politisk strid om gasskraftverk i Norge. Denne striden når som kjent sitt toppunkt da sentrumsregjeringen går av etter å ha stilt kabinettsspørsmål om saken den 9. mars 2000. Da stortingsmeldingen fra Bondevik-regjeringen blir tatt opp til behandling den 17. juni 1998, er gasskraftsaken blant de temaene som blir drøftet. Men saken er på dette tidspunktet stilt i bero i påvente av en utredning fra Hydro om muligheten for fangst og lagring av CO₂, og striden er derfor mindre intens enn den har vært ved andre anledninger. I stortingsmeldingen har regjeringen på sin side påpekt at bygging av gasskraftverk vil gjøre det vanskeligere å oppfylle kravene Norge har påtatt seg i Kyotoprotokollen (St.meld. nr. 29 (1997–98), 7).

Sentrumsregjeringen erkjenner samtidig at den vil få problemer med å nå sitt eget mål om en stabilisering av utslippene av drivhusgasser på 1989-nivå innen 2005. På samme måte som Brundtland-regjeringen ville beholde, men ikke oppfylle, det opprinnelige 1989-målet, skriver sentrumsregjeringen at den vil beholde dette utsatte 1989-målet som ”arbeidsmål” (St.meld. nr. 29 (1997–98), 12), tilsynelatende uten noen reelle ambisjoner om å nå målet. Heller ikke dette går ubemerket hen i plenumsdebatten. Avslutningsvis bør det nevnes at Sosialistisk Venstreparti skiller seg ut fra flertallet ved å fremme ni mindretallsforslag som vil bety en styrking av tiltakene i klimameldingen (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 24–5).

Igjen ser vi at debatten i all hovedsak dreier seg om ambisjonsnivået og virkemiddelbruken i klimapolitikken. En debatt om klimapolitikken premisser er likevel til stede, og denne premissdebatten er preget av to viktige forskjeller fra debatten om Brundtland-regjeringens klimamelding. For det første er omtalen av vitenskapelig usikkerhet og bruken av føre-var-prinsippet blitt et mer framtrepende element innenfor den dominerende diskursen i debatten om klimapolitikken vitenskapelige grunnlag. For det andre markerer Fremskrittspartiet seg sterkere som bærer av en skeptisk motstandsdiskurs i denne debatten.

5.1 En alvorlig miljøutfordring

Mens Brundtland-regjeringens klimapolitiske parole var en beskrivelse av klimasaken som et globalt problem, er sentrumsregjeringens parole et utsagn om at ”faren for menneskeskapt klimaendring er en av de alvorligste miljøutfordringene verden har stått overfor” (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 5; St.meld. nr. 29 (1997–98), 5; St.tid. 1998, 3752, 3769, 3773). Vi kan her merke oss at det ikke er menneskeskapt klimaendring som er utfordringen, men *faren for* menneskeskapt klimaendring. Med dette forbeholdet tar regjeringen og flertallet høyde

for at menneskeskapte klimaendringer er noe som kan, men ikke nødvendigvis vil, finne sted. I samsvar med dette blir usikkerheten om den menneskeskapte påvirkningen på klimaet gjenstand for mer presis og utfyllende omtale under behandlingen av denne klimameldingen enn det som var tilfellet under behandlingen av Brundtland-regjeringens klimamelding.

Sentrumsregjeringens klimamelding har den andre hovedrapporten fra FNs klimapanel som den viktigste kilden til kunnskap om klimasystemet. Klimasakens vitenskapelige grunnlag omtales av den grunn på en måte som i stor grad overlapper med den omtalen som ble gitt i energi- og miljøkomiteens innstilling om klimameldingen fra 1995. Hovedtrekkene i omtalen er at selve observasjonsgrunnlaget—det vil si klimapanelets utsagn om det fortidige klimaet og om konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren—omtales med en høy grad av forpliktelse. Klimamodellene, årsaksmekanismene og framskrivningene omtales med en middels til høy grad av forpliktelse. Mulige følger for biosfæren og menneskeheten omtales med en middels grad av forpliktelse hvor sannsynligheten er uspesifisert, altså ved hjelp av styrkemarkører som ”kan” og ”vil kunne”. De mulige følgene er av samme art som dem som ble omtalt i Brundtland-regjeringens stortingsmelding (St.meld. nr. 29 (1997–98), 5, 13–4). Samtidig legger regjeringen og flertallet også denne gangen til grunn at industrilandene må bære hovedbyrden i klimasaken, og at politikken må bygge på et etisk prinsipp om ansvar for framtidige generasjoner (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6; St.meld. nr. 29 (1997–98), 13).

I delkapittel 4.1 så vi nærmere på hvordan denne beskrivelsen av klimasakens vitenskapelige grunnlag inngår i flertallets klimapolitiske argumentasjon, og det er ingen grunn til å repetere detaljene i denne analysen her. Det vi i stedet skal konsentrere oss om, er de elementene i beskrivelsen av klimasystemet som har endret på seg siden den foregående klimameldingen. Den viktigste forskjellen fra behandlingen av Brundtland-regjeringens klimamelding er at FNs klimapanel s nå blir gjengitt med en større grad av presisjon og samtidig med mer tydeliggjorte forbehold om vitenskapelig usikkerhet. Denne usikkerheten blir påpekt i Stortingsmeldingen etter en kort omtale av klimautviklingen de siste 100 årene:

I den første hovedrapporten fra 1990 var FNs klimapanel svært forsiktig med å koble denne utviklingen direkte til de menneskeskapte utslippene. I andre hovedrapport slås det fast at endringene ikke bare skyldes naturlige svingninger, men at en helhetsvurdering ”peker i retning av en merkbar menneskelig påvirkning av det globale klimaet”. Det har fortsatt ikke vært mulig å tallfeste det menneskeskapte

bidraget. . . .

Det er fortsatt usikre faktorer i forståelsen av klimasystemet. Dette gjelder særlig hvordan de forskjellige tilbakekoblingsmekanismene, så som skydannelse, havets rolle, sjøis og opptak/utslipp fra de biologiske systemene, vil reagere på høyere globale og regionale temperaturer (St.meld. nr. 29 (1997–98), 13).

Ut fra denne beskrivelsen ser vi at det anses som sannsynlig at menneskeskapte utslipp av drivhusgasser påvirker klimasystemet, men at det er usikkert hvilke følger disse utslippene vil få for klimaet på jorda og for menneskeheten. I innstillingen fra energi- og miljøkomiteen viser flertallet dessuten til at ”det fortsatt er uenighet blant forskere om virkningene av økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren for klimaet på jorda, men at FNs klimapanel mener økt konsentrasjon av klimagasser vil kunne få alvorlige konsekvenser for klimaet” (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6). Denne formuleringen kan se ut til å være en henvisning til innvendingene som er kommet fra klimaskeptiske forskere, noe som kan ses i sammenheng med den mobiliseringen av klimaskeptikere som fant sted i tida før Klimakonvensjonens partskonferanse i Kyoto (McCright og Dunlap 2000, 506–10). Til tross for usikkerheten går flertallet inn for å gjennomføre klimapolitiske tiltak for å oppfylle de forpliktelsene Norge har påtatt seg i Kyotoprotokollen. Som begrunnelse trekker regjeringen og flertallet fram føre-var-prinsippet slik det er nedfelt i Klimakonvensjonen:

Føre-var-prinsippet tilsier . . . at der det er fare for alvorlige eller uomstøtelig skade, skal ikke mangel på vitenskapelig sikkerhet bli brukt som grunnlag til å utsette tiltak for å unngå miljøforringelse. Å sette inn tiltak i dag må betraktes som en forsikringspremie mot en uønsket miljøutvikling. Av hensyn til kommende generasjoner må verdenssamfunnet være villig til å ta de nødvendige skrittene, og den nødvendige endringen må startes opp allerede nå (St.meld. nr. 29 (1997–98), 13).

Her er påstanden at det bør gjennomføres tiltak til tross for usikkerhet i klimaforskningen. I stortingsmeldingen argumenteres det for denne påstanden ved hjelp av en forsikringsanalogi. Denne analogien er allerede omtalt i underkapittel 2.1.1. Argumentet forutsetter at det foreligger en fare for alvorlig eller uomstøtelig skade på miljøet, noe som gis belegg i omtalen av de ventede klimaendringene og deres mulige følger. Hjemmelen er at gjennomføring av klimatiltak vil ha en effekt som reduserer faren for alvorlig og uomstøtelig skade på en måte som ligner kjøp av forsikring. Denne argumentasjonen inneholder også et

patoselement ved bruk av sammenligning (*comparatio*): Klimatiltak sammenlignes med forsikring, noe vi alle kjenner til og som allment er regnet for å være en fornuftig investering. Sammenligningen er også egnet til å vekke konnotasjoner de uheldige situasjonene som kan oppstå når du mangler forsikring idet du plutselig trenger det. I innstillingen fra energi- og miljøkomiteens presiserer også flertallet at det støtter bruk av føre-var-prinsippet.

Flertallet [mener] at føre-var-prinsippet må legges til grunn. Dette prinsippet slår fast at der det er fare for alvorlig eller varig skade på miljøet skal ikke mangel på vitenskapelig sikkerhet bli brukt som grunn til å utsette miljøtiltak. På det tidspunkt vitenskapen med sikkerhet kan fastslå at menneskeskapte klimaendringer får konsekvenser for livet på jorda, kan det være for sent å snu.

Flertallet mener det er nødvendig å iverksette tiltak mot klimaendringer basert på den kunnskapen vi allerede har (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

Flertallet viser her til faren for uopprettelig skade dersom tiltakene blir utsatt i påvente av et sikrere vitenskapelig grunnlag. Det er nettopp eksistensen av slike farer som er føre-var-prinsippetets *raison d'être* i miljøvernpolitikken. Denne presiseringen fungerer dermed som ryggdekning for bruk av føre-var-prinsippet, gitt at føre-var-prinsippet fungerer som etisk hjemmel for en påstand om klimapolitisk handling til tross for vitenskapelig usikkerhet.

Det neste spørsmålet er hvor vidtrekkende tiltak som bør gjennomføres. Stortingsmeldingen viser i den forbindelse til Klimakonvensjonens mål om å forhindre en farlig menneskeskapt påvirkning av klimasystemet og påpeker at det fortsatt er en ”diskusjon mht. hvilket nivå på konsentrasjonen i atmosfæren som vil innebære en farlig, menneskeskapt påvirkning av klimasystemet” (St.meld. nr. 29 (1997–98), 14). Videre viser stortingsmeldingen til de utslippsscenarioene som er presentert i FNs klimapanelens andre hovedrapport. I innstillingen, derimot, blir ett av disse scenarioene omtalt som en anbefaling fra FNs klimapanel: ”De anbefaler at CO₂-utslippene må reduseres med minst 60 pst. i forhold til nivået i 1989, dersom en skal stabilisere konsentrasjonen i atmosfæren på dagens nivå og dermed hindre farlige klimaendringer” (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

Denne merknaden fra flertallet er avslørende. For det første bruker FNs klimapanel 1990, og ikke 1989, som utgangspunkt. For det andre tar ikke FNs klimapanel stilling til hvor store reduksjoner som må til for å ”hindre farlige klimaendringer”. For det tredje er ikke det gjengitte scenarioet omtalt som en anbefaling i FNs klimapanelens andre hovedrapport. FNs

klimapanel opererer tvert imot med et klart prinsipp om at det ikke skal fremme politiske anbefalinger: "IPCC is neutral with respect to policy and its assessment reports are not policy prescriptive" (IPCC 2008b). Det er derfor grunn til å konkludere med at innholdet i FNs klimapanels andre hovedrapport blir forvrengt i denne merknaden fra flertallet. Denne forvrengningen kan fortolkes som en indikator på at flertallet anvender rapporten fra FNs klimapanel strategisk, heller enn rent instrumentelt, for å underbygge sitt eget standpunkt. Ved å omtale scenarioet fra FNs klimapanel som en anbefaling, tar flertallet i bruk en form for autoritetsargumentasjon hvor det er en framstilling av kvaliteter ved kilden til "anbefalingen" som hjemler konklusjonen om klimapolitisk handling. Flertallet viser til FNs klimapanel som en autoritativ kilde til kunnskap om klimasystemet, og tar til orde for å handle i tråd med den "anbefaling" som denne ekspertisen, ifølge flertallet, har kommet med.

I omtalen av flertallets posisjon i behandlingen av sentrumsregjeringens klimamelding skal vi til slutt se nærmere på utspillene fra Sosialistisk Venstreparti. Dette partiet beveger seg et stykke bort fra flertallsposisjonen ved å gi uttrykk for sterkere tiltro til klimapolitikken vitenskapelige grunnlag enn de øvrige partiene i flertallet. Partiet er riktignok inkludert i flertallet som viser til "uenighet blant forskere", og som legger føre-var-prinsippet til grunn. I egne merknader i energi- og miljøkomiteens innstilling fra Hallgeir H. Langeland (SV) finner vi derimot en høy grad av forpliktelse i omtalen av menneskeskapt global oppvarming:

Vi kan allerede slå fast at jorden er utsatt for en menneskeskapt drivhuseffekt, som i hovedsak skyldes vår forbrenning av fossile brennstoffer. Jo større konsentrasjon av drivhusgasser vi får, desto raskere kommer den globale oppvarming. Den mest kjente klimaforandringen er en økning av havnivået, med den konsekvens at bl.a. bebodde landområder legges under vann, men også det at hele det marine økosystemet forstyrres. En annen konsekvens er at forandringer i den totale mengden av nedbør og dens frekvens og intensitet, direkte påvirker størrelsen og timingen på vannføring i elver og intensiteten i flommer og tørke (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

Langeland sier her at hjemmelen om en årsakssammenheng mellom menneskelige aktiviteter og en økt drivhuseffekt allerede kan "slås fast". Denne styrkemarkøren indikerer en høy grad av forpliktelse til teorien om menneskeskapt global oppvarming. Langeland fortsetter ved å omtale framtidige klimaendringer uten bruk av styrkemarkører, noe som også indikerer en høy grad av forpliktelse. Langeland tar også i bruk et symptomargument for å underbygge sitt

standpunkt ved å vise til at ”en del av verdens fremste vitenskapsmenn og forskere mener vi allerede ser” tegn på klimaendringene gjennom værphenomenet El Niño. Da han ”viser til at en økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren vil kunne få katastrofale konsekvenser for klimaet”, er utsagnet derimot modalisert (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6). Samlet sett tegner disse merknadene et bilde av Sosialistisk Venstreparti, representert ved Langeland, som et parti som forplikter seg til klimapolitikken vitenskapelige grunnlag på en måte som er så sterk at partiet kan plasseres på plussida av variabelen *vitenskapelig tiltro*. De øvrige partiene i flertallet—Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre—må plasseres på minussida av denne variabelen. På minussida—fortsatt i god avstand fra flertallet—finnes vi også to andre partier: Fremskrittspartiet og Tverrpolitisk Folkevalgte.

5.2 En naturlig prosess

Mens sentrumsregjeringen skriver at faren for menneskeskapte klimaendringer er en alvorlig miljøutfordring, blir klimaendringene av Fremskrittspartiet og Tverrpolitisk Folkevalgte beskrevet som en naturlig prosess, som noe vi har hatt gjennom hele historien (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6; Innst. S. nr. 247 (1997–98), 14). I samsvar med dette standpunktet utfordrer disse to partiene den rådende problemdefinisjonen i klimadebatten. Det er spesielt Fremskrittspartiets motstand som er interessant i vår sammenheng. Tverrpolitisk Folkevalgte er representert på Stortinget med kun én folkevalgt, Steinar Bastesen, og han er nokså passiv i den aktuelle klimadebatten. Fremskrittspartiet, derimot, er etter valget høsten 1997 blitt landets nest største parti i antall stemmer, og antallet representanter på Stortinget er økt fra 10 til 25. Partiet har også fått to representanter i energi- og miljøkomiteen: Øyvind Korsberg, som er Fremskrittspartiets miljøpolitiske talsmann, og Øyvind Vaksdal.

Korsberg og Vaksdal ”viser til at det er stor usikkerhet om menneskelig aktivitet påvirker vårt globale klima” (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6). I dette utsagnet gir Fremskrittspartiets representanter uttrykk for en høy grad av forpliktelse til en påstand om at årsakshypotesen som ligger til grunn for klimapolitikken, er usikker. Dette er en påstand de underbygger ved hjelp av henvisninger til forskning fra ei rekke ulike kilder. Flere av partiets merknader gjelder klimaforskningens observasjonsgrunnlag, deriblant iskjernemålinger:

Disse medlemmer viser til forskning på klima, der bl.a. kjerner av breis er blitt brukt for å få et bilde av fortiden. Slike registreringer avslører gradvise endringer på et par grader i løpet av århundrene, men viser også plutselige endringer fra 6°C til 10°C i

---

løpet av mindre enn 20 år. Disse endringene viser at klimaet kan være svært ustabil av naturlige årsaker (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

Observasjonen om at plutselige klimaendringer har funnet sted tidligere, er i samsvar med både FNs klimapanel rapporter spesielt og den rådende paleoklimatologiske forskningen generelt, men kun om vi legger til en presisering som mangler i merknaden fra Fremskrittspartiet: Plutselige klimaendringer av denne størrelsesordenen og hastigheten er observert på et regionalt nivå—for eksempel på Grønland—men ikke på et globalt nivå (IPCC 1995, 32; Jansen mfl. 2007, 454–5). Disse iskjernemålingene blir brukt av Fremskrittspartiet som empirisk belegg for en påstand om at klimavariasjoner har skjedd, og vil skje, av naturlige årsaker, en påstand som i og for seg er lite oppsiktsvekkende, og som heller ikke utelukker at menneskeskapte klimaendringer kan finne sted. Korsberg og Vaksdal viser videre til satellittmålinger av temperaturen i den lavere delen av troposfæren:

Disse medlemmer registrerer . . . at forskere som er kritiske til konklusjonene fra FNs klimapanel mener at oppvarmingen på bakkenivå ikke gjenspeiles i satellittmålinger av temperaturen i høyere luftlag. NASA har gjort satellittmålinger siden 1979 som viser en svak avkjølingstrend ($-0,05^{\circ}\text{C}$ pr. tiår) for den lavere delen av troposfæren, mens bakkemålinger for samme periode gir en oppvarming på $0,13^{\circ}\text{C}$ pr. tiår (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

Disse observasjonene er ei velkjent hodepine for klimatologene. Ut fra klimamodellene skulle det forventes en oppvarmingstrend i de lavere delene av troposfæren, men i stedet ble det altså observert en svak avkjølingstrend.¹³ Denne observasjonen kan fylle flere funksjoner i Fremskrittspartiets argumentasjonsrekke. På den ene sida er det mulig å trekke målingene av overflatetemperaturene i tvil på grunnlag av satellittmålingene. På den andre sida kan disse satellittmålingene fungere som belegg for en påstand om at de rådende klimamodellene ikke er pålitelige—at de ikke kan forklare den observerte klimautviklingen. I tillegg kan henvisningen til ”forskere som er kritiske til konklusjonene fra FNs klimapanel” fungere som belegg for en påstand om vitenskapelig usikkerhet. Til slutt viser Korsberg og Vaksdal til at ”om lag 97 pst. av CO_2 -utslippene kommer fra naturen selv” (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

---

¹³ Den rådende klimaforskningen har senere konkludert med at denne observerte avkjølingstrenden skyldes målefeil. I den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel opereres det med justerte målinger som viser en oppvarmingstrend i de lavere delene av troposfæren (Trenberth mfl. 2007, 265–71).

Dette er i samsvar med den rådende klimaforskningen, men det er underforstått at utsagnet i denne sammenhengen fungerer som belegg for påstanden om at klimaendringer er en naturlig prosess, ved at den menneskeskapte delen av CO₂-utslippene framstilles som bagatellmessig. Fremskrittspartiets representanter trekker også fram opplysninger som faller innunder den tematiske kategorien modeller i tabell 2.3. For det første viser de til at vulkanske utslipp påvirker klimaet på jorda. I tillegg viser de til forskere som studerer variasjoner i solflekkaktiviteten. Disse forskerne har, ifølge Korsberg og Vaksdal, funnet samsvar mellom solflekkvariasjonen og den globale temperaturen (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

For eksempel sammenfalt den såkalte "lille istid" (1450-1850) med svært lav solflekkaktivitet. På bakgrunn av dette mener forskere at solflekkvariasjoner kan forklare så mye som 50 pst. av den observerte globale oppvarmingen siden 1860.

Disse medlemmer vil også vise til en gruppe danske forskere som mener at solflekkvariasjoner påvirker klimaet ved å påvirke skydannelsen. Andre teorier går ut på at de påvirker sirkulasjonssystemene eller ozonkonsentrasjonene i atmosfæren (Innst. S. nr. 233 (1997–98), 6).

Dette utsagnet må ses i sammenheng med Fremskrittspartiets konklusjon om at det er "stor usikkerhet" om hvordan menneskelig aktivitet påvirker klimaet, og at klimaendringer er en naturlig prosess. Henvisningene til vulkansk aktivitet og solflekkvariasjon fungerer som belegg for begge konklusjonene: De kan forstås som belegg i et generaliseringsargument hvor den underforståtte påstanden er at naturlige variabler—iallfall ifølge enkelte forskere—forklarer de klimatiske variasjonene, eller en stor del av dem. Det at menneskeskapte utslipp av karbondioksid bare står for en liten del av de samlede utslippene av karbondioksid, underbygger denne argumentasjonen. Vi ser altså at Fremskrittspartiet ikke utfordrer selve årsakshypotesen om at menneskeskapte utslipp av drivhusgasser påvirker klimaet på jorda. I stedet trekker Fremskrittspartiet fram observasjoner og årsakshypoteser som tilsier at de menneskeskapte utslippene av drivhusgasser er av liten betydning sammenlignet med de naturlige pådrivene i klimasystemet. Eksistensen av et slikt alternativt syn på drivkreftene bak de klimatiske variasjonene er i seg selv belegg for påstanden om "stor usikkerhet".

Hvilke kilder bygger Fremskrittspartiet sin argumentasjon på? Merknadene om solas mulige påvirkning på klimaet bygger først og fremst på de danske forskerne Eigil Friis-Christensen, Knud Lassen og Henrik Svensmark. Som nevnt i delkapittel 2.2 er de danske forskernes

teorier blitt presentert i fire vitenskapelige artikler fra perioden 1991–97, samt i den populærvitenskapelige boka *The Manic Sun* (Calder 1997). Samtidig vet vi at amerikanske tankesmier sto bak en stor mengde klimaskeptiske publikasjoner i 1997, og det er ikke utenkelig at Fremskrittspartiet har lest noen av disse. I tillegg vet vi at boka *The Global Warming Debate* (Emsley 1996), hvor norske Segalstad og Moene var bidragsytere, ble utgangspunktet for en debatt om klimaforskningen i flere norske medier—en debatt hvor det framkommer at boka er tatt i bruk som kunnskapskilde for Fremskrittspartiet (Fatland 1996, Fugletvedt og Seip 1996, Gauslaa 1997, Segalstad 1996, Steen 1997).

Et mer presist innblikk i Fremskrittspartiets kildebruk får vi i en artikkel som står på trykk i *Dagens Næringsliv* samme dag som stortingsmeldingen blir tatt opp til behandling i Stortinget (Alstadheim 1998). Ifølge denne artikkelen har *Dagens Næringsliv* fått tilgang til et internt notat fra Fremskrittspartiet med ei liste over forskere som partiet baserer seg på. *Dagens Næringsliv* skriver at tre navn går igjen på lista: S. Fred Singer, Robert Balling og Patrick Michaels. Alle tre tilhører eliten av klimaskeptikere i USA, og alle tre har tette forbindelser til høyreorienterte tankesmier og interesseorganisasjoner.¹⁴ Disse tre forskerne, skriver *Dagens Næringsliv*, er også betalt av olje- og kullindustrien. Avisen benytter seg av den mye omtalte debattboka *The Heat is On* av den amerikanske journalisten Ross Gelbspan (1997) som kilde. I denne boka kommer det fram at Singer og hans interesseorganisasjon Science and Environmental Policy Project har mottatt midler fra Exxon, Shell, Sun Oil, Unocal og Arco, samt fra den høyreorienterte Moon-bevegelsen. Balling har, ifølge Gelbspan, erkjent at han sammen med sine kolleger har mottatt økonomiske midler fra den tyske kullindustrien og fra Kuwait. Michaels har ifølge Gelbspan mottatt midler fra både den amerikanske og den tyske kullindustri (Alstadheim 1998). Korsberg sier ifølge *Dagens Næringsliv* at han ikke ville stolt på en forsker som er betalt av tobakksindustrien, og som sier at røyking er sunt.¹⁵ Ifølge Korsberg skal en forsker i utgangspunktet komme fra ”et rimelig nøytralt miljø”, og dersom forskeren blir sponset av et bestemt miljø, ”blir det vanskelig med troverdigheten”. Likevel sier Korsberg, ifølge *Dagens Næringsliv*, at han ikke synes det er noe problem at Fremskrittspartiet baserer seg på forskere som er betalt av olje-

---

¹⁴ Se delkapittel 4.2 for informasjon om Singer. Balling har forbindelser til Committee for a Constructive Tomorrow og Competitive Enterprise Institute og har vært bidragsyter til publikasjoner fra flere andre høyreorienterte tankesmier. Michaels er ansatt ved Cato Institute (Jacques, Dunlap og Freeman 2008, 371–5).

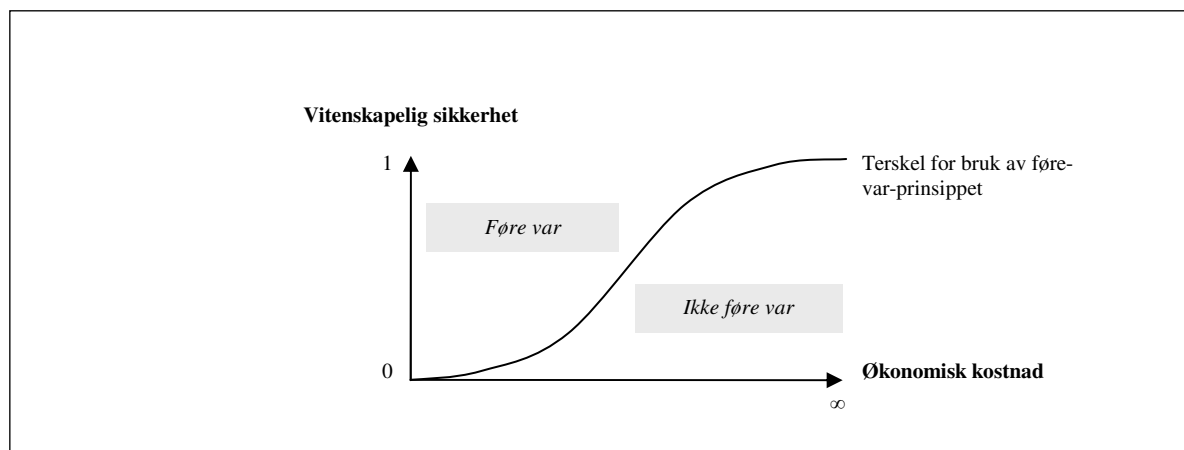
¹⁵ S. Fred Singer har også markert seg som skeptiker i debatten om sammenhengen mellom røyking og kreft. Interesseorganisasjonen Center for Media and Democracy (CMD) har forsøkt å spore forbindelser mellom Singer og tobakksindustrien. Se CMDs omtale av Singer på Internett: http://www.sourcewatch.org/index.php?title=S._Fred_Singer.

og kullindustrien (Alstadheim 1998). I plenumsdebatten utdypes dette standpunktet: ”[Vi er] glad for at også internasjonale konsern bruker av sine midler til å støtte klimaforskningen og på den måten tilfører forskningen en større og objektiv bredde,” sier Korsberg (St.tid 1998, 3749). Samlet sett ser Korsberg ut til å fremme en påstand om at forskning generelt sett får troverdighetsproblemer dersom den sponses av særinteresser, men at slik sponning ikke er et problem i dette konkrete tilfellet—tvert imot blir klimaforskningen på den måten tilført ”objektiv bredde”. Artikkelen i *Dagens Næringsliv* blir kilde til kritiske bemerkninger i plenumsdebatten—den mest kritiske av dem stammer fra Bent Hegna (Ap):

Når partiet gjør seg til overdommer over 2 000 av de fremste forskere på klimaspørsmål, meteorologiske spørsmål, atmosfærespørsmål, isbreforskere osv. osv. og gjør et par-tre klovner betalt av kullindustrien til en slags yppersteprester, da er det ikke mye igjen av troverdigheten i politikken (St.tid. 1998, 3749).

Både Hegna og flere andre representanter tar i bruk autoritetsargumentasjon for å underbygge en påstand om at FNs klimapanel konklusjoner bør legges til grunn for klimapolitikken (St.tid. 1998, 3750, 3778), og Hegna benytter seg i tillegg av en etosdrevet argumentasjon hvor han betviler troverdigheten til Fremskrittspartiets kilder ved å karakterisere dem som klovner og samtidig påpeker at de er betalt av kullindustrien—noe som underforstått skulle bety at disse kildene former sine ytringer i samsvar med kullindustriens interesser. I plenumsdebatten påpeker Korsberg på sin side at også FNs klimapanel viser til at klimaet ”endrer seg til alle tider som følge av naturlige forandringer”, og ifølge Korsberg er panelet ”langt fra . . . sikker på om de menneskeskapte utslippene er årsaken til den globale temperaturøkningen” (St.tid. 1998, 3749). Fremskrittspartiet benytter seg dermed av både FNs klimapanel og andre forskningskilder for å underbygge en påstand om at teorien om menneskeskapt global oppvarming er usikker. Denne påstanden inngår i partiets begrunnelse for et standpunkt om at føre-var-prinsippet ikke bør benyttes i klimapolitikken:

Dette prinsippet vil koste oss svært mye. Hvis det blir et flertall også i andre land for å ratifisere Kyotoprotokollen, betyr det at bruken av fossilt brennstoff må ned for å oppfylle utslippsforpliktelsene. Det betyr at våre fremtidige olje- og gassinntekter vil bli betydelig redusert, kanskje så mye som oppimot 10-20 milliarder kr årlig. Vi i Fremskrittspartiet mener dette er en for høy pris å betale på et så usikkert forskningsgrunnlag (St.tid. 1998, 3749).

FIGUR 5.1 Terskel for bruk av føre-var-prinsippet

Denne uttalelsen fra Korsberg er interessant, fordi den er en beslutningsmodell for bruk av føre-var-prinsippet innkapslet i den. Denne beslutningsmodellen sier i bunn og grunn at bruk av føre-var-prinsippet er avhengig av to variabler: vitenskapelig sikkerhet og økonomisk kostnad. Terskelen for den graden av vitenskapelig sikkerhet som skal til for å utløse bruk av føre-var-prinsippet, vil stige etter hvert som kostnadene ved bruk av føre-var-prinsippet stiger mot det uendelige. Denne beslutningsmodellen er illustrert i **figur 5.1**.

Ifølge Fremskrittspartiet er terskelverdien for bruk av føre-var-prinsippet ikke oversteget i klimapolitikken, noe partiet begrunner med påstanden om usikkerhet, kombinert med en påstand om store kostnader, det vil si en sympatisk motstandsstrategi av typen kostnadsretorikk. Kostnadspåstanden gis belegg i et beregnet tap av petroleumsinntekter ved gjennomføring av klimatiltak. De øvrige partiene i Stortinget, unntatt Tverrpolitisk Folkevalgte, hevder derimot at bruk av føre-var-prinsippet er berettiget. Hegna karakteriserer Fremskrittspartiets miljøpolitikk som ”basert på prinsippet om den tid, den sorg” (St.tid. 1998, 3749), mens Jan Tore Sanner (H) hevder at Fremskrittspartiet ”driver miljøpolitikk etter prinsippet for russisk rulett. De satser på at faren ikke er der, og ofte går det bra en stund, men til slutt smeller det” (St.tid. 1998, 3757). Her bruker Sanner en metafor—”russisk rulett”—som lett kan vekke konnotasjoner til personer og situasjoner av en heller tvilsom karakter. Sanners uttalelse inneholder elementer av den retoriske strategien ufornuftsretorikk, hvor søkelyset rettes mot atferd som ifølge avsenderen er dumdristig og selvdestruktiv.

Tverrpolitisk Folkevalgtes representant Steinar Bastesen deltar ikke i plenumsdebatten og har heller ingen merknader i energi- og miljøkomiteens innstilling til Stortinget, ettersom han ikke er medlem av denne komiteen. Han har likevel noen relevante merknader i innstillingen

til Stortinget fra finanskomiteen om stortingsproposisjonen om grønne skatter (Innst. S. nr. 247 (1997–98)). Her skriver Bastesen at han er ”prinsipielt imot innføring av grønne skatter”, som han hevder ”vil være en belastning for distriktene generelt”. Om global oppvarming og Kyotoprotokollen, skriver Bastesen, ”så er det et faktum at det til dags dato ikke er bevist at den menneskelige aktivitet har noen effekt på klimaet. Hele avtalen er bygget på antagelser og spådommer”, skriver Bastesen, før han fortsetter (Innst. S. nr. 247 (1997–98), 14):

Temperatursvingninger har vi alltid hatt gjennom historien, og dette medlem mener at eventuelle klimavariasjoner er skapt av naturen selv. Dessuten er det videre et faktum, at selv om vi legger ned all aktivitet i Norge så betyr det ingen ting i global klimasammenheng. Derfor blir forslagene om tiltak for selvpining å regne, noe som vi nordmenn er flinke til i tråd med vår puritanske arv.

Bastesens første påstand er at sammenhengen mellom menneskelige aktiviteter og klimaet er usikker. Han sier at denne årsakssammenhengen ikke er ”bevist”, og dermed impliserer han samtidig at årsakssammenhenger i utgangspunktet kan bevises—noe som i og for seg er et uttrykk for optimisme på vitenskapens vegne. Bastesen følger opp med en påstand om at eventuelle klimavariasjoner skyldes naturlige pådriv. Som belegg viser han til en observasjon om at historien er full av temperatursvingninger. Som vi har vært inne på tidligere, kan dette forstås som en variant av den retoriske motstandsstrategien mønsterknusing, hvor avsenderen hevder at den problematiske tilstanden ikke eksisterer. Samlet sett gir Bastesen uttrykk for en lav grad av forpliktelse til den rådende klimaforskningen, og han gir uttrykk for en høy grad av forpliktelse til en påstand om at den rådende klimaforskningen er mangelfull. Dette plasserer ham klart på minussida av variabelen *vitenskapelig tiltro*. Videre ser vi at Bastesen hevder at de norske tiltakene mot klimaendringene ikke vil ha noen global effekt, gitt at menneskeskapte klimaendringer finner sted. Dette er et eksempel på en impotenserklæring, det vil si en påstand om at vi ikke er i stand til å gjøre noe med problemet.

5.3 Skalerte standpunkter

I Stortingets behandling av sentrumsregjeringens klimamelding er det kun Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti som fremmer egne vedtaksforslag. Fremskrittspartiets forslag trekker i retning av å svekke tiltakene som er foreslått i klimameldingen. Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti trekker i retning av å styrke tiltakene. De øvrige partiene, bortsett fra Tverrpolitisk Folkevalgte, stemmer for klimameldingen som den er.

		Vitenskapelig tiltro	
		÷	+
Politisk tilslutning	+	"Føre var" Ap, H, KrF, RV, Sp, V.	"Snarrådlig handling" SV
	÷	"Vente og se" Frp (TF)	"Etter snar"

FIGUR 5.2 Vitenskapelig tiltro og politisk tilslutning, St.meld. nr. 29 (1997–98)

Ut fra dette kan vi plassere Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre på plussida av variabelen *politisk tilslutning*, og med unntak av Sosialistisk Venstreparti er de plassert i "føre var"-kategorien i **figur 5.2**. Sosialistisk Venstreparti gir uttrykk for så sterk tiltro til klimaforskningen at partiet nå er kvalifisert for plassering i kategorien "snarrådlig handling". Fremskrittspartiet fremmer tre vedtaksforslag som vil innebære at tiltakene som er foreslått i klimameldingen blir svekket (St.tid. 1998, 3786–7), og partiet havner derfor i kategorien "vente og se". Voteringsarkivet viser derimot at Bastesen (TF) ikke avga stemme under voteringen om klimameldingen. Dermed omsatte han ikke sin motstand til politisk handling. Han er likevel plassert parentetisk på minussida langs variabelen *politisk tilslutning*.

Hvorfor er det akkurat Fremskrittspartiet som er motstandere i norsk klimapolitikk? Dette spørsmålet er det to personer som stiller seg i plenumsdebatten. "Jeg tror ikke vi får noe svar på det. Det er nok et valg Fremskrittspartiet har gjort, fordi de ved å gjøre det valget kan unngå å ta vanskelige og upopulære valg," sier Dag Terje Andersen (Ap) (St.tid. 1998, 3752). Sanner knytter motstanden til Fremskrittspartiets ideologiske ståsted: "På dette området er det faktisk en viktig forskjell mellom det verdikonservative Høyre og Fremskrittspartiet, hvor den rene næringsliberalismen fortrenger både miljøpolitikken og hensynet til kommende generasjoner," sier Sanner (St.tid. 1998, 3758). Mot slutten av denne undersøkelsen skal vi drøfte mulige årsaker til Fremskrittspartiets motstand—en motstand som blir forsterket under behandlingen av *Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 54 (2000–2001)).

6 Norsk klimapolitikk 1

Etter årtusenskiftet er det utarbeidelsen av et nasjonalt system for handel med utslippskvoter som er det dominerende temaet i klimadebatten. Prosessen begynner allerede i 1998, da sentrumsregjeringen—i samsvar med planene den har lagt fram i stortingsmeldingen *Norges oppfølging av Kyotoprotokollen* (St.meld. nr. 29 (1997–98))—oppnevner Kvoteutvalget. Utvalget har i oppgave å utrede et nasjonalt kvotesystem for klimagasser med utgangspunkt i Kyotoprotokollen, og den 17. desember 1999 legger Kvoteutvalget fram den offentlige utredningen *Et kvotesystem for klimagasser* (NOU 2000:1).

Utredningen blir først fulgt opp i stortingsmeldingen *Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 54 (2000–2001)), som blir lagt fram av Jens Stoltenbergs arbeiderpartiregjering 22. juni 2001. Etter valget høsten 2001 kommer en ny borgerlig regjering—bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre—på plass, og den 22. mars 2002 fremmer den borgerlige regjeringen en tilleggs melding til Stoltenberg-regjeringens klimamelding, *Tilleggs melding til St.meld. nr. 54 (2000–2001) Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 15 (2001–2002)). Den viktigste forskjellen mellom det to klimameldingene er at den borgerlige regjeringen vil innføre et nasjonalt kvotesystem i 2005 i stedet for i 2008, som Stoltenberg-regjeringen hadde foreslått.

Under behandlingen av klimameldingene oppstår det nærmest en konkurranse om hvem som står for den mest offensive eller ambisiøse klimapolitikken. Ifølge den borgerlige regjeringen er tilleggs meldingen lagt fram fordi det er ”behov for å gjøre klimapolitikken mer offensiv” (St.meld. nr. 15 (2001–2002), 2). I innstillingen fra energi- og miljøkomiteen skriver Arbeiderpartiet og Senterpartiet derimot at ”det er behov for en mer ambisiøs klimapolitikk”, og partiene viser til sine egne mindretallsforslag som en måte å oppnå dette på (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 8). Dette ordkløyveriet om hvem som er mest offensive eller ambisiøse i klimapolitikken er sterkt framtrædende i plenumsdebatten om klimameldingene (St.tid. 2002, 3234–301). Fremskrittspartiet, derimot, stiller seg ”sterkt kritisk” til regjeringens ”aggressive linje” i klimapolitikken (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 6).

I tillegg til kvotesystemet, tar klimameldingene for seg sektorvise klimatiltak. Den politiske debatten, derimot, dreier seg i all hovedsak om hvordan det nasjonale kvotesystemet skal utformes. Kvotesystemet vil i perioden 2007–2007 kun omfatte de delene av industrien som ikke er omfattet av CO₂-avgifta, og et viktig spørsmål er hvor store utslippskvoter som skal

tildeles vederlagsfritt til virksomhetene som omfattes av det nye kvotesystemet. Kjernen i denne debatten er spørsmålet om hvilken utforming av systemet som vil gi best effekt på utslippene av drivhusgasser og samtidig sikre mot uønskede nedleggelse og utflytting av industri til utlandet. Regjeringspartiene, støttet av Sosialistisk Venstreparti, foretrekker et nasjonalt kvotesystem, mens Arbeiderpartiet og Senterpartiet hevder avtaler med industrien ville vært bedre. Arbeiderpartiet og Senterpartiet stiller seg også kritiske til at den borgerlige regjeringen åpner for bruk av den grønne utviklingsmekanismen i perioden 2005–2007. Denne gjennomføringsmekanismen fungerer slik at virksomhetene kan øke sine egne utslipp ved å finansiere tilsvarende store utslippsreduksjoner i utviklingsland.

Det er, med andre ord, fortsatt ambisjonsnivået, virkemidlene og bekymringen for hvilken skjebne den konkurranseutsatte industrien vil lide, som får mest oppmerksomhet i debatten. Men Stortingets behandling av disse klimameldingene er også kjennetegnet av at flertallet denne gangen omtaler det vitenskapelige grunnlaget som langt sikrere enn før. Denne endringen i måten å omtale det vitenskapelige grunnlaget på må ses i sammenheng med publikasjonen av den tredje hovedrapporten fra FNs klimapanel.

6.1 Klimaproblemet som en global utfordring

“Klimaproblemet er globalt sett den største miljøutfordringen vi står overfor.” Slik begynner Stoltenberg-regjeringens klimamelding (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 3, 24). Dermed er klimasaken allerede definert som problem og utfordring, og den største blant dem innenfor miljøpolitikken. Dette er en—om enn symbolsk—oppgradering av klimasakens status sammenlignet med de tidligere klimameldingene. I energi- og miljøkomiteens innstilling til Stortinget skriver flertallet—Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti—at det ”ser alvoret i miljøproblemet” som Klimakonvensjonen og Kyotoprotokollen er ment å adressere, og at det derfor ”slutter seg . . . til Regjeringens ambisjon om en offensiv nasjonal klimapolitikk” (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5).

Flertallet i energi- og miljøkomiteen omtaler ikke klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag, med unntak av en merknad fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti om arbeidet til FNs klimapanel. Denne merknaden skal vi se nærmere på i drøftingen av Fremskrittspartiets klimapolitiske ståsted. Heller ikke i tilleggsmeldingen fra den såkalte samarbeidsregjeringen blir klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag omtalt i nevneverdig grad. Vi skal derfor ta for oss omtalen av det vitenskapelige grunnlaget i Stoltenberg-regjeringens klimamelding. Her

gjengis teorien om menneskeskapt global oppvarming uten den formen for forbehold som vi har sett i de tidligere klimameldingene. Det er likevel en form for forbehold i omtalen, i den forstand at klimameldingen gjengir konklusjonene som er nådd av FNs klimapanel. Det å skrive at FNs klimapanel har konkludert med noe, er tross alt ikke det samme som å skrive at man har nådd den samme konklusjonen selv.

Det er likevel klart at Stoltenberg-regjeringen godtar—og tilegner seg—konklusjonene fra FNs klimapanel. I Stoltenberg-regjeringens klimamelding blir det vist til den tredje hovedrapporten fra FNs klimapanel, og i meldingen heter det at denne rapporten tydelig viser ”alvoret i situasjonen og forsterker behovet for en felles global innsats for å møte klimaproblemet” (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 24). I denne formuleringen er det tydelig at oppfatningen om framgang i den vitenskapelige forståelsen av klimasystemet fungerer som belegg for en påstand om at klimapolitisk handling er nødvendig. Den vitenskapelige framgangen knyttes til publikasjonen av den tredje hovedrapporten fra FNs klimapanel.

FNs klimapanel har nylig kommet ut med sin tredje hovedrapport som viser at utviklingen i blant annet temperatur, havnivå, istykkelse og nedbør sammen gir et bilde av en klode under oppvarming. I rapporten konkluderes det med at det nå er nye og sterkere bevis på at menneskelig aktivitet er den vesentligste årsaken til den globale oppvarmingen vi har sett de siste 50 årene (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 3).

Ifølge Stoltenberg-regjeringens klimamelding er det flere grunner til at den menneskelige påvirkningen på klimasystemet framstår som mer sikker enn da FNs klimapanel publiserte sin andre hovedrapport i 1995. Blant annet ”har en temperaturdata for en lengre periode, en har nye estimater for naturlige variasjoner og bedre beregninger både for menneskeskapte og naturlige påvirkninger på klimaet” (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 34). Den økte sikkerheten skyldes med andre ord at både observasjonsgrunnlaget og klimamodellene er forbedret i perioden 1995–2001. De påpekes samtidig at de naturlige pådrivene, ifølge FNs klimapanel, har vært relativt beskjedne det siste århundret (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 34). Det må her bemerkes at klimameldingens omtale av disse konklusjonene ligger svært tett opp til ordlyden i den tredje hovedrapportens sammendrag for beslutningstakere (IPCC 2001a).

Ifølge klimameldingen har konsentrasjonen av CO₂ i atmosfæren ikke vært ”så høy som nå på de siste 420.000 årene, og med stor sannsynlighet heller ikke på de siste 20 millioner årene”. Årsakene til den økte konsentrasjonen er ifølge klimameldingen utslipp fra fossile

brensler og endringer i arealbruk (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 34). Det blir også vist til at den globale gjennomsnittstemperaturen har steget med om lag 0,6 °C siden 1860, og ifølge klimameldingen er oppvarmingen på 1900-tallet ”trolig den største i noe århundre på de siste 1000 årene for den nordlige halvkulen” (St.meld. 54 (2000–2001), 35).

Om framtidige klimaendringer sier klimameldingen at FNs klimapanel ”anslår . . . en økning i den globale gjennomsnittstemperaturen på mellom 1,4 °C og 5,8 °C i løpet av de neste 100 årene”. Ifølge Stoltenberg-regjeringens klimamelding vil dette i så fall være den raskeste økningen i middeltemperaturen på 10.000 år og gi den høyeste globale middeltemperaturen på 150.000 år (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 36–7). I klimameldingen heter det videre at en ”med høy grad av sikkerhet kan si at klimaendringene som er observert allerede har påvirket mange fysiske og biologiske systemer over hele kloden”—alt ifølge FNs klimapanel. Som symptomer på dette blir hetebølger, flom, tørke og stormer ”som har medført tap av menneskelig og store økonomiske tap for de berørte landene”, trukket fram i klimameldingen (St.meld. nr. 54 (200–2001), 38). Når det gjelder de ventede klimaendringenes framtidige følger, er det derimot lagt inn styrkemarkører i omtalen. Det ”forventes” en nedgang i produktiviteten i jordbruket, det ”ser . . . ut til at det vil være en større risiko for sultkatastrofer”, og det ”kan forventes” skogsdød. Ifølge meldingen vil klimaendringene kunne få helsemessige konsekvenser som en økning i tilfeller av malaria og gulfeber. En stigning av havnivået på en meter, hvis den skulle inntreffe, ”vil føre til at millioner av mennesker vil tvinges fra sine hjem, noe som vil kunne gi stor sosial uro”.

I kapittel 4 har vi sett nærmere på hvordan disse elementene—observasjoner, modeller og følger—inngår i ei klimapolitisk argumentasjonsrekke som fører fram til en påstand om at det bør iverksettes klimapolitiske tiltak. Vi skal ikke gjenta den analysen her, men i stedet konsentrere oss om forskjellene fra de tidligere klimameldingene. En avgjørende endring er at verken regjeringene eller flertallet i energi- og miljøkomiteen drøfter usikkerheten om årsaksmekanismen som knytter menneskelige aktiviteter til forandringer i klimasystemet. Føre-var-prinsippet inngår heller ikke i begrunnelsene for tilslutning til klimatiltak. Dermed er det underforstått at Stoltenberg-regjeringen, samarbeidsregjeringen og flertallet alle legger teorien om menneskeskapt global oppvarming til grunn, uten å sette spørsmålstegn ved den. Flertallet skriver i innstillingen til Stortinget at det er ”liten tvil” om at ytterligere utslippsreduksjoner må til for å hindre farlig menneskeskapt påvirkning på klimaet (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 7). Det politiske flertallet har dermed beveget seg oppover fra en

middels grad av forpliktelse til en høy grad av forpliktelse i omtalen av teorien om menneskeskapt global oppvarming. I omtalen av ventede følger av klimaendringene er det fortsatt tatt i bruk styrkemarkører som svekker forpliktelsen til utsagnene. Likevel ser vi at uspesifiserte styrkemarkører som ”kan” og ”vil kunne” i flere tilfeller er bytte ut med styrkemarkører som ”forventes”, ”ser ut til” og ”kan forventes”. Denne typen markører gir et signal om at det er mer sannsynlig at følgene vil inntreffe, enn at de ikke vil inntreffe. Vi kan derfor si at omtales av følger innebærer en middels til høy grad av forpliktelse. Samlet sett tegnes det her et bilde av en høy grad av forpliktelse til den rådende klimaforskningen fra flertallets side. Dermed er det også grunnlag for å si at flertallet i behandlingen av disse klimameldingene befinner seg på plussida av variabelen *vitenskapelig tiltro*.

Representantenes uttalelser i plenumsdebatten underbygger denne konklusjonen. Flere påpeker at klimaforskningen er preget av bred, men ikke komplett, vitenskapelig konsensus. Ekspertenes og forskernes tale er ”stort sett” entydig, sier Siri A. Meling (H) (St.tid. 2002, 3241). Ifølge May Britt Vihovde (V) er det ”stor enighet blant dei aller fleste forskarar” (St.tid. 2002, 3249). Leif Frode Onarheim (H), derimot, trekker inn føre-var-prinsippet.

Ingen av oss *vet* med sikkerhet i hvilken grad menneskeskapt utslipp av klimagasser påvirker miljøet, men flertallet baserer seg på FN's klimapanel og de rapporter som de utarbeider, og dessuten ønsker flertallet å følge føre var-prinsippet. Det vil være uansvarlig å vente og se (St.tid. 2002, 3257).

Tendensen er likevel at representantene ikke trekker det vitenskapelige grunnlaget i tvil, men ganske enkelt legger til grunn at global oppvarming er en realitet. Denne tendensen kommer også til uttrykk gjennom bruk av symptomargumenter, hvor stortingsrepresentantene viser til hendelser som skogbranner, flommer og rekordhøye temperaturer i Norge som symptomer på at menneskeskapt global oppvarming allerede er i gang (St.tid. 2002, 3235, 3246).

Flertallet trekker også fram ”det moralske aspektet ved klimaproblematikken” (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5). Her viser flertallet til Stoltenberg-regjeringens klimamelding, hvor det pekes på at klimasaken også har en betydelig nord-sør-dimensjon ”ved at industrilandene historisk har stått for størstedelen av utslippene som er årsaken til problemet, mens det er utviklingslandene som er mest sårbare overfor klimaendringer” (St.meld. nr. 54 (2000–2001), 3). I innstillingen til Stortinget presiserer flertallet at ”de rike landene til nå har stått for det meste av klimautslippene, mens det er de fattigste landene som vil bli hardest rammet

av tidlige klimaendringer”. Flertallet viser av den grunn til at det er ”en stor utfordring for verdenssamfunnet å bidra til utvikling i de fattigste landene innenfor en forsvarlig ramme for verdens klimagassutslipp”. Flertallet påpeker videre at de rike landene har et særlig ansvar for å utvikle ny ”klimavennlig” teknologi (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5). Dette er en form for etisk argumentasjon som underbygger Klimakonvensjonens krav om at industrilandene må påta seg den største byrden i klimapolitikken. Den underforståtte hjemmelen er at vi her i Norge har et ansvar for levekårene til mennesker i fattige land. I plenumsdebatten framhever enkelte representanter dessuten, ved å henvise til ideen om bærekraftig utvikling, det etiske prinsippet om ansvar for kommende generasjoner (St.tid. 2002, 3246, 3249).

Som vi har vært inne på i tidligere, inngår omtalen av ventede følger av klimaendringer i en elendighetsretorikk hvor påstanden er at svært uheldige tilstander står i fare for å oppstå dersom vi ikke handler for å unngå dette. Det er også elementer av trusselretorikk i argumentasjonen, ettersom flere av de ventede følgene gjelder trusler mot menneskers helse og sikkerhet. Det finnes også tilfeller av tapsretorikk, det vil si påstander om at noe verdifullt står i fare for å gå tapt. Et eksempel på dette har vi i et innlegg i plenumsdebatten fra Ingmar Ljones (KrF). ”Skulle ikkje vi i vørnad for skaparverket vera dei første til å hegna om og ta vare på skaparverket, der mennesket er den ypparste skapningen i mangfaldet av det fine samspelet som skaparverket representerer?” spør han retorisk (St.tid. 2002, 3246). Flertallet benytter seg også av en form for tapsretorikk da det kobler klimasaken opp mot tap av biologisk mangfold og Konvensjonen om biologisk mangfold (FN 1992c).

Disse retoriske strategiene underbygger flertallets krav om en ”ambisiøs” eller ”offensiv” klimapolitikk ved at de bidrar til konstruksjonen av ei saksramme hvor menneskeskapt global oppvarming blir forstått som en problemtilstand som fordrer politisk handling. Men partiene i flertallet gir samtidig uttrykk for stor bekymring for hvilke følger klimatiltakene vil ha for den konkurranseutsatte industrien, og de er uenige om hvilke virkemidler som er best egnet til å sikre mot nedleggelse og utflytting. Denne bekymringen for industriinteressene kommer også sterkt til uttrykk hos Fremskrittspartiet, som bryter radikalt med flertallet.

6.2 Et omvendt føre-var-prinsipp

”Bare så det ikke skal være noen tvil,” sier Øyvind Korsberg (Frp), ”Fremskrittspartiet er like skeptisk som tidligere til klimapanelets værprognoser” (St.tid. 2002, 3244). På den måten gjør han det under plenumsdebatten klart at Fremskrittspartiet ikke akter å slå følge idet

flertallet gjør en bevegelse i retning av sterkere forpliktelse til den rådende klimaforskningen. Fremskrittspartiets viktigste innvending mot flertallets politiske linje er todelt. For det første stiller partiet seg tvilende til den rådende klimaforskningen. For det andre gir partiet uttrykk for bekymring for hvilke konsekvenser klimatiltakene vil kunne få for konkurranseutsatt industri. "Det må være en gledens dag for SV-folk her på huset for at man har tatt et langt steg for å bli kvitt industrien her til lands," sier Korsberg under plenumsdebatten. "Tiltakene Regjeringen, SV og Arbeiderpartiet foreslår iverksatt før Kyotoprotokollen implementeres globalt, er et direkte angrep på norsk industri," hevder han (St.tid. 2002, 3243). Korsberg advarer mot tiltak som vil kunne "rasere et levende næringsliv", og han sier det vil være "helt håpløst" for norsk industri om et kvotesystem blir innført fra 2005 (St.tid. 2002, 3244). "Skyhøye" særnorske avgifter og et nasjonalt kvotesystem vil ifølge Fremskrittspartiet føre til en forverret situasjon for den konkurranseutsatte industrien. Over tid vil dette "skremme bort" industri fra Norge (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 11–2). Men, sier Korsberg:

Regjeringen og stortingsflertallet ser ikke ut til å bry seg særlig om dette. Det viktigste er åpenbart å drive symbolpolitikk og være best i klassen. Mange bedrifter vil som følge av dette få store problemer, titusener av arbeidsplasser kan gå tapt, og vi risikerer at store deler av den industriproduksjonen vi har, vil flytte ut av landet (St.tid. 2002, 3247).

Her ser vi at Fremskrittspartiet benytter seg av den sympatiske motstandsstrategien som vi har kalt kostnadsretorikk, det vil si påstand om at det er bedre å ikke gjennomføre tiltakene fordi de vil ha uakseptabelt høye kostnader. Partiet kombinerer denne kostnadsretorikken med en variant av Hirschmans perversitetspåstand: Særnorske klimareguleringer vil føre til økte utslipp globalt fordi industri vil flytte til land uten slike reguleringer. (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 12). En tredje sympatisk motstandsstrategi som tas i bruk av Fremskrittspartiet er naturalisering, det vil si en påstand om at tilstanden, om den er en realitet, er uunngåelig. For eksempel viser partiet til at tiltak som iverksettes i dag ikke vil ha effekt "før om opptil flere hundre år" på grunn av karbondioksidens justeringstid. Dessuten er det ifølge partiet "veldig liten realistisk sjanse for at man klarer å foreta globale kutt av betydning" (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 6). Denne siste merknaden er et eksempel på impotenserklæring, det vil si en påstand om at vi ikke har ressurser eller praktiske muligheter til å løse problemet. Dette er alle eksempler på sympatiske motstandsstrategier som tar utgangspunkt i at den problematiske tilstanden eksisterer eller i det minste kan eksistere.

Fremskrittspartiet benytter seg samtidig av usympatiske motstandsstrategier hvor de betviler at menneskeskapt global oppvarming finner sted. Denne påstanden om tvil tas videre i bruk som belegg i en påstand om at klimapolitiske tiltak ikke bør iverksettes: ”Basert på den store usikkerheten rundt årsakene og konsekvensene av klimaendringene ønsker disse medlemmer å fremme forslag om å avstå implementeringen av klimatiltakene i meldingen” (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 6). Fremskrittspartiet fremmer det følgende vedtaksforslaget: ”Stortinget ber Regjeringen avstå fra å innføre tiltakene i klimameldingen” (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 6). Dette er et utvetydig uttrykk for motstand mot klimapolitiske tiltak som plasserer Fremskrittspartiet klart på minussida av variabelen *politisk tilslutning*. Vedtaksforslaget fra Fremskrittspartiet er også et uttrykk for en motstand som er sterkere enn den motstanden partiet har stått for i behandlingen av de foregående klimameldingene.

Ifølge føre-var-prinsippet, slik det er nedfelt i Klimakonvensjonen, bør ikke mangel på full vitenskapelig visshet brukes som begrunnelse for utsettelse av kostnadseffektive tiltak for å sikre mot alvorlig eller irreversibel skade (FN 1992a, art. 3). Fremskrittspartiet bruker derimot dette prinsippet på en annen—ifølge Bror Yngve Rahm (KrF) ”litt underlig” (St.tid. 2002, 3245)—måte. ”Føre-var-prinsippet kan like gjerne bety at man skal unngå forhastede konklusjoner,” skriver partiet i sine merknader i innstillingen fra energi- og miljøkomiteen (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5). I plenumsdebatten utdyper Korsberg denne nye forståelsen av føre-var-prinsippet: ”Føre var-prinsippet kan også være det at man unngår å sette i gang spesielle tiltak før man er sikker på årsakssammenhengen” (St.tid. 2002, 3245).

Det Fremskrittspartiet her forsøker å definere, er et *omvendt* føre-var-prinsipp som sier at mangel på full vitenskapelig visshet *bør* brukes som begrunnelse for å utsette klimapolitiske tiltak. Denne formen for dragkamp om hva som skal være meningsinnholdet i sentrale begreper er et tilbakevendende trekk ved diskursive strider. Innenfor den dominerende problemdiskursen i klimapolitikken har føre-var-prinsippet vært et såkalt forankringspunkt, det vil si et nøkkelbegrep som diskursens aktører fylles med et et mer eller mindre avleiret meningsinnhold. Idet Fremskrittspartiet forsøker å omartikulere føre-var-begrepet og fylle det med et nytt meningsinnhold, går det over til å bli en såkalt flytende betegner, det vil si et begrep som får ulik mening innenfor ulike diskurser (Jørgensen og Phillips 1999, 35–40).

Fremskrittspartiet underbygger sin påstand om tvil ved hjelp av belegg som ligger innenfor temaene observasjoner, modeller og følger (se tabell 2.3, s. 55). For det første peker partiet

på at det i perioden 1940–1970 var en målbar nedkjøling i temperaturen, og at det finnes betydelige geografiske variasjoner. I tillegg peker Fremskrittspartiet på at klimaet de siste 10 000 årene har variert med opptil 5 °C, med korte og raske klimaendringer på 2–3 °C i samme periode. Partiet peker også på at ulike målemetoder har gitt ”til dels motstridende” resultater (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5). Disse merknadene er alle nokså generelle, og de samsvarer med informasjonen som er lagt fram av FNs klimapanel, forutsatt at det er regionale endringer i gjennomsnittstemperaturen det er snakk om. Det er likevel underforstått at Fremskrittspartiet trekker fram disse opplysningene som belegg for en påstand—denne gangen uuttalt—om at klimaendringer er en naturlig prosess. Innenfor temaene modeller og følger skriver Fremskrittspartiet at det er ”betydelig usikkerhet”. Partiet trekker fram sola, skyer og vanddamp som alternative årsaksforklaringer (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5).

Som kilder til disse merknadene viser partiet til ”store grupper av vitenskapsfolk i hele verden, inkludert Norge, som stiller seg skeptisk til Klimapanelets ensidige konklusjoner”, men også til kilder fra klimaforskningens hovedstrømning, deriblant Cicero og det ledende forskningstidsskriftet *Science* (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5). Henvisningen til skeptiske forskere er ikke spesifikk nok til at det er mulig å spore intertekstuelle referanser. Fremskrittspartiet etterlyser en ”premissdebatt” i norsk klimapolitikk, og partiet hevder at det verken er ”vitenskapelig grunnlag for eller positive praktiske konsekvenser av å gjennomføre slike hastetiltak som vi nå er vitne til”. I sine merknader retter Fremskrittspartiet kritikk mot politikernes bruk av FNs klimapanel som kunnskapskilde (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 5):

Disse medlemmer viser til at de andre partiene på Stortinget aksepterer Klimapanelets holdning til menneskeskapt global oppvarming. Disse medlemmer etterlyser en mer nyansert klimadebatt som kan bidra med mer balansert kunnskap før vi eventuelt foretar så gjennomgripende tiltak som nå. . . .

. . . Det er stor uenighet blant forskere vedrørende årsak og fremtidige konsekvenser for global oppvarming. Som kjent avgjøres ikke vitenskapelige sannheter ved votering, men ved argumentenes holdbarhet. Det politiske miljøet synes dog å foretrekke votering, og har i den norske klimadebatten skygget unna de deler av det vitenskapelige miljøet som ikke støtter Klimapanelet.

Disse merknadene er ikke formulert som et angrep på FNs klimapanel, men som et angrep på måten politikerne bruker FNs klimapanel på. Fremskrittspartiet fremmer en påstand om en

---

vitenskapelig ensretting blant politikerne som går på bekostning av alternative innfallsvinkler. Disse merknadene er ladd med etiske oppfatninger om hvordan samspillet forskning–politikk bør se ut, og Fremskrittspartiet tar til orde for en større pluralisme i bruken av forskning og samtidig en mer kritisk holdning til forskningsbasert kunnskap. I innstillingen fra energi- og miljøkomiteen svarer Arbeiderpartiet og Sosialistiske Venstreparti på denne kritikken av politikernes anvendelse av kunnskap fra FNs klimapanel. Disse partiene skriver at ”den vitenskapelige prosessen som ligger til grunn for arbeidet med å stanse klimaendringene er en meget omfattende og åpen prosess”. Her benytter disse partiene seg av et metodeargument hvor hjemmelen er at det vitenskapelige belegget fra FNs klimapanel må vurderes som troverdig fordi det er produsert gjennom en åpen og allsidig vitenskapelig prosess. Disse to partiene peker videre på at klimapanelet har publisert sine konklusjoner i tre rapporter.

Ingen av disse rapportene har rokket ved det grunnleggende problemet med utslipp av drivhusgasser, nemlig at med økende konsentrasjon av drivhusgasser i atmosfæren øker den globale gjennomsnittstemperaturen. Ingen av rapportene har rokket ved teorien om at dette vil medføre utstrakte endringer i det globale klimaet. Ingen av rapportene har heller rokket ved konklusjonen om at økningen av slike gasser i atmosfæren skyldes utslipp som følge av menneskelige industrielle aktiviteter.

Disse medlemmer mener at det er uansvarlig å gå inn for å avstå fra å innføre klimatiltak (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 6).

Medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti skriver at de ”vil vise til at de betenkeligheter som målbæres om usikkerhetene ved vitenskapen overhodet ikke deles av det vitenskapelig miljøet. Klimapanelet inviterer alle forskere til å delta i prosessen, og vurderer all relevant publisert forskning” (Innst. S. nr. 240 (2001–2002), 6). Merknadene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti inneholder tre påstander. Den første påstanden er at budskapet fra FNs klimapanel er entydig. Den andre påstanden er at dette entydige budskapet er troverdig fordi rapportene fra FNs klimapanel er resultatet av en omfattende og åpen vitenskapelig prosess. Den tredje påstanden er at det vitenskapelige ikke deler de betenkningene som Fremskrittspartiet trekker fram. På denne måten blir de klimaskeptiske kildene som Fremskrittspartiet viser til, utdefinert som enten ikke-eksisterende eller ikke-vitenskapelige. Fremskrittspartiet selv hevder derimot at de alternative vurderingene av klimaforskningen stammer fra ”store grupper vitenskapsfolk i hele verden, inkludert Norge”. Verken Fremskrittspartiet eller Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti legger fram noe

empirisk belegg for sine vurderinger av omfanget av klimaskepsis blant vitenskapsfolk. Hvis vi tillater oss å utvide tidshorisonten noe, er det likevel klart at Fremskrittspartiet iallfall delvis baserer seg på kunnskapskilder som ikke faller innunder den allmenne vitenskapelige virksomheten, hvor det dominerende rammeverket for formidling og kvalitetskontroll av vitenskapelige publikasjoner er fagfelleverderte forskningstidsskrifter. Dette kommer fram i journalistiske artikler hvor Fremskrittspartiet har lagt fram oversikter over klimaskeptiske vitenskapsfolk (Alstadheim 1998, Hegvik 2007). Det finnes også et representantforslag fra Fremskrittspartiet hvor det er oppgitt kilder (Dokument nr. 8:49 (1999–2000)). Hovedkilden til omtalen av klimaforskningen i dette representantforslaget er den norske debattboka *Klima for alle pengene!* (Noreng, Andersen og Anker-Nilssen 1998). Deler av representantforslaget er direkte avskrift fra boka (sammenlign Dokument nr. 8:49 (1999–2000), s. 1, med Noreng, Andersen og Anker-Nilssen (1998), s. 9–10). De øvrige kildene som er oppgitt i dette representantforslaget, er henvisninger til referanser som er oppført i siterte deler av *Klima for alle pengene!*. Denne boka bygger i stor grad på publikasjoner fra høyreorienterte tankesmier og interesseorganisasjoner med en utislyrt klimapolitisk agenda i USA og Europa.

6.3 Skalerte standpunkter

I behandlingen av klimameldingene fra Stoltenberg-regjeringen og samarbeidsregjeringen inntar Fremskrittspartiet standpunkter som avviker sterkt fra flertallets politiske linje, både når det gjelder problemdefinisjonen og forslagene til problemløsning. I plenumsdebatten er det flere representanter fra flertallet som kommer med bemerkninger om Fremskrittspartiets avvikende posisjon i klimapolitikken. Men utover merknadene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti om troverdigheten til FNs klimapanel, er det ingen fra flertallet som går inn i en diskusjon med Fremskrittspartiet om belegget dette partiet presenterer for sine vurderinger av klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Dette forsterker inntrykket av at det er to separate diskurser vi har med å gjøre i denne debatten. Aktørene innenfor hver av de to diskursene har opererer med uforenlige fortolkningsrammer—uforenlige i en slik grad at selv sammenligning og diskusjon på tvers av diskursene blir vanskelig å gjennomføre.

I Stortingets behandling av de to klimameldingene plasserer alle partiene i flertallet seg på plussida av variabelen *vitenskapelig tiltro*. Dette har sin bakgrunn i en markant endring i måten klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag blir omtalt på. Det er ei rekke vedtaksforslag som blir fremmet i forbindelse med behandlingen, men ingen av partiene i flertallet trekker entydig i retning av å svekke klimatiltakene.

		Vitenskapelig tiltro	
		÷	+
Politisk tilslutning	+	"Føre var"	"Snarrådige handling" Ap, H, KrF, Sp, SV, V
	÷	"Vente og se" Frp	"Etter snar"

FIGUR 6.1 Vitenskapelig tiltro og politisk tilslutning, St.meld. nr. 54 (2000–2001) og St.meld. nr. 15 (2001–2002)

Partiene som tilhører flertallet i debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon må av den grunn plasseres i kategorien "snarrådige handling" i **figur 6.1**, hvor problemdefinisjonen i høy grad blir lagt til grunn uten innvendinger og søkelyset rettes mot problemløsning.

Fremskrittspartiet beveger seg i motsatt retning. For det første gir partiet uttrykk for skepsis til den rådende klimaforskningen, noe som plasserer dem klart på minussida av variabelen *vitenskapelig tiltro*. For det andre viser partiet en sterk motstand mot klimatiltakene som er foreslått iverksatt i klimameldingene, en motstand som kommer sterkest til uttrykk i et mindretallsforslag om at tiltakene ikke skal iverksettes. Dette plasserer Fremskrittspartiet på minussida av variabelen *politisk tilslutning*. Partiet får en utvetydig plassering i kategorien "vente og se". Under behandlingen av den hittil siste klimameldingen, *Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 34 (2006–2007)), ser vi derimot at partiet nærmer seg flertallets politiske linje. Selve debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon blir derimot sterkt opphetet.

7 Norsk klimapolitikk 2

2007 er året da klimasaken løftes til toppsjiktet i det politiske sakshierarkiet, både i Norge og i andre deler av verden. Mens et søk på ordet ”klimaendring” i avisarkivet Atekst gir 156 treff i 1990, gir det hele 1 151 treff i 2007—noe som er et betydelig hopp fra den tidligere rekorden på 365 treff i 2006.¹⁶ Det er en serie av klimapolitiske hendelser som ligger bak det voldsomme fokuset på klimasaken dette året. I løpet av året legger FNs klimapanel fram sin fjerde hovedrapport. På høsten blir Nobels fredspris tildelt FNs klimapanel og USAs tidligere visepresident Al Gore for deres arbeid med å spre kunnskap om klimaendringene. Mot slutten av året møtes Klimakonvensjonen til partskonferanse på Bali for å ta fatt på forhandlingene om en protokoll som skal avløse Kyotoprotokollen etter dens utløp i 2012.

Den rødgrønne regjeringen skal legge fram sin klimamelding i løpet av våren 2007, men arbeidet blir forsinket, tilsynelatende på grunn av en dragkamp mellom regjeringspartiene, med Arbeiderpartiet på den ene sida og Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti på den andre (Strand 2007). Den 22. juni 2007 blir stortingsmeldingen *Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 34 (2006–2007)) til slutt publisert. Klimameldingen får sterk kritikk fra miljøbevegelsen og opposisjonspartiene—med unntak av Fremskrittspartiet—for å være for lite ambisiøs. Et vanskelig arbeid med et klimapolitisk forlik tar fatt, og etter langtekkelige forhandlinger blir forliket inngått den 16. januar 2008 (*Avtale om klimameldingen 2008*).

Den rødgrønne regjeringens klimamelding handler for det første om hvilke klimapolitiske målsettinger Norge skal ha i Kyotoprotokollens forpliktelsesperiode og i tida etter denne perioden, og for det andre om sektorvise tiltak. I forhandlingene om klimaforliket er det først og fremst målsettingene som blir drøftet. Klimamelding foreslår opprinnelig at Norge skal ha et mål om karbonnøytralitet innen 2050, det vil si at alle norske utslipp av drivhusgasser innen dette året skal oppveies av utslippsreducerende tiltak, tiltak for naturlig opptak eller tiltak for fangst og lagring av drivhusgasser i utlandet. I klimaforliket blir målet om karbonnøytralitet framskyndet til 2030. I tillegg fastsetter stortingsmeldingen et mål om at Norge skal overoppfylle Kyotoprotokollen med 10 prosentpoeng, det vil si at utslippene av drivhusgasser i perioden 2008–2012 skal reduseres med 9 prosent i forhold til utslippsnivået

---

¹⁶ Trunkert søk på ordet ”klimaendring*” i perioden 1.1.1990–1.1.2008 med Aftenposten og NTB som søkekilder. Atekst er tilgjengelig på Internett: <http://www.retriever-info.com/atekst.php>.

i 1990. I klimaforliket fastsettes det også en målsetting om at om lag to tredeler av Norges totale utslippsreduksjoner skal tas nasjonalt. Det overordnede målet med klimapolitikken—i global sammenheng—er ifølge klimameldingen og forliket å begrense klimaendringene slik at den globale oppvarmingen holdes under 2 °C sammenlignet med førindustrielt nivå. FNs klimapanelts fjerde hovedrapport anslår at en temperaturøkning på 2,0–2,4 °C vil kreve globale utslippsreduksjoner på 50–85 prosent i perioden 2000–2050.

I behandlingen av denne klimameldingen ser vi at det politiske flertallet stadfester og styrker sin forpliktelse til klimaforskningens vitenskapelige grunnlag. Samtidig heves ambisjonene i klimapolitikken til et nytt nivå. Vi ser også en viktig forandring i Fremskrittspartiets posisjon i behandlingen av denne klimameldingen: Partiet godtar føre-var-prinsippet. Likevel skal vi se at Fremskrittspartiets klimapolitiske argumentasjon er flertydig. Flertallets argumentasjon, derimot, er entydig: Menneskeskapt global oppvarming omtales nå som en realitet.

7.1 Menneskehetens største utfordring

Mens klimasaken i 2001 blir omtalt som den globalt sett største miljøutfordringen, slår det politiske flertallet—Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre—i 2008 fast et ”menneskeskapte klimaendringer er den største utfordringen menneskeheten står overfor” (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 11). Det er altså ikke bare den største miljøutfordringen, men den største utfordringen uansett saksfelt. Den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel, skriver flertallet, viser ”med all tydelighet at klimaendringene allerede er i gang, og at konsekvensene vil bli dramatiske dersom vi ikke gjennomfører kraftige kutt i utslippet av klimagasser” (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 11).

Det er to konklusjoner vi kan trekke fra disse merknadene. For det første viser merknadene at klimasaken, iallfall i tale, blir gitt en høyere prioritet enn noensinne før. For det andre viser merknadene at flertallet ikke tar forbehold om usikkerhet når det gjelder klimasakens vitenskapelige grunnlag. Flertallet forplikter seg i høy grad til den rådende klimaforskningen.

”Klimaet på kloden er i ferd med å endre seg, og det er menneskeskapte utslipp av klimagasser som forårsaker endringene.” Slik lyder den første setningen i den rødgrønne regjeringens klimamelding (St.meld. nr. 34 (2006–2007), sammendrag). Det er den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel som oppgis som kilde til klimameldingens beskrivelse av klimaendringene. I klimameldingens bakgrunnskapittel presenteres hovedkonklusjonene i den fjerde hovedrapporter. Klimameldingen påpeker at konsentrasjonene av karbondioksid

---

og metan i atmosfæren er på et nivå ”langt over den naturlige variasjonen de siste 650 000 årene” og at temperaturen på jorda har økt med nesten 0,8 °C globalt siden førindustriell tid. Det påpekes videre at temperaturøkningen har vært større over landområder enn over hav, at den største økningen er observert i Arktis, og at elleve av de siste tolv årene er blant de tolv varmeste årene som er registrert siden målingene startet i 1850 (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 11). Om framtidige klimaendringer heter det i klimameldingen: ”Selv om det skulle bli satt inn umiddelbare kutt i klimagassutslippene, vil vi oppleve store klimaendringer de neste 20–30 årene som følge av tidligere utslipp og klimagassenes lange oppholdstid i atmosfæren” (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 11–2).

I klimameldingen levnes det liten tvil om at menneskeskapte utslipp av drivhusgasser er ”hovedårsaken til klimaendringene de siste 50 årene” (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 11). Konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren og de observerte endringene i klimasystemet sprenger ifølge klimameldingen de naturlige klimavariasjonenes rammer. Den observerte oppvarmingen i siste halvdel av 90-tallet har ifølge klimameldingen inntruffet i en periode hvor de naturlige klimasvingningene—inkludert svingningene i solas aktivitet—skulle ha gitt en avkjølede—og ikke oppvarmende—effekt.

Uten avkjølingen fra de naturlige klimavariasjonene ville således den globale oppvarmingen vært enda større. Det har vært hevdet fra enkelte forskere at den globale oppvarmingen kan forklares ved endringer i solas innstråling. Klimapanelets fjerde hovedrapport konkluderer med at oppvarmingen som følge av menneskeskapte klimagassutslipp er mer enn ti ganger større enn oppvarming forårsaket av variasjoner i solas innstråling (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 12).

FNs klimapanel ”beste estimater” angir ifølge klimameldingen en global temperaturøkning på 1,8–4 °C i perioden 2000–2100. Temperaturøkningen ”vil ifølge klimapanelet medføre en stigning i det globale havnivågjennomsnittet på 18–59 cm fram til 2100” (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 13). Når det gjelder de ventede klimaendringene og deres følger, anvendes det i klimameldingen en uttrykksmåte som er ladd med bekymring.

Ifølge Klimapanelet er oppvarmingen selvforsterkende. Grunnen er at opptaket av karbon både på land og i havet reduseres ved høyere temperaturer. Det viser at vi har satt i gang en akselererende prosess vi ikke vet hvor vil ende hvis vi ikke tar drastiske grep for å endre kurs (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 13).

Andre del av Klimapanelets fjerde hovedrapport, om konsekvensene av klimaendringer, ble lagt fram i april 2007. Rapporten tegner et dystert bilde av den framtiden vi står overfor som følge av menneskeskapte klimaendringer. Den viser at klimaendringene er i full gang over hele verden, og at konsekvensene vil øke i omfang og alvor i takt med temperaturøkningen (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 14).

Klimaendringenes framtidige følger omtales i denne klimameldingen i all hovedsak ved hjelp av styrkemarkøren ”vil”. Klimaendringene ”vil få svært alvorlige konsekvenser”, de ”vil ramme de fattige i utviklingslandene hardest”, omfanget av ”sultkatastrofer vil øke”, barns vekst og utvikling ”vil påvirkes av økt underernæring og sykdommer”, og antall dødsfall ”vil øke på grunn av oversvømmelser, hetebølger, stormer og tørke”. I tillegg til dette påpeker klimameldingen at inntil 30 prosent av verdens plante- og dyrearter ”står i fare for å dø ut” (St.meld. nr. 34 (2006–2007), sammendrag, 14–5).

Samlet tegner dette et bilde av en klimamelding hvor den rødgrønne regjeringen gir uttrykk for en høy grad av forpliktelse til den rådende klimaforskningen, enten det er observasjoner, modeller eller følger det er snakk om (se boks 2.3, s. 55). Flertallet av partiene i Stortinget stadfester denne problemforståelsen: Klimaendringene allerede er i gang, og konsekvensene vil bli dramatiske dersom det ikke gjennomføres kraftige kutt i utslippene av drivhusgasser.

I den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel er det lagt inn et forbehold i vurderingen av hva som forårsaker klimaendringene: Det er ”meget sannsynlig”—det vil si minst 90 prosent sannsynlig—at mesteparten av økningen i globale gjennomsnittstemperaturer siden midten av det 20. århundret skyldes den observerte menneskeskapte økningen i konsentrasjonen av drivhusgasser (se boks 2.1, s. 35). Når det gjelder følger av de framskrevne klimaendringene, angir FNs klimapanel graderinger av sannsynlighet og sikkerhet. Disse forbeholdene om vitenskapelig usikkerhet kommer ikke fram i den rødgrønne regjeringens klimamelding. Det er likevel flere representanter fra flertallet som under plenumsdebatten tar forbehold om vitenskapelig usikkerhet, men alle påpeker at det er stor sannsynlighet for at menneskeskapt global oppvarming finner sted (St.tid. 2008, 2260, 2273, 2282, 2290, 2292).

Den rødgrønne regjeringen og flertallet i Stortinget gir her uttrykk for en problemforståelse som stadfester og forsterker den problemforståelsen som kom til uttrykk i behandlingen av klimameldingene fra 2001 og 2002. Føre-var-prinsippet er ikke lenger en framtrædende del av flertallets argumentasjon for et standpunkt om å iverksette klimapolitiske tiltak. Det blir

lagt til grunn at menneskeskapt global oppvarming med alvorlige og uheldige konsekvenser med stor sannsynlighet vil forekomme dersom utslippsreducerende tiltak ikke blir iverksatt. I klimameldingen viser den rødgrønne regjeringen til Klimakonvensjonens overordnede mål om å stabilisere konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren på et nivå som avverger farlig menneskeskapt påvirkning av klimasystemet (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 20; FN 1992, art. 2). I klimameldingen skriver den rødgrønne regjeringen at målet om å begrense klimaendringene slik at den globale temperaturøkningen holdes under 2 °C, ”kan ses som en konkretisering” av det langsiktige målet i Klimakonvensjonen. Flertallet i innstillingen fra energi- og miljøkomiteen stiller seg bak togradersmålet, som også er EUs offisielle mål i klimapolitikken (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 11; St.meld. nr. 34 (2006–2007), 20).

Som vi har vært inne på i de foregående kapitlene, kan flertallets beskrivelse av klimasakens vitenskapelige grunnlag forstås som en kombinasjon av elendighetsretorikk, trusselretorikk og tapsretorikk. Alvorlige og uheldige tilstander står i fare for å oppstå, disse tilstandene vil innebære en trussel mot menneskers helse og sikkerhet, og verdifulle fenomener—for eksempel det biologiske mangfoldet—står i fare for å gå tapt. Disse påstandene inngår som belegg i et overordnet argument hvor den foreskrivende påstanden er et krav om iverksettelse av klimapolitiske tiltak. Hjemmelen i denne argumentasjonsrekke er en normativ vurdering som sier at vi bør handle for å unngå disse problematiske tilstandene som følger i kjølvannet av menneskeskapt global oppvarming. Denne hjemmelen gis ryggdekning—både eksplisitt og implisitt—i normative prinsipper som ansvaret for levekårene til framtidige generasjoner og mennesker i fattige land som antas å ville bli hardt rammet av klimaendringer. Hvis det skulle legges inn en styrkemarkør som påpeker vitenskapelig usikkerhet, viser flertallet til føre-var-prinsippet som ryggdekning for hjemmelen om handling. Under plenumsdebatten blir flere av disse argumentative elementene bundet sammen av Ivar Kristiansen (H):

Høyres klare konklusjon [er] at vi er nødt til å handle i dag. Dokumentasjonen, bevisførselen, på hva som vil være resultatet hvis vi avventer, er så overveldende at vi ikke kan gjøre annet enn å ta ansvar. Det betyr at vi er nødt til å la tvilen komme de fremtidige generasjoner til gode, og det betyr at vi er nødt til å la tvilen komme miljøet til gode (St.tid. 2008, 2270).

Et element som er framtrædende i Stortingets behandling av den rødgrønne regjeringens klimamelding, er at det moralske ansvaret for mennesker i fattige land blir tematisert i større

grad enn på 90-tallet. Det er to argumentasjonsrekker som utkrystalliserer seg i omtalen av forholdet til utviklingslandene. For det første blir det argumentert for at Norge, som rikt land, har et moralsk ansvar for å ta en større del av byrden i arbeidet for å motvirke klimaendringer som vil ramme fattige mennesker hardt (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 15; St.tid. 2008, 2260, 2273). For det andre blir det argumentert for at klimatiltakene ikke må komme på bekostning av bistand og utviklingslandenes moralske rett til å heve sin levestandard (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 17–8; St.tid. 2008, 2272, 2297). Her skjer det en retorisk sammenkobling av klimasaken og fattigdom hvor en form for rettighetsretorikk tas i bruk for å underbygge en påstand om at hovedbyrden i klimasaken skal bæres av industrilandene.

I innstillingen til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen viser flertallet til klimaforliket og de punkter som det oppnådd enighet om der. Utover dette slutter partiene i flertallet seg til den rødgrønne regjeringens klimamelding. Det fremmes ingen vedtaksforslag om endringer i den klimapolitikken som legges opp til i stortingsmeldingen. Heller ikke Fremskrittspartiet, som ble holdt ute fra forhandlingene om et klimapolitisk forlik, fremmer egne vedtaksforslag. Fremskrittspartiet slutter seg dermed til klimameldingen som den er. Likevel retter partiet sterk kritikk mot flertallets klimapolitiske standpunkt.

7.2 Mellom føre var og farlig snar

Under plenumsdebatten om den rødgrønne regjeringens klimamelding er Fremskrittspartiets klimapolitiske ståsted et hovedtema. Der hvor de tidligere plenumsdebattene har vært preget av at partiene i flertallet i liten grad tar for seg Fremskrittspartiets argumentasjon, er Fremskrittspartiets klimapolitiske ståsted denne gangen gjenstand for stor oppmerksomhet. Ei rekke argumenter og utspill gjentas i flere forskjellige versjoner. Her skal vi se nærmere på hovedtrekkene i debatten, og interessante detaljer vil derfor bli utelatt fra analysen.

Hva er Fremskrittspartiets klimapolitiske ståsted anno 2008? Her er svaret noe ambivalent. Partiet yter ikke motstand mot klimameldingen ved å fremme egne vedtaksforslag, slik partiet gjorde under Stortingets behandling av de foregående klimameldingene fra 1998 og 2001–2002. Partiet fremmer et derimot et sett med ”Kyoto-tiltak” i et representantforslag som tas opp til behandling i Stortinget sammen med klimameldingen (Dokument nr. 8:97 (2006–2007)). Dette forslaget tegner riktignok opp en klimapolitisk virkemiddelbruk som skiller seg fra klimameldingen, men det er uklart om representantforslaget kan tolkes som et forsøk på å svekke tiltakene som blir foreslått iverksatt i klimameldingen.

Fremskrittspartiet deler ikke flertallets vurdering av klimasaken som den største utfordringen menneskeheten står overfor. Verden står ifølge Fremskrittspartiet overfor ”en rekke alvorlige utfordringer, hvorav en del er knyttet til ulike belastninger på miljøet. Verden har ikke ressurser til å løse alle utfordringene samtidig” (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 11). Videre etterlyser partiet en ”mer nyansert klimadebatt”. Problemstillingen som FNs klimapanel retter oppmerksomheten mot ”kan være alvorlig”, skriver partiet, og det gir ”grunnlag for bekymring og varsomhet” (Innst. S. nr. 145 (2006–2007), 11). Men, skriver partiet:

Disse medlemmer er samtidig skeptisk til det debattklima som over tid har utviklet seg rundt CO₂-utslipp. Gjennom media overgår miljøaktivister og politikere hverandre i å tegne et mest mulig dystert bilde av situasjonen. Disse medlemmer mener det er spekulativt og opportunistisk å koble enhver flom, hetebølge, kuldebølge, storm etc. til påstanden om menneskeskapte klimaendringer. Dette følges opp av en politisk overbudskamp om ambisjonsnivå en del tiår frem i tid. Disse medlemmer er sterkt i tvil om at denne tilnærmingen gavner miljøarbeidet og politikernes troverdighet på lang sikt (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 11).

Her fremmer Fremskrittspartiet to påstander: For det første at klimasaken overdrives av miljøaktivister og politikere, for det andre at klimasaken er preget av symbolpolitikk. Her benytter Fremskrittspartiet seg av en form for hysteriretorikk, den usympatiske strategien hvor avsenderen fremmer en påstand om at motstanderen henfaller til irrasjonalitet og føleri. Fremskrittspartiets alternative tilnærming er, ifølge partiets formann Siv Jensen, å basere seg på en ”sunn skepsis” og et ”balansert syn” i klimasaken (St.tid. 2008, 2282).

Partiet gir videre uttrykk for bekymring for at andre utfordringer, som energiforsyning, tilgang på rent vann og sykdomsbekjempelse, ”blir stilt i skyggen av et ensidig fokus på å redusere verdens CO₂-utslipp”. En million barn dør årlig som følge av mangel på rent vann, 10–50 millioner mennesker dør årlig som følge av sult, over tre millioner dør årlig av hiv/aids, og i tillegg kommer de millioner som dør av ulike epidemier, kullosforgiftning og andre følger av lav levestandard, skriver partiet i sine merknader (Innst. S. nr. 34 (2007–2008), 12). Dette er ei argumentasjonsrekke som ligger tett opp til de poengene Bjørn Lomborg har fremmet i flere publikasjoner: Farene ved menneskeskapt global oppvarming overdrives i mediene og i politikken, og pengene vi bruker på klimatiltak, ville gitt mer nytte om vi brukte dem på problemer knyttet til ernæring og sykdommer. Fremskrittspartiet

---

trekker fram lignende eksempler som Lomborg (se for eksempel Lomborg 2007, 41–9), og det kan dermed se ut til at Fremskrittspartiet har hentet inspirasjon fra Lomborg. Her kan det bemerkes at partiet står i fare for å bli fanget av sin egen argumentasjon: Fremskrittspartiet har aldri vært kjent som et parti som prioriterer bistand til utviklingsland.

I kapittel 5 og 6 har vi sett at Fremskrittspartiet avviser føre-var-prinsippet slik det er blitt praktisert av flertallet i klimapolitikken. Under behandlingen av den rødgrønne regjeringens klimamelding blir det derimot klart at Fremskrittspartiet legger føre-var-prinsippet til grunn for sitt klimapolitiske ståsted. Fremskrittspartiets miljøpolitiske talsmann Ketil Solvik-Olsen sier at partiet ”tar FN’s klimapanel’s advarsler og prognoser alvorlig”:

De tegner et alvorlig bilde. Hvis de er i nærheten av å ha rett, er det en utfordring av dimensjoner for kloden. Derfor har vi også anlagt en føre var-holdning, slik at vi skal være med og bidra på en konstruktiv måte til at en innfrir Kyoto-avtalen, og vi har fremmet mange forslag for å kutte CO₂ (St.tid. 2008, 2265).

Solvik-Olsen gjentar flere ganger i plenumsdebatten at Fremskrittspartiet legger føre-var-prinsippet til grunn for sin politikk (St.tid. 2008, 2268, 2290). Arne Sortevik (Frp) supplerer dette med å påpeke at partiet ikke vil ta i bruk føre-var-prinsippet uten forbehold: ”Føre var kan vise seg å bli farlig snar! Det kan vise seg at vi i hurten og sturten går inn for totalt unyttige og totalt unødvendige tiltak,” sier han (St.tid. 2008, 2294). Senere i debatten utdyper han dette: ”Vi må altså ikke bli så ’føre var’ at det kan sies om oss om noen år at aldri har så mange blitt lurt så fort av så få” (St.tid. 2008, 2299). ”Det betyr ikke,” presiserer Sortevik, ”at man legger til side prinsippet om å være føre var, men det betyr at man bruker det med en solid porsjon nøkternhet og forsiktighet” (St.tid. 2008, 2306).

Her fremmer Sortevik i bunn og grunn en påstand om at de klimapolitiske tiltakene bør justeres etter graden av vitenskapelig sikkerhet om sammenhengen mellom menneskeskapte utslipp av drivhusgasser og endringer i klimaet på jorda. I representantforslaget formuleres påstanden på den følgende måten: ”Det er viktig å ta utfordringene/advarslene fra FN’s klimapanel på alvor, samtidig som man holder hodet kaldt og beholder en kritisk tilnærming” (Dokument nr. 8:97 (2006–2007), 2).

Denne skepsisen er sterkt knyttet til partiets vurdering av klimasakens vitenskapelige grunnlag. Fremskrittspartiet understreker i sine merknader at det fortsatt er ”skeptisk til en

klimabasert miljøpolitikk som ensidig konkluderer med at temperatur og klimaendringer er menneskeskapt” (Innst. S. nr 145 (2007–2008), 12). Selv om Fremskrittspartiet—om enn noe motstridig—omfavner føre-var-prinsippet under behandlingen av den rødgrønne regjeringens klimamelding, er skepsisen til den rådende klimaforskningen fortsatt framtrædende i partiets klimapolitiske argumentasjon. Partiet viser til at det fra forskere ”som har deltatt i det vitenskapelige arbeidet som ligger til grunn for konklusjonene fra FNs Klimapanel om menneskeskapte klimaendringer, nå advares mot nettopp disse konklusjonene”, og at det ”fra andre vitenskapsområder enn klimabasert forskning, hevdes at temperatursvingninger med tilhørende klimasvingninger har pågått på jorden i millioner av år, påvirket av forhold i det kosmiske rom” (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 11–2).

I representantforslaget om Kyoto-tiltak viser Fremskrittspartiet til ”den store usikkerheten som er knyttet til skyer, vanndamp og solens påvirkning på temperaturutviklingen, samt CO₂’s rolle i de store temperaturmessige og klimamessige variasjonene som har funnet sted gjennom millioner av år” (Dokument nr. 8:97 (2006–2007), 3). Partiet trekker også fram at enkelte forskningsmiljøer har et annet syn på levetida til karbondioksid i atmosfæren enn FNs klimapanel. Under plenumsdebatten peker representanter fra Fremskrittspartiet dessuten på at temperaturendringer tidligere har funnet sted i forkant av endringer i konsentrasjonen av karbondioksid i atmosfæren (St.tid. 2002, 2301; se s. 2 og s. 49 i denne oppgaven), og at temperaturen falt på globalt nivå fra januar 2007 til januar 2008 (St.tid. 2002, 2299, 2301).

Disse innvendingene mot den rådende klimaforskningen trekker i samme retning, både når det gjelder observasjonsgrunnlaget og modellene. Påstanden som ligger implisitt i utspillene er at det er grunn til å tro at FNs klimapanel overdriver effekten av menneskelige aktiviteter på klimaet, og at naturlige variasjoner og naturlige pådriv må gis forrang som forklaring på fortidige og framtidige klimaendringer. Som vi har vært inne på i de foregående kapitlene, er dette en form for mønsterknusing, det vil si den usympatiske motstandsstrategien hvor avsenderen fremmer en påstand om at den problematiske tilstanden ikke eksisterer, eller i vårt tilfelle, at det er usikkert om den problematiske tilstanden eksisterer.

Utover det vi har vært inne på hittil, handler diskusjonen mellom det klimapolitiske flertallet og Fremskrittspartiet i all hovedsak om kilder (se boks 2.3, s. 55). Det er to trekk som gjør seg gjeldende i debatten: Partiene og representantene benytter seg av autoritetsargumentasjon og ad-populum-argumenter for å underbygge troverdigheten til sine egne kilder, samtidig

---

som de benytter seg av til dels harde ad-hominem-angrep på motstandernes kilder—det vil si at de sår tvil om troverdigheten til påstandens kilde heller enn påstanden i seg selv. Disse ad-hominem-angrepene stammer i første rekke fra representanter som tilhører flertallet. Inga Marte Thorkildsen (SV) sår samtidig tvil om Fremskrittspartiets kompetanse.

De bruker enhver anledning til å sår tvil om klimaendringene og konsekvensene av dem. Partiets nestformann, Per Sandberg, sier at han regner med å skaffe seg like mange stemmer på kampen mot det han kaller klimahysteriet, som de har gjort på å gå imot en human flyktning- og innvandringspolitikk. Av en eller annen grunn mener de at de har større kompetanse på dette feltet enn 2 500 internasjonale eksperter og forskere i FNs klimapanel. I stedet har de valgt sine egne, høyst alternative stemmer å lytte til. Ifølge Dagbladet var 43 av Fremskrittspartiets eksperter kjøpt og betalt av amerikanske oljeindustri. På partiets nyeste liste er ca. halvparten avslørt av CICEROs Pål Prestrud som pensjonerte eller ikke naturvitere. Noen hevder til og med at de har doktorgrad uten å ha det (St.tid 2008, 2260).

Dette utspillet fra Thorkildsen blir et utgangspunkt for mye av den påfølgende kritikken av Fremskrittspartiets kildebruk, og det kan derfor tjene som en oppsummering av flertallets argumentasjon mot Fremskrittspartiet. For det første ser vi at Thorkildsen underbygger FNs klimapanelers troverdighet ved å framheve deres faglige ekspertise og ved å peke på hvilken mengde forskere som deltar i arbeidet—med andre ord anvender hun et autoritetsargument og et ad-populum-argument. Deretter undergraver hun troverdigheten til Fremskrittspartiets kilder ved å påpeke at de er ”kjøpt og betalt” av amerikansk oljeindustri og ved å trekke deres faglige kompetanse i tvil. Thorkildsen benytter seg med andre ord av et ad-hominem-angrep hvor hun tar mannen i stedet for ballen. Thorkildsens påstand er at Fremskrittspartiet sår tvil om klimaendringene for å vinne stemmer ved neste valg.

Man kan lete med lys og lykte for å finne en eller annen unnskyldning for ikke å gjøre noe. Poenget er at partiet setter selve livsgrunnlaget til neste generasjon i fare. De gjør det med viten og vilje for å skaffe stemmer til seg sjøl, og det kaller jeg reinspikka kynisme! (St.tid. 2008, 2304)

Thorkildsen benytter seg her av to kilder i sin kritikk av Fremskrittspartiets kildebruk. Den første kilden er en artikkel fra Dagbladet som allerede er vist til i denne oppgaven (Hegvik 2007; se s. 52). Den andre er et debattinnlegg av Ciceros direktør Pål Prestrud i *Dagsavisen*

(Prestrud 2008) hvor han skriver om bakgrunnen til vitenskapsfolkene som har underskrevet et åpent brev til FNs generalsekretær fra 2007 (se s. 52). Alle de fremste klimaskeptikerne i USA og resten av verden figurerer blant personene som har underskrevet dette brevet, og flere av dem har tilknytning til høyreorienterte tankesmier og interesseorganisasjoner. De to personene som ifølge Prestrud og Thorkildsen har skrytt på seg doktorgrad uten å ha det, er de to norske klimaskeptikerne Moene og Segalstad (Prestrud 2008). Moene og Segalstad svarer på denne kritikken ved å påpeke at de begge har utdanning av tilsvarende omfang som dagens PhD-grad. Segalstad er for øvrig ansatt som førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo (Segalstad og Moene 2008). Interessant nok viser det seg at Prestruds debattinnlegg i ettertid er blitt slettet fra *Dagsavisens* elektroniske arkiver. Ketil Solvik-Olsen (Frp) tar til motmæle mot Thorkildsens angrep på Fremskrittspartiets kilder.

En politisk debatt som behandler vitenskapsmiljøene på denne måten, synes jeg viser manglende respekt for vitenskapen. Det burde jo i så fall medføre at forskningsministeren tar et oppgjør med de universitetene som har slike professorer og ansatte som underviser norske studenter, for når de åpenbart tar så feil, ifølge det politiske flertallet her, driver de med vranglære av norske studenter. . . . Jeg er derimot fornøyd med at en har professorer som våger å sette spørsmålstegn. Så får kvaliteten på deres argumenter og vitenskapelige arbeid være det som beviser hvem som har rett. I min universitetsutdanning ble jeg i hvert fall kraftig oppfordret til å sette spørsmålstegn og prøve å motbevise selv de mest kjente hypoteser. . . . Det er slik verden går framover (St.tid. 2008, 2265).

Solvik-Olsen tar her til orde for en kritisk holdning til vitenskapelig kunnskap generelt, og han underbygger samtidig troverdigheten til kildene som Fremskrittspartiet bygger sin klimaskeptiske argumentasjon på ved å vise til hvilke stillinger de har i academia. Det er for øvrig et generelt trekk ved debatten at Fremskrittspartiets representanter ikke utfører ad-hominem-angrep på FNs klimapanel, men underbygger i stedet sin skepsis til klimapanelet ved å vise til forskere som når andre konklusjoner. Fremskrittspartiet benytter seg dessuten av autoritetsargumentasjon og ad-populum-argumentasjon ved å vise til *Oregon Petition* (se s. 52 i denne oppgaven) og det nyss nevnte brevet til FNs generalsekretær. Representanter fra partiet hevder også at FNs klimapanel ikke består av 2 500 forskere, men ”ca. 50 forskere samt regjeringsoppnevnte byråkrater og kontrollører” (St.tid. 2008, 2265, 2299, 2301, 2303). Den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel er, for ordens skyld, skrevet av 450 forfattere

og 800 bidragsytende forfattere. 2 500 forskere har deltatt i høringsprosesser som er blitt holdt under arbeidet med rapportene (IPCC 2008b).

Tidligere har Fremskrittspartiet benytter seg også av sympatiske motstandsstrategier i sin klimapolitiske argumentasjon, og søkelyset har spesielt vært rettet mot konsekvenser for konkurranseutsatt industri. Denne gangen er det motstand mot skatter og avgifter som er i sentrum for partiets betenknninger. Fremskrittspartiet ”avviser en klimabasert miljøpolitikk som innebærer at forbrukerne påføres nye skatter og avgifter med liten eller ingen påviselig miljøeffekt, og der innbetalingene heller ikke øremerkes til effektive miljøtiltak”, og partiet ”avviser også en klimabasert miljøpolitikk som ensidig innebærer myndighetsstyrte restriksjoner og forbud som gir negative konsekvenser uten påviselig og viktig miljøeffekt” (Innst. S. nr. 145 (2007–2008), 17). I representantforslaget om Kyoto-tiltak påpeker partiet at det har ”liten sans for en pekefingermentalitet hvor politikerne stadig forteller folk at de må fly mindre, dusje mindre og kle mer på seg. Stadige utspill om forbud, påbud, restriksjoner og økte avgifter vitner om liten tro på enkeltmenneskets vilje og evne til å ta ansvar eller handle miljøvennlig” (Dokument nr. 8:97 (2006–2007), 1). Dette kan forstås som en form for kostnadsretorikk hvor avsenderen fremmer en påstand om at man ikke gjør en urett god igjen ved å begå en ny, og denne argumentasjonen er i godt samsvar med partiets allmenne holdninger til skatter og avgifter og offentlige reguleringer på økonomisk virksomhet.

7.3 Skalerte standpunkter

Under behandlingen av denne klimameldingen ser vi at flertallet stadfester og forsterker sin posisjon på plussida av variablene *vitenskapelig tiltro* og *politisk tilslutning*. Flertallet gir uttrykk for en høy grad av forpliktelse til klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag, og gjennom klimaforliket går alle partiene i flertallet inn for å styrke tiltakene som er foreslått iverksatt i klimameldingen. Resultatet av dette er at alle partiene i flertallet fortsatt ligger i kategorien ”snarrådig handling”. Ifølge Tore Nordtun (Ap) kan vi ikke vente med å handle.

Vi kan ikke skylde på at vi ikke visste bedre. Vi kan heller ikke skylde på at vi ikke hadde ressurser eller handlingsrom til å foreta oss noe. Vi har kort og godt ikke en eneste unnskyldning for ikke å gjøre noe i fellesskap. Vi må handle, og vi må handle nå (St.tid. 2008, 2282).

Fremskrittspartiets posisjon i denne debatten er, som tidligere nevnt, ambivalent. Partiet ligger klart på minussida av variabelen *vitenskapelig tiltro*. Klimaskeptiske argumentasjon er

		Vitenskapelig tiltro	
		÷	+
Politisk tilslutning	+	”Føre var” Frp	”Snarrådig handling” Ap, H, KrF, RV, Sp, SV, V
	÷	”Vente og se” (Frp)	”Etter snar”

FIGUR 7.1 Vitenskapelig tiltro og politisk tilslutning, St.meld. nr. 34 (2006–2007)

fortsatt et framtreddende element i partiets klimapolitiske argumentasjon. Likevel er det en bevegelse oppover mot plussida langs denne variabelen i og med at partiet eksplisitt legger føre-var-prinsippet til grunn for sin politikk. Langs variabelen *politisk tilslutning* er partiets plassering mer uklar. Partiet gir sterkt uttrykk for misnøye med flertallets klimapolitiske standpunkter, men denne misnøyen gir ikke opphav til forslag som vil innebære en svekking av tiltakene som er foreslått iverksatt i klimameldingen. Partiet er derfor plassert på plussida av variabelen *politisk tilslutning*, og havner i kategorien ”føre var”. Men Fremskrittspartiet er også plassert i parentes i kategorien ”vente og se” for å markere at partiet i sin politiske retorikk går sterkt imot flertallet. Denne tvetydigheten i Fremskrittspartiets klimapolitiske posisjon blir av flere representanter fra flertallet tolket som et signal om at partiet ”rir to hester” og ”taler med to tunger” i klimapolitikken (St.tid. 2008, 2259–308). Om ikke annet er det mulig å tolke det som et signal om at partiet er i klimapolitisk bevegelse, noe som gir opphav til utspill og argumentasjon som kan virke internt motstridende. Det er, for eksempel, en betydelig forskjell på Solvik-Olsens utspill og de øvrige Frp-representantenes utspill, i den forstand at Solvik-Olsen i større grad gir uttrykk for tilslutning til klimatiltak.

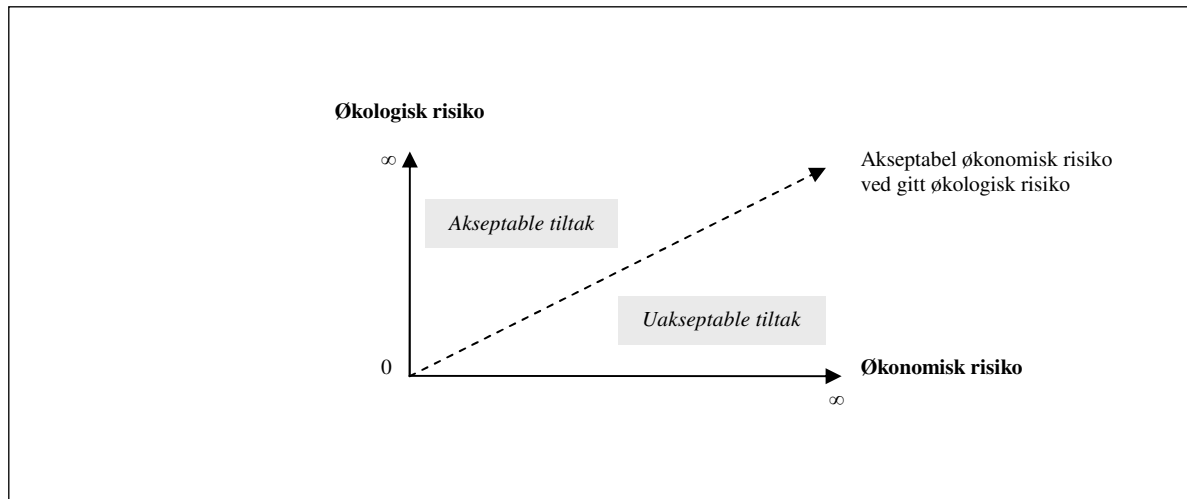
8 To diskurser i klimadebatten

I studier av klimapolitikk er det vanlig å vise til at politikerne må foreta en avveining av to faktorer som i mange tilfeller står i et motsetningsforhold til hverandre. Den første er faren for alvorlig og uheldig—om ikke katastrofal og uopprettelig—økologisk skade. Den andre er faren for alvorlig og uheldig—om ikke katastrofal og uopprettelig—økonomisk skade (Malnes 1995, viii). I vurderingen av hvilke klimapolitiske tiltak som skal iverksettes, må politikerne for det første ta stilling til hvor omfattende tiltak som er nødvendige for å gi en tilstrekkelig grad av sikkerhet mot økologisk skade. For det andre må politikerne ta stilling til hvor omfattende tiltak som er akseptable i lys av hensynet til sentrale samfunnsmessige behov, eksempelvis behovene for velferd, sysselsetting og militær sikkerhet.

Denne avveiningen er spesielt vrien i klimapolitikken, ettersom menneskeskapt utslipp av drivhusgasser i stor grad er et avfallsprodukt fra selve motoren i industrisamfunnet: fossile brensler. Fra den industrielle revolusjonen og framover har det vært en sterk samvariasjon mellom økonomisk vekst og forbruk av fossile brensler: Jo rikere du er, desto mer kull, olje og gass brenner du av (Litfin 2000, 133). I global sammenheng har økonomisk velstand og utvikling vært uløselig knyttet til uttømming av våre ikke-fornybare ressurser. Bærekraftig utvikling er av den grunn et konsept som aldri—iallfall ikke hittil—er blitt realisert.

Denne masteroppgaven bygger på en nærlesning av tekstmaterialet fra Stortingets behandling av fem stortingsmeldinger hvor norsk klimapolitikk er hovedtema. Analysen av disse tekstene bekrefter oppfatningen om at klimapolitikk er en prosess hvor variabelen *økologisk risiko* veies mot variabelen *økonomisk risiko*. Denne avveiningen er avgjørende i politikernes begrunnelse for det standpunktet de tar overfor ulike klimapolitiske tiltak.

Økologisk risiko må i denne sammenhengen forstås som en indeksikalsk variabel som måler både graden av vitenskapelig sikkerhet og graden av alvor som er knyttet til menneskeskapt global oppvarming. Samlet sett har vi dermed en variabel som gir et mål på risikoen ved å *ikke* iverksette klimapolitiske tiltak. Økonomisk risiko er derimot et mål på risikoen ved å iverksette klimapolitiske tiltak (Malnes 1995, 1–2). Det som avgjør graden av økonomisk risiko, er vurderingen av hvilke kostnader samfunnet blir påført ved iverksettelse av de klimapolitiske tiltakene. I denne undersøkelsen har vi sett en samvariasjonen mellom vurderingen av økologisk risiko og graden av tilslutning til klimapolitiske tiltak.

FIGUR 8.1 Økologisk risiko og økonomisk risiko

Samvariasjonen mellom økologisk risiko og tilslutning er proporsjonal: Jo høyere økologisk risiko, desto sterkere tilslutning. Samtidig har vi sett en samvariasjon mellom vurderingen av økonomisk risiko og tilslutning til klimapolitiske tiltak. Denne samvariasjonen er omvendt proporsjonal: Jo høyere økonomisk risiko, desto svakere tilslutning.

Med utgangspunkt i disse observasjonene kan vi formulere en generell hypotese om de politiske aktørenes atferd i klimapolitikken: Ved en gitt vurdering av den økologiske risikoen vil de politiske aktørene gi sin tilslutning til klimapolitiske tiltak med en økonomisk risiko som går opp til, men ikke over, en bestemt verdi. Dette vannskillet for tilslutning til klimapolitiske tiltak representerer det punktet hvor det er balanse mellom den økologiske og den økonomiske risikoen. Tiltak som har en økonomisk risiko som ligger høyere enn dette punktet, vil ikke få tilslutning. I tråd med denne hypotesen kan vi opprette et skille mellom akseptable og uakseptable tiltak i klimapolitikken. Uakseptable tiltak er kjennetegnet av at de har en økonomisk risiko som er for høy, sett i forhold til den økologiske risikoen ved å ikke gjennomføre dem. Denne forventningen er illustrert i **figur 8.1**.

Sammenhengen som er illustrert i figur 8.1, bør ses i sammenheng med føre-var-prinsippet (se fig. 5.1). En egenskap ved føre-var-prinsippet, slik det er formulert i Klimakonvensjonen, er at det tilslører kostnadsaspektet ved klimadebatten. Figur 8.1 kan derimot betraktes som en illustrasjon på det vi kan kalle *det kostnadsjusterte føre-var-prinsippet*: Der hvor det foreligger trussel om alvorlig eller uopprettelig økologisk skade, vil politikerne gi sin tilslutning til tiltak som har en akseptabel økonomisk kostnad. Dette bør ikke forstås som et normativt prinsipp, men som en beskrivelse av et framtreddende trekk ved klimadebatten.

Dersom den økologiske risikoen er høy nok—det vil si dersom det er så godt som sikkert at vi vil oppleve katastrofale følger av menneskeskapt global oppvarming—vil nærmest enhver økonomisk risiko være akseptabel; avgjørelsen vil til slutt bli en avveining av hva vi skal velge av pest og kolera. Dersom den økologiske risikoen er lav—det vil si dersom vitenskapen er spekulativ eller følgene av menneskeskapt global oppvarming er antatt å være nokså begrensede—vil det være vanskelig å få tilslutning til tiltak som innebærer en høy økonomisk risiko. I en slik situasjon kan vi ikke vente tilslutning til stort mer enn såkalte ingen-anger-tiltak, det vil si tiltak som uansett er lønnsomme av utenomklimatiske grunner.

Analysen av den norske klimadebatten som er gjennomført i denne masteroppgaven, viser at avveiningen av økologisk mot økonomisk risiko er til stede i alle partienes begrunnelser for sine egne klimapolitiske standpunkt. Men denne observasjonen lar seg ikke oversette til en teori med forutsigende kraft. Heller tvert imot: Enhver politisk aktør viser seg å ha sin egen vurdering av hvor vi står langs hver av de to variablene. På et gitt tidspunkt vil de politiske aktørene vurdere den økologiske risikoen forskjellig, og på samme måte vil de vurdere den økonomiske risikoen forskjellig. Et tiltak som ifølge den ene politiske aktøren ligger trygt innenfor rammene av hva som kan aksepteres av samfunnsøkonomiske kostnader, er ifølge den andre politiske aktøren en alvorlig trussel mot konkurranseutsatt industri. I det politiske ordskiftet er det umulig å identifisere en ”objektiv” vurdering av de ”korrekte” risikoene som alle parter kan orientere seg etter. Det vi er vitne til, er aktørbundne vurderinger av økologisk og økonomisk risiko som i større og mindre grad avviker fra hverandre.

Det finnes likevel en systematikk i de aktørbundne vurderingene av økologisk og økonomisk risiko i den norske klimadebatten. Denne systematikken kommer til uttrykk i to separate diskurser som strider mot hverandre innenfor en felles diskursorden som noe forenklet kan omtales som den offisielle norske klimapolitiske debatten. De to diskursene står i et antagonistisk forhold til hverandre; de utkjemper en diskursiv strid hvor aktørene innenfor hver diskurs forsøker å fylle det samme sosiale feltet med hvert sitt meningsinnhold.

På den ene sida har vi en dominerende problemdiskurs. Innenfor denne diskursen hersker det en bred politisk konsensus om at faren for alvorlige og ugunstige følger av menneskeskapt global oppvarming, rettferdiggjør klimatiltak. Den økologiske risikoen som er forbundet med å ikke gjennomføre klimapolitiske tiltak, vurderes dermed som høy. Men aktørene innenfor denne dominerende problemdiskursen skiller seg fra hverandre når det gjelder vurderingen

av den økonomiske risikoen. Her har vurderingene vært skiftende, avhengig av hvilke partier som er i posisjon og hvilke som er i opposisjon, men det er en generell tendens at Arbeiderpartiet vurderer den økonomiske risikoen som høyere enn de øvrige partiene.

På den andre sida har vi en skeptisk motstandsdiskurs. Denne diskursen er kjennetegnet av at aktørene som bærer diskursen—først og fremst Fremskrittspartiet—vurderer den økologiske risikoen som betydelig lavere enn det aktørene innenfor problemdiskursen vurderer den som. Fremskrittspartiet har konsekvent vurdert klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag som mer usikkert enn de øvrige partiene, samtidig som partiet har vurdert mulige følger av menneskeskapt global oppvarming som mindre alvorlige.

Både problemdiskursen og skepsisdiskursen har utviklet seg over tid—og begge diskursene har utviklet seg i samme retning: Den økologiske risikoen er gradvis blitt justert oppover. Avstanden mellom problemdiskursens og skepsisdiskursens vurdering av den økologiske risikoen økte gjennom 90-tallet og fram til behandlingen av stortingsmeldingen *Norsk klimapolitikk* og tilleggsmeldingen til denne (St.meld. nr. 54 (2000–2001); St.meld. nr. 15 (2001–2002)). Da den hittil siste stortingsmeldingen om norsk klimapolitikk ble tatt opp til behandling vinteren 2008 (St.meld. nr. 34 (2006–2007)), var avstanden blitt mindre igjen, først og fremst som følge av en oppjustert vurdering av den økologiske risikoen fra Fremskrittspartiets side. I samsvar med denne utviklingen har aktørene innenfor begge diskursene sluttet seg til iverksettelse av klimapolitiske tiltak som innebærer en stadig høyere økonomisk risiko. Stadig høyere kostnader er blitt vurdert som akseptable.

Det overordnede forskningsspørsmålet i denne masteroppgaven er todelt. For det første er spørsmålet hvilken rolle debatten om problemdefinisjonen i norsk klimapolitikk spiller. Her er svaret redegjort for ovenfor: I debatten om problemdefinisjonen fastsettes aktørenes vurderinger av den økologiske risikoen som er forbundet med menneskeskapt global oppvarming. Det skjer riktignok ingen tallfesting av denne økologiske risikoen. Det som utvikles gjennom debatten, er klimapolitiske forståelsesrammer som på forskjellige måter rettferdiggjør—eller unnlater å rettferdiggjøre—iverksettelsen av klimapolitiske tiltak. Hvilke tiltak som lar seg rettferdiggjøre, er avhengig av innholdet i forståelsesrammene.

Det andre leddet i forskningsspørsmålet er hvordan debatten om problemdefinisjonen i norsk klimapolitikk føres. I de fire foregående kapitlene har vi gjennomført en beskrivende analyse av denne debatten. Denne analysen utgjør i seg selv et svar på spørsmålet om hvordan

debatten føres. I dette kapitlet skal vi se nærmere på hovedtrekkene i analysen. Det er da to faktorer som er i søkelyset. Den første faktoren er hvilke diskursive formasjoner som kommer til uttrykk i debatten, det vil si de stabile trekkene som kjennetegner hver av de to diskursene. De diskursive formasjonene består på den ene sida av saksinnrammingene som kommer til uttrykk gjennom diskursene og for det andre av påstandene som fremmes i diskursene. Den andre faktoren er diskursiv endring, og da spesielt diskursive skifter som har funnet sted innenfor hver av diskursene. Et diskursivt skifte innebærer en betydningsfull omartikulasjon av diskursen hvor et nytt meningsinnhold gjør seg gjeldende. Vi skal først se nærmere på det meningsinnholdet som kjennetegner den dominerende problemdiskursen.

8.1 Klimadebattens dominerende problemdiskurs

Fortellingen om norske klimapolitikk kan oppsummeres på den følgende måten:¹⁷ På slutten av 80-tallet blir klimasaken nokså plutselig løftet opp på den politiske dagsordenen. Dette nye søkelyset på menneskeskapt global oppvarming sammenfaller med et sterkt søkelys på miljøvern generelt. I hele Vesten oppstår det en konkurranse mellom de politiske partiene om å være best på miljø, og i Norge blir det en utbredt oppfatning blant rikspolitikere at vi skal være premissleverandør og pådriver i miljøpolitikken. I 1989 blir miljøvern et hovedtema i valgkampen, og det samme året blir det sluttet et politisk forlik som slår fast at utslippene av karbondioksid skal stabiliseres på 1989-nivå innen 2000.

Etter 1990 får klimasaken mindre oppmerksomhet, men saken blir fulgt opp både nasjonalt og internasjonalt. I 1992 blir Klimakonvensjonen vedtatt, og to år senere trer den i kraft. I 1997 blir konvensjonen fulgt opp i Kyotoprotokollen, hvor Norge forplikter seg til å ikke øke utslippene av drivhusgasser med mer enn 1 prosent i forhold til utslippsnivået i 1990 i forpliktelsesperioden 2008–2012. I 2007 blir det i tillegg klart at denne forpliktelsen skal overoppfylles med 10 prosent, og vinteren 2008 blir det sluttet et politisk forlik om at Norge skal være karbonnøytralt innen 2030. Disse målsettingene er utfallet av en vedvarende politisk strid. Den entusiastiske målsettingsfasen på slutten av 80-tallet blir raskt avløst av en ny fase hvor politikerne blir oppmerksomme på kostnadene som er forbundet med iverksettelse av klimapolitiske tiltak. Kostnadseffektivitet, distriktspolitiske hensyn og de mulige følgene for konkurranseutsatt industri blir stadig viktigere temaer i den klimapolitiske

---

¹⁷ Denne gjennomgangen av klimasakens historie bygger på Andresen og Butenschøn (2001), Bang (2003), Hovden og Lindseth (2004) og Ihlen (2007, 101–2).

debatten. Det blir også etablert en forståelse av at Norge—som for det første har vannkraft som dominerende kraftkilde og for det andre er eksportør av olje og gass—vil ha større problemer med å redusere sine utslipp enn andre industrinasjoner.

I samsvar med disse betenkningene blir en handle-lokalt-tilnærming til klimasaken utfordret av en tenke-globalt-tilnærming, og det er Arbeiderpartiet og Høyre som fremmer denne nye tilnærmingen. Kjerneargumentene er at økt utvinning av petroleum på norsk sokkel vil føre til utslippsreduksjoner globalt, og at vi vil få mer igjen for pengene ved å gjennomføre utslippsreduksjoner i utlandet i stedet for her hjemme. Senere på 90-tallet blir striden om norske gasskraftverk stadig mer framtrædende, og i 2001 når striden sitt toppunkt da sentrumsregjeringen går av etter å ha stilt kabinettsspørsmål om saken.

Etter årtusenskiftet er det spørsmålet om et nasjonalt system for handel med utslippskvoter som er det dominerende temaet i klimadebatten, og det springende punktet er hvilke sektorer som skal omfattes av kvotesystemet. I 2005 kommer det nasjonale kvotesystemet på plass. I 2007 får klimasaken på nytt stor oppmerksomhet—større enn noensinne før—og en serie av klimapolitiske begivenheter finner sted: FNs klimapanel legger fram sin fjerde hovedrapport, den rødgrønne regjeringen legger fram en ny stortingsmelding om norsk klimapolitikk, FNs klimapanel og Al Gore blir tildelt Nobels fredspris og Klimakonvensjonens medlemsland samles til partskonferanse på Bali. I 2008 trer Kyotoprotokollens forpliktelsesperiode i kraft, og utover året begynner det å stilne rundt klimasaken. Men saken er fortsatt høyt på den politiske dagsordenen, og oppmerksomheten rundt klimasaken kan ventes å stige igjen i tida foran Klimakonvensjonens partskonferanse i København i november–desember 2009. Da er målet å få på plass en klimaavtale for perioden etter Kyotoprotokollens utløp i 2012.

I hele denne perioden har den norske klimadebatten i all hovedsak dreid seg om målsettinger og virkemidler—om hva vi bør gjøre og hvordan vi bør gjøre det. Kjernen i denne debatten har vært spørsmålet om hvor store samfunnsøkonomiske kostnader som er akseptable, og om hvordan vi bør gå fram for å minimere disse kostnadene. Men parallelt med denne debatten om problemløsning har det foregått en debatt om problemdefinisjon, en premissdebatt som tar opp spørsmålet om hvorfor vi bør gjøre det vi bør gjøre. Problemløsningsdebatten har vært preget av sprikende meninger partiene imellom, og de politiske standpunktene har vært omskiftelige. Debatten om problemdefinisjon, derimot, har vært preget av bred enighet blant flertallet av partiene. De mest framtrædende partiene i dette flertallet er Arbeiderpartiet,

---

Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Flertallets problemforståelse kan deles inn i to faser: En tidlig fase hvor vitenskapelig usikkerhet utløser bruk av føre-var-prinsippet og en senere fase hvor det vitenskapen omtales som sikker.

I perioden 1995–1998, under behandlingen av de to første stortingsmeldingene om norsk klimapolitikk (St.meld. nr. 41 (1994–95); St.meld. nr. 29 (1997–98)), er det en *føre-var-retorikk* som ligger til grunn for problemdiskursens argumentasjon. Det politiske flertallet hevder at det foreligger en *fare for* menneskeskapt global oppvarming som *vil kunne* få alvorlige og uheldige konsekvenser for menneskeheten.

Flertallets tilslutning til klimapolitiske tiltak underbygges i denne fasen ved hjelp av en myk form for elendighetsretorikk hvor avsenderen forsøker å overbevise mottakeren om at svært uheldige tilstander kan oppstå dersom politikerne ikke viser handlekraft for å sikre mot slike tilstander. Flertallets argumentasjon inneholder også elementer av trusselretorikk, det vil si en retorisk strategi som bygger på en påstand om at de mulige klimaendringene kan innebære en trussel mot menneskers helse og sikkerhet. Flertallet argumenterer for iverksettelse av klimapolitiske tiltak for å redusere faren for alvorlige og uheldige følger av menneskeskapt global oppvarming. Klimatiltak som har samfunnsmessige kostnader—avgifter, utslippskrav og andre reguleringer—rettferdiggjøres noen ganger ved hjelp av en forsikringsmetafor: Kostnadene er akseptable fordi de er å betrakte som en klimatisk forsikringspremie.

En forutsetning om vitenskapelig usikkerhet er innbakt i føre-var-retorikken. Usikkerheten gjelder for det første de grunnleggende årsaksmechanismene. Teorien om at menneskeskapt utslipp av drivhusgasser fører til økt drivhuseffekt, regnes av flertallet som sannsynlig, men usikker. Samtidig er det knyttet større usikkerhet til klimaendringenes hastighet og form, noe som skyldes en mangelfull vitenskapelig forståelse av klimasystemets tilbakekoblinger. Av den grunn er det også knyttet usikkerhet til hvilke følger en eventuell økt drivhuseffekt vil få for menneskeheten. Det politiske flertallet trekker fram mulige følger som kan regnes som svært alvorlige og uheldige, deriblant mulige folkeforflytninger på grunn av flom, tørke og høyere havnivå. Disse mulige følgene av menneskeskapt global oppvarming omtales nokså konsekvent ved hjelp av uspesifiserte styrkemarkører som ”kan” og ”vil kunne”. Det gis ingen eksplisitt vurdering av hvor sannsynlig det er at følgene vil inntreffe.

I 2001 skjer det et diskursivt skifte i problemdiskursen. Da arbeiderpartiregjering legger fram stortingsmeldingen *Norsk klimapolitikk* (St.meld. nr. 54 (2000–2001)), er føre-var-prinsippet

forsvunnet som rettfærdiggjørelse for de klimapolitiske tiltakene. Prinsippet er kun nevnt i en presentasjon av Klimakonvensjonen (St.meld. nr. 54 (2001–2002), 43). Ordet ”usikkerhet” forekommer ikke noe sted i omtalen av klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag i denne stortingsmeldingen—ordet blir kun brukt i omtalen av virkemidler, framskrevne utslipp og andre lands klimapolitikk. Det samme gjelder i energi- og miljøkomiteens innstilling til Stortinget—naturligvis med unntak av Fremskrittspartiets merknader—og i plenumsdebatten om stortingsmeldingene (Innst. S. nr. 240 (2001–2002); St.tid. 2002, 3234–305). Dette diskursive skiftet innebærer en betydelig oppvurdering av den økologiske risikoen. Der hvor flertallet tidligere har snakket om *fare for* menneskeskapte klimaendringer, snakker de nå om menneskeskapte klimaendringer *som allerede er i gang*. Dette skiftet sammenfaller med, og blir eksplisitt knyttet til, publikasjonen av den tredje hovedrapporten fra FNs klimapanel.

Det diskursive skiftet innebærer en overgang fra føre-var-retorikken som preget flertallets argumentasjon på 90-tallet, til en ny *handlingsretorikk*. Denne nye diskursive formasjonen i problemdiskursen blir konsolidert og forsterket under Stortingets behandling av den hittil siste klimameldingen i 2007–2008 (St.meld. nr. 34 (2006–2007); Innst. S. nr. 145 (2007–2008); St.tid. 2008; 2259–340). I denne stortingsmeldingen blir føre-var-prinsippet kun nevnt i en kort presentasjon av overordnede klimapolitiske prinsipper, og heller ikke her brukes ordet ”usikkerhet” i forbindelse med beskrivelsen av klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. I innstillingen og plenumsdebatten er føre-var-prinsippet derimot et tema, men da i forbindelse med diskusjonen rundt Fremskrittspartiets klimapolitiske ståsted.

Flertallet tar nå til orde for en ”ambisiøs” og ”offensiv” klimapolitikk. I den rødgrønne regjeringens klimameldingen defineres også et overordnet mål for klimapolitikken: Å holde den globale temperaturøkningen lavere enn 2 °C sammenlignet med førindustrielt nivå. For å underbygge denne målsettingen blir det vist til svært alvorlige følger av menneskeskapt global oppvarming som ifølge den rødgrønne regjeringen vil komme med mindre tiltak som er tilstrekkelige til å forhindre dem, blir iverksatt. ”Omfanget av sultkatastrofer vil øke. Barns vekst vil påvirkes av økt underernæring og sykdommer. Antall dødsfall vil øke på grunn av oversvømmelser, hetebølger, stormer og tørke,” heter det i klimamelding (St.meld. nr. 34 (2006–2007), 14). Den rødgrønne regjeringen benytter seg her av en kombinasjon av en hardere variant av elendighetsretorikk: I klimameldingen fra 2007 er det snakk om følger som *vil* inntreffe, mens i klimameldingen fra 1995 er det snakk om følger som *kan* inntreffe.

Gjennom hele perioden ser vi at flertallet leksikaliserer klimasaken på en gjenkjennelig måte. Aktørene tar i bruk ord som ”problem”, ”utfordring”, ”fare”, ”trussel”, noen ganger også ord som ”krise” og ”katastrofe”, ofte utstyrt med forleddet ”klima-”. Ved å ta i bruk denne typen ord setter flertallet klimasaken i ei forståelsesramme hvor menneskeskapt global oppvarming utelukkende opptrer som et problem—aldri som et potensielt gode.

Vi ser også en gradvis oppvurdering av klimasakens viktighet. I 1995 omtales klimasaken som et globalt problem. I 1998 er faren for alvorlige menneskeskapte klimaendringer kanskje den mest alvorlige miljøutfordringen verden har stått overfor. I 2001 er klimaproblemet globalt sett den største miljøutfordringen vi står overfor. I 2008 er de menneskeskapte klimaendringene den største utfordringen menneskeheten står overfor. Fra å være ett problem blant flere går klimasaken altså til å være den mest alvorlige miljøutfordringen og deretter til å være det mest alvorlige utfordringen, uansett hvilket saksfelt det er snakk om.

Flertallets klimapolitiske argumentasjon bygger også på et sett med etiske normer som er felles for aktørene som tilhører problemdiskursen. En etisk norm om at det har en egenverdi å begrense menneskets påvirkning på jorda og bevare naturen som den er kommer blant annet til uttrykk gjennom en sammenkobling av klimasaken med vern av den biologiske mangfoldet. En etisk norm om at mennesker som lever i dag har et ansvar for framtidige generasjonerens ve og vel kommer til uttrykk gjennom målet om bærekraftig utvikling. I tillegg legger flertallet til grunn at industriland må ta på seg den største byrden i klimapolitikken. Dette er på den ene sida et spørsmål om skyld, men den underliggende argumentasjonen bygger samtidig på en etisk norm om at rike menneskers har en moralsk forpliktelse til å bistå fattige mennesker og ikke handle på en måte som går på bekostning av de fattige. Vi ser altså at problemdiskursens aktører opererer med et felles etisk rammeverk.

Vi kan også introdusere begrepet *epistemiske fellesskap* i beskrivelsen av problemdiskursens aktører. Dette begrepet—som stammer fra Peter M. Haas og hans kolleger—brukes først og fremst om forskerfellesskap og eksperter, men begrepet lar seg overføre til den politiske sfæren. Aktørene i problemdiskursen har alle kjennetegnene til et epistemisk fellesskap (se Haas 1992, 3). For det første har de et felles sett med normative oppfatninger, det vil si et felles verdigrunnlag som de kan bygge på i klimapolitikken. Viktige stikkord i denne sammenhengen er det moralske ansvaret for kommende generasjoner og for mennesker i fattigere deler av verden. For det andre har de en felles årsaksforståelse: De gir alle uttrykk

for sterk tiltro til teorien om at menneskeskapt utslipp av drivhusgasser fører til global oppvarming. For det tredje har de felles svar på spørsmålet om hvordan holdbarheten til kunnskapsgrunnlaget skal bedømmes. Her er den gjengse oppfatningen at kunnskap fra FNs klimapanel og offentlige forskningsinstitusjoner i Norge bør veie tungt. For det fjerde har disse aktørene felles problemløsningsstrategier. Her er det riktignok mer splittelse aktørene imellom, men de er stort sett enige om de overordnede mønstrene i virkemiddelbruken.

Faglitteraturen om epistemiske fellesskap er blitt kritisert for å overse tilstedeværelsen av politisk og vitenskapelig strid (Litfin 1994). Om det eksisterer epistemiske fellesskap i klimapolitikken, så eksisterer det flere slike fellesskap. Mot problemdiskursens aktører står aktørene i en skeptisk motstandsdiskurs hvor det er andre normative oppfatninger, en annen årsaksforståelse, andre måter å bedømme kunnskapsgrunnlaget på og andre strategier for problemløsning som danner et felles rammeverk for aktørenes forståelsen av klimasaken.

8.2 Klimadebattens skeptiske motstandsdiskurs

I norsk sammenheng kan vi spore klimaskepsisen tilbake til slutten av 1980-tallet, med utspill fra Asmunn Moene (1988), Tom V. Segalstad (1989) og Fremskrittspartiets Osloformann Peter N. Myhre (Mathismoen 1989) som tidlige eksempler. I løpet av siste halvdel av 1990-tallet rendyrker Fremskrittspartiet en klimaskeptisk argumentasjon, og denne argumentasjonen—og den underliggende problemforståelsen—bryter så radikalt med det klimapolitiske flertallet at vi kan snakke om en egen klimapolitisk diskurs. Det bærende elementet i denne skeptiske motstandsdiskursen er en påstand om vitenskapelig usikkerhet. Det er med andre ord en *skepsisretorikk* som tas i bruk innenfor denne diskursen.

Det er, ifølge Fremskrittspartiet og dets meningsfeller, betydelig usikkerhet knyttet til teorien om menneskeskapt global oppvarming. Som en motsats til denne teorien er det mulig å fremme en motsatt teori om naturskapt global oppvarming. En slik alternativ forståelse har belegg i både observasjoner av tidligere tiders klimavariasjoner og i teorier om hvordan de klimatiske forholdene på jordkloden påvirkes av naturlige pådriv og tilbakekoblinger. Blant disse pådrivene og tilbakekoblingene finner vi blant annet solas aktivitet, vulkansk aktivitet, utvekslingen av karbondioksid mellom hav og atmosfære, skydannelsen og mengden vanndamp i atmosfæren. Klimaskeptikernes påstand er ikke nødvendigvis at menneskelige aktiviteter ikke har noen som helst påvirkning på de klimatiske forholdene på jorda. Innenfor skepsisdiskursen er det tilstrekkelig å fremme en påstand—eksplisitt eller implisitt—om at

---

det er stor vitenskapelig usikkerhet om hvilken påvirkning de menneskelige aktivitetene har på klimasystemet. Den politiske konklusjonen som trekkes av denne usikkerheten, er at det ikke bør iverksettes klimapolitiske tiltak—og iallfall ikke av det omfang flertallet foreslår.

Under behandlingen av klimameldingene i 1998 og 2001–2002 ser vi at Fremskrittspartiet eksplisitt avviser føre-var-prinsippet. Partiets begrunnelse for å avvise dette prinsippet er at den vitenskapelige usikkerheten om den klimatiske effekten av menneskeskapt utslipp av drivhusgasser er for stor til at klimapolitiske tiltak kan rettferdiggjøres. Denne konklusjonen underbygges av et støtteargument som sier at klimatiltakene vil ha uheldige konsekvenser for økonomien, og da spesielt for den konkurranseutsatte industrien. Fremskrittspartiet vurderer med andre ord den økologiske risikoen som lav og den økonomiske risikoen som høy.

Fremskrittspartiet benytter seg av en kombinasjon av sympatiske og usympatiske retoriske motstandsstrategier i sin klimapolitiske argumentasjon. Av de sympatiske strategiene er det kostnadsretorikk som er mest framtrødende: Klimatiltakene vil ha så høye kostnader at det vil være bedre å leve med faren for menneskeskapt global oppvarming. I tillegg finnes det elementer av naturalisering og impotenserkjøring: Hvis menneskeskapt global oppvarming er en realitet, vil det være nærmest umulig å stanse denne oppvarmingen, og Norge er uansett en bagatellmessig kilde til utslipp av drivhusgasser i global sammenheng.

Av usympatiske motstandsstrategier er det mønsterkjøring og hysteriretorikk som er de mest framtrødende hos Fremskrittspartiet. I påstanden om at klimavariasjonene er, eller veldig godt kan være, naturlige, ligger det innvevd en påstand om at partiene som tilhører den dominerende problemdiskursen, har sett, eller veldig godt kan ha sett, et falskt mønster i det som kalles menneskeskapt global oppvarming. I samsvar med denne mønsterkjøringen tar Fremskrittspartiet til orde for å ”holde hodet kaldt” og beholde en ”kritisk tilnærming” og ”sunn skepsis” i klimapolitikken, i motsetning til problemdiskursens ”dommedagsprofetier” og ”klimahysteri”. Det er med andre ord en form for hysteriretorikk som blir tatt i bruk, hvor Fremskrittspartiet setter seg selv i rolla som den avbalanserte og rasjonelle motsetningen til irrasjonelle og følelsesdrevne miljøvernere og miljøpolitikere. I hysteriretorikken finner vi også en særegen leksikalisering av klimasaken som bidrar til å forme skepsisdiskursens problemforståelse. Vi ser også at enkelte begreper blir gjenstand for omartikulasjon innenfor skepsisdiskursen, for eksempel får føre-var-prinsippet en ny betydning som et prinsipp om å være varsom med å handle på usikkert vitenskapelig grunnlag. Sammen danner denne

ordbruken og disse retoriske strategiene en diskursiv formasjon som holder seg stabil i den perioden hvor Øyvind Korsberg er Fremskrittspartiets miljøpolitiske talsmann.

I 2008 er vi vitne til et diskursivt skifte også i skepsisdiskursen. Dette diskursive skiftet består i at Fremskrittspartiet går over fra en skepsisretorikk hvor føre-var-prinsippet blir avvist, til en *skeptisk føre-var-retorikk* hvor føre-var-prinsippet blir lagt til grunn for partiets politiske standpunkt, men i en ”nøktern” form. Fremskrittspartiet argumenterer nå for at faren for menneskeskapt global oppvarming rettferdiggjør klimapolitisk handling, men at graden av handling må veies mot både mot graden av vitenskapelig usikkerhet og størrelsen på kostnadene som er forbundet med å gjennomføre klimapolitiske tiltak. Fremskrittspartiet fortsetter å benytte seg av de samme retoriske motstandsstrategiene som før, men treffer likevel et standpunkt om tilslutning til iverksettelse av klimapolitiske tiltak. Denne endringen i partiets klimapolitiske standpunkt innebærer en omartikulasjon av skepsisdiskursen. Det oppstår nå et behov for å rettferdiggjøre de klimapolitiske tiltakene som Fremskrittspartiet slutter seg til, og denne rettferdiggjøringen skjer gjennom at begreper og fraser fra flertallets klimapolitiske diskurs får innpass i skepsisdiskursen: Ketil Solvik-Olsen sier for eksempel at partiet anlegger en føre-var-holdning og at partiet tar advarslene fra FNs klimapanel på alvor.

Hva er foranledningen til dette diskursive skiftet i skepsisdiskursen? En mulighet er at partiet er blitt overbevist i en sterkere grad enn tidligere av den dokumentasjonen som er lagt fram i den fjerde hovedrapporten fra FNs klimapanel. Men en annen mulig forklaring er at partiet har byttet ut sitt klimapolitiske personell: Øyvind Korsberg er blitt erstattet av Ketil Solvik-Olsen. Hva som er foranledningen til det diskursive skiftet, er med andre ord uavklart.

8.2.1 *Hvorfor Fremskrittspartiet?*

Hvorfor er det akkurat Fremskrittspartiet som er klimaskeptikerne i Stortinget? Ifølge dem selv ville vel svaret være at det er fordi Fremskrittspartiet har rett og de andre tar feil. Et slikt svar er naturligvis ikke tilfredsstillende for en samfunnsforsker. Hvis det i det hele tatt finnes årsaker til Fremskrittspartiets klimaskepsis, er det nærliggende å anta at disse årsakene har noe med verdier, ideologier, bakenforliggende motiver og politiske strategier å gjøre.

Noen forklaringer kan forkastes med det samme. Den første er at Fremskrittspartiet anvender klimaskepsis som retorisk strategi for å undergrave klimapolitiske tiltak som står i konflikt med Norges interesser som eksportør av olje og gass. Dette er en forklaring som skulle tilsi at *alle* de norske partiene anvender klimaskepsis som retorisk strategi, og den makter ikke å

---

forklare hvorfor Fremskrittspartiet skiller seg ut. En annen forklaring er at Fremskrittspartiet anvender klimaskepsis som retorisk strategi for å dyrke sin rolle som et klart avgrenset alternativ til de andre partiene. Dette er ei rolle partiet har dyrket i flere sammenhenger, og det er ikke utenkelig at ønsket om å skille seg ut er en motivasjon.

En mulig forklaring på Fremskrittspartiets klimaskepsis er at partiet iscenesetter seg selv som klimaskeptisk for å tekkes en spesiell del av velgermassen, eller omvendt, for å gjenspeile holdninger som er framtreddende blant Fremskrittspartiets velgere. En slik forklaringsmodell forutsetter at Fremskrittspartiets velgere skiller seg fra den generelle befolkningen når det gjelder holdninger til klimasaken. Denne forutsetningen holder ikke vann—klimaskepsis ser ikke ut til å være et framtreddende trekk blant fremskrittspartivelgere. Her kan vi basere oss på *Spørreundersøkelse om verdier, natur og miljø* fra 1993 og 2000.¹⁸ I undersøkelsen fra 1993 svarer 81,7 prosent av de spurte at drivhuseffekt fra kull, olje og gass ”helt sikkert” eller ”antakelig” er sant. Hos den delen av utvalget som svarer at de ville stemt på Fremskrittspartiet dersom det var stortingsvalg dagen etterpå, er andelen 72,9 prosent. I en tilsvarende undersøkelse fra 2000 svarer 80,8 prosent av utvalget ”helt sikkert sant” eller ”antakelig sant”, mens 75,1 prosent av Fremskrittspartiets sympatisører svarer det samme.

En annen mulig forklaring er Fremskrittspartiets identitet som et høyreorientert parti. Her er det ei rekke faktorer som kan tenkes å spille inn, og her skal vi begrense oss til nokså løse spekulasjoner om slike faktorer. For det første vet vi at Fremskrittspartiet generelt sett står for en reguleringsmotstand som er typisk for høyreorienterte partier. Det er i utgangspunktet god grunn til å vente at denne motstanden vil gjøre seg gjeldende også i klimapolitikken. Det kan derfor tenkes at Fremskrittspartiet tar i bruk skepsis som retorisk strategi fordi denne strategien er egnet til å underbygge partiets motstand mot klimapolitiske reguleringer som vil hemme markedets frie spill. Det samme resonnementet kan naturligvis anvendes med utgangspunkt i Fremskrittspartiets motstand mot skatter og avgifter. Dette er i bunn og grunn en variant av den forklaringen Jan Tore Sanner (H) ga i 1998—at hos Fremskrittspartiet fortrenses miljøpolitikken av ”den rene næringsliberalisme” (St.tid. 1998, 3758). Klimaskepsisen kan videre knyttes opp til Fremskrittspartiets verdiorientering. Det er vanlig å karakterisere den typiske Frp-velgeren—og det samme skulle vel gjelde den typiske Frp-

---

¹⁸ Spørreundersøkelsen fra 1993 bygger på et representativt utvalg bestående av 1414 respondenter. Spørreundersøkelsen fra 2000 bygger på et utvalg bestående av 1452 respondenter. Avviket mellom utvalget som helhet og den delen av utvalget som sympatiserer med Fremskrittspartiet i 1993-undersøkelsen, er ikke statistisk signifikant.

politikeren—som materialistisk orientert langs den verdibaserte skillelinja materialisme—postmaterialisme (Knutsen 1995, 483). En generell skepsis til miljøpolitikk kan tenkes å følge i kjølvannet av en slik verdiorientering. Samtidig er det vanlig å karakterisere Fremskrittspartiet som et høyrepopulistisk parti. Denne formen for populisme regnes for å være preget av motstand mot eliter og maktstrukturer—en motstand som pretenderer å representere folket-mot-eliten eller folket-mot-systemet (Canovan 1999, 3–5). Dette aspektet ved partiets identitet er meningsfylt som forklaring i den grad regjeringen, det politiske flertallet, byråkratiet og den rådende klimaforskningen beskyldes for være, eller blir oppfattet som, eliter som ikke representerer folkets interesser. Denne formen for antielitisme er sterkt framtredd i Oscar D. Hillgaars merknader fra 1995, og det er ikke utenkelig at en slik antielitisme er ei av drivkreftene bak Fremskrittspartiets klimaskepsis.

Hvis en slik antielitisme er ei drivkraft i Fremskrittspartiet, vil det også være naturlig å anta at skepsis til kunnskapsutsagn fra vitenskapelige eliter går igjen i Fremskrittspartiets politiske retorikk. Fremskrittspartiets klimaskepsis kan på den måten være symptomatisk for en bredere skepsisdiskurs som preger Fremskrittspartiet, både i miljøpolitikken og på andre politiske felt. I forbindelse med denne masteroppgaven er det ikke gjort noen forsøk på å undersøke om en slik generalisering har empirisk belegg.

En annen forklaringsmodell kan oppsummeres i munnhullet ”Du blir hva du spiser”. Denne forklaringsmodellen er av en sosialkonstruktivistisk støpning. Fremskrittspartiets skepsis i klimapolitikken har utviklet seg og forandret seg gjennom årene—den er blitt konstruert og rekonstruert—og denne klimaskepsisen inneholder sterke intertekstuelle forbindelser til en spesiell type kunnskapskilder: høyreorienterte tankesmier og interesseorganisasjoner. Disse tankesmiene og interesseorganisasjonene spiller ei viktig rolle som kunnskapsprodusenter i klimapolitisk sammenheng, og spesielt tankesmiene er viktige som premissleverandører og referansepunkter for høyreorienterte politikere både i klimapolitikken og i andre saker.

Dersom Fremskrittspartiet henter inspirasjon fra høyreorienterte tankesmier i utlandet, vil det være naturlig å anta at partiet også henter inspirasjon fra slike tankesmier i klimapolitikken. Dermed vil klimaskepsisen følge med, nærmest som nissen på lasset, i et større ideologisk pensum. Sagt med andre ord kan det tenkes at også Fremskrittspartiet er blitt sosialisert inn i et såkalt epistemisk fellesskap, men et annet fellesskap enn det klimapolitiske flertallet. En slik måte å forklare Fremskrittspartiets klimapolitiske særstilling på forutsetter at partiet

faktisk bruker tankesmier som kunnskapskilde. Det finnes belegg for en slik forutsetning. For eksempel vet vi at Fremskrittspartiets klimapolitiske talsmann Ketil Solvik-Olsen—av ”ideologisk grunn”—har møtt klimaskeptikeren Patrick J. Michaels fra libertarianske Cato Institute. Solvik-Olsen har også møtt klimaskeptikeren S. Fred Singer (Hegvik 2007). Vi vet dessuten at Fremskrittspartiet våren 2008 ga uttrykk for planer om å styrke båndene til høyreorienterte tankesmier som nevnte Cato Institute, American Enterprise Institute, Heritage Foundation og Institute of Economic Affairs, samt S. Fred Singers interesseorganisasjon Science & Environmental Policy Project (Johansen og Hegtun 2008).

Vi har nå vært innom flere forhold som kan tenkes å være en del av forklaringen på hvorfor Fremskrittspartiet skiller seg ut som skeptikere i den norske klimadebatten. Forklaringene har til felles at de retter søkelyset mot en mer generell partiidentitet. Analysen som er gjort i denne masteroppgaven gir oss ikke tilstrekkelig grunnlag for å trekke konklusjoner om hva som er den reelle forklaringen på Fremskrittspartiets klimapolitiske særstilling. For å nå et svar på dette spørsmålet, er det nødvendig å gjennomføre et studium av Fremskrittspartiets indre liv—av hvordan partiets identitet er blitt konstruert gjennom indre og ytre prosesser.

8.3 Klimaforskningen—fanget i et politisk dragsug?

Det tredje delspørsmålet i denne oppgaven er hvordan forskning blir anvendt og vurdert i debatten om klimapolitikkens problemdefinisjon. Som vi har sett ovenfor, er politikernes vurdering av klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag et sentralt element i argumentasjonen som bygger opp under deres klimapolitiske standpunkter. Klimapolitiske tiltak får mening gjennom en vitenskapsbasert oppfatning om at menneskeskapte utslipp av drivhusgasser med stor sannsynlighet fører til global oppvarming. Dette er en vitenskapelig teori som støttes av aktørene i problemdiskursen, men som utfordres av aktørene i skepsisdiskursen.

Det politiske flertallet hviler tungt på FNs klimapanel i sin presentasjon av klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Flertallet vurderer hovedrapportene fra FNs klimapanel som svært troverdige, og det er etter årtusenskiftet en tendens til at politikerne som tilhører flertallet, omtaler det vitenskapelige grunnlaget som sikrere enn det FNs klimapanel selv omtaler det som. Flertallet underbygger troverdigheten til FNs klimapanel som kunnskapskilde i klimapolitikken ved hjelp av autoritetsargumentasjon og ad-populum-argumenter, og det er ikke uvanlig at flertallet omtaler panelets vurderinger som ”advarsler” og ”anbefalinger” som må ”tas på alvor”. Aktørene som tilhører flertallet legger også vekt på at den vitenskapelige

forståelsen av klimasystemet er betydelig styrket fra publiseringen av FNs klimapanelts første hovedrapport i 1990 til den siste hovedrapporten i 2007.

Innenfor den skeptiske motstandsdiskursen ser vi at det i stor grad blir vist til alternative kilder til kunnskap om klimasystemet. Flere av disse kildene kan knyttes til høyreorienterte tankesmier og interesseorganisasjoner med en utilslørt politisk agenda i klimasaken. Det er også slik at Fremskrittspartiet til en viss grad benytter seg av kildemateriale som er publisert utenfor vitenskapens vanlige rammer for formidling og kvalitetskontroll av forskning. Dette er i overensstemmelse med de teoretiske forventningene om motstandsdiskursers bruk av forskning. Aktører som står i opposisjon til det politiske flertallet og statsforvaltningen, vil gjerne være henvist til bruk av alternative kunnskapskilder som politisk ammunisjon.

Aktørene innenfor både problemdiskursen og skepsisdiskursen påkaller vitenskapens autoritet for å rettferdiggjøre sine egne standpunkter. I samsvar med dette ser vi at både flertallet og Fremskrittspartiet framstiller sin egen forskningsbruk som instrumentell. Det finnes likevel tegn på at forskningsbruken har strategiske elementer, både når det gjelder problemdiskursen og når det gjelder skepsisdiskursen. Innenfor problemdiskursen blir FNs klimapanelts uttalelser i noen tilfeller forvrengt på en måte som tjener til å styrke kravet om klimapolitisk handling. Innenfor skepsisdiskursen ser vi en utstrakt bruk av kilder som kan knyttes til aktører med en politisk agenda som i stor grad samsvarer med Fremskrittspartiets politiske ståsted, både i klimapolitikken og i politikken generelt. Bruken av ad-hominem-angrep for å undergrave troverdigheten til motstanderens kilder kan også forstås som en indikator på strategisk bruk av forskning.

Det er likevel grunnlag for å konkludere med at den første hypotesen i delkapittel 1.2—at vitenskapelig framgang i klimaforskningen har ført til en konsolidering av og utvidet aksept for klimapolitikkens rådende problemdefinisjon—støttes av de funnene som er gjort i denne undersøkelsen. Styrket sikkerhet innenfor den rådende klimaforskningen, slik den er blitt presentert av FNs klimapanel, sammenfaller med økende grad av tiltro til klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag både innenfor problemdiskursen og skepsisdiskursen. Innenfor problemdiskursen har aktørene gått fra en problemforståelse hvor føre-var-prinsippet er framtrædende, til en problemforståelse hvor klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag omtales som sikkert. Innenfor skepsisdiskursen har Fremskrittspartiet gått fra en sterk motstand mot klimapolitiske tiltak etter årtusenskiftet til å godta føre-var-prinsippet, med

direkte henvisning til det vitenskapelige materialet som er lagt fram i FNs klimapanelts fjerde hovedrapport. Men det finnes samtidig en viss støtte for den alternative hypotesen om at vedvarende strid om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag har ført til en forvitring av vitenskapens autoritet som kilde til legitimering av klimapolitiske standpunkter. I debatten om den rødgrønne regjeringens klimamelding er vi vitne til en utstrakt bruk av ad-hominem-angrep fra flertallets side mot Fremskrittspartiets kildebruk. Samtidig gir Fremskrittspartiet uttrykk for en pluralistisk og kritisk holdning til vitenskapen som kunnskapskilde som i seg selv er et signal om at vitenskapen ikke bør tillegges for stor autoritet i politikken.

I hvilken grad klimaforskningen vil beholde sin autoritet som legitimerende grunnlag for klimapolitisk handling, er avhengig av hvordan debatten utvikler seg i tida framover. En debatt som i stor grad baserer seg på autoritetsargumentasjon og ad-hominem-angrep har alle muligheter til å føre med seg en delegitimering av vitenskapen som grunnlag for politisk handling. Samtidig er det usikkert om politikken vil være tjent med en gjennomgående kritisk holdning til vitenskapen som kunnskapskilde dersom denne kritiske holdningen i første rekke er en begrunnelse for fravær av politisk handling.

8.4 Spørsmål for videre forskning

I denne undersøkelsen har vi tatt for oss det foregår på scenen i den norske klimadebatten. En undersøkelse som i større grad retter søkelyset mot det som foregår bak kulissene, vil være bedre egnet dersom målet er å finne ut mer om hvorfor partienes standpunkt er blitt som de er blitt. Vi kan, for eksempel, rette søkelyset mot de interne debattene i hvert enkelt parti, i partigruppene på Stortinget og internt i energi- og miljøkomiteen. Vi kan se nærmere på hvilken kontakt det er mellom politikerne og ulike interessegrupperinger og lobbyister, og vi kan undersøke hvordan politikernes standpunkt blir påvirket av innspill fra kunnskapseliter. Hvilken rolle spiller universitetenes randsoneinstitutter, for eksempel Cicero, og oppdragsfinansierte institutter i utviklingen av de rådende klimapolitiske standpunktene? Hvilken kontakt er det mellom klimaforskere, miljøvernere, byråkrater, politikere og andre interesserte parter? Hvilken rolle spiller de ansatte i Miljøverndepartementet i utformingen av den rådende problemforståelsen i norsk klimapolitikk? Ved hjelp av systematiske undersøkelser av klimapolitiske prosesser, bearbeidingen av sentrale dokumenter og intervjuer med sentrale aktører, vil det være mulig å få et bedre innblikk i hvordan den dominerende problemforståelsen har oppstått. For å få et bedre innblikk i hvordan skepsisdiskursen har oppstått og utviklet seg, vil det være nærliggende å rette forskerblikket

mot Fremskrittspartiet. Forskningen kan rette seg mot interne prosesser i partiet, og aktuelle kilder til kunnskap om disse prosessene vil være intervjuer med sentrale personer i partiet, både tillitsvalgte og ansatte i partiorganisasjonen. En saumfaring av interne notater og dokumenter fra landsmøter, seminarer og konferanser, og av partiavisa *Fremskritt*, vil også kunne gi et bedre innblikk i hvordan debatten om klimapolitikk har foregått innad i partiet. Samtidig vil det være mulig å få et bedre overblikk over Fremskrittspartiets klimapolitiske argumentasjon ved å undersøke partiets utspill i pressen og ved å gjennomføre en mer komplett analyse av partiets aktivitet i Stortinget.

De samme undersøkelsesmetodene kan anvendes i en mer generell studie av klimaskepsis i norsk sammenheng. Det vil da være naturlig å rette blikket mot de mest framtrædende norske klimaskeptikerne. I hvilken grad foreligger det et nettverk av klimaskeptikere i Norge? Hvem omgås hvem? Hvilke kilder baserer de norske klimaskeptikerne seg på? Hvilken kontakt har de med utenlandske klimaskeptikere? Hvilken kontakt har de med politiske aktører som Fremskrittspartiet? Hva er det som motiverer klimaskeptikerne? Hvordan finansieres den klimaskeptiske aktiviteten? Det vil også være mulig å gjennomføre en systematisk analyse av klimaskeptiske utspill i norske medier gjennom de siste 20 årene.

Klimaskepsis er på ingen måte et særnorsk fenomen. Klimaskeptikere finnes innenfor både forskningen, politikken og allmennheten i ei rekke land, og en casestudie av klimaskepsis i norsk sammenheng vil kunne kobles opp mot lignende casestudier fra andre land. Hva er likhetene—og hva er forskjellene—mellom klimaskeptikerne i land som Norge, Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland, Israel, Russland, Storbritannia og Canada? I hvilken grad, og hvordan, fungerer klimaskeptikere i USA som premissleverandører for klimaskepsisen som kommer til uttrykk i andre land? Det vil også være interessant å undersøke likheter og forskjeller mellom politiske partier som inntar et klimaskeptisk standpunkt. Er det kun snakk om høyreorienterte partier? En systematisk undersøkelse av denne typen spørsmål vil ikke bare gi et bedre innblikk i hvordan skepsis tas i bruk som retorisk strategi i klimapolitikken. Det vil også gi oss en bedre forståelse av bruken av skepsis som retorisk strategi generelt.

9 Oppsummering og konklusjoner

”Hvis man ikke starter med å være noenlunde enige om det vitenskapelige grunnlaget, så er det også helt umulig å vite hva man skal gjøre.” Det er den noe frustrerte konklusjonen til miljø- og utviklingsminister Erik Solheim (SV) i en radiodebatt med Fremskrittspartiets nestleder Per Sandberg den 18. februar 2008. ”Hadde det vært valg i middelalderen,” sier Solheim, ”så hadde det sikkert vært mulig å vinne stemmer, da også, på å si at jorda var flat, men det hadde ikke stått mye respekt i ettertid av folk som gjorde det da—like lite som det kommer til . . . å stå mye respekt av det Fremskrittspartiet i dag melder” (NRK 2008b).

Sandberg, derimot, er ikke like sikker på at det er menneskelige aktiviteter som er årsaken til klimaendringene. ”Det vi diskuterer, er . . . hva vi skal gjøre,” sier han, ”og så er det da en diskusjon om hvorvidt vi skal redusere CO₂-en dramatisk, fordi det er årsaken til global oppvarming, eller om det faktisk er solas aktivitet. Her er forskerne delt på midten.” Ifølge Sandberg er reguleringer uansett ikke veien å gå. ”Jeg tror ikke pisk, straff—altså—skatter, avgifter, slå av lyset, kle på deg, få ned varmen, og den type ting, nytter,” sier Sandberg. ”Det som er så trist, som vi synes er så trist, det er det at Solheim og alle de andre, de maler fanden på veggen, skremmer folk, skal lage livet dårligere for folk” (NRK 2008b).

Denne etter hvert mye omtalte radiodebatten gir et godt innblikk i striden mellom flertallet og Fremskrittspartiet i norsk klimapolitikk. Mens det politiske flertallet er blitt stadig sikrere i sin sak—og i takt med dette har styrket de klimapolitiske tiltakene—står Fremskrittspartiet for en vedvarende motstand mot flertallslinja. Den motstanden hviler på to grunnpilarer. Den første er skepsis til den rådende klimaforskningen. Den andre er motstand mot reguleringer, skatter og avgifter, både når det gjelder industrien og når det gjelder ”folk flest”.

I denne oppgaven har vi sett at debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag i norsk sammenheng er organisert rundt to diskurser som står i et antagonistisk forhold til hverandre. Innenfor hver av de to diskursene finner vi en særegen klimapolitisk problemforståelse, og denne problemforståelsen danner ei ramme for hvordan aktørene innenfor hver av de to diskursene stiller seg til iverksettelse av klimapolitiske tiltak.

Den ene diskursen har gjennom hele undersøkelsesperioden—fra 1995 til 2008—vært dominerende i den norske klimadebatten. Innenfor denne diskursen er det blitt konstruert en idé om menneskeskapt global oppvarming som en problematisk tilstand som rettferdiggjør

politiske tiltak. Alvorlige og uheldige følger av menneskeskapt global oppvarming, hevder aktørene innenfor denne dominerende problemdiskursen, er en trussel som samfunnet må beskyttes mot. Måten å beskytte samfunnet mot denne trusselen på, er å iverksette tiltak som fører til reduksjon i, eller forhindrer ytterligere økning i, den atmosfæriske konsentrasjonen av drivhusgasser—den antatte årsaken til menneskeskapt global oppvarming.

Vi kan videre skille mellom en tidlig og en sen fase i den dominerende problemdiskursen. I den tidlige fasen legger aktørene til grunn at det er usikkerhet om årsakssammenhengen mellom menneskeskapt utslipp av drivhusgasser og global oppvarming, samt om hvilke konsekvenser en eventuell global oppvarming vil få. Denne usikkerheten håndteres politisk ved hjelp av føre-var-prinsippet, som sier at mangel på full vitenskapelig visshet ikke skal brukes som begrunnelse for å utsette tiltak der hvor det foreligger en trussel om alvorlig eller uopprettelig skade. I den sene fasen legger aktørene til grunn at det med stor sannsynlighet er en sammenheng mellom menneskeskapt utslipp av drivhusgasser og global oppvarming, samt at menneskeskapt global oppvarming med stor sannsynlighet vil få konsekvenser som er svært alvorlige og uheldige. I både den tidlige og den sene fasen argumenterer aktørene innenfor den dominerende problemdiskursen for at tiltak som vil forhindre, eller redusere risikoen for, menneskeskapt global oppvarming, bør iverksettes. Aktørene innenfor den dominerende problemdiskursen—i første rekke Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre—har inntatt rolle som protagonist i den norske klimapolitikken: Det er disse aktørene som initierer klimapolitisk handling.

Aktørene som bærer den dominerende diskursen, er i hele undersøkelsesperioden blitt motarbeidet av aktører som bærer en skeptisk motstandsdiskurs. Innenfor denne diskursen er det blitt konstruert en idé om klimaendringer som en naturlig prosess som ikke nødvendigvis rettfærdiggjør politisk handling. Det er betydelig usikkerhet, hevder aktørene innenfor den skeptiske motstandsdiskursen, knyttet til sammenhengen mellom menneskeskapt utslipp av drivhusgasser og global oppvarming—og om det er en årsakssammenheng, er det grunn til å tro at konsekvensene av menneskeskapt utslipp av drivhusgasser vil være små. Med denne alternative problemforståelsen som utgangspunkt utfordres legitimiteten til de klimapolitiske tiltakene som foreslås iverksatt av aktørene innenfor den dominerende problemdiskursen.

Også innenfor den skeptiske motstandsdiskursen kan vi skille mellom en tidlig og en sen fase. Den tidlige fasen er preget av en sterk motstand mot klimapolitiske tiltak. Denne

---

motstanden har en todelt begrunnelse: For det første er den vitenskapelige usikkerheten om menneskelige aktiviteters påvirkning på klimaet for stor til at de klimapolitiske tiltakene kan rettferdiggjøres, for det andre har de klimapolitiske tiltakene høye kostnader til at de kan rettferdiggjøres ved hjelp av føre-var-prinsippet. I den sene fasen er motstanden blitt svakere. Aktørene argumenterer i denne fasen for at trusselen om menneskeskapt global oppvarming rettferdiggjør klimapolitisk handling, men at både den vitenskapelige usikkerheten og de økonomiske kostnadene som er forbundet med slik handling, taler for at de klimapolitiske tiltakene bør begrenses. Aktørene innenfor den skeptiske motstandsdiskursen—i første rekke Fremskrittspartiet—har dermed inntatt rolla som antagonist i den norske klimapolitikken: Det er Fremskrittspartiet som yter motstand mot klimapolitikkens initiativtakere.

De to diskursene har viktige fellestrekk. Et av fellestrekkene er at aktørene innenfor hver av diskursene tar i bruk vitenskapens autoritet for å underbygge sitt eget standpunkt. Aktørene innenfor problemdiskursen benytter seg i all hovedsak av FNs klimapanel som kilde til kunnskap om klimasystemet, og disse aktørene gir uttrykk for sterk tiltro til klimapanelets konklusjoner. Aktørene innenfor skepsisdiskursen benytter seg i stor grad av alternative kunnskapskilder som når andre konklusjoner enn FNs klimapanel. En del av disse alternative kunnskapskildene har tilknytning til høyreorienterte tankesmier og interesseorganisasjoner med en utilslørt klimapolitisk agenda. Aktørene innenfor begge diskursene underbygger sine egne kunnskapskilders troverdighet, samtidig som de forsøker å undergrave troverdigheten til motstandernes kilder. Likevel ser vi at en oppfatning om framgang innenfor den rådende klimaforskningen, slik den presenteres av FNs klimapanel, ser ut til å ha påvirket aktørene innenfor begge diskursene i retning av økt tiltro til klimasakens vitenskapelige grunnlag.

Et annet fellestrekk er at aktørene innenfor begge diskursene veier de klimapolitiske tiltakene mot hvilke samfunnmessige kostnader det vil ha å gjennomføre dem. Det er i første rekke hensynet til den konkurranseutsatte industrien som er blitt framhevet som argument mot å iverksette offensive klimapolitiske tiltak. Likevel ser det ut til at viljen til å iverksette tiltak med høye kostnader øker proporsjonalt med styrket tiltro til klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag. Jo mer sikre aktørene er på at menneskeskapt global oppvarming med alvorlige og uheldige følger vil finne sted, desto mer villige er de til å iverksette kostbare klimatiltak.

Noen enkle observasjoner gir oss grunnlag for å konkludere med at hensynet til økonomisk velstand og sysselsetting, spesielt i distrikter som er tuftet på konkurranseutsatt industri, har

veid tungt i politikernes vurdering av hvilke klimapolitiske tiltak som er akseptable. Den norske klimapolitikken har siden 1989 operert med ambisiøse målsettinger. Det første målet var stabilisering av CO₂-utslippene på 1989-nivå innen 2000. Senere ble dette målet utsatt til 2005. I 2002 opererte samarbeidsregjeringen med en ambisjon om å redusere utslippene med 20 prosent i perioden 2005–2007, sammenlignet med utslippsnivået i 1990. I ettertid vet vi at ingen av disse klimamålene ble nådd. De norske utslippene av drivhusgasser økte med 10,7 prosent i perioden 1990–2007 (SSB 2008). Det er naturligvis mulig—og sannsynlig—at utslippene ville økt enda mer dersom ingen klimapolitiske tiltak ble iverksatt. Likevel kan vi trekke den følgende slutningen: Det klimapolitiske flertallet har hittil ikke vist vilje til å iverksette tiltak som er tilstrekkelige for å nå de utslippsmålene som til enhver tid er satt.

Om den politiske viljen i dag er sterk nok til at flertallet vil lykkes i å nå de klimapolitiske målene som er satt for de kommende årene, gjenstår å se. Klimatiltakene har en økonomisk kostnad. Ambisiøse klimatiltak kan dessuten ha en politisk kostnad i form av misnøye blant velgerne. Den 1. juli 2008 kan *VG* melde at 68 prosent av de spurte i en intervjuundersøkelse sier de ikke støtter avgiftsøkningen på bensin og diesel—på 5 og 10 øre per liter—som trer i kraft samme dag (Simonnes 2008). Noen dager tidligere melder *Aftenposten* at én av tre velgere sier bensinprisen avgjør hvilket parti de vil stemme på ved neste stortingsvalg (Sand 2008). Avgiftsøkningen er nedfelt i klimaforliket.

På den andre sida kan det se ut til at det klimapolitiske flertallet må gjøre det de sier de skal gjøre dersom de ønsker å komme klimaskepsisen til livs: En fokusgruppeundersøkelse som er gjennomført av Norklima, som er Forskningsrådets nasjonale klimaforskningsprogram, konkluderer med at manglende klimapolitisk handling gir grobunn for klimaskepsis i befolkningen. En utbredt oppfatning blant ”vanlige folk” som har deltatt i denne undersøkelsen er at klimaendringene neppe kan være alvorlige ettersom styresmaktene tilsynelatende ikke gjør noe med saken. ”Regjeringen trenger et synlig og merkbart prosjekt, som virkelig monner,” sier undersøkelsens leder Knut H. Sørensen (Kristiansen 2008).

Etterord

I denne masteroppgaven har vi sett at debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag har forandret seg siden Gro Harlem Brundtlands tredje regjering i 1995 la fram den første stortingsmeldingen om norsk klimapolitikk. Debatten har likevel beholdt sin antagonistiske form. En antitetisk diskurs som i all hovedsak er knyttet til Fremskrittspartiet, yter fortsatt motstand mot den dominerende diskursen som holdes oppe av de øvrige partiene.

Hva kan vi vente oss av denne debatten i tida framover? I forkant av Klimakonvensjonens møte i Kyoto i 1997 kunne man se et markant oppsving i den klimapolitiske aktiviteten blant høyreorienterte tankesmier i USA. Samtidig ble omfattende lobbyvirksomhet satt i sving fra næringslivets side. McCright og Dunlap mener denne mobiliseringen fra klimaskeptiske aktørers side var avgjørende i prosessen som ledet fram til Kongressens nei til ratifikasjon av Kyotoprotokollen i USA. Sammen med ledende politikere fra Republikanerne lyktes disse skeptiske aktørene i å gjøre usikkerheten om menneskeskapt global oppvarming til et sentralt anliggende i den klimapolitiske debatten (McCright og Dunlap 2003, 366–70). Neste år, fra 30. november til 11. desember 2009, skal medlemslandene i Klimakonvensjonen møtes igjen, denne gangen i København. Målet med konferansen er å få på plass en internasjonal klimaavtale for perioden etter Kyotoprotokollens utløp i 2012. Vil klimaskeptiske aktører stå for en fornyet mobilisering i perioden foran dette møtet? Hittil er signalene tvetydige. For eksempel kan det se ut til at motstanden mot klimatiltak er blitt svakere blant aktørene i næringslivet (McCright og Dunlap 2003, 369). Likevel er klimaskepsisen i høyeste grad levende, og vinteren og våren 2008 ble klimapolitikkens vitenskapelig grunnlag debattert som aldri før i norsk presse. Samtidig har Fremskrittspartiet gjort det klart at det akter å styrke båndene til klimaskeptiske tankesmier i utlandet (Hegtun og Johansen 2008).

Det er flere veier ut av en politisk strid hvor to posisjoner står mot hverandre. En mulighet er at den ene posisjonen på et eller annet tidspunkt blir forlatt til fordel for den andre. En annen mulighet er at striden får sin forløsning i formuleringen av en hegelsk syntese som forener posisjonene på et høyere nivå av forståelse. I motsatt fall kan striden ende opp med å bli fastlåst i apori, en tilstand av tvil og villrede hvor både tesen og antitesen har mistet sin overbevisende kraft for debattens deltakere. Per i dag er det ikke mulig å si hvilken vei den norske debatten om klimapolitikkens vitenskapelige grunnlag vil ta. Men det bør iallfall ikke forbause om debatten intensiveres i tida fram mot København-møtet.

Referanser*

- Abatzoglou, John; Joseph F. C. DiMento; Pamela Doughman og Stefano Nespor. 2007. A primer on global climate change and its likely impacts. Kapittel 2 i *Climate change: What it means for us, our children, and our grandchildren*, redigert av Joseph F. C. DiMento og Pamela Doughman. London: The MIT Press.
- Alstadheim, Kjetil B. 1998. Betalte Frp-eksperter. *Dagens Næringsliv* 17. juni.
- Andersen, Svein S. 1997. *Case-studier og generalisering: Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Andresen, Steinar og Siri Hals Butenschøn. 2001. Norwegian climate policy: From pusher to laggard? *International Environmental Agreements: Politics, Law, and Economics* 1:337–56.
- Antilla, Liisa. 2005. Climate of scepticism: US newspaper coverage of the science of climate change. *Global Environmental Change* 15:338–352.
- Avtale om klimameldingen*. 2008. Forlik mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre om St.meld. nr. 34 (2006–2007) *Norsk klimapolitikk*. <http://www.stortinget.no/diverse/klimaforlik.html>.
- Bailey, Ronald, red. 1995. *The true state of the planet: Ten of the world's premier environmental researchers in a major challenge to the environmental movement*. New York: The Free Press.
- Baldersheim, Nanna. 2007. Kampen om klimaet. *Dagbladet.no* 20. desember. <http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/12/19/521710.html>.
- Bang, Guri. 2003. *Sources of influence in climate change policymaking: A comparative analysis of Norway, Germany, and the United States*. Doktorgradsavhandling ved Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub.
- Bate, Roger, red. 1998. *Global warming: The continuing debate*, redigert av Roger Bate. Cambridge: European Science and Environment Forum (ESEF).
- Beck, Ulrich. 1992. *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage Publications.
- Berg, Jon K. 1995. Jens tror ikke helt på drivhuseffekten. *Natur & miljø Bulletin* 26. mars.
- Bergström, Göran og Kristina Boréus. 2005. Diskursanalys. Kapittel 8 i *Textens mening og makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, redigert av Göran Bergström og Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur.

---

* Denne oppgaven følger forfatter-årstall-modellen for føring av referanser, slik den er beskrevet i *The Chicago Manual of Style*, 15. utgave (2003). Modellen er tilpasset norsk i samsvar med *Skriveregler* av Vinje (2005).

-
- Bindoff, N. L., J. Willebrand, V. Artale, A. Cazenave, J. Gregory, S. Gulev, K. Hanawa, C. Le Quéré, S. Levitus, Y. Nojiri, C. K. Shum, L. D. Talley og A. Unnikrishnan. 2007. Observations: Oceanic climate change and sea level. Kapittel 5 i *Climate change 2007: The physical science basis. Contribution of working group I to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor og H.L. Miller. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bjørnebak, Jan-Morten. 2007. Gro glad for at folk slutter å snakke tøv. *NTB* 4. juni.
- Boehmer-Christiansen, Sonja A. 1995. Britain and the International Panel on Climate Change: The impacts of scientific advice on global warming part 1: Integrated policy analysis and the global dimension. *Environmental Politics* 4:1–18.
- . 1998. Who is driving climate change policy? A winning coalition of advocacy: Climate research, bureaucracy and ‘alternative’ fuels. Kapittel 2 i *Climate change: Challenging the conventional wisdom*, redigert av Julian Morris. London: Institute of Economic Affairs.
- Bolstad, Gunnar. 1993. *Inn i drivhuset: Hva er galt med norsk miljøpolitikk?* Oslo: Cappelen.
- Boréus, Kristina og Göran Bergström. 2005a. Argumentationsanalys. Kapittel 3 i *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, redigert av Göran Bergström og Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur.
- . 2005b. Lingvistisk textanalys. Kapittel 7 i *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, redigert av Göran Bergström og Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur.
- Boykoff, Maxwell T. og Jules M. Boykoff. 2004. Balance as bias: Global warming and the US prestige press. *Global Environmental Change* 14:125–136.
- Brown, Lester R., red. 1984. *State of the world 1984: A Worldwatch Institute report on progress toward a sustainable society*. New York: Norton.
- Brulle, Robert J. 2000. *Agency, democracy, and nature: The U. S. environmental movement from a critical theory perspective*. Cambridge: The MIT Press.
- Brundtland, Gro Harlem. 2007. – Failure not an option, says Ms Gro Harlem Brundtland on preventing climate change. Tale under den 15. sesjonen til United Nations Commission on Sustainable Development 30. april–11. mai 2007, New York. http://www.norway-un.org/News/20070509_brundtland.htm.
- Bush, Vannevar. 1945. Letter of transmittal. I *Science – The endless frontier*. Washington: United States Government Printing Office. <http://www.nsf.gov/about/history/vbush1945.htm>.
- Calder, Nigel. 1997. *The manic sun: Weather theories confounded*. London: Pilkington Press.

-
- Canovan, Margaret. 1999. Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political Studies* XLVII: 2–16.
- The Chicago manual of style*. 2003. 15. utgave. Chicago: The University of Chicago.
- Cole, Stephen. 1992. *Making science: Between nature and society*. Cambridge: Harvard University Press.
- Cumlet, Haagen. 1988. Amerikansk ekspert mener heten skyldes ”drivhuseffekten”. *NTB* 24. juni. <https://ret-app03.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=055013198806243476&serviceId=2>.
- Dahl, Robert A. 1957. The concept of power. *Behavioral Science* 2:201–15.
- Demeritt, David. 2001. The construction of global warming and the politics of science. *Annals of the Association of American Geographers* 91:307–337.
- Dessau, Nina. 2006. *Den globale oppvarmingen*. Oslo: Pax Forlag.
- Det Liberale Folkepartiet (DLF). 2005. *Program stortingsvalget 2005*. Oslo: Det Liberale Folkepartiet. <http://www.stemdlf.no/program/program.pdf>.
- Don't fight, adapt: Open letter to the Secretary-General of the United Nations. 2007. *National Post* 12. desember. <http://www.nationalpost.com/news/story.html?id=164002>.
- Dunn, William N. 2008. *Public policy analysis: An introduction*. 4. utgave. Upper Saddle River: Pearson Education.
- Elvik, Halvor. 2007. – Umoralsk å tvile. *Dagbladet* 10. mai.
- Emsley, John. 1996. *The global warming debate: The report of the European Science and Environmental Forum*, redigert av John Emsley. London: European Science and Environmental Forum (ESEF).
- Enebakk, Vidar. 2002. Science Wars og *De to kulturer*. I *Kunnskapsmakt*, redigert av Siri Meyer og Sissel Myklebust. Makt- og demokratiutredningen 1998–2003. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Engene, Per og Göran Tullberg. 2007. *Klimaet: Vitenskap og politikk*. Bø: Datakon.
- Eriksen, Erik Ossvar og Jarle Weigård. 1997. Conceptualizing politics: Strategic or communicative action? *Scandinavian Political Studies* 20:219–41.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- . 2003. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fatland, Gunnar. 1996. Hvem kan vi stole på i klimadebatten? *Dagens Næringsliv* 17. september.

-
- De forente nasjoner (FN). 1992a. *FNs rammekonvensjon om klimaendring*. <http://www.lovdata.no/traktater/text/tra-19920509-001.html>.
- . 1992b. Rio declaration on environment and development. Vedlegg 1 i *Report of the United Nations conference on environment and development*. <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>.
- . 1992c. *Konvensjon om biologisk mangfold*. <http://www.lovdata.no/traktater/text/tra-19920605-001.html>.
- . 1997. *Kyotoprotokollen til FNs rammekonvensjon om klimaendring*. <http://www.lovdata.no/traktater/text/tra-19971211-003.html>.
- Dokument nr. 8:49 (1999–2000). *Forslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen og Øyvind Vaksdal om lov om endring i lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) slik at den ikke gjelder klimagassen CO₂*.
- Dokument nr. 8:97 (2006–2007). *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen, Arne Sortevik, Harald T. Nesvik og Ketil Solvik-Olsen om Kyoto-tiltak med vekt på kostnadseffektivitet og nytte for miljøet*.
- Fossen, Erling. 2000. *Antinatur: Natur som ideologi*. Oslo: Pax Forlag.
- . 2007. Det totalitære økosamfunnet. *Dagbladet* 22. oktober.
- Foucault, Michel. 1980. Two lectures. Kapittel 5 i *Power/knowledge: Selected interviews & other writings 1972–1977*, redigert av Colin Gordon. New York: Pantheon Books.
- Friis-Christensen, Eigil og Knud Lassen. 1991. Length of the solar cycle: An indicator of solar activity closely associated with climate. *Science* 254:698–700.
- Friis-Christensen, Eigil og Henrik Svensmark. 1997. What do we really know about the Sun-climate connection? *Advances in Space Research* 20:913–21.
- Fugletvedt, Jan S. og Hans M. Seip. 1996. Tro og kunnskap i klimadebatten. *Aftenposten* 12. november.
- Funtowicz, Silvio O. og Jerome R. Ravetz. 1990. A new problem-solving strategy for global environmental issues. *Phi Kappa Phi Journal* 71 (4):38–41.
- Gauslaa, Stein. 1996. Trosset ”Zonen”. *Dagens Næringsliv* 11. april.
- Gelbspan, Ross. 1997. *The heat is on: The high stakes battle over Earth’s threatened climate*. New York: Addison-Wesley.
- . 2005. *Boiling point: How politicians, big oil and coal, journalists, and activists have fueled a climate crisis—and what we can do to avert disaster*. Jackson: The Perseus Books Group.

- Gilje, Nils og Harald Grimen. 1995. *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gough, Clair og Simon Shackley. 2001. The respectable politics of climate change: The epistemic communities and NGOs. *International Affairs* 77:329–346.
- Green, Kenneth; Timothy F. Ball og Steven Schroeder. 2004. The science isn't settled: The limitations of global climate models. *Public Policy Sources* 80 (juni). (Vancouver: The Fraser Institute.)
- Grundmann, Reiner. 2007. Climate change and knowledge politics. *Environmental politics* 16:414–32.
- Haas, Peter M. 1992. Introduction: Epistemic communities and international policy coordination. *International Organization* 46:1–35.
- Hacking, Ian. 1999. *The social construction of what?* Cambridge: Harvard University Press.
- Hajer, Maarten A. 1995. *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*. Oxford: Oxford University Press.
- Hegtun, Per Anders og Halvor Johansen. 2008. Skal bygge henne som statskvinne: Frp vil styrke sitt internasjonale omdømme. *Aftenposten* 3. mai.
- Hegvik, Gunn Kari. 2007. Får råd fra klimabøller. *Dagbladet* 5. mars.
- Hellevik, Ottar. 2002. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 7. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heradstveit, Daniel og Tore Bjørgo. 1992. *Politisk kommunikasjon: Introduksjon til semiotikk og retorikk*. 2. utgave. Oslo: Tano.
- Hirschman, Albert O. 1991. *The rhetoric of reaction: Perversity, futility, jeopardy*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Hovden, Eivind og Gard Lindseth. 2004. Discourses in Norwegian climate policy: National action or thinking globally? *Political Studies* 52:63–81.
- Hovi, Jon. 2001. *Føre var-prinsippet som rasjonelt beslutningskriterium*. CICERO working paper 2001:13. Oslo: CICERO senter for klimaforskning. <http://www.cicero.uio.no/media/1627.pdf>.
- Ibarra, Peter R. og John I. Kitsuse. 1993. Vernacular constituents of moral discourse: An interactionist proposal for the study of social problems. Kapittel 2 i *Reconsidering social constructionism: Debates in social problems theory*, redigert av James A. Holstein og Gale Miller. New Brunswick: Aldine Transaction.
- Ihlen, Øyvind. 2007. *Petroleumsparadisets: Norsk oljeindustriens strategiske kommunikasjon og omdømmebygging*. Oslo: Unipub.

-
- Innst. S. nr. 114 (1995–96). *Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om norsk politikk mot klimaendringer og utslipp av nitrogenoksider (NO_x)*.
- Innst. S. nr. 233 (1997–98). *Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Norges oppfølging av Kyotoprotokollen*.
- Innst. S. nr. 247 (1997–98). *Innstilling fra finanskomiteen om grønne skatter*.
- Innst. S. nr. 240 (2001–2002). *Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Norsk klimapolitikk og om Tilleggsmelding til Norsk klimapolitikk*.
- Innst. S. nr. 145 (2007–2008). *Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen: St.meld. nr. 34 (2006–2007)*.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 1995. *IPCC second assessment: Climate change 1995. A report of the Intergovernmental panel on climate change*. Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change.
- . 2001a. *Climate change 2001: Synthesis report. Contribution of working groups I, II, and III to the third assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av Robert T. Watson og Core Writing Team. Cambridge: Cambridge University Press.
- . 2001b. *Climate change 2001: The scientific basis. Contribution of working group I to the third assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av J. T. Houghton, Y. Ding, D. J. Griggs, M. Noguer, P. J. van der Linden, X. Dai, K. Maskell, og C.A. Johnson. Cambridge: Cambridge University Press.
- . 2007a. *Climate change 2007: The physical science basis. Contribution of working group I to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av Susan Solomon, Dahe Qin, Martin Manning, Melinda Marquis, Kristen Averyt, Melinda M. B. Tignor, Henry Leroy Miller og Zhenlin Chen. Cambridge: Cambridge University Press.
- . 2007b. *Climate change 2007: Synthesis report. Contribution of working groups I, II and III to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av Core Writing Team, R. K. Pachauri og A. Reisinger. Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change.
- . 2008a. Sammendrag for beslutningstakere: En rapport fra arbeidsgruppe I i FN's klimapanel (IPCC). I *Climate change 2007: The scientific basis. Contribution of working group I to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av Susan Solomon, Dahe Qin, Martin Manning, Melinda Marquis, Kristen Averyt, Melinda M. B. Tignor, Henry Leroy Miller og Zhenlin Chen, oversatt av Anne Britt Sandø og Sigbjørn Grønås. Oslo: Statens forurensningstilsyn. <http://www.sft.no/publikasjoner/2329/ta2329.pdf>.
- . 2008b. *Information for the press: Fact sheet*. <http://www.ipcc.ch/press/ar4-factsheet1.htm>.

- Jacoby, Henry D., Ronald G. Prinn og Richard Schmalensee. 1998. Kyoto's unfinished business. *Foreign Affairs* 77 (4):54–66.
- Jakobsen, Siw Ellen. 2008. Når det blir umoralsk å tvile. *Forskningsetikk* 2008 (1). <http://www.etikkom.no/fagbladet/2008-1/umoralsk>.
- Jansen, E., J. Overpeck, K. R. Briffa, J.-C. Duplessy, F. Joos, V. Masson-Delmotte, D. Olago, B. Otto-Bliesner, W. R. Peltier, S. Rahmstorf, R. Ramesh, D. Raynaud, D. Rind, O. Solomina, R. Villalba og D. Zhang. 2007. Paleoclimate. Kapittel 6 i *Climate change 2007: The scientific basis. Contribution of working group I to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av Susan Solomon, Dahe Qin, Martin Manning, Melinda Marquis, Kristen Averyt, Melinda M. B. Tignor, Henry Leroy Miller og Zhenlin Chen. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johannessen, Jill, red. 2007. *Drivhuseffekt og jordas klima*. Bergen: Bjerknessenteret. <http://www.bjerknes.uib.no/filer/800.pdf>.
- Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde universitetsforlag.
- Kitcher, Philip. 2001. *Science, truth, and democracy*. New York: Oxford University Press.
- Kjeldsen, Jens E. 2006. *Retorikk i vår tid: En innføring i moderne retorisk teori*. 2. utgave. Oslo: Spartacus.
- Knutsen, Oddbjørn. Party choice. Kapittel 17 i *The impact of values*, redigert av Jan W. van Debt og Elinor Scarbrough. Oxford: Oxford University Press.
- Kristiansen, Gørill. 2008. Ingen klimafrykt hos folk flest. *Forskning.no* 27. juni. <http://www.forskning.no/artikler/2008/juni/186608>.
- Labohm, Hans. 2006. Climate scepticism in a nutshell. *Energy & Environment* 17:767–76.
- Lakatos, Imre. 1970. Falsification and the methodology of Scientific Research Programmes. I *Criticism and the growth of knowledge*, redigert av Imre Lakatos og Alan Musgrave. Cambridge: Cambridge University Press.
- Langfeldt, Liv. 2002. *Decision-making in expert panels evaluating research: Constraints, processes and bias*. NIFU-rapport 2002:6. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU).
- Lehr, Jay H., red. 1992. *Rational readings on environmental concerns*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Lassen, Knud og Eigil Friis-Christensen. 1995. Variability of the solar cycle length during the past five centuries and the apparent association with terrestrial climate. *Journal of Atmospheric and Terrestrial Physics* 57:835–45.

-
- Le Treut, H., R. Somerville, U. Cubasch, Y. Ding, C. Mauritzen, A. Mokssit, T. Peterson og M. Prather. 2007. Historical overview of climate change. Kapittel 1 i *Climate change 2007: The physical science basis. Contribution of working group I to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K. B. Averyt, M. Tignor og H. L. Miller. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindzen, Richard S. 1992. Global warming: The origin and nature of the alleged scientific consensus. *Regulation* 15 (2). (Washington: Cato Institute.) <http://www.cato.org/pubs/regulation/regv15n2/reg15n2g.html>.
- Litfin, Karen T. 1994. *Ozone discourses: Science and politics in global environmental cooperation*. New York: Columbia University Press.
- . 2000. Environment, wealth, and authority: Global climate change and emerging modes of legitimation. *International Studies Review* 2:119–148.
- Lomborg, Bjørn. 1998a. Klodens sande tilstand. *Politiken* 12. januar.
- . 1998b. *Verdens sande tilstand*. Viby: Centrum.
- . 2001. *The skeptical environmentalist. Measuring the real state of the world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- . 2007. *Cool it: The sceptical environmentalist's guide to global warming*. New York: Alfred A. Knopf.
- Luntz, Frank. 2003. The environment: A cleaner, safer, healthier America. I *Straight talk*:131–46. Alexandria: The Luntz Research Companies.
- Lyotard, Jean-François. 1984. *The postmodern condition: A report on knowledge*. Manchester: Manchester University Press.
- Malnes, Raino. 1995. *Valuing the environment*. Manchester: Manchester University Press.
- . 2006. Imperfect science. *Global Environmental Politics* 6 (3):58–71.
- Mann, Michael E., Raymond S. Bradley og Malcolm K. Hughes. 1998. Global-scale temperature pattern and climate forcing over the past six centuries. *Nature* 392:779–787.
- . 2004. Corrigendum: Global-scale temperature pattern and climate forcing over the past six centuries. *Nature* 430:105.
- Martinsen, Vegard. 1993. Vitenskapen svarer miljøbevegelsen. *Teknisk Ukeblad* 140 (7):8.
- Mathisen, Werner C. 1997. *Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan*. Forskningsnotat 1/1997 ved Institutt for statsvitenskap, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo. Oslo: Institutt for statsvitenskap.
- Mathismoen, Ole. 1989. Fr.p.: Hysteri om ozonhull. *Aftenposten* 2. september.

-
- . 2008. "Klimadebatten trenger motstandere": Miljøforfattere advarer mot knebling. *Aftenposten* 13. april.
- Mazur, Allan og Jinling Lee. 1993. Sounding the global alarm: Environmental issues in the US national news. *Social Studies of Science* 23:681–720.
- McCright, Aaron A. og Riley E. Dunlap. 2000. Challenging global warming as a social problem: an analysis of the conservative movement's counter-claims. *Social Problems* 47:499–522.
- . 2003. Defeating Kyoto: The conservative movement's impact on U.S. climate change policy. *Social Problems* 50:348–73.
- McIntyre, Stephen og Ross McKittrick. 2003. Corrections to the Mann et. al. (1998) proxy data base and northern hemispheric average temperature series. *Energy & Environment* 14:751–71.
- McKittrick, Ross, Joseph D'Aleo, Madhav Khandekar, William Kininmonth, Christopher Essex, Wibjörn Karlén, Olavi Kärner, Ian Clark, Tad Murty og James J. O'Brien. 2007. *Independent summary for policymakers: IPCC fourth assessment report*. Vancouver: Fraser Institute.
- Michael, Patrick J. 2007. *Meltdown: The predictable distortion of global warming by scientists, politicians, and the media*. Washington: Cato Institute.
- Michaels, Patrick J. og Robert C. Balling. 2000. *The satanic gases: Clearing the air about global warming*. Washington: Cato Institute.
- Miller, Gale og James A. Holstein. 1993. Reconsidering social constructionism. Kapittel 1 i *Reconsidering social constructionism: Debates in social problems theory*, redigert av James A. Holstein og Gale Miller. New Brunswick: Aldine Transaction.
- Milliken, Jennifer. 1999. The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations* 5:225–254.
- Moene, Asmund. 1988. Tvilsom teori om drivhuseffekt. *Aftenposten Aften* 11. april.
- . 1991. Verdenshavenes kontroll av atmosfærens temperatur. *Kjemi* (9):29–35.
- Monbiot, George. 2007. *Heat: How we can stop the planet burning*. London: Penguin.
- Moore, Thomas Gale. 1998. *Climate of fear: Why we shouldn't worry about global warming*. Washington: Cato Institute.
- Mottl, Tahi L. 1980. The analysis of countermovements. *Social Problems* 27:620–635.
- Mulkay, Michael. 1979. *Science and the sociology of knowledge*. London: George Allen & Unwin.

-
- Naustdalslid, Jon og Marit Reitan. 1992. *Kunnskap og styring. Om forskningens rolle i politikk og forvaltning*. NIBR-rapport 1992:15. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR).
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT). 1997. *Førever prinsippet: mellom forskning og politikk*. Nent-publikasjon nr. 11. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi.
- Neumann, Iver B. 2001. *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nilsen, Yngve. 2001. *En felles plattform? Norsk oljeindustri og klimadebatten fram til 1998*. Doktorgradsavhandling ved Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub.
- Noreng, Øystein, Svein S. Andersen og Per Anker-Nilssen. 1998. *Klima for alle pengene! Klimapolitikk – økonomisk risiko for Norge?* Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 1996:23. *Konkurransen, kompetanse og miljø: Næringspolitiske hovedstrategier*.
- NOU 2000:1. *Et kvotesystem for klimagasser: Virkemiddel for å møte Norges utslippsforpliktelse under Kyotoprotokollen*.
- Næss, Arne. 1975. *En del elementære logiske emner*. 11. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Norsk rikskringkasting (NRK). 2008a. Møte tirsdag den 4. mars 2008 kl. 10. *Stortingets Web-TV* 4. mars. <http://www20.nrk.no/stortingetwebtv/avspiller.aspx?meny=arkiv&forelder=2754&kategori=4725&id=344417>. Videopptak.
- . 2008b. Klimadebatt Sandberg og Solheim. *Politisk kvarter* i NRK P2 18. februar. <http://www1.ntk.no/nett-tv/klipp/339029>. Lydopptak.
- Oppegård, Guri Gunnes. 2007. Klima: Den nye religionen. *Bergens Tidende* 3. desember.
- Oreskes, Naomi. 2007. The scientific consensus on climate change: How do we know we're not wrong? Kapittel 4 i *Climate change: What it means for us, our children, and our grandchildren*, redigert av Joseph F. C. DiMento og Pamela Doughman. Cambridge: The MIT Press.
- Ot.prp. nr. 13 (2004–2005): *Om lov om kvoteplikt og handel med kvoter for utslipp av klimagasser (klimakvoteloven)*.
- Ot.prp. nr. 66 (2006–2007): *Om lov om endring i klimakvoteloven m.m.*
- Prestrud, Pål. 2008. Frps 100 forskere. *Dagsavisen* 26. februar.
- Popper, Karl. 2007. Vitenskap: Antakelser og gjendrivelsler. I *Kritisk tenkning: Utvalgte essay*. Oslo: Pax Forlag.

- Ragin, Charles C. 1992. Introduction: Cases of "What is a case?". I *What is a case?: Exploring the foundations of social inquiry*, redigert av Charles C. Ragin og Howard S. Becker. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reitan, Marit. 1998. *Interesser og institusjoner i miljøpolitikken*. Doktorgradsavhandling ved Institutt for statsvitenskap, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo. Oslo: Institutt for statsvitenskap.
- Rorty, Richard. 1979. *Philosophy and the mirror of nature*. Princeton: Princeton University Press.
- . 1991. *Objectivity, relativism, and truth: Philosophical papers volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosa, Eugene A. og Thomas Dietz. 1998. Climate change and society: Speculation, construction and scientific investigation. *International Sociology* 13:421–55.
- Ross, Andrew. 1996. Introduction. I *Science Wars*, redigert av Andrew Ross. Durham: Duke University Press.
- Rowell, Andrew. 1996. *Green backlash: Global subversion of the environmental movement*. London: Routledge.
- Ruud, Solveig. 2008. – Tragisk at Gore får dupere verden. *Aftenposten* 30. mars.
- Ryghaug, Marianne. 2006. "Some like it hot": Konstruksjon av kunnskap om klimaendringer i norske aviser. *Norsk medietidsskrift* (3):197–219.
- Sand, Lars Nehru. 2008. Bensinprisen viktig for 1 av 3. *Aftenposten* 23. juni.
- Schaanning, Espen. 1997. *Vitenskap som skapt viten: Foucault og historisk praksis*. Oslo: Spartacus Forlag.
- . 2000. *Modernitetens oppløsning: Sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*. 3. utgave. Oslo: Spartacus.
- Segalstad, Tom V. 1989. Klimatrusel eller dommedagsprofetier. *Aftenposten* 5. september.
- Segalstad, Tom V. og Zbigniew Jaworowski. 1991. CO₂ og globalt klima. *Kjemi* (10):13–5.
- Segalstad, Tom V. 1996. CO₂ og klima – tukler vi med Jordens termostat? *Norsk oljerevy* (10):16–28.
- Segalstad, Tom V. og Asmunn Moene. 2008. Klimabrev fra 100 forskere. *Dagsavisen* 3. april.
- Seippel, Ørnulf. 2003. Sosiale bevegelser: Innføring, oversikt, utfordringer. *Sosiologisk tidsskrift*:181–202.
- Seitz, Frederick og Robert Jastrow. 2001. Do people cause global warming? What the scientific evidence reveals. *Environmental News* 1. desember. (Chicago: The Heartland Institute.) <http://www.heartland.org/Article.cfm?artId=812>.

-
- Seljeseth, Geir. 2007. "Det er både uansvarlig og umoralsk å ikke ta inn over seg klimatrusselen – ...nå". *Nordlys* 5. juni.
- Simonnes, Kamilla. 2008. 7 av 10 sier nei til avgiftsøkningen. *VG* 1. juli.
- Singer, Siegfried Frederick, red. 2008. *Nature, not human activity, rules the climate: Summary for policymakers of the report of the Nongovernmental International Panel on Climate Change*. Chicago: The Heartland Institute.
- Singer, Siegfried Frederick. 2005. The real fear about global warming. *E-Team Commentaries* 2. mars. (Dallas: National Center for Policy Analysis.) <http://eteam.ncpa.org/commentaries/the-real-fear-about-global-warming>.
- Skodvin, Tora. 1999. *Structure and agent in the scientific diplomacy of climate change: An empirical case study of science–policy interaction in the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Doktorgradsavhandling ved Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub.
- Skodvin, Tora og Arild Underdal. 2000. Exploring the dynamics of the science–politics interaction. Kapittel 2 i *Science and politics in international environmental regimes: Between integrity and involvement*, av Steinar Andresen, Tora Skodvin, Arild Underdal og Jørgen Wettestad. Manchester: Manchester University Press.
- Snoen, Jan Arild. 2007. Brundtlands autoritære ansikt. *Dagbladet* 15. mai.
- Soon, Willie og Sallie Baliunas. 2003. *Lessons & limits of climate history: Was the 20th century climate unusual?* Washington: George C. Marshall Institute.
- Spector, Malcolm og John I. Kitsuse. 1977. *Constructing social problems*. Menlo Park: Cummings.
- Statens forurensningstilsyn (SFT). 2007. *Utvetydig oppvarming*. Oslo: Statens forurensningstilsyn. <http://www.sft.no/publikasjoner/2323/ta2323.pdf>.
- . 2008. *FNs klimapanelers fjerde hovedrapport*. Nettartikkel. Oslo: Statens forurensningstilsyn. http://www.sft.no/artikkel_____40254.aspx.
- Statistisk sentralbyrå (SSB). 2008. 4 Utslipp til luft av klimagasser 1973–2007. *Utslipp av klimagasser – nasjonale tall*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/emner/01/04/10/klimagassn/tab-2008-05-13-04.html>.
- St.meld. nr. 46 (1988–89). *Miljø og utvikling. Norges oppfølging av Verdenskommisjonens rapport*.
- St.meld. nr. 41 (1994–95). *Om norsk politikk mot klimaendringer og utslipp av nitrogenoksider (NO_x)*.
- St.meld. nr. 58 (1996–97). *Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling. Dugnad for framtida*.
- St.meld. nr. 29 (1997–98). *Norges oppfølging av Kyotoprotokollen*.

- St.meld. nr. 8 (1999–2000). *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.*
- St.meld. nr. 33 (1999–2000). *Tilleggsmelding til St.meld. nr. 8 (1999–2000) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.*
- St.meld. nr. 24 (2000–2001). *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.*
- St.meld. nr. 54 (2000–2001). *Norsk klimapolitikk.*
- St.meld. nr. 15 (2001–2002). *Tilleggsmelding til St.meld. nr. 54 2000–2001) Norsk klimapolitikk.*
- St.meld. nr. 25 (2002–2003). *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.*
- St.meld. nr. 21 (2004–2005). *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand.*
- St.meld. nr. 34 (2006–2007). *Norsk klimapolitikk.*
- St.meld. nr. 26 (2007–2008). *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand.*
- St.prp. nr. 54 (1997–98). *Grønne skatter.*
- St.prp. nr. 49 (2001–2002). *Om samtykke til ratifikasjon av Kyotoprotokollen av 11. desember 1997 til FNs rammekonvensjon om klimaendring av 9. mai 1992.*
- Strand, Arne. 2007. Klimaenighet på overtid. *Dagsavisen* 17. juni.
- St.tid. 1989. Møte onsdag den 14. juni 1989 kl. 10. I *Stortingstidende inneholdende 133. Stortingsforhandlinger 1988–89:4569–627.*
- . 1996. Møte torsdag den 22. februar kl. 10. I *Stortingstidende inneholdende 140. Stortingsforhandlinger 1995–96:2449–501.*
- . 1997. Møte mandag den 15. desember kl. 11. Sak nr. 8 og 9. I *Stortingstidende inneholdende 142. Stortingsforhandlinger 1997–98:1135–72.*
- . 1998. Møte onsdag den 17. juni kl. 18. I *Stortingstidende inneholdende 142. Stortingsforhandlinger 1997–98:3732–97.*
- . 2002. Møte tirsdag den 21. mai kl. 12. I *Stortingstidende inneholdende 146. Stortingsforhandlinger 2001–2002:2783–803.*
- . 2002. Møte tirsdag den 18. juni kl. 13.05; Møte tirsdag den 18. juni kl. 18. I *Stortingstidende inneholdende 146. Stortingsforhandlinger 2001–2002:3234–301.*
- . 2008. Møte tirsdag den 4. mars 2008 kl. 10. I *Stortingstidende inneholdende 152. Stortingsforhandlinger 2007–2008:2259–308.*
- Svensmark, Henrik og Nigel Calder. 2007. *The chilling stars: A cosmic view of climate change.* Cambridge: Icon Books.

-
- Svensmark, Henrik og Eigil Friis-Christensen. 1997. Variations of cosmic ray flux and global cloud coverage: A missing link in solar–climate relationships. *Journal of Atmospheric and Solar-Terrestrial Physics* 59:1225–32.
- Switzer, Jacqueline Vaughn. 1997. *Green backlash: The history and politics of environmental opposition in the U. S.* London: Lynne Rienner Publishers.
- Sydnes, Anne Kristin. 1996. Norwegian climate policy: Environmental idealism and economic realism. Kapittel 9 i *Politics of climate change: A european perspective*, redigert av Tim O’Riordan og Jill Jäger. London: Routledge.
- Thorbjørnsen, Arne B. 1988. Amerika ser mot himmelen. *Aftenposten* 27. juni.
- Toulmin, Stephen E. 1958. *The uses of argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Toulmin, Stephen, Richard Rieke og Allan Janik. 1984. *An introduction to reasoning*. 2. utgave. New York: Macmillan Publishing.
- Trenberth, K. E., P. D. Jones, P. Ambenje, R. Bojariu, D. Easterling, A. Klein Tank, D. Parker, F. Rahimzadeh, J. A. Renwick, M. Rusticucci, B. Soden og P. Zhai. 2007. Observations: Surface and atmospheric climate change. Kapittel 3 i *Climate change 2007: The physical science basis. Contribution of working group I to the fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, redigert av S. Solomon, D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K. B. Averyt, M. Tignor og H. L. Miller Cambridge: Cambridge University Press.
- Trumbo, Craig. 1996. Constructing climate change: Claims and frames in US news coverage of an environmental issue. *Public Understanding of Science* (5):269–83.
- Underdal, Arild. 2000. Science and politics: the anatomy of an uneasy partnership. Kapittel 1 i *Science and politics in international environmental regimes: Between integrity and involvement*, av Steinar Andresen, Tora Skodvin, Arild Underdal og Jørgen Wettestad. Manchester: Manchester University Press.
- Ungar, Sheldon. 1992. The rise and (relative) decline of global warming as a social problem. *The Sociological Quarterly* 33:483–501.
- Van Evera, Stephen. 1997. *Guide to methods for students of political science*. Ithaca: Cornell University Press.
- Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. 1987. *Vår felles framtid*. Oslo: Tiden norsk forlag.
- Vinje, Finn-Erik. 2005. *Skriveregler*. 8. utgave. Oslo: Aschehoug.
- Weiss, Carol Hirschon. 1991. Policy research: data, ideas, or arguments? I *Social sciences and modern states: National experiences and theoretical crossroads*, redigert av Peter Wagner, Carol Hirschon Weiss, Björn Wittrock og Hellmut Wollman. Cambridge: Cambridge University Press.

Wight, Colin. 2002. Philosophy of social science and international relations. I *Handbook of international relations*, redigert av Walter Carlsnaes, Thomas Risse og Beth A. Simmons. London: Sage Publications.

Zald, Mayer N. og Bert Useem. 1987. Movement and countermovement interaction: Mobilization, tactics, and state involvement. I *Social movements in an organizational Society: Collected essays*, redigert av Mayer N. Zald og John D. McCarthy. New Brunswick: Transaction Books.

Åm, Onar. 2007. *Kampen om klimaet: Til forsvar for menneskeheten*. Oslo: Koloritt Forlag.